Ангел Каралийчев

ИЗБРАНИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ

В ТРИ ТОМА

Под редакцията на
СИМЕОН СУЛТАНОВ

БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ
София 1963

Ангел Каралийчев

ИЗБРАНИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ

ТОМ ВТОРИ

ПРИКАЗКИ * РАЗКАЗИ

АНЕТО * ТОШКО АФРИКАНСКИ

БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ
София 1963

Ангел Каралийчев

ЖИТЕНАТА ПИТКА

Разровила баба огнището скришом, извадила питката и я потулила някъде. Ваньо и Кунето претършуваха кътовете, пъхаха главичките си под леглото, ровиха се в долапа, гледаха повторно в пещта — няма я.

— Бабо, дай ни питката, бабо! — замоли се Ваньо.

— Бабке, молим ти се, дай ни я! — изправи се пред нея сестричето му.

— Шшшшт! Мирувайте, че видите ли хурката! — сопна се баба им.

— Бабичко, много сме гладни ба! — с нажален глас пееше Кунето.

— Я зяпни да видя!

Пуста баба, все не вярва. Кунето разтвори като рибка малката си устица.

— Пъй, че огладняло момичето ми — рече бабата, — ами сега? Ха почакайте още малко, да се върне от гората тетьо ви с шейната.

— Де е питката ба? — дръпна сукмана ѝ Ваньо и я погледна с очи, от които се гласяха да капнат две сълзи.

— Де я. Отиде да си обиколи нивката. Не я ли видяхте кога изскокна? Ей я там, хе, тича по пътя. Подир нея куцука Черньо и джавка.

Ваньо и Кунето залепиха очи на изпотения прозорец. И видяха широкия, белия път. Нападал от небето сняг — един човешки бой. Затрупал дърветата, затрупал малките къщурки, затрупал гората.

Студено и страшно е по полето. Големи пустали вълци сноват по пъртината, гледат към село, където пушат комините, точат си зъбите и ръмжат. Никой не смее да ходи там. А тя, нищо и никаква питка, излязла от огъня с гореща глава, отърсила от гърба си въглените и се търкулнала. Хайде-е-е! Отива да си обиколи нивката.

— Бабо. . . — обърна се умислен Ваньо.

— Ей?

— Право ще кажеш, вярно ли е?

— Кое?

— Онуй, дето ни го разправи снощи, че уж питката ходела да си обикаля нивката.

— Вярно е, чедо! Баба никога не лъже.

— Ами далеч ли е нивката?

— Много е далеч.

— Чак до голямата гора, че зад нея? — показа с пръст Кунето.

— Там.

Двете деца пак опряха очи на прозореца. Пада ситен сняг. Сипе, сипе. Затрупва къщите. Те пъшкат под дебелия юрган и дъхът им едвам излиза през комините. Мудно крета по пътя една биволска щейна, накамарена с дърва. Преваля зад моста и чезне зад снега.

— Бабо, хайде пак да ни разправиш за питката — обърнаха се двете замислени руси глави към очилатата бабичка.

— Какво да ви разправям, нали снощи ви разправих.

— Още един път искаме.

— Хубаво. Слушайте! Тя, питката — започна баба им, — като излязла от огъня, озърнала се, смъкнала от гърба си въглените и полека се промъкнала през открехнатата врата. Плюла си на петите и ударила на бяг. Подир нея се втурнал Черньо. Гонил я до моста, но не я достигнал, защото летяла напреде му като заек. Щом разбрал, че няма да я стигне, Черньо лавнал два-три пъти подир оня, що духа, и се върнал.

Минала питката през равното поле, навлязла в гората. Тъкмо влязла в гората, и насреща ѝ, насред пътя, отневиделица изскочил вълк, ей такъв, три дни нищичко нехапнал. Облещил се, тропнал с крак:

— Стой, питке житена! Както съм прегладнял, наведнъж ще те лапна, ама ме е страх да не се задавя.

— Недей, вълчо, брат да ми си! Ще се задавиш, много съм корава. Почакай ме тук, додето се върна! Мене ми е баба заръчала нивката да обиколя, където съм се родила, че да стана мека и сладка. Сега не съм за ядене: много съм гореща.

Излъгал се глупавият вълк. Хванал вяра. Клекнал на пътя. Чака, чака, а студеният вятър брули ушите му.

Питката хукнала. Бре нагоре, бре надолу, между старите дървета — право на нивата. Гледа — голяма, широка нива. Насред нивата — круша-самосянка, стои като самодива в бяла премяна. А под синора — кладенчето замръзнало.

Навела се зачервената от студ питка и попитала:

— Тук ли е житцето?

— Тук съм — рекло то с тъничко гласче като на пчелица.

— Ами будно ли е, или спи?

— Будно е. Трае си на топло, под снега. Завило се презглава с бяла черга. Едвам диша.

В гората било много страшно. Нивата е сред самата гора. Бучел лудият вятър. Дърветата плачели. А житцето се затоплило — нищичко не ще да знае.

— Гладно ли е? — попитала го питката.

— Не е.

— Ха тогаз нека мирува, че напролет, когато се стопи белият снежен юрган и славеите запеят край нивата, стръкчетата му да израснат високо, едър клас да завържат. Ще напълнят житницата догоре. Нека знаят малките стръкчета — всичките ще станат питки.

Засмяло се тихо под снега житцето. Уж го лъжела питката. Как може то да стане питка?

Глупавичко е, защото е много мъничко — само на два месеца.

Тръгнала си питката назад. Свършила си работата, иде си у дома. Не минала през гората, ами заобиколила по долината, през ливадето, поела дълбокия път — иде си.

— Ами вълкът, бабо?

— Вълкът, клекнал сред гората, чака и трака със зъби, а студеният вятър брули ушите му.

Пустата питка, колко е хитрушка!

Вратникът скръцна. В двора влязоха шейни.

— Ваньо-о-о-о, тичай — шейната!

— Иде си тетьо, ху-у-у-у! Какъв е побелял!

— Хайде, Куне, налей топла вода в менчето, да си умие баща ти ръцете, защото цял ден е мръзнал. Пък аз ще отида в малката къща, да видя дошла ли си е питката.

ГРЕХЪТ НА ДЯДА ИВАНА

Една сутрин рано пред желязната порта на рая се спря една душа: дядо Иван Брадата, кметът на село Ръжево. Портата беше заключена. Дядо Иван извади от пояса си чугунената лула и почука тихо три пъти. Тежката райска врата се откехна и отвътре подаде сънена глава свети Петър, ключарят. Един голям ключ висеше на кръста му.

— Кой хлопа?

— Аз съм, дядо Иван, старият кмет на Ръжево. Не ме ли познаваш, свети Петре?

— Не те познавам. Защо си дошъл?

— Защото съм праведник. Свършиха се годините ми на долната земя. Догоря свещта на живота ми. Па и на мене ми дотегна селото да управлявам и добрини на хората да правя. Дойдох ви на гости. Приемате ли ме, или не ме приемате, не питам. Дощя ми се да се изтегна под някое райско дърво, да се порадвам на райска хубост и да си почина. Уморих се, свети Петре, да господарувам.

— Хубаво си намислил — рече свети Петър, — ама чакай по-напред да видиме праведен ли си, че тогава ще те пусна в рая.

— А бе то, колкото за праведното, аз ако не съм праведен, кой друг ще бъде, ами кажи ми ти — има ли в рая дебели сенки?

— Има.

— Научен съм лятно време да си полежавам на тревата под сенчица. Ами мухи има ли?

— Има ги.

— Хапят ли много?

— Райските мухи са кротки като овчици, кацат по ушите на човека, ама не хапят.

— Хеле-а — викна дядо Иван, — на долната земя мирлик няма от тях. Не можех да си подрямна като света.

Свети Петър посегна и откачи кантарчето, което висеше окачено на един гвоздей пред райската порта.

— Какво е туй нещо? — попита дядо Иван.

— Не видиш ли — кантар.

— Какво теглиш с него?

— Доброто и злото, което вършат хората на земята. Сега ще претегля и тебе, да видиме какъв човек си бил. Ти кажи една по една всичките добрини, които си сторил през живота си. Ще ги натрупаме в дясното блюдо, а в лявото аз ще сложа твоя грях — ей го: една малка капчица. Ако натежи доброто — добре дошъл в рая, старче!

Дядо Иван се почеса по тила и захвана да изрежда:

— Най-напред, свети Петърчо, да сложим чешмата сред селото, дето я правих през деветстотин и седмото лято. Два чучура и девет каменни корита — по-хубава чешма от нея — здраве! Водата ѝ е бистра като елмаз. Гърнето увира само с една вода. Цялото село слиза вечер да напълни менците. Момите и ергените там разменят китките си. Там спират керваните на делиорманските турци, които карат дялано дърво към Тракия и плискат с прохладна вода гърбовете на биволите си. Как ти се струва? Май че само тази добрина стига на дяда Ивана.

— Малко е — рече свети Петър, като понадигна кантара.

— Щом като е малко, да сложим големия камен мост над Янтра. Ти минавал ли си, райски ключарю, по него? Не си минавал. Мини някога, ако ти се падне път, да видиш колко е висок. Свят ще ти се завие, щом погледнеш надолу към водата. Мост направих за чудо и помен! Преди години там имаше една нищо и никаква дървена минушка и щом дойде по-голяма вода — дигаше я. Сега мостът е като кале — с топ да го биеш, не можеш го разби. Хилядо жълтици начетох на майсторите за него. Малко нещо ли са?

Свети Петър дигна пак блюдата:

— Лекичък е, дядо Иване, и мостът над Янтра. Грехът ти много тежи. Казвай още!

— Тъй ли? — замисли се дядо Иван. — Тогава да сложим и новата черква! Виждаш ли я? Белее се насред село и високо над върховете на най-високите орехи грее божият кръст. Ами вътре да влезеш — главата ще ти се завърти! Ония ми ти куни, писани от най-добрия живописец, ония ми ти златни и сребърни кандила, ония ми ти грейнали полилеи. Седем години време съм я градил. Какво тичане беше! Имах девет стари тополи на ливадата — харизах ги на черквата. Всичките тухли и керемиди са от моята керемидарница. Сън не ме хващаше тогава. Не ти се хваля, нито ти се оплаквам. Каквото съм правил — за душата ми е било.

Свети Петър трети път издигна малкия кантар, но дясното блюдо отскочи пак високо нагоре, а лявото, гдето беше грехът, натегна надолу до земята.

Дядо Иван побледня като платно, уплашено погледна райския ключар и нищо не разбра.

— Нямаш ли други добрини? — запита свети Петър.

— Нямам — отговори ръжевският кмет. — Кажи, какъв е моят грях?

— Тежък.

— Че може ли една нищо и никаква капчица да бъде по-тежка от моста, чешмата и черквата? Ти се шегуваш, свети Петре, намислил си да ме плашиш.

Свети Петър се усмихна горчиво:

— Не се шегувам, дядо Иване, не те плаша, ами грехът ти много тежи.

— Кажи да го чуя!

Свети Петър почна:

— Помниш ли, когато майсторите свършиха

каменния мост през есента. Тъкмо бяхте овършали житото. Ти повика трима попове да осветят новия мост. От двете села слязоха хора да го видят и да се радват на веселбата. Що вино се проля него ден! Какви гайди свириха на хорището! Тогава, ако ти е на ума, пред моста, седнал в праха, протягаше черна напукана ръка един гладен слепец. И устните му шъпнеха нещо, а думите не се чуваха. Ти се зададе откъм село, пийнал, с бъклица. Когато мина край слепеца и видя протегнатата му ръка, не бръкна в пояса да потърсиш кесията си, ами се наведе, взе от земята едно камъче, пусна му го в ръката и рече:

— На̀, от него аз цял мост направих!

Слепецът попипа камъчето, преглътна обидата и нищичко не каза, но в сляпото му око полека приля една бистра сълза и заблестя. Тая сълза сложих на лявото блюдо. Видиш ли я — тя тежи толкова много.

Дядо Иван наведе глава и пое надолу към пъкъла.

СЪРЦЕ

Нешко Татарчето. Зъбите му лъщят като седефена броеница, усмивката му се пука като цветна пъпка на устните. Сиротно малко момче. Той не знае какво е бащина грижа или топла майчина ръка. Преди шест години пъдарят го намери край плета на селското гробище, повито в една скъсана пеленка, врещи като яренце. Взе го на ръце и го отнесе на баба Тиша, дето мете църквата. Стара самотна женурка, която нямаше близка душа, ходеше между кръстовете в черковния двор, приказваше с мъртвите, с кандилата, а животът ѝ полека догаряше като восъчна свещ. Тя взе на ръце новороденото и се обърка. Милост задави сърцето ѝ, сълзи напълниха очите ѝ. Прибра си го в къщи, почна да му дава краве мляко с една дървена ощърбена лъжица и си го отгледа. Нарекоха го Найденчо, но децата му викаха Нешко Татарчето, защото беше черно момче. Додето стана на пет години, Нешко пълзеше и тичаше по църковния двор. Играеше с врабчетата, които кацаха по зелените надгробни камъни, и спеше в затопленатата трева, а над него свиреха щурци и трептяха пеперуди.

Като зърна от скъсана броеница се ронеха и падаха годините на баба Тиша, очите ѝ катаден сълзяха и изтичаха, а ръката, върху която спеше Нешко нощем, закоравя и се втвърди. Но тая десница за малкото момче беше като пухена възглавничка.

Една сутрин старата църковна прислужница събуди рано Нешка и му рече:

— Иди, бабиното момче, в гората, да събереш един наръч сухи дръвца, че да сваря едно гърне коприва чорба. Да видиш каква хубава коприва е порасла край църковния двор!

Нешко излезе навън и се затече като яре през поляната към гората. Събра цял куп сухи клони, нарами ги и тръгна към село. На връщане набра и една китка узрели ягоди за баба Тиша. Както вървеше, по едно време дочу конски тропот. Обърна се и видя, че след него иде каруца. Юздите държеше едно гологлаво момче. Когато каруцата наближи, Нешко позна момчето. То беше Трайчо, на Делча каруцаря момчето. Връщаше от града празна каруца.

— Може ли да сложа отзад дървата, че ми тежат? — попита Нешко.

— Може! — отвърна Трайчо, без да спре.

Татарчето се затече, настигна каруцата и намести дървата, след туй седна отзад, като опря гръб на дъното. Но щом се намести, Трайчо замахна силно с камшика, удари конете и те се втурнаха. Нешко се люшна, изхлузи се и падна на земята. Удари си челото. Ягодите и дървата отхвръкнаха настрани. Трайчо препусна конете и дигна облак прах.

Нешко дълго стиска удареното си чело, сетне преглътна сълзите си и нарами пак вързопа. Като мина железопътната линия, той спря до стрелките на гарата да си почине. Тъкмо в туй време забуча утринният влак и най-подирният вагон спря пред Нешка.

— Хей, момченце, дай тук ягодите! Колко пари искаш? — извика някой от вагона.

Нешко се обърна и тръгна към прозореца. Подаде ягодите. Една женска ръка пое китката и му пусна един лев в детската шъпа.

Малкото сираче, което за първи път видя пара в ръката си, бърже забрави падането от каруцата,

грабна дървата и се затече към къщи. Като стигна в църковния двор, дървата подаде на баба Тиша, а лева потули под една керемида зад високия каменен паметник на падналите опълченци.

На другия ден Татарчето отиде пак за ягоди и се върна с още един лев. Всеки ден то причакваше влака с китка червени сочни ягоди, а когато ягодите на пладнището презряха, Нешко тръгна по стърнищата да събира меки круши и ги продаваше с паничка на пътниците — по два лева паничката. Под керемидата изкопа трапчинка и почна да я пълни с левове.

Лятото се търколи. Къпините почерняха. Всичките круши опадаха. Почна да гори шумата. Един ден неочаквано пламна долната махала. Някой беше изтървал огън в една напръхнала купа и пожарът избухна. До вечерта седем къщи се превърнаха на пепел. Изгоря и къщата на Делча каруцарина. Оцеля само сайвантът, дето прибираше конете. Делчо не знаеше къде да се дене от мъка. Въртя се два-три дена, сетне продаде конете и каруцата, отгради под сайванта една стаичка, настани Трайча и жена си там и замина да търси работа в града.

Понесоха се на облаци гарвани над нивите. Облаци забулиха небето. Заваляха есенните дъждове. Опустяха разкаляните селски пътища. Веднъж баба Тиша изправи стълбата и накара Нешка да се покачи на покрива и смени счупената керемида, която пропущаше дъждовната вода на тавана. Нешко свърши работата и се изправи до комина. Загледа се към гората, над която валеше проливен дъжд. Ето че по разкаляния път се зададе едно момче, натоварено с вързоп дърва. То газеше босо, със запретнати крачоли и краката му бяха посинели от студ. Когато наближи до църковната ограда, Нешко го позна: Трайчо.

— Горкият Трайчо! — проговори Татарчето и замислено се загледа подире му: шляпа, шляпа! Сетне слезе доле. Отиде зад паметника, изгреба всичките левове, които беше събрал през лятото,

напълни си джоба и се затече към Пъшовия дюкян. Попита Пъша колко струват едни гумени цървулки. Пъшо отвърна колко. Нешко му наброи цяла купчина левове, взе цървулките и се върна в къщи. Разказа на баба-Тиша всичко и най-накрай рече:

— Иди сега, бабо, занеси цървулите и ги дай на Трайча, те са за него. Той е голямо момче, ходи на училище, ходи и в гората за дърва. Ще му премръзнат краката, ако гази бос в студената кал.

— А за тебе, моето момче? — попита баба Тиша.

— Аз съм лесен. Цяла зима ще стоя в къщи. А догодина, додето тръгна на училище, ще спечеля пари колкото за цървули, а на тебе ще купя едни очила.

Баба Тиша се просълзи, прегърна милостивото сираче и го целуна по челото.

ОЩЪРБЕНИЯТ МЕСЕЦ

Навела се баба под комина, запретнала ръкави, голям огън наръшкала, разшетала се. Шета и пее. И до огъня в черното менче спуща бели яйца. Бели ги взема от кошницата, а червени ги вади от менчето. Търкулнали се на рогозката, спят Ваньо и Кунчето — прегърнати. До Ваньовата глава мърка сивото коте, мърка и го гъделичка по ухото с дългите си мустачета. Усмихва се Ваньо, и котенцето се усмихва. Посяга заспалото момче към ухото си — да се почеше, — дръпва някой косъм от мустачетата, а закачливото коте го удря полека с лапичката си по ръката.

През отворения прозорец наднича бистрият ясночел месец. Той се е промъкнал между клоните на ябълката и е опърлил лозовия цвят. Умъдрил се, впил очи, гледа. Баба го пъди:

— Да си вървиш, магаре, ще ми урочасаш яйцата, няма да хванат боя! Махай се оттука, че като грабна метлата, разбивам ти главата! На тебе думам, иди си! Върви да грееш над тъмната земя! Малко ли закъснели пътници има по пътищата? Светни им да не се заблудят!

Не се маха месецът! Много му се ще едно яйце. Само едничко. Да си го спусне в торбата и да поеме нагоре по небето. Да отиде с яйцето в рая. Там, на небесния харман, под едно дърво, където звездите са наклали весела седянка, го чака сега младата звезда — Вечерницата, неговата годеница. И когато скокне светлата звезда и го попита какво

ѝ носи от долната земя, той да извади яйцето. Да се зачерви и тя от радост като великденско яйце. А другите звезди да се пукат от завист.

Моли се месецът:

— Само едно мари, бабо! Дай ми само едно яйце! Откога ти се моля! Закъснях за седянката. Очите на моята годеница се изгледаха вече. Ако бях се молил на циганина толкова, щеше да ми подари едно куцо магаре.

— Не давам! — му дума бабичката и не го поглежда.

— Защо не даваш? Утре вечер ще изгрея рано. Ще дойда, ще кацна на един клон срещу прозореца и ще ти светя, додето напредеш три вретена. Вричам ти се.

— И да се вричаш, и да не се вричаш — пак не давам.

Не дава баба и туйто. Преди да дойде Великден, никому яйце не може.

Когато нашари всичките яйца, баба ги прибра в кошницата и ги скри под одъра. Беше рано. Още първи петли не бяха пропели. Зарови баба огъня, затвори прозореца и легна на рогозката да си подремне. И задряма, и захърка.

Нажаленият месечко дълго обикаля край къщата, залепя очи на прозореца, златѝ главите на двете заспали деца и не знаеше да разбуди ли пак бабата и да ѝ се помоли за едно яйце, или да влезе и да си открадне. Най-подир, като си спомни, че горе Вечерницата го чака с разтуптяно сърце, реши да открадне. Търкулна се по керемидите на покрива, стигна до комина, озърна се наоколо, както се озърта крадецът, преди да влезе някъде, и се мушна през комина. Слезе по веригата долу. Додето се спусне, саждите очерниха ясното му чело. Затуй, когато скочи на огнището, стаята не грейна. Пъхна се крадецът под одъра, избра най-хубавото червено яйце, скри го в торбата си и се покатери пак по веригата нагоре като котка.

Никой не го видя. Само сивото коте разбра каква е работата, но се сви зад Ваньовия гръб, защото го беше страх да не би, ако извика, месецът да го опари. Но щом месецът побягна, то скокна, покатери се върху заключената врата, погледна през ключовата дупка и обади на рунтавия Мечо, който вардеше пред вратата.

Разлюти се Мечо и хукна да гони крадеца мълчешком. Хвана дирите му. Накрай селото месецът се спусна на голямата чешма да си умие почерненото от сажди чело. И щом се наведе над коритото, върху му се хвърли рунтавият Мечо и нали беше много настървен — отхапа половината от челото му.

Месецът изпищя и като стрела полетя нагоре. Но яйцето беше в торбата.

Мечо не можа да го отърве.

На дрýгата нощ месецът се показа високо над звездите с половин чело — нащърбен.

ШИШО РАЗКАЗВА НА БРАТЧЕТО СИ ЗА РОГАТОТО

Снежинките падат от небето и трупат пух по клоните на младата вишна. Ах, братче, да видиш утре какъв голям човек от сняг ще направим! На главата му ще наложим моя вехт калпак. Погледни през прозореца! Виждаш ли нещо на вишната? Там сега има три помръзнали птиченца. Те са дошли да видят дали ние с тебе сме послушни момчета. Стоят трите бели крилати душички, гледат насам и вятърът ги засипва със сняг. Нищо ли не виждаш? Ако не ме беше страх от Рогатото, щях да отида да ги донеса тука и трите, да си сгреят крачката. Щом се яви в градината Рогатото, те ще писнат, като че са попаднали под лапите на някой стар котак. Само слушай!

Ти виждал ли си Рогатото? Не си, защото си много малък. И аз не съм го виждал, но зная всичко за него. Искаш ли да ти разкажа? Искаш. Слушай, като е тъй.

То веднъж дошло у дома. Спряло се до вратата:

Чук, чук, чук! — чука с едно камъче. Обадил се нашият Мурджо.

— Ау, ау, ау! Кого търсиш? — попитал той.

— Вашия овен.

— Защо ти е овенът?

— Искам да се поборя с него, да видим кой е по-голям юнак: той или аз.

— Да си вървиш! — казало кучето. — Нашият овен сладко спи в кошарата. Ау, ау, ау!

— Чук, чук, чук! — почукало пак Рогатото.

Мурджо се изправил на задните си крака и погледнал през ключевата дупка.

— Пак ли ти чукаш?

— Пак аз. Шишо, вашият, в къщи ли е?

— Защо ти е Шишо?

— Искам да го изям.

— Че защо пък ще ядеш Шиша? — попитал Мурджо.

— Защо ли, защото Шишо е мързелив. Не си учи урока. До тъмно играе по улиците с момчетата, ходи по леда да се пързаля и сутрин отива в училище, без да си е научил уроците. Днес учителят пак го изправи на колене до стената, защото не можа да напише буквата «ж».

За мене разправяло Рогатото на Мурджа. То знае за всичко. Било е на училищния таван и е гледало през някоя дупчица.

— Недей сега идва да го ядеш! — помолил се Мурджо. — Той спи на рогозката. Друг път ела да го ядеш.

Рогатото постояло, помръзнало до вратата, па махнало с ръка и си тръгнало.

— Хайде, друг път ще дойда.

Знаеш ли къде ходи Рогатото? Къде ходи: скитори по улиците нагоре, надолу като лудо. Нищо не работи. То е много страшно, с опашка. Баба разправяше, че като го срещнала веднъж на пътя, примряла от страх и седнала на земята, а то я прескочило. Да не мислиш, че Рогатото няма рога? Има рога, остри като игли. Дето бодне, кръвчица протича. Нощем го виждали седнало на пътя — чете една голяма книга, а месечината му свети. В книгата пишело: който е страхлив — да си плюе в пазвата, който не оре — няма жито да сбере, който пие вино — ще му се завърти главата, който не слуша родителите си — ще му тегли ушите.

А най-отдолу пишело: Шиша ще го изям, ако не си учи уроците.

Ще ми яде цървулите. Аз вече мога да пиша буквата «ж».

Видиш ли какво пише в книгата на Рогатото? Ами знаеш ли откъде е дошло туй рогато нещо в нашето село? Не знаеш. Пък аз зная. Едно време цялата земя е била населена все с рогати. Тук рогато, там рогато, където погледнеш, все рогати. Те ходели по нивите, прескачали жътварите, бодели ги и тъпчели храните. Ядели само вълчи ябълки и кучешко грозде. Пиели само дъждовна вода. Като завалял дъжд, лягали на гръб, отваряли си устата и гълтали капките, защото ги мързяло да ходят чак до кладенците. Нищо не работели рогатите лятно време, а си лежели под дебелите сенки. Кога се пробудели от сън, молели се на вятъра:

— Духни, братко ветре, залюлей клоните на крушата, дано падне някоя узряла круша в отворените ни уста, че ще умрем от глад.

Вятърът ги хранел с круши.

Надвечер ходели да се къпят в дълбокия вир под големия мост, дето го дигна лятос реката. Там те биели жабите с камъни, а нощем гонели светулките из върбалака, ловели ги и уж си греели с тях ръцете. Като се наплодили рогатите и станали на брой колкото звездите на небето, вятърът довял един чер човек. Казвали го Патаран. Той бил голям като Крали Марка — силен и страшен. За един ден изловил всички рогати. Навързал ги за шиите едно подир друго с яко въже, потеглил въжето и ги повел подире си.

— Хайде — рекъл — да ви водя.

— Къде? — попитали го рогатите.

— В пръждомата.

Завел ги Патаран на брега на морето, натоварил ги на един голям кораб и казал на вятъра:

— Отвей ги сега на другия свят!

Вятърът запретнал ръкавите си и блъснал с две ръце кораба. Отишли да се не видят. И вече не се върнали. Останало само едно рогато. Когато ловял Патаран братята му, то се скрило в една миша дупка и треперело като лист от страх, като чувало как плачат навързаните рогати.

Ти виждал ли си го? Не си. И аз не съм го виждал.

Когато стана голям мъж като батя, с дълги мустаци, ще го повикам някога да се поборим. Ще го хвана за рогата, ще го тръшна и то ще потъне вдън земя. Да познае кой е Шишо! А сега нека плаши малките птиченца! Искаш ли да изляза да ги донеса тука, ако не е дошло Рогатото?

НЕБЕСНАТА ДЪГА

Изрева като мечка един тъмен облак над нивите. Уплаши класовете и те превиха шии надоле. Малките работни пчели, които сбираха мед по синорите, побягнаха към пчелина. Птичките се сгушиха разтреперани в гнездата си. Почернелите късни вишни се потулиха зад листата. Стана много страшно. Небето пламна и угасна. Милиони едри капки се разсипаха над селото. Потопиха го. Запяха като звънци менците под капчуците.

И още дъждовната вода ненапълнила бабините съдове, изведнъж дъждът престана. Облакът отмина, превали зад градините и на небето като цветен пояс се изви голямата дъга. Проточи шия над хълмовете и жадно засмука вода от меденото кладенче. От птичия дом излезе гащатият петел, протегна се, разтърси крила, клъвна една паднала вишна и важно закрачи по влажния двор.

Дядо Велко подаде глава от къщи, протегна ръка да види продължава ли да вали и като видя, че е спряло, взе от кята тояжката си и тръгна към хармана. Напреде му се затече куцото куче, а подире му се обади малката внучка Вела:

— Дядо, чакай ме, и аз искам да дойда с тебе!

— Тичай де — промърмори старецът.

На хармана, като учудени очи, ходеха бистри мехурчета. Вела цапаше босичка в локвите. Кучето подгони една чужда кокошка и я пропъди през градинския плет.

Дядо Велко мина под сливите, натежали от род и дъждовна роса, и спря под ябълката. Опря тояжката си върху белия дънер, седна на търкулнатото вехто колело и се загледа към окъпаните светнали ниви, над които гореше дъгата.

Едно пиле пръпна над главата му и отърси клоните. Едри капки заваляха над стареца. Той вдигна сивите си очи нагоре, поглади бялата си брада и прошепна:

— От бога росица — по дядовата брадица!

Детето вдигна очи, погледна дядовата си брада и попита:

— Дядо, не ти ли тежи брадата?

— Защо, Миче?

— Много е дълга.

— Добра ми е брадата.

— Ами по-рано имаше ли брада?

— Нямах — отвърна старецът.

— Защо?

— Защото бях момиче.

— Ти ли, дядо? Истина ли казваш? Как ти беше името?

— Вела.

Старецът взе момичето на коляното си. Помилва го по русата косичка и обърса с длан росните капки, които бяха накапали по зачервените му бузи като едри сълзи. Пред тях на мократа земя клекна кучето.

— Ами сега защо не си пак момиче, дядо?

— Защото минах под дъгата.

— Под коя дъга? — попита Вела.

— Ей оная, над нивата, дето се е навела да пие вода от Меденото кладенче. Ти не знаеш ли? Целият свят знае, само ти не си се научила. Чувай да ти разкажа! Едно време, преди сто години, и аз бях като тебе момиченце. Очите ми, косата ми, ушите ми, краката ми бяха като твоите, само че аз не лудувах като тебе. И когато ходех на чешмата за вода, никога не съм се спъвал, не съм падал и не съм чу-

пил нито една кратунка. На шията ми имаше едно червено герданче.

— Като моето ли?

— Същото. А на ушите ми имаше две сини обици.

— Като моите ли? — вдигна очи Вела.

— Като твоите. Когато се помина моят тетьо, ние останахме сами с мама двамината. Последни сиромаси бяхме. Имахме само една нива, един стар вол и една крава, но тя беше безплодна. Нямаше кой да разоре нивата и да посее жито. Мама често ми хортуваше:

— Ех, Велке, да беше момче, и нивата щеше да бъде изорана, и царевица щеше да посееш, и дръвца щеше да има кой да ни докара през зимата.

Харно, ама аз бях момиче и не знаех нито с орало да ора, нито дърва да сека. Една вечер срещу Гергьовден, когато заспах, сънувах такъв сън! Пристигна при мене покойният ми баща, сложи ръка на рамото ми и рече:

— Утре да минеш под небесната дъга!

На другия ден аз отидох да паса кравата в ливадето под Меденото кладенче. Надвечер загърмя силно и рукна проливен дъжд. Аз се сгуших под една върба. Когато облакът замина, погледнах към чешмата и видях дъгата — навела се, смуче вода от коритото. Дойдоха ми на ума думите на баща ми, затекох се, подбрах кравата и я подкарах към чешмата. Минахме и двамата под дъгата. Тогава, Велке, аз изведнъж станах момче. Пипнах главата си — калпак, огледах се — на кръста ми червен пояс, а на краката ми хубави жълти ботуши. Смаях се и се слисах.

— А кравата бе, дядо, тя какво стана?

— Кравата стана вол. Закарах аз вола у дома, разправих на мама какво чудо се случи, па и заръчах:

— Отсега нататък ще ме наричаш Велко, защото съм момче. Къде е ралото?

Стегнах ралото, наточих палешника и на другия ден отидох да ора с двата вола. Засях нивата.

Замисли се дядовата Велкова внучка, чудеше се старото куче как може момичето да стане момче.

— Дядо бе, кажи — аз да мина ли под дъгата?

— Мини, чедо! — рече старецът.

— Ами ще ми порасне ли брада?

— Ще, ами как?

— Дълга ли бе, дядо?

— Много дълга.

— Колко?

— Три дни, Велче.

— Три дни ли? Чакай, хванах те! — скокна момичето. — Може ли да бъде една брада дълга три дни? Лъжко! Не те е срам, дядо, да ме лъжеш! Не ти прилича.

Дядо Велко стана и взе тояжката си.

— Ами ти защо вярваш, пиле? Де си чувала жена да стане мъж? Както е наредено на този свят — тъй си върви. Хайде сега ела в градината, да видим дали големият дъжд не е удавил мъничките пчели.

НАЙ-ТЕЖКОТО

Щъркелът разказваше. Магарето го слушаше с широко отворени очи и клюмнали уши.

— Има оттогава три години. Беше по вършитба. И аз помагах. Цял ден стоях в гнездото си на плевника и гледах отвисоко към Балкана. Щом като закъртеше някое бяло облаче над сините върхове, подканях харманджиите да сколасват бърже. Дъжд да не накваси хармана. И когато големите житни купни се загубиха и свършихме вършитбата, дюлите в градината бяха пожълтели и капеха. Аз обиколих посърналите стърнища, простих се с жабите, простих се с гуговицата, дето ми гукаше всяко утро на ставане, и тръгнах за другата земя.

— Коя е тя? — попита магарето.

— Земята, от която иде крилатият бял вятър. Там живеят най-черните хора.

— Магарета има ли там?

— Няма магарета.

— Вятър я вее, щом няма магарета — рече с дълбоко съжаление дългоухият.

— Когато тръгвах — продължи щъркелът, — доде ми на ум, че негрите лани, като поемах насам, ми поръчаха за армаган. Чудех се какво да им занеса. Имаше много хубави работи, ала аз не знаех как да ги занеса. Тежки армагани не мога да нося.

— Защо не си повикал мене? Аз мога юнашки да нося, гърбът ми е здрав — похвали се магарето.

— Ами тебе кой ще носи през морето? — усмихна се щъркелът и продължи: — Мислих тъй, кроих

инак, нищо не можах да реша. Най-после се дигнах и отидох при дяда Матея, воденичарина. Заварих го пред воденицата, дими с ореховата си лула и плете мрежа. И той е рибар като мене, само че жабите не харесва. Пълнят кесията на мрежата му и нощем го будят от сън. Затуй не ги обича. Кацнах на един стар търкулнат воденичен камък, пропъдих с крило дима от лулата му, за да не сълзят очите ми, и го попитах:

— Като си стар и всичко знаеш, можеш ли ми каза какъв армаган да занеса на оная земя, където черни хора живеят в сиромашки колиби?

Замисли се дядо Матей. Сложи мрежата на тревата, сне от уста лулата и очите му тръгнаха по далечните пожънати ниви.

— Чувай — рече той, — да им занесеш най-тежкото.

— Кое е то? — запитах го аз.

— Житеното зърно. То е най-тежкото имане на хората. Без него нямаше да има хляб, а без хляб нямаше да има хора. Дребно е като мушица, но струва много. Занеси им едно зърно!

Магарето се засмя. Големите му зъби се лъснаха:

— Че защо им е едно зърно? Кого ще нахрани то? Да си им занесъл магарешки бодили. По-леко и по-сладко нещо от магарешкия бодил надали има по света. Право ти казвам. Защо не си дошъл при мене, аз да те науча на ум и разум?

— Сложих аз зърното под езика си и полетях над селата, над градовете, през синьото море, към страната на белия вятър. Моята родина. Бързах да зарадвам бедните души на черните хора. Отминах много кораби с бели платна, прелетях над цветущи острови, където зрееха жълти като кехлибар портокали, прехвърлих широкото море. Една сутрин спрях над нашето село и кацнах насред мегдана. Като ме видяха черните, наизскачаха от колибите, развикаха се, заобиколиха ме и попитаха:

— Добре дошъл, щърко! Носиш ли армаган?

— Нося. Не съм ви забравил.

— Дай го да го видим!

Аз изплюх зърното на земята. Тъкмо в туй време една крадлива сврака се спусна между наведените къдрави глави на моите съотечественици, клъвна зърното и литна.

— Дръжте я! — закрещяха черните.

Един старец опъна своя тежък лък и пусна стрела подир птицата. Пронизаната сврака се преметна във въздуха и падна върху една колиба. Извадиха от устата ѝ житеното зърно. Тя още не беше сварила да го глътне. Тогава аз разправих на тъмнокожите селяни как и къде да посеят зърното. Те го посяха в една градина и през първото лято отжънаха седем класа. Стриха узрелите класове и ги посяха отново. На другата година поникна една леха жито, а на третата — цяла нива. Научих ги да мелят брашно и пекат хляб. Сега те имат воденица, похубава от дядовата Матеева. Като построиха воденицата и опекоха първата пещ хляб, направиха голямо угощение. Аз бях най-скъпият им гост на трапезата. Бяха ми наловили цяла кофа змии и жаби. Попитаха ме тогава кой ме е научил да им занеса най-хубавия дар. Отговорих им — старият българин, дето има воденица във Витското ливаде.

— Помоли го — поръчаха негрите — да дойде догодина, цар да ни стане. От мермер дворец ще му направим. Златен комин ще гудиме на двореца му, в златни паници чорба ще му сипваме.

— Добре — рекох аз.

Потеглих да се върна пак тука. Минах отново над моретата. Летях пак над цветущите острови с лимонови и портокалови градини. По пътя настигнах един рибарски кораб и както бях огладнял, изкълвах цяло каче с прясна риба. Рибарите не се ядосаха, защото целият им кораб беше пълен с риба.

Когато се върнах тука и разправих на дяда Матея молбата на черните, той смукна три пъти от лулицата си и поклати глава:

— Няма да мога да царувам вече, защото остарях.

Магарето наостри уши.

— Цар ли нямат? Слушай, ако си ми приятел, занеси ме там на гърба си! Аз мога да им стана цар. Много съм млад и много съм умен — бива ме за тая работа. Гласът ми е чудо! Като стана цар — ще ти се отплатя по магарешки.

Щъркелът погледна магарето, усмихна се и размаха криле.

ЕДИН ЧУВАЛ ТИКВИ

За дяда Цвятка Коледото ще ви разкажа. Чуйте какво му се случи. Дядо Цвятко вървеше по света като едно тежко дъбово колело с дебела главина, а земята се огъваше под него. Всички му струваха път. Имаше човекът зад гърба си нещо, което караше хората да въздишат. Имаше някъде забутано в косматите гърди и едно сърце, бодливо като таралеж, кораво като кремък. Нещото лежеше в едно гърне, заровено на потайно място, а сърцето не даваше дума да стане за гърнето. Катаден идеха при него сиромаси хора и му се молеха:

— Дай бе, дядо Цвятко! Дай да си купя едно теле, че ни умря волът и нивата ми остана незасята.

— Дай нещо за училищната трапезария! — молеха го учителите.

— Дай да купя едно букварче за наш Радулча, че е много паметно момче и очите му все в книгата гледат! — куцукаше подире му съседът Лазар.

Но дядо Цвятко изпровождаше всички с празни ръце:

— Да се махате от главата ми! Аз не съм банка! На никого пари не давам.

Той мразеше цялото село, защото го бяха видели веднъж, като извадил жълтиците си и ги прострял на слънце върху трапезника да изсъхнат, за да не мухлясат. И се боеше да не му ги откраднат, затуй всяка нощ местеше гърнето ту в зимника, ту в градината зад къщата. Вярно е, че жълтиците бяха по-малко от сълзите на сиромасите, които беше

разплакал, като им отнемаше имотеца, но нали гърненцето е пълно!

Ала един ден сърцето му отключи крепостта и го предаде. Беше надвечер. Светулкаше тихо есенно слънце в пожълтелия клонак. Някъде клепаше селската камбана. Тя изпълни с умиление очите на дяда Цвятка, който бутна вратичката и влезе в градината. Погледна узрелите тикви — жлътнали се като злато — и му додража. Въздъхна и се наведе. Почна да рови под купата и набута цяло гнездо кокоши яйца, снесени скришом. Радостта му порасна. Сърцето му почна да шава под сребърните косми. Когато се изправи, хвърли разсеян поглед през плета към двора на сиромах Лазара. Двор, колкото една рогозка. Няма градина, няма плодно дръвче, няма тиква, нито кратуна. Само гладни дечурлига, колкото щеш. Като буболечка запълзя в сърцето му милостта и той изведнъж омекна, заприлича на печена круша.

— Чакай да им прехвърля две-три тикви — рече той, — няма бълха да ме ухапе.

Избра три тикви — най-дребните и най-зелените, — но като ги погледна, видяха му се много и прехвърли в пустия двор само една тиква. В туй време Лазар пъшкаше с един козлен чувал брашно на гърба пред воденицата. Той разтоварваше чувалите на мливарите. Тъй печелеше хляб за челядта си.

На другия ден дядо Цвятко получи едно писмо, което го разтревожи до немай-къде.

«Дядо Цвятко — беше написано в писмото, — ти си един селски благодетел със златно сърце. Ти направи вчера едно добро дело и ще бъдеш награден. Не в гърнето, а в тиквата е твоят късмет. Отсега нататък каквото сложиш в корубата на стария орех отвъд моста, ще ти бъде върнато умножено петдесет пъти. Опитай и ще видиш.»

Най-отдоле подпис: «Глас небесен.»

Цял ден снова дядо Цвятко насам-натам из двора и мисли каква ще да е тая работа. Дали туй писмо иде от небето, или е примка?

— Нека пък да опитам — рече си той и се почеса по тила. — С нещо мъничко ще опитам.

Взе едно яйце и надвечер, като притъмня, слезе към моста. Скришом сложи яйцето в корубата на ореха и се върна в къщи. Цяла нощ не можа да заспи. Нещо го давеше насън. Щом почна да става видело, той се дигна и отиде право към ореха. Надникна в тъмната кухина и остана поразен. Цяла кошница бели хубави яйца. Прочете ги — точно петдесет. Отнесе ги тичешком в къщи. Главата му се завъртя. Цял ден не можеше да си намери място от вълнение. Вечерта отиде отново и сложи в кухината железния си пръстен. На другия ден намери цяла връзка пръстени. Преброи ги — точно петдесет. Тревога нахлу в душата му и го задруса като треска. Прибра пръстените и реши да опита с пари. Намери една чиста кърпичка, върза на възел един лев и цял затрепера, когато на другия ден посегна да провери какво е станало с лева. Измъкна възела и прехапа устни: наместо лева във възела беше вързана една блестяща нова петдесетолевка. Тук няма лъжа. Тук стават чудеса. Гледай какво значи да сториш добрина на един сиромах чиляк, който мъкне брашнени чували на гърба си. Наистина дядовият Цвятков късмет се беше загнездил в тиквата.

Три дни дядо Цвятко се измъчва и пъшка, докато се реши да превърне гърнето с жълтиците на петдесет пълни гърнета. На четвъртия ден, когато месечината се потули зад облак, той отнесе крадешком гърнето към ореха. Пусна го в кухината и се скри под моста, да чака с един чувал. Щом оня, дето прави чудесата, донесе петдесет гърнета жълтички, ще ги изсипе в чувала и ще си ги прибере в къщи.

— Защо пък да не стана милионер? — рече си кулакът и въздъхна.

Мина полунощ. Настана тайна доба. Обадиха се първи петли. И ето че се зададе в мрачината нещо като човек с бели дрехи и кошница на главата. Нещо мъкнеше на гърба си. Дядо Цвятко притръпна. Забуча старото му сърце. Човекът с чувала кривна към ореха, прави каквото прави край дънера, подир малко се спусна към реката, прецапа я и изчезна в тъмнината. Тогава дядо Цвятко се затече към скривалището. Бръкна в кухината и напипа един чувал, пълен догоре. Провери най-напред дали е там неговото гърне и като разбра, че го няма, измъкна чувала и с трескави ръце почна да го развързва. Той беше здраво завързан с ремък. Дълго пъшка и като го развърза, надникна вътре. В туй време се показа месечината и пред широко отворените очи на стареца се жлътнаха десетина едри пъпчиви тикви.

ИСТОРИЯТА НА ЕДНА ЯБЪЛКА

Тая история се случи през ония мрачни години, когато румените ябълки блещукаха по господарските трапези и рядко стигаха до ръцете на сиромашките деца.

Малката ябълка се роди през една ясна пролетна утрин.

Рой пчели пееха на синора, когато слънцето напече пъпката върху най-горното клонче на дървото. Пъпката се затопли и се пукна.

— Какъв хубав свят! — въздъхна розовото цветче в чашката и погълна с жадно око зелената нива, зашумените синори, тихата небесна синевина. Полъхна кротък вятър. Залюля клончето. Новороденият цвят се наведе надолу. Една пчела от синора го зърна и литна към него. Кацна разтреперана, навря си косматата главица между цветните листа и почна да събира меден прашец. Ябълковото цветче примря от страх. Пчелата отърси върху гърба си златния прашец от тичинките, забръмча с прозрачните си криле и отлетя.

— Какво прави с мене туй крилато нещо, майчице? — попита цветчето.

Старата ябълка се обади:

— Не бой се, чедо! Туй крилато нещо е пчела, която събира мед за хората.

— Кои хора?

— Ония, дето живеят долу в стария град.

Мина една неделя време. Розовите листа на цветчето окапаха и се оголи едно малко зелено зрънце.

Зрънцето почна бърже да расте, поено от хладната роса и хранено от живия сок, който старата ябълка смучеше от земните недра. Наедря. Когато нивата се жлътна и житните класове се огънаха надолу, нежна руменина покри кожицата на най-горната ябълка. Тя се къпеше в знойния дъх на слънцето и слушаше песента на чучулигите. Сгушен някъде в долчината, денем летният вятър дремеше, а нощем налягаше силно клоните и всичките листа шумоляха.

— Кой ходи по нивите? — попита една нощ ябълката.

— Аз ходя — обади се невидим глас.

— Кой си ти?

— Вятърът.

— Ах, вятърът ли? Спри, братко ветре, под майчините ми клони и ми разкажи за оня далечен град, където всяка вечер трептят хиляди светулки.

— Те не са светулки, ами са електрически лампи.

— Майчице — прошепна ябълката, — дали ще видя някога този град?

— Защо ти трябва да го гледаш. Той е стар град. Стените на къщите му са пропукани. Немотия и тъга лъха от тях. Улиците — криви и нечисти. Край града се вие една размътена река. А пък тая вечер, като надникнах през прозореца на една вехта къщурка, видях болно момиче. Лежи на креватчето си, а челото му гори. До креватчето — маса. На масата гори лоена свещ. А над масата, приведена, плете чорап една жена с прошарени коси и сухо лице — майката. Детето изохка:

— Маменце, много ми е горещо! Устата ми засъхнаха. Яде ми се нещо.

— Трай, чедо — извърна очи майката, — тая нощ аз ще изплета една двойка чорапи. Утре ще ги продам на пазара. Като взема пари, ще ти купя ябълки петровки. Ти не знаеш колко много са сладки!

Домъчня ми за болното девойче и раздвижих криле да разхладя челото му. Но в туй време пла-

мъкът на лоената свещ се огъна и угасна. Като настана тъмнина, детето промълви:

— Маменце, запали пак светлината! Страшно е!

— Кибритената кутийка е празна, чедо. Няма клечки.

— Защо няма?

— Защото нямам пари да купя.

Сърцето ми се сви — продължи вятърът, — излязох навън, вдигнах цял облак прах по улиците и напуснах тоя град, където има толкова бедни хора и страдание.

Вятърът млъкна. Най-горната узряла ябълка наклони глава. Налегна я тежка мисъл. Задряма в зори. Когато се събуди, цялото ѝ лице беше мокро.

— Залюлей ме, братко ветре — помоли се тя на вятъра, — духни да ми изсъхне румената риза!

Вятърът я люшна.

— По-силно! — извика ябълката.

Вятърът избухна, залюля я, клончето се приведе силно и узрялата ябълка се отрони. Падна в коловоза на утъпкания път. Търкулна се надолу и викна:

— Сбогом, майчице! Прощавай, ниво златокласа! Аз вече заминавам!

— На добър час, дъще! — проговори старото дърво, а житните класове се поклониха.

— Тикай ме, ветре!

— Накъде?

— Надолу! Към града!

Вятърът подхвана румената ябълка и я търкулна пъргаво надолу. Наклонът беше голям и тя завчас стигна в града. Както се беше засилила, влезе под пътната порта право в един двор, пълен със свине. Свинете, щом я зърнаха, загрухтяха и се втурнаха да я схрускат. Сборичкаха се над нея, бутнаха я със зурлите си и тя се търкулна назад — излезе пак навън. Вятърът я подхвана отново и я засили насреща към брега на реката. Ябълката падна във водата и запищя:

— Помощ! Олеле, удавих се!

Ала водата не можа да навлезе в гърлото ѝ, защото нямаше гърло, и тя плувна по течението между сивите смешни юрдечки, които ловяха рибки с вдигнати нагоре крака като лопатки. Един рибар хвърли мрежа и замрежи заедно с десетина рибки и ябълката. Изтегли лова си на брега, прибра рибките в една кофа, а ябълката хвърли на пясъка. Отмина. Ябълката изсъхна и червената ѝ кожа заблещука. Подир пладне на реката пристигна една суха жена с вехта черна забрадка да пере. Щом се наведе и натопи прането, тя зърна ябълката и очите ѝ светнаха.

— Ах, какъв късмет! — проговори сиромахкинята и прибра ябълката в полата си. Когато се върна в къщи, викна отдалеч на болното си момиче, което лежеше в постелята:

— Познай какво ти донесох!

— Мидена черупка, маменце!

— Не е черупка, червена ябълка ти нося!

Детето пое с жълтата си ръка ябълката, допря я до горещите си устни и я целуна. Ябълката погледна лоената свещ на масата, празната кибритена кутийка и позна, че е дошла в къщата, за която снощи разказваше вятърът. Взря се в напуканите от огън устни на детето и закопня да ги намокри с влагата си. Дълго се радва болното девойче на сочния плод и не смееше да го разхапе. Но надвечер, когато горещ лъх нахлу от улицата, то впи жадно зъбките си в ябълката. Сладкият сок напълни устата му. Много сладка му се стори ябълката.

Подир малко в шепата на детето останаха само четири кафяви семки. То протегна ръка и ги хвърли навън през прозореца в градината.

На другата пролет пред прозореца на сиромашката къщица поникна крехко ябълково дръвце. То порасна бърже, защото една грижовна млада ръка го поливаше всяка вечер с вода от пръстена стомничка.

БРАТЯ

Скараха се двамата дядови Еленови синове — Горан и Петко — за бащиното си имане. Всеки започна да тегли чергата към себе си. Надумаха си тежки думи, хвърлиха се като вълци един върху друг. Лаваха селските кучета, ахнаха съседите, втурнаха се и едвам ги разтърваха. Настръхнали стояха двамата братя един срещу друг и в очите им пращяха светкавици. Когато дядо Елен замина на другия свят, остави на момчетата си един чер като гарван кон, една гъвкава сабя като змия усойница, един лък с двайсет стрели-златоперки и два сиви сокола, две юнашки птици. За туй имане се сбиха Горан и Петко.

— Срамота е! — размаха ръце помежду им белобрадият дядо Пано. — Какво сте дигнали селото на главите си? Още не е изсъхнало цветето върху бащиния ви гроб, а вие почнахте да се трепете за имота му. Вашият баща беше закрилник народен. Той залягаше за правдата и ръката му беше тежка. Колко сиромашки сълзи е изсушил! Името, което ви остави, струва повече от всички богатства на света. Да се махвате оттука! Идете да се разтушите някъде, дорде настане мир в сърцата ви и разберете, че сте братя!

Наведоха глави дядовите Еленови синове. Поголемият, Горан, яхна черния кон и удари през дълбоките летни ниви, където пращяха златни ръкои и ехтяха гласове на жътварки с бели ръченици. Прегази полето, навлезе в сенчестата дъбова гора. Спря

до мъхнатото кладенче. Слезе от коня и го пусна да пасе. Наведе се над кладенчето, дълго пи студена вода, сетне опря гръб върху напукания дънер на един стар дъб и се загледа към земята. Бяла пътека се виеше под тихите дървета. По пътеката пълзеше една мравка и търкаляше просено зрънце, голямо колкото око на славейче. Но ето че зрънцето падна в една трапчинка и мравката напразно се трепеше да го измъкне навън. По едно време тя остави зрънцето и тръгна бърже към съседния мравуняк. Мина се малко, ни много, трудолюбивата гадинка отново се появи и запълзя към трапчинката. Подире ѝ бързаше друга мравка — нейната сестрица. Двете слязоха доле, подхванаха зрънцето и го изтикаха задружно към мравуняка. Горан дълго гледа двете мъдри мравучки, а душата му се проясни и очите му се избистриха.

Да видим сега какво стори малкият брат Петко. Като видя, че брат му замина с коня, той грабна соколите и се спусна към ливадето. Ливадето шумеше. Пеперуди като метличини трепкаха над високата трева. Небето беше синьо и дълбоко. Високо над ливадите летеше един бял орел. Той описваше големи обръчи и дебнеше за някое отлъчено от стадото крехко агънце — да го грабне и отнесе за гладните си орлета. Щом съзря орела, Петко пусна първия сокол. Юнашката птица се втурна като стрела нагоре и настигна орела. Почна се страхотен бой между двата хищника. Перушина взе да капе над зелените ливади. Изведнъж соколът писна за помощ. Като видя дядовият Еленов син, че неговият крилат другар ще загине, пусна и другия сокол. Удариха двамата братя могъщия цар на въздуха. Заплющяха с криле. Орелът нададе отчаян писък, опита се да побегне, но соколите го догониха и свалиха доле. Като камък падна бедният орел в зеленото ливаде. Преди да издъхне, той надигна глава и погледна с тъга към планината, където сега го чакаха гладните орлета. Очите му сякаш хортуваха:

— Ех, защо си нямах и аз един брат с остър клюн

и яки криле! Той щеше да ми помогне в неравния бой. . .

Една синя пеперуда затрептя над разпереното орлово крило, кацна върху едно перо и го накити.

Петко бърже погали соколите. Закрачи към къщи да срещне батя си. Беше му ясно като бял ден: на тоя свят, ако нямаш брат, трябва да си го найдеш!

Като влезе в бащиния си двор, завари Горана на прага — чака го.

— Прощавай, бате, за днешните думи, вземи цялото татьово имане, само не ми се сърди!

И той целуна ръката му за прошка. Горан го помилва по главата.

— Никога вече няма да се караме — рече той, — ще живеем заедно, ще си помагаме един на друг, а каквото спечелим — ще си го делим по братски.

И дядовите Еленови синове сърдечно се прегърнаха.

ГАТАНКА

Тая вечер зад клоните на ябълката месецът се издигна голям колкото дъното на едно кринче, жълт и страшен. Той позлати изгубените в лятната мрачина хармански купи от прясно сено, пое небесния си път и помами подире си звездите, както квачката мами пилетата си. Уплашено го гледаха през отворената врата две малки деца — Ваньо и Кунето, — сгушени едно до друго под камината. От къщи излезе прегърбената им баба Куна, озърна се и като ги видя, викна:

— Ваньо, Куне, хай станете, баби, да ми донесете един крушов пън от дръвника, да накладем буен огън, че да ви сваря попара. Цяло менче мляко съм надоила. Ей сега ще се зададе дядо ви от воденицата — и той да хапне попара, че да му се затопли старата душица. Хайде, тичайте! Я тая вечер какво е видело на двора, сякаш не е нощ, а ден.

— Страх ни е, бабо.

— Няма нищо страшно. На хармана лежи теленцето. То е днешно, само на един ден, и пак не го е страх.

Ваньо и Кунето, като чуха за теленцето, дето го донесе пастирът, трепнаха, спогледаха се и презглава рипнаха навън към белия харман, над който петровката ябълка ръсеше цвят. До плевнята над яслите стоеше с кротко наведена глава бодливата крава Мучка със счупения рог. Тя милваше с нос гърба на малката си рожба и замахваше със счупения рог да убоде Черня, кучето, което с навирена

опашка обикаляше край новороденáта душа и лаеше от драгост. Тревожно се обаждаше звънецът на кравата. Бялото слабо теленце не можеше да стои право. То лежеше, подвило тънките си крака, и гледаше учудено този нов свят: големия месец, който грееше право в очите му, кучето, което обикаляше край него като щуро. Двете малки деца с бели ризки клекнаха напреде му и го замилваха по челото.

— Волчето е гладно — рече Ваньо. — Искаш ли да му отскубнеме от купата една стиска сено?

— Че то няма зъби още — пошушна Кунето.

— Няма ли? Теленце, нямаш ли зъби? Я зяпни да видя! Отвори си устата де!

Тъй като теленцето не разбра какво искат от него, Ваньо го хвана за муцуната с две ръце и се помъчи да му разтвори насила устата. Тогава Мучка недоволна наклони глава и замахна със счупения си рог. Звънецът силно звънна. Ваньо пусна теленцето и двете деца побягнаха уплашени.

В туй време харманската врата скръцна. Една ръка я блъсна силно и тя се разтвори цялата. Под нацъфтелите клони на ябълката се показаха кривите бели рога на воловете. Светнаха кротко големите им черни очи, които цял ден са гледали младите залюлени жита. Те се връщаха от къра. Пред воловете вървеше техният стар стопанин — дядо Гено. Двете деца се спуснаха насреща му:

— Дядо, имаме си волче! Дядо, имаме си теленце! Видиш ли го под стряхата? Много е хубаво, с чер белег на челото!

Дядо Гено пусна синджирите на воловете, остави насред хармана колата, отиде под стряхата, погледна теленцето, потупа Мучка по гърба и се обърна към двата свои стари вола:

— Днес се родило теленцето — ваша отмяна, — хей, старчуги! Да ви е живо, радвайте му се! Наесен, като отида на пазар, ще му купя другар. Няма все вие да теглите колата и ралото. На стари години ще си починете. А на мене отмяна ще бъде онуй малко юначе, когато порасне.

Дядо Гено показа с големия си чер пръст към Ваня.

— Ванчо — продължи той, — нали ти ще ми ореш нивите?

— Аз, дядо.

Старецът разпрегна колата, върза до плета воловете, хвърли им сено и каза:

— Хайде сега да се приберем в къщи и да видиме какво е наготвила баба ви Куна. Много съм изгладнял.

— Дядо — обади се Кунето, — ами то нищо не е яло бе, дядо.

— Недейте се кахъри за него. Неговата добра майка ще му бере грижите. Тя ще му даде ей сега да суче.

— Ваньо — провикна се от къщи баба му, — де ти пъна?

— Нося го, бабичко!

Ваньо се затече и нарами един пън от дръвника. Влязоха в къщи.

Додето баба Куна слагаше софрата, двете деца се изправиха пред дяда Гена и го замолиха:

— Дядо, харижи ми го!

— На мене бе, деденце!

— Чакайте — рече дядо Гено — да ви кажа една гатанка. Който от двама ви я отгатне, нему ще харижа волчето.

— Кажи я!

— Отгатнете ми кое е онуй рогато и опашато, което, кога се е родило — на четири свирки свирило, когато пораснало — цял свят обиколило, а кога умряло — тогава си хоро отиграло.

Замислиха се двете деца, чудиха се, ала не можаха да отгатнат.

— Ха де! — подканяше ги старецът.

— Ние имаме ли го? — попита Ваньо.

— Имаме го — отговори старецът.

— Къде е?

— На хармана.

— Голямо ли е?

— Сега е като овен, а сетне ще стане като бивол. Ха де!

Но децата не можаха да отгатнат.

— Видите ли, вие не знаете, а пък дядо ви знае. Туй рогато и опашато е волът бе, деца! Когато се роди теленцето и започне да суче, то сякаш свири на четири свирки. Кога отрасне и тръгне по нивите — обикаля света. Кога умре, от кожата му правят цървули и момците по сватби и хора играят с тях ръченица. Хайде сега, волчето харизвам на Ваньо, а до пролет, когато кравата отели друго — то ще бъде за Кунето.

ЕДНА МАЛКА ДУША ИСКА ДА ЛЕТИ

Писмо от Груйчо Тухларчето до неговия дядо Груйо в село Каменец

Мили ми дядо, днес е неделен ден и аз нямам работа. Оставиха ме да вардя тухларницата и да паса магарето на циганина, дето кара вода от реката с едно буре. Най-напред аз си постегнах гъдулката и почнах да свиря. Щом дръпнах лъка на жицата, сърцето ми взе да тупка. Много ми стана мило за село, за мама и за тебе. Затуй седнах да ти напиша едно писмо. Тука няма нито маса, нито стол, ама аз обърнах едно газево тенеке и пиша върху дъното му. Дядо, аз работя, нося тухли и печеля вече. Ще ми плащат по осем лева на ден и хляба. През зимата, когато отидох в София, тръгнах да свиря по улиците и по кръчмите. Някои хора се спираха да ме слушат и да ми дават пари, пък други ми думаха «марш!» Един кръчмар ме подгони с нож. Тъкмо белеше картофи на една маса, и аз влязох. Щом ме видя, той се развика, вдигна ножа си и тръгна към мене. Аз търтих да бягам. На прага се спънах и паднах. Щеше да ме заколи като пиле, ама не ме закла. Само си пукнах гъдулката и си одрасках коляното. Дадох я на един обущар да ми я залепи и той ми я залепи с туткал. Сега тя пак свири — с пресипнал глас. Дядо, ти ако нямаш работа, направи ми друга, пък аз ще ти се отплатя. Нали, дядо, ще ми направиш друга гъдулка?

Много е далеч нашето село оттук. Вчера с цигánина Яшар, водоносеца на тухларницата, отидохме насреща в едно балканско село за дърва. Покачихме се на самия Балкан. От най-високия връх аз почнах да търся нашето село. Гледах, гледах, очите ми се изгледаха. Че къде сте вие? Дощя ми се да стана птичка, да хвръкна към вас и да кацна на маминото рамо, между класовете. А пък София, дядо, голям град. Цял ден край мене фучаха автомобили и трамваи. Къщите — високи като планини. Погледнеш ли някоя, докато видиш стряхата ѝ — шапката ти пада. Да ти се оплача, дядо: цяла зима с едно друго сиромашко момче сме спали в един сандък за смет. Името на момчето беше Матейко. Матейко стоеше до вратата на един голям хотел. Там чистеше обущата на богаташите. Аз обикалях града с гъдулка и вечерно време се срещахме в сандъка. Лягахме вътре един до друг и се топлехме цяла нощ. Как съм мръзнал, дядо, не мога да ти опиша. Пръстът на левия ми крак измръзна от студ и нокътят му падна. А за гладуването — сетне ще ти разправям.

За мене, дядо, ако питаш, много съм добре. Тука отсреща, на сто крачки от тухларницата, е Божурище. Дядо, да видиш самолетите! Ох, че хубаво нещо! Сутрин се дигат нагоре и крилете им лъщят. Когато отидат много високо — там, където нощем светят звездите, брумчението им утихва. Сякаш пчели пеят в градина. Лятно време летците ходят с бели дрехи. Пък един от тях носи на кръста си малка кама и дръжката ѝ не е дръжка, а глава на орел. Чудно нещо. Да ти кажа ли, дядо, какво съм решил. Като спечеля много пари, ще отида да се уча и ще стана летец. Ще нося бели дрехи и кама с орлова глава. Ще си имам самолет и с него ще летя, където си ща. Поглеж, че някой ден, както седиш в ливадата и плетеш кош за риба — чуваш, нещо брумчи над главата ти. Дигаш ръка над очите си и гледаш: да е патица, не е патица. Нещо крилато слиза от небето, върти се над ливадата и колкото наближава, все

по-голямо става. Пада в косеното сено. Ти ставаш и не вярваш на очите си: самолет. Моторът млъква. От корема на самолета излиза летецът с кожени дрехи и очила. Пляскаш с ръце: летецът съм аз, твоят внук Груйчо.

— Хайде, дядо — казвам ти, — качвай се на самолета ми! Искам да те поразходя на стари години. Най-напред ще идем да видим Европа. Ще гледаме електричество и фабрики. Там, казват, комините на фабриките били като гъста гора. Сетне ще прехвърлиме Тихия океан. Ще навестим и Хавайските острови. В една книжка четох, че там имало едни сиромашки момченца като мене, които посрещали параходите в пристанището и щом някой им хвърли пара, те се гмуркали на морското дъно и намирали парата. Като тръгнеме, ти ще вземеш две големи кошници. Ще наберем от Палестина мандарини и ще донесем армаган за всичките деца от нашето село. Дядо, виждал ли си слон? В Африка имало цели стада слонове. Намислил съм да вземеме и мама в самолета. Стига е прела вретена за чуждите хора и стига е събирала лятно време забравени класове по нивята.

Много ми е мъчно, дето съм сираче и няма кой да ме издържа в прогимназията. Ти само потрай. Сега аз нося тухли, а подир години ще стана голям човек.

Дядо, да ми напишеш едно писмо в плик.

Много здраве на мама, на тебе и на цялото село!

Целува ти ръката твоят внук — Г р у й ч о.

ГОСТЕНЧЕТА

Те пристигат на орляци от всичките краища на България — от балканските колиби, покрити с плочи, от рибарските стари градчета край Черно море, от селата на житна Тракия, от лозарските хълмисти кътове на Дунавското поле, от тютюневите градини край южната граница, от ябълковото Кюстендилско краище. Българчета. Сиромашинки. Деца на нашия народ, тръгнали със своите учители да видят столичния град. Хванати по две за ръчиците, наредени в нестройни редици, те тропат по камъните с подкованите си обуща, озъртат се и щом чуят свирка на автомобил, се пръскат в безредие като пилета, над които се е спуснала хищна птица. Очите им са широко отворени. Те гледат и гълтат. Пред тях е каменната грамада на «Александър Невски», златните кубета, чудните врати, украсени с резба. . . Спущат се между тополите на широкия булевард към Зоологическата градина. Отдалеч приличат на мравки, упътени към кладенчето, от което бликат знания и чудни видения. Цял живот ще помнят онова, което гледат днес. Какво не бих дал, да мога да погледна още веднъж този свят с техните лакоми очи. Да се кача за първи път на трамвай; да вляза за първи път в Зоологическата градина и да видя двата слона, лъвовете, тибетския як, маймуните, змиите, приказните птици, крокодила, такива, каквито са — живи, а не на картинки; да вляза за първи път в Народния музей между колесниците, останали от три хиляди години, да пипна мраморните статуи,

да видя златните съкровища, изкопани от земята, да затупка сърцето ми, тъй както тупкат техните, когато за пръв път пред очите им се занижат картините в кинематографа или се обади по радиото глас. А вечерта да легна и заспя като убит и сънят ми да се слее с действителността.

На стъпалата пред Народния театър се трупат стотина деца. Искат да влязат и видят най-хубавия театър на Балканския полуостров, меките столове, позлатените ложи, подвижната сцена, където могат да им направят истинско небе със звезди или с бели облаци които бързо се движат.

Попитах един от техните учители:

— Откъде водите тези деца?

— От село Владиня, Ловешко.

— Къде спряхте?

— В училище «Васил Левски». Много сме добре. Дадоха ни гимнастическия салон.

— Легла има ли?

— Легла няма, но има една кола слама, а децата си носят черджета и ги постилат върху сламата. Много е топло и меко. Спят като окъпани.

Тия деца гледат големите стъклени изложби на магазините и навярно всичко им се вижда приказно и непостижимо. Едно момче свири на окарина, пръстена свирка, купена от селския пазар за един лев. Тоя драгоценен дар то ще отнесе на братчето си в село Владиня, където миналото лято градушката е удвоила сиромашията.

В душата ми нахлу далечен спомен. И аз бях някога като тези деца, които вървят уплашени от шума и грамадните сгради на столичния град. Тъкмо преди двадесет години. През пролетта учителите ни поръчаха да сбираме пари, че ще ходим в столицата. Откъде да ги съберем тези пари? Няколко пъти продумах на баща си — няма и няма. В навечерието на заминаването плаках здравата, мокрех със сълзи възглавницата, додето заспя. Само заради някакви пари да не видя Дунавското поле, тунелите, които пронизват Стара планина, чудния Искърски

пролом, столицата. Сутринта рано мама — бог да я прости! — ме бутна по рамото:

— Ставай, Ангеле, ха ставай, че ще ходиш.

Скочих сънен.

— Къде?

— Къде, с другарите си в София. Баща ти отиде да оре в Каиндере и ти остави двайсет лева. Заръча да идеш. Ей ги парите, вързала съм ги в едно похче.

Аз не вярвах на ушите си. Какъв баща съм имал. Почнах да треперя от радост. Облякох се. Мама върза в една синя кърпа два големи хляба, захлупци, пълни със сирене, една баница. Милата мама! Тя е станала посреднощ да ми разточи баница. Целунах й ръка, оная хубава, напукана от тежък труд, грижовна ръка. Грабнах вързопа и тръгнах към гарата. По пътя взех да размислям: «Тати думаше, че няма пари, че трябва да купува млади волове, защото сегашните са много остарели и не могат да теглят кола снопи — три реда, — нито да изкарат дълбока брезна. А пък аз съм тръгнал да му пилея парите!» Спрях се на моста. Бръкнах в джоба си, извадих кърпата с парите, развързах възела — една сребърна двайсетолевка. Нова, лъщи. И туй имане аз ще разпилея за три дни. Не, това не бива да правя.

Обърнах се и полека тръгнах назад с наведена глава. Когато влязох в къщи, мама ахна.

— Не ми се ходи в София.

Сърцето ми се сви, когато чух свирката на влака, преглътнах сълзите си и мръднах към градината — там да си поплача.

— Много си сбъркал, дето не си отишъл. Как тъй да не ти се ходи в София? — се учуди вечерта тати, като му поливах да си измие ръцете. — Че ти знаеш ли какво нещо е София?

Това беше преди двайсет години. Сега вече зная хубаво какво нещо е София, ала нямам ония очи, с които щях да я видя тогава.

ДРУГАРИ

Когато влезе в учебната стая, Матейчо се озърна страхливо. Не знаеше къде да седне. Срам го беше от другите пременени момчета, защото и двата ръкава на палтенцето му бяха закърпени. Колко се труди майка му, дано сбере някоя и друга пара, че да му купи плат за ново палтенце, ала не смогна. Лятото мина много тежко.

— Ех, чедо, да беше жив баща ти, сега нямаше да тръгнеш окърпен на училище! — въздъхна тя на вратнята.

— Нищо, мамо, добро ми е палтото, нали старите хора казват, че кърпежът крепи света.

Матейчо остана сирак. Неговият баща беше зидар. Ходеше по градовете да прави къщи на хората. Веднъж, като носел тухли на гърба си, той се подхлъзнал и паднал заедно с тухлите от петия етаж. Паднал и не станал. Тъмно стана в сиромашката къща, където живееха Матейчо и майка му. Три месеца време клетата жена не млъкна. Изплака си очите. Веднъж през пролетта у тях се отби дядо Петко, кметът.

— Стига — викна той, — стига, невясто, си плакала, ами се запретни, че тръгвай по къра на работа. Гледай да събереш зимнина.

— Ами на кого ще си оставя момчето? — попита Матейчовата майка.

— Дай го на мене, да ми стане ратай. Ще носи вода на жътварите, а подир вършитба ще видя там нещо да му дам.

— Вземи го, дядо Петко — съгласи се Матейчовата майка.

Цяло лято малкият ратай тича с две стомни по нивята — от кладенците до жътварите. Мъкнеше вода с тежките стомни за многобройните жътвари на селския чорбаджия. Подир харман, когато дядо Петко насипа новото жито в житницата, повика Матейчовата майка и отдели един шиник зърно.

— Туй жито — рече той — се пада на твоя син.

— Не е ли малко? — боязливо попита сиромахкинята.

— Малко ли? — сопна се дядо Петко. — Как тъй малко? Да не искаш цялата ми житница да изгребеш!. . . Вземай го, додето не съм го прибрал! Ще останеш и без него.

— Ох, на мама момчето! — помилва чедото си сиромашката жена. — То ми е още много малко, ала стана печелник!

Матейчовата майка нарами житото в една торбичка и го отнесе в къщи. Матейчо се прибра и почна да се стяга за училище. Сложи сам подлоги на цървулките си. Щом удари барабанът и барабанчикът съобщи, че учебната година почва, малкият ратай нахлу закърпеното си палтенце и тръгна. Като влезе в стаята, не посмя да седне. Срам го беше.

— Хей, Матейчо, ела тук, при мене има място! — извика някой от най-подирния чин.

Матейчо тръгна и щом видя, че го вика Димчо, синът на въглищаря Вълко, затече се към него. Димчо беше много добро момче. И в тяхната къща немотията беше свила гнездо. Баща му гореше въглища в Балкана, смъкваше ги съботен ден на пазара и колкото пари вземеше, даваше ги за хляб и дрехи. През лятната ваканция Димчо, наместо да скита по улиците, тръгна с една кошничка по къра да събира узрели круши и сливи. Всеки ден продаваше на гарата по една кошница плод. Събра цяла шепа левове и си ги скри на едно потулено място.

Минаха две седмици. Беше топъл есенен ден. През отворените прозорци на учебната стая влизаше тропот на коли, натоварени с царевица и тикви. Надничаха узрели жълти слънчогледи. Влезе учителят. Поздрави децата. Те скочиха на крака и му отвърнаха. Вратата скръцна. Показа се училищният слуга дядо Продан. Той внесе цял куп нови учебници. Учениците почнаха да викат от радост. Учителят раздаде на всички, които бяха внесли пари, по една хубава читанка, изпъстрена с чудесни картинки. Само Матейчо не получи нищо. Той нямаше пари за учебници.

— Дай и аз да разгърна твоята читанка — рече той на Димча и като се наведе, ръцете му се разтреперяха и очите му се наляха със сълзи.

— Защо плачеш? — попита го Димчо.

— Мъчно ми е — отвърна Матейчо.

— Кажи, нали си ми приятел!

— Нищо — отвърна Матейчо, избърса си очите и тръгна с наведена глава.

На пладне децата се пръснаха като орляк врабчета из селото. Димчо се прибра в къщи, седна да обядва, ала не можа да преглътне първия къшей хляб. Тежко му беше за Матейча. Дълго мисли как да му помогне. Най-сетне се удари по челото и скочи пъргаво. То било много лесно!

Същата вечер той отиде в къщата на своя учител. Завари го в пчелника, ходи между кошерите. Димчо каза: «Добър вечер, учителю!» — и изкара от пазвата си един вързоп левове, всичките, които беше събрал през лятото.

— Учителю — рече той, — тези пари са мои.

— Откъде ги имаш? — попита учителят.

— Аз през лятото носех на гарата узрели круши в една кошница и ги продавах на пътниците. Парите скътах. Смятах да си купя с тях една орехова гъдулка с четири жички и лък от конска опашка. Много искам да стана цигулар. . . Но сега, като видях, че Матейчо си няма учебници, реших да дам моите пари. Аз догодина пак ще си спечеля пари, тогава ще си купя гъдулка. Вземи ги, учителю!

Но учителят не взе парите. Той се развълнува, помилва Димча по главата и рече:

— Прибери си парите. Аз съм вече поръчал за Матейча учебници по бедност. Но ти имаш добро сърце и ще станеш достоен гражданин. Ела сега да ти сипя малко мед в една паничка. Не се срамувай. През лятото ти си се трудил като малка работна пчела!

МАЛКИЯТ БЕЛОМОРЕЦ

В Тракия, върху брега на тихата Марица, се намира живописното село Войводене. То се гуши, потънало в зелената шума на овощните дървета, а край него се ширят просторни житни ниви и ниски хълмове, засадени с лозя. В туй село подир войните се настани бежанецът Костадин Вълков с жена си и малкото си момче Влади. Костадин Вълков пристигна от беломорския бряг. В своя роден край той ловеше риба с мрежа, караше я на пазара в близкия град и със спечелените пари хранеше семейството си. Когато лоши хора потопиха лодката му и отнеха дървената му вехта къща край брега, злочестият рибар натовари покъщнината си на една каруца, впрегна единствения си кон, прости се със земята, гдето се беше родил, и потегли на север. Сгушени в каруцата, под чергилото стояха Влади и майка му. Майката хълцаше, а Влади гълташе сълзите си. Беше есен, когато минаха границата. Тракийци тъкмо бяха привършили вършитбата. Гроздето зрееше по хълмовете, а над жълтите просени ниви врабчетата налитаха на орляци.

Бежанецът спря каруцата пред старата запустяла воденица край Войводене, разпрегна коня и стовари покъщнината си на полянката. Запретнаха се и тримата, преградиха една стаичка под стряхата на воденицата, измазаха я и се наредиха. Тръгна рибарят Костадин отново да лови риба по Марица. Влади се записа в селското училище, запозна се с новите си другарчета и те го обикнаха, защото беше

весело и смело момче. Владевата майка шъташе в къщи, събираше зимнина, кърпеше рибарската мрежа.

— Мамо — думаше й Влади, — и днес видях една девойка, че носи на кобилица две кошници с жълто грозде. Много ми се яде грозде, ние кога ще имаме?

— Потрай, чедо — отвръщаше майката. — Тези дни, когато баща ти тръгне на пазар да продава риба, ти му заръчай да ти купи едно гроздче.

Заваляха поройни есенни дъждове. Марица препълни бреговете си и нейните мътни води повлякоха надолу дървета, жълти тикви, цели купи със сено. Забуча като градоносен облак.

Един ден, когато удари училищният звънец на обед и децата като шумен поток се втурнаха навън, Влади се промъкна между навалицата. Той бързаше да се прибере в къщи и да помогне на майка си, която плетеше нова мрежа. Като наближи реката, малкият беломорец забеляза голямо вълнение по крайбрежната селска улица. Цяла тълпа от хора се трупаше на едно място и викове, пълни с ужас, цепеха въздуха. Какво има, какво се е случило?

Влади се втурна. И щом надникна през навалицата, страшна картина се разкри пред очите му: сред широката река, повлечено от бурното течение, се давеше едно малко дете. Никой не смееше да се хвърли в мътната дълбока вода, за да го спаси. Нещастното паднало дете ту потъваше, ту се показваше отново, а край него плаваше калпачето му.

Без да мисли много, Влади смъкна от гърба си торбата с книгите, разбута тълпата и се хвърли във водата.

Всички хора наоколо ахнаха. Не се мина дори една минута, и малкият рибарски син, който беше пораснал на беломорския бряг и знаеше да плува като риба, наближи мястото, гдето се мяташе удавничето. То се беше загубило под водата и само по едрите мехури, които излизаха един след друг, Влади разбра къде е. Почна да го търси. И защото се страхуваше да не би удавничето да го хване за крака

и да го повлече надолу, смелият плувец се гмурна под водата. Приповдигна с гръб потъналото момче, извърна се ловко, хвана го за дрехата с една ръка, а с другата заплува към брега. Със затаен дъх всички следяха как едно дете се бори с водната стихия, за да спаси живота на друго дете, и никой не им се притичаше на помощ. Най-сетне подир няколко мъчителни минути Влади стигна до брега, подаде спасеното момче и сам излезе от водата. Когато — измокрен до костите — той се изправи на брега, радостта на селяните избухна. Всички почнаха да викат. Мъжете го тупаха по рамото, жените го прегръщаха и целуваха по челото. Старците му думаха «юначина». Няколко опитни стари жени се заеха с удавничето, почнаха да го разтриват чевръсто, раздвижиха ръцете и нозете му. Детето повърна погълнатата вода и отвори очи.

Влади, като видя, че момчето е живо, грабна торбичката си, измъкна се от навалицата и се затече към къщи. От крачолите му шуртеше вода. . .

На другия ден във воденицата, гдето се беше настанило сиромашкото семейство на рибаря, пристигнаха двама души: мъж и жена — бащата и майката на спасеното дете.

Бащата дълго милва Влади по главата и рече на Владевата майка:

— Цяла нощ мислихме с жената как да ви се отплатиме. Ние имаме на тоя свят само една радост — нашето дете. То е вече в първо отделение. Ако бяхме го загубили, животът ни щеше да стане страшен. Не сме богати хора, за да наградиме Владя, както трябва, ала имаме три декара хубаво лозе на Белия бряг. Решихме да дадем единия декар за спасителя на нашия син. Гледайте лозето, грижете се за него, копайте го, пръскайте го, берете му гроздето — то е вече ваше.

Владевата майка заплака от радост.

Същата вечер след училище Влади и майка му заминаха към Белия бряг, който е на юг от Войводене. Майката носеше една празна кошница за грозде.

БЕЖАНЧЕТО

Тиха вечер шеташе над старата поробена земя. Две мокри очи се наведоха над щъркеловото гняздо, което беше свито на покрива върху едно старо счупено колело. Седна до комина Инка с шареното сукманче и на бузите ѝ светнаха два елмаза. Светна и сребърната паричка, нанизана на герданчето ѝ.

Между клоните на дюлята, която беше сложила тежък плод върху плочения покрив, полека пристъпи щъркелът към детето. Протегна шия към него, разпери едното си крило и пак го прибра. Инка му захортува:

— Щъркелчо, прощавай! Покачих се по стълбата да ти кажа сбогом. Ние ще бягаме в друга земя. Знаеш ли къде? — При татка. Той побягна лани, нощем, защото искаха да го погубят. И ние ще отидеме при него. И аз, и дядо, и мама. Ще си оставим къщата, градината, нивите, целия имот. Мама казва — дано им преседне на гърлото нашият имот! Пъдят ни от родния край. Хей там зад дюлята има един път. Той върви през пожънати стърнища, край узрели круши. По този път ще тръгнем нагоре. Най-напред ще минем един мост — ти трябва да го знаеш — над Вардара. Виждал си го, когато си ходил да кълвеш жаби. Че отвъд моста, като изврвим голямата долина, ще поемем планините. Три дни и четири нощи ще бием път, додето превалим планините и нагазим земята на нашите братя. Ти, щъркелчо, летял ли си някога над българската

земя? Минавал ли си край едно село с нови бели къщи, със засмени градини, птички в градините и голяма чешма на селския мегдан? Казват, че от чучура ѝ течал мед. Не вярваш ли? Има там една такава чешма. Има едно село, където живеят най-добрите хора. Толкова са добри, че на мравката път не минуват. Там ще се заселим. Ще си направим една бяла къща, а на комина ще сложим онуй колело от дядовата кола, което се счупи по пътя. Ти ще ни дойдеш напролет да си свиеш гняздо. Няма да ни забравиш. Всеки ден аз ще ходя със стомна на медената чешма да наливам мед за мама. И на тебе ще сипвам в една паница, ако дойдеш. Казват, че там било много хубаво, но мене тука ми е по-хубаво.

Чувай какво ще ти заръчам, щъркелчо! Ти скоро ще заминеш на юг да зимуваш в топлите страни. Да не останеш отвъд морето — пак да си дойдеш! Ела си в новото ни село! Ама да не забравиш да ми донесеш едно братче. То ще бъде много дребно. Сложи го под крилото си на топло. Гледай да не го изтървеш в морето, защото мама ще плаче. И аз. Когато го донесеш, то ще бъде голо. Сложи го до огнището в новата ни къща. Като се събудим, ние ще го намерим, ще му ушием една ризка и ще чакаме да порасне. Мама дума, че то щяло да ни бъде надеждата. Когато пораснело, щяло да стане голям юнак. Юнакът щял да яхне един бял кон, щял да размахва дълга тънка сабя и с нея щял да освободи родната ни земя. Тогава ние пак ще се върнем тука.

Инка стана, сне от шия гердана си, откъсна бялата паричка и я пусна в гняздото.

— Нà ти моята паричка! Когато напролет полетиш над морето с братчето ми, може да се умориш. Щом отмалнеят крилете ти, кацни на някой параход, който иде насам. Той ще те доведе до отсамния бряг, а ти плати с тая парà двата билета: твоя и на братчето ми. Ах, какво ли хубаво момче ще бъде то!

Една дюля се отрони и тупна на земята. Зеленият петел скочи от плета и почна да я кълве.

— Инче — повика я майка ѝ, — къде се дяна, чедо? Хайде, ще вървиме! Дядо ти впрегна воловете. Хай, додето не сме замръкнали!

— Ида, майко!

Инка слезе.

И когато потеглиха подир кервана за далечната земя, три пъти се обръща бежанчето към къщата с щъркеловото гняздо и от очите му капеха елмази.

Тиха вечер шеташе над пустата осиротяла земя.

СЪРДИТ ДЯДО

Ще стана утре рано — рече Мулешковият дядо — и ще тръгна. Ще се махна оттук. Ще отида най-напред при ковача, ще му дам да закове железни подметки на ботушите ми и ще потегля към Незнайна гора, където никога човешки крак не е стъпвал. Ще вървя, ще вървя, додето изходя целия път и се продънят ботушите ми. Същия ден, когато се продънят железните подметки на ботушите ми, пред моите очи ще израсне чудната Незнайна гора. Ще събуя ботушите си и ще тръгна бос под дърветата по меката като килим трева. Сред гората има едно дърво — тънко и високо, с бяла кора, с крехки клони и сребърни птици, накацали по клоните. Щом като ме забележат птиците, че им отивам на гости, ще плеснат с криле, ще се люшнат по клоните, радостно ще зачуруликат и звуците като бисерни дъждовни капки ще закапят от гърлата им. Птиците от Незнайна гора вият своите гнезда от златни конци, кълват мухи от сребро, а когато чуруликат — бисер се рони от гърлата им. Ех, Незнайна гора! Ще сбера една шепа бисер, ще го скрия в джоба си и когато се върна тука, ще го дам на сестричето ти да си нанише герданче.

— А за мене, дядо, какво ще донесеш? — попита Мулешко.

— Нищо няма да ти донеса, Муле! — отвърна старецът и продължи: — Ще седна на тревата под белокорото дърво и цял ден ще слушам веселата

песен на сребърните птички. Когато настане вечер и високо над върховете на дърветата плувне жълтият месец, птиците в Незнайна гора ще станат златни. Тогава аз ще извадя от пояса си медения кавал и ще им засвиря, да чуят дядовата свирка. От всичките краища на гората ще надойдат златните птици. Отрупаните крехки клони ще запращят. Тогава аз ще бръкна в торбичката си, ще нагреба една кривачка просо и ще го пръсна под дървото. Златните птички, като видят просото, ще се спуснат презглава към земята да кълват. Ще кълват, ще кълват, ще изкълват просото до зрънце. Ще остане само едно зрънце, потулено до големия пръст на крака ми. Оная златна птичка, която е най-смела, ще приближи да клъвне и него зрънце. Но щом протегне шия и отвори клъвката си, аз ще я похлупя с калпака си. Няма да я притисна, защото може да я задуша, ама кротко ще я хвана изпод калпака и знаеш ли какво ще направя?

— Ще ми я донесеш, дядо, да си я сложа в една клетка — рече Мулешко.

— Да имаш да вземаш!

— Ами какво бе, дядо, ще направиш с нея?

— Ще си оскубя едно златно перо от крилото й, ще я пусна да лети пак свободно и да пее в Незнайна гора.

— Защо ти е златното перо, дядо Иване?

— Защо ли? — отвърна старецът. — Чувай да ти кажа защо. Ще се върна пак по същия път. Като стигна до нашето село, няма да се отбивам у дома, ами направо ще замина към града. Там има един златарин. Ще му продам златното перо за една торба жълтици. С жълтиците ще си купя самолет и със самолета ще замина към негърската земя, където растат портокалите и бананите.

— Дядо, и мене ще вземеш на самолета, искам и аз да дойда в негърската земя.

— Няма да те взема.

— Моля ти се, дядо!

— И да ми се молиш, и на колене да ми падаш,

пак няма да те взема. Ще замина сам в земята на чернокожите и няма да се върна. До края на живота си ще лежа под сянка, ще ям сочни портокали и няма да помисля за тебе.

— Защо бе, дядо, ми се сърдиш? — попита Мулешко с нажален глас. — Какво съм ти направил?

— Ти знаеш добре, дядовото, какво си ми направил. Тая заран баба ти снела от тавана три чепки бяло грозде. Едната чепка дала на тебе, другата дала на сестричето ти, а третата скрила под паницата за мене, да си я изям с хляб, като огладнея. Щом баба ти излязла от къщи, ти си претършувал под паниците, намерил си го и си ми изял гроздето. Аз нямам време да гладувам. Ще замина в негърската земя да си нахраня душицата с портокали и банани.

— Недей бе, дядо! — замоли го Мулешко. — Ако заминеш там, с кого ще ходим за риба и кой ще ми разказва вечерно време приказки? Моля ти се, остани!

— Ще ми ядеш ли втори път гроздето?

— Няма!

— Вричаш ли ми се?

— Вричам ти се.

— Добре. Но посегнеш ли втори път, ще замина и няма да се върна — хубаво да го знаеш!

НОВОГОДИШНА ПРИКАЗКА

Ти знаеш ли оная малка къщурка с книжното прозорче? Тя се намира накрай града, до самия път, който навлиза в гората. Насреща е високият комин на Книжната фабрика. Цял ден този комин изкарва гъсти кълба дим. Ще попиташ защо на прозорчето наместо стъкло са опънали бяла книга? Защото една немирна детска ръка тупна стъклото със снежна топка и го строши. Ако идеш в тая къщурка и почукаш на пътната врата, никой няма да ти отвори, но ще чуеш един ясен глас на момиче:

— Кой хлопа, моля?

Това е гласът на Калинка. Тя е петгодишно момиченце. Подир малко ще прогърми и един дебел мъжки глас:

— Хей, кой си ти? Ако си мечка, да се махаш, защото ще те заколя със сабята си!

Този пък е гласът на тригодишния Крум — братчето на Калинка. Той е мъничък, едвам приказва, бърка думите, но гласът му е страшно надебелял. Представи си, този Крум, наместо да пие вода — яде сняг. Простинал е хубавичко и сега буха здравата. Ще попиташ — нямат ли майка тези деца? Имат майка, много добра майка си имат, но тя е работничка в Книжната фабрика. От зори до мрак се труди, печели пари, за да купува на децата си хляб, дрешки, дърва.

Сега ще ти разкажа какво се случи с Калинка и

Крум срещу Нова година. Следобед, когато майка им тръгна към фабриката, заръча:

— Мирно да стоите! Да не се боричкате, да не изядете всичкия хляб и да не изгорите всичките дърва, защото други нямаме. Утре цял ден ще мръзнем, ако ги изгорите. Довечера, като се върна, ще ви донеса по едно кравайче и една голяма бяла книга. На нея ще нарисуваме дядо Мраз как пристига с шейна. Довиждане, деца!

— Довиждане, мамчице! — извикаха двете деца и затвориха вратата.

Щом заглъхнаха стъпките на майката, децата се втурнаха към печката. Отвориха вратичката ѝ, клекнаха и почнаха да пъхат вътре дървата, които майка им беше приготвила за Коледа. Натикаха вътре всичките дръвчета. Печката грозно забумтя и светна. Стана много горещо. Децата разтвориха вратите и прозореца. Нахлу зимният студ. Подир един час, когато дървата изгоряха — стаята изведнъж изстина, защото децата не се сетиха навреме да затворят вратата и книжното прозорче.

— Когато се върне мама довечера, ще ни пребие — замислено проговори Калинка. — Какво да правим сега? Искаш ли да отидем в гората и да съберем сухи дръвца?

— Искам! — отговори важно Крум.

Облякоха си дебелите дрехи. Калинка завърза Крумовите уши с един вълнен шал. След туй грабна кошчето за дърва, хвана Крума за ръката и го поведе. Беше още видело, когато навлязоха в гората. Отлъчиха се по пътя. С голяма мъка почнаха да събират сухи клончета. Додето напълнят кошчето — настана вечер. Мразовитият вятър залюля дърветата и започна да ги засипва със сняг.

— Олеле, како, една снежинка влезе в окото ми, не мога да виждам.

— Няма нищо, какиното момче — извика Калинка и обърса окото на Крума с престилката си. — Върви сега подире ми, да излезем на пътя, че затъмняхме.

Закрачиха двете деца, но наместо да поемат към широкия път, те навлязоха още по-дълбоко в гората. Затънаха до гърди в сняг. Почнаха да викат за помощ. Юначният Крум ревна. Страх го беше и от снега, и от вятъра, и от дърветата.

— Не плачи, миличко, защото, ако вълкът те чуе, ще дойде при нас и ще ни изяде.

Като чу тия думи, Крум, наместо да млъкне, ревна още по-силно.

— Кой плаче в тая самотна гора? — извика някой зад дърветата.

Крум млъкна изведнъж. Двете деца се ослушаха и чуха песен на звънчета. Обърнаха се и що да видят: между дърветата тичат два бели коня. На челата им светят звезди, а копитата им — сребърни. Тия два коня теглят една шейна, накамарена с дърва. Върху дървата седнал един старец с бяла брада и голям калпак, целият засипан със сняг. Същински дядо Мраз.

— Кои сте вие? — попита старецът, като стигна при децата и спря конете.

— Ние сме Калинка и Крум.

— Ами що щете в гората по туй време?

— Дойдохме да съберем сухи дръвца.

— Дръвца ли? Я се качвайте на шейната!

И брадатият старец пое най-напред Крума, сетне Калинка. Намести ги на коленете си. Загърна ги хубаво с кожуха си и подкара конете. Запяха отново звънчетата.

Когато стигнаха до малката къщурка с книжното прозорче, старецът спря шейната. Сне полека двете премръзнали деца и ги заведе в къщи. Сетне се запретна и стовари всичките дърва от шейната в двора. Децата просто не вярваха на очите си, че имат толкова много дърва. Като свърши тая работа, старецът с дългата брада влезе в къщи, наведе се, целуна двете деца по челата и си отиде. Калинка и Крум чуха само как полекичка заглъхна песента на звънчетата.

Късно вечерта се върна майката. Децата я посрещнаха на прага.

— Мамчице, видя ли дървата?

— Видях ги, пиленца. Тая зима няма да мръзнете. Господ здраве да дава на дяда ви Горана от Дълбок дол. Обеща ми човекът и си сдържа думата.

— Имаш грешка, мамо, тези дърва ги докара дядо Мраз с шейна. Два големи бели коня теглеха шейната — извика Калинка.

— На челата им имаше звезди — обади се и Крум със своя пресипнал дебел глас.

— Защо ти е толкова пресипнал гласът? — попита майката. — Сякаш цял ден си бил в гората. Затворете вратата. Елате сега да си получите кравайчетата. Като ги изядете, ще ми нарисувате този дядо Мраз, дето ни е докарал дървата. Искам и аз да го видя. Може пък да прилича на дяда ви Горана. . .

КРИЛАТИЯТ ПЛЕННИК

Навън валеше ситен сняг. Затрупаното село глъхнеше сънено под топлата снежна покривка. Градинската ябълка трепереше над плета като млада невеста, пременена и накитена с бяло цвете. Под стряхата три гладни врабчета ровеха сламките и търсеха житни зрънца, останали от лятната вършитба. Иванчо стоеше до прозореца, бършеше с длан запотеното стъкло и гледаше жадно как рошавите сиротни птички наближават капана му. Иванчовият капан беше направен от две почернели керемиди, похлупени една върху друга. В долната имаше шепа жълто просо, а горната стоеше подпряна леко с две пръчици — отдолу чаталче, а отгоре права клечка. Тя крепеше похлупака полуотворен. Щом едното от врабчетата видя просото в капана, радостно зачурулика и се втурна да кълве. Другите две се озърнаха наоколо, не посмяха да приближат и сякаш почнаха да думат на другарчето си:

— Внимавай, тая работа не е чиста!

Ала гладното пиле не ги слушаше. То влезе в капана, почна лакомо да кълве и без да ще, докосна с крак чаталчето. Щом размърда клечката, горната керемида падна и го захлупи. Врабчето остана в тъмнина. Двете негови другарчета отлетяха уплашени. Иванчо изкрещя, втурна се по чорапи навън, затече се под стряхата, грабна капана с крилатия пленник, влезе с него в затоплената стая, затвори хубаво вратата и дигна едната керемида. Врабчето шумно изхвръкна. То помисли, че е вече свободно,

дигна се стремително нагоре и удари крилете си в тавана, кривна към прозореца, почна да пърполи, заудря с главичката по железните пръчки; най-сетне падна отмаляло и Иванчо го хвана.

— Пипнах те — рече той, — сега ще намеря ножицата и ще ти отрежа крилете, че тогава да видим как ще хвърчиш!

Голямата ножица, с която мама режеше плат, беше окачена на един гвоздей.

— Почакай малко да се върне мама! — закани се той на врабчето. — Тя ще ми снеме ножицата.

И мушна птичето в пазвата си. Седна до прозореца и се замисли.

— Туп-туп-туп! — тупкаше Иванчовото сърце.

— Кой тупка тъй? — попита врабчето.

— Аз тупкам — отвърна сърцето.

— Че кой си ти?

— Иванчовото сърце.

— Знаеш ли? — почна да се оплаква птичето. — Иванчо иска да ми реже крилете с ножица.

— Ох, тоя Иванчо все пакости върши! — въздъхна дълбоко сърцето.

— Можеш ли да ми помогнеш?

— Аз не мога — отвърна сърцето, — защото Иванчовото ухо е пълно с памук, и да викам, няма да ме чуе, ама ще кажа на съня.

Падаше вечер. Селото полека потъваше в синя мрачина. Ваньовият сън стоеше невидим пред момчето и му гъделичкаше клепките.

Сърцето повика съня и му разказа какво иска да прави Иванчо.

— Помогни на врабчето! — рече то.

— Добре — прошепна тихо сънят и затвори Иванчовите клепачи.

Заспа малкото момче и насън тръгна по снега. Вървеше босо в една вековна гора по крива снежна пътека. Искаше му се да хапне нещо, да си подкрепи силите, искаше му се топлинка, да си посгрее ръцете, ала нямаше нито хляб, нито огън в бялата снежна гора. Не щеш ли, изведнъж между старите отру-

КРИЛАТИЯТ ПЛЕННИК

Навън валеше ситен сняг. Затрупаното село глъхнеше сънено под топлата снежна покривка. Градинската ябълка трепереше над плета като млада невеста, преминена и накитена с бяло цвете. Под стряхата три гладни врабчета ровеха сламките и търсеха житни зрънца, останали от лятната вършитба. Иванчо стоеше до прозореца, бършеше с длан запотеното стъкло и гледаше жадно как рошавите сиротни птички наближават капана му. Иванчовият капан беше направен от две почернели керемиди, похлупени една върху друга. В долната имаше шепа жълто просо, а горната стоеше подпряна леко с две пръчици — отдолу чаталче, а отгоре права клечка. Тя крепеше похлупака полуотворен. Щом едното от врабчетата видя просото в капана, радостно зачурулика и се втурна да кълве. Другите две се озърнаха наоколо, не посмяха да приближат и сякаш почнаха да думат на другарчето си:

— Внимавай, тая работа не е чиста!

Ала гладното пиле не ги слушаше. То влезе в капана, почна лакомо да кълве и без да ще, докосна с крак чаталчето. Щом размърда клечката, горната керемида падна и го захлупи. Врабчето остана в тъмнина. Двете негови другарчета отлетяха уплашени. Иванчо изкрещя, втурна се по чорапи навън, затече се под стряхата, грабна капана с крилатия пленник, влезе с него в затоплената стая, затвори хубаво вратата и дигна едната керемида. Врабчето шумно изхвръкна. То помисли, че е вече свободно,

дигна се стремително нагоре и удари крилете си в тавана, кривна към прозореца, почна да пърполи, заудря с главичката по железните пръчки; най-сетне падна отмаляло и Иванчо го хвана.

— Пипнах те — рече той, — сега ще намеря ножицата и ще ти отрежа крилете, че тогава да видим как ще хвърчиш!

Голямата ножица, с която мама режеше плат, беше окачена на един гвоздей.

— Почакай малко да се върне мама! — закани се той на врабчето. — Тя ще ми снеме ножицата.

И мушна птичето в пазвата си. Седна до прозореца и се замисли.

— Туп-туп-туп! — тупкаше Иванчовото сърце.

— Кой тупка тъй? — попита врабчето.

— Аз тупкам — отвърна сърцето.

— Че кой си ти?

— Иванчовото сърце.

— Знаеш ли? — почна да се оплаква птичето. — Иванчо иска да ми реже крилете с ножица.

— Ох, тоя Иванчо все пакости върши! — въздъхна дълбоко сърцето.

— Можеш ли да ми помогнеш?

— Аз не мога — отвърна сърцето, — защото Иванчовото ухо е пълно с памук, и да викам, няма да ме чуе, ама ще кажа на съня.

Падаше вечер. Селото полека потъваше в синя мрачина. Ваньовият сън стоеше невидим пред момчето и му гъделичкаше клепките.

Сърцето повика съня и му разказа какво иска да прави Иванчо.

— Помогни на врабчето! — рече то.

— Добре — прошепна тихо сънят и затвори Иванчовите клепачи.

Заспа малкото момче и насън тръгна по снега. Вървеше босо в една вековна гора по крива снежна пътека. Искаше му се да хапне нещо, да си подкрепи силите, искаше му се топлинка, да си посгрее ръцете, ала нямаше нито хляб, нито огън в бялата снежна гора. Не щеш ли, изведнъж между старите отру-

пани със сняг дървета видя малка червена къщурка, а пред къщурката стои голямо дървено корито — подпряно като капан. Под коритото съзря чиния. В чинията — цял резен сирене, бяло като сняг. До сиренето — порязаница хляб. Зъбите му затракаха от глад. Боязливо приближи и се озърна наоколо: няма жива душа. Без да мисли много, гладното момче се наведе под коритото и протегна ръка. Но щом докосна хляба, коритото щракна, падна и го похлупи. Иванчо почна да рита, почна да вика, колкото му глас държи, но от устата му не излизаше нито един звук. От червената къщичка се показа една белокоса бабичка. Тя дигна коритото, хвана Иванчо за крака, погледна го в очите и викна:

— Ах, ти ли си оня, дето ловиш с керемиди малките врабчета? Чакай сега аз да те науча!

Повлече го по снега, внесе го в къщи и откачи от стената една грамадна ножица, която беше направена от две кръстосани саби.

— Какво ще правиш с мене? — попита разтреперан като лист Иванчо.

— Ще отрежа ръцете, които хващат с капани беззащитните врабчета и се гласят да им режат крилцата с ножици!

И белокосата бабичка разтвори страшната си ножица. Иванчо почна да се дърпа ужасено. Опита се да побегне. Бабичката го хвана с костеливата си ръка и викна:

— Стой!

— Олеле! — изпищя с цялото си гърло Иванчо и се стресна.

Събуди се и се озърна. Наоколо нямаше никой. Само той лежи в помръкналата стая и врабчето в пазвата му. Сгушило се бедничкото на топличко, тихичко писука. Иванчо дълго си търка сънените очи. Сетне стана прав, бръкна в пазвата си, извади притихналото пиле, нежно го допря до бузата си, отвори прозореца и го пусна.

Врабчето хвръкна и потъна в хладната зимна вечер.

ВЕНЧЕТО И ПЪНЧО

Ти искаш да ти разкажа една зимна приказка. Под каминатa гори крушовият пън — нашият бъдник. Искри излизат през комина. В гърнето ври бобецът. Майка ти отиде да смъкне от тавана орехи, сушени сливи и едно свесло бяло грозде. Седни на коляното ми и слушай! Додето майка ти сложи вечерята и наточи от зимника едно менче вино — приказката ще свърши.

Живееха някога две малки дечица — братче и сестриче. Братчето се казваше Пънчо, а момичето — Невянка. Пънчо беше като буренце. Не си ти, макар че приличаш на буренце, опасано само с един обръч. Твоите уши са много дълги и стърчат нагоре, а Пънчовите бяха толкова мънички, че не чуваше какво му говори неговата майка. А Пънчовата майка му говореше: «Много си ми лаком бре, чедо! Не зная как ще те изхраня. Не яж толкова много, защото ще ти се пукне коремът! Купих с една кошница зимни ябълки и ги скрих в раклата — ти си ги набутал и си ги изял до едничка. Как не ти дожаля за Венчето — поне едничка да ѝ беше оставил! Сега съм опекла две питки със сирене. Едната е за тебе, а другата — за Венчето. Сестричката ти отиде да хвърли просени зрънца на куцото врабче. Занеси ѝ питката. Седнете двамата до отворения прозорец и си изяжте питките!»

Тръгна Пънчо да търси сестричката си. Додето се качи по стълбата на втория кат — излапа своята питка. Пред вратата на Венчината стая един таен

глас му каза: «Тук е тъмно. Никой няма да те види. Я излапай и другата питка!» Без да му мисли много, Пънчо изяде и питката на Венчето. Облиза се като котарак, сложи ръце в джобовете си и влезе при Венчето да гледа как кълве зрънца куцото врабче. Венчето нахрани хубаво своето крилато другарче, изтърси престилката си и затвори прозореца. В туй време влезе майка им с метлата в ръка.

— Сладки ли бяха питките, деца? — попита тя.

— Какви питки? — обади се Венчето учудена.

Майката разбра веднага какво е сторил Пънчо.

— Как не те е срам! — извика тя. — И този път си изял дела на Венчето. Да се махаш от къщи! Аз не искам такъв син. Вън!

И разлютената жена подгони Пънчо с метлата. Пънчо изхвръкна от къщи, дигна пушилка по улицата и се втурна да бяга като заек през полето. Тогава беше есен и над земята светулкаше слънцето на сиромашкото лято. Колко е тичал Пънчо, не зная, но когато полето се свърши, слънцето се беше заплело на кръстосаните клони на една глуха и тъмна гора. Боязливо навлезе малкият гладник в гората и почна да се озърта. Наоколо нямаше жива душа. Само стари дънери с напукани кори като тромави дядовци се пречкаха напреде му. Изневиделица се появи някаква голяма птица, плесна с криле над Пънчовата глава и се изгуби в клонака. Пънчо се уплаши и тръгна да бяга. Нададе вик:

— Олеле, мамичко! Колко е страшно!

— Не е страшно, чедо, ела при мене — обади се един грозен старешки глас от дълбочината на гората.

Пънчо се спря и попита:

— Коя си ти?

— Аз съм добрата баба-спасителка, която ходи да търси загубени момчета и ги прибира в своята къщурка да пренощуват. Върви право към мене!

— Ида, бабо! — отговори Пънчо и се затече доверчиво към своята спасителка.

Когато стигна при нея и я погледна — той се

стъписа назад, защото напреде му стоеше една гърбава бабичка с набръчкано лице, с остър нос, дълги зъби и закривени нокти на пръстите. С ръцете си бабичката стискаше дебела тояга.

— Що щеш тука? — попита бабичката.

— Изпъдиха ме, бабо — отговори Пънчо.

— Кой те изпъди?

— Мама.

— Тъй ли, тогава ела, сине, при мене! Баба ще ти даде подслон. Гладен ли си?

— Не съм гладен, ами съм жаден.

— Щом като си жаден, вземи от кошницата ми един грозд и си разквасi устата. Аз съм забравила тая вечер да донеса вода от кладенчето. Хапни си грозде, не се срамувай!

Както знаеш, Пънчо не беше от срамливите. Той грабна най-големия грозд и почна лакомо да хрупка черните зърна. Но щом глътна първото зърно — усети как по ръцете, по краката и по гърба му започна да никне свинска четина. Сетне носът му се удължи и се превърна на муцуна. Бързо се вдървиха пръстите на ръцете и краката му. Те пък се превърнаха на копита. Пънчо замръзна от страх. Опита се да извика, но наместо глас от устата му се чу едно силно:

— Грууух!

С една реч, след като глътна първото черно гроздово зърно, Пънчо се превърна на прасе. Бабичката — ти вече си разбрал, че тя не е никаква спасителка, а горска магьосница — подскочи чевръсто, хвана прасето за задните крака, провеси му главата надолу и го понесе към кочината. Клетият Пънчо заквича, но магьосницата го блъсна безжалостно в кочината и го заключи.

— Ще те охраня хубаво, а за Нова година ще получиш червен гердан от баба си — спасителката! — закани се тя.

Видя ли, момчето ми, докъде може да докара човека лакомията?

Няма нужда да ти разказвам колко плака Вен-

чето за своето загубено братче. Къде не го търсиха. Биха барабаните по селата: «Който е срещал едно момче с малки уши и голям корем — да обади на Пънчовия баща Стаменко, в махала Селянин, Вакарелско.» Никой не беше срещал такова момче. Пънчовият баща съдра подметките на обувките си от ходене, но не можа да намери синчето си. Отиде си сиромашкото лято. Прецъфтя кърпикожухът по нивите. Забрули студен вятър голите клонки на дърветата. Захвърчаха снежинки. Побеля черната земя. Венчето все на прозореца стоеше, гледаше към полето и сърцето й се пръскаше от мъка за Пънчо. Куцото врабче престана да кълве просените зърна. То не можеше да преглъща от жалба за своята обична другарка.

Веднъж Венчето рече на врабчето:

— Хей, крилато другарче, иди да намериш братчето ми! Ти имаш крилца и можеш да отидеш, където искаш. Ако не го намериш — да не се мяркаш пред очите ми, иди, където щеш. Ако го намериш — ела право при мене, почукай с човка на прозореца ми и изчуруликай три пъти. По твоето чуруликане аз ще разбера, че Пънчо е намерен.

Врабчето беше умно птиче. То послуша своята приятелка и полетя над снежния свят. Цял ден стоя Венчето на прозореца и чака врабчето. Мръкна се. Настана нощ. Венчето опря глава върху пречките на прозореца и заспа. Към полунощ девойчето чу през сън, че някой чука на прозореца. Сякаш дъждовни капки тупкат по стъклото. Венчето отвори очи и скочи. Открехна прозореца. Едно птиче влезе в затоплената стая. Когато запали лампата, Венчето го позна: куцото врабче. Щом кацна върху дланта на своята приятелка, врабчето отвори човка и рече три пъти:

— Чик! Чик! Чик!

Венчето плесна ръце и извика:

— Да вървим! Води ме, врабченце, при братчето ми!

И като облече кожухчето си, Венчето тихичко

напусна къщата. Ясна месечина грееше над снежното поле. Венчето газеше дълбокия сняг. Врабчето хвърчеше напред и водеше другарката си. С голяма мъка преминаха полето и навлязоха в гората. Макар че в гората беше страшно, Венчето вървеше безстрашно подир врабчето. По едно време куцото врабче падна върху снега с разперени крилца и започна да пърполи. Крачетата му се бяха вдървили от студ. Венчето го грабна, дигна го към устните си и с дъха си го затопли. Върна му силите. Врабчето пак литна. В зори двете премръзнали другарчета стигнаха до къщурката на магьосницата. Венчето почука със зачервените си пръсти на прозореца.

— Кой е? — обади се отвътре гласът на магьосницата.

— Едно премръзнало момиченце дири подслон.

— Влез при мене, щом като дириш подслон! — повторно се обади магьосницата и отвори вратата.

Докато Венчето влизаше, врабчето изчурулика три пъти и литна към комина да се затопли. Венчето разбра какво иска да каже нейното другарче: тука е Пънчо.

Насред стаята на магьосницата имаше една маса. Върху масата беше положена голяма паница.

— Тъкмо вечерях, бабиното момиченце. Бях си приготвила чорба от биволско копито. Всичката я изсърбах. Сега ме е напалила една жажда — изгарям за вода, стомната ми е празна. Кладенчето замръзна вчера. Да щеш, момиченце, да се покачиш на тавана, ще ми направиш голямо добро. Там има две кошници с грозде. В едната съм сложила бяло грозде, а в другата — черно. Смъкни ми един бял грозд. Да не смееш да се докоснеш до черното грозде, защото ще ти се случи голямо нещастие. Дръж фенера и се качвай по стълбата!

Венчето се качи на тавана и намери кошницата. От черното грозде тя откъсна само едно зърно и си го скри в джеба, а от бялото измъкна цял грозд и слезе долу. Магьосницата грабна грозда и почна да яде лакомо зърната. Най-накрай тя се досети и

за гостенката си. Подаде ѝ жълто зрънце и рече:

— Изяж го!

Венчето налапа зърното, но не го схруска, а го скри под езика си.

— Сега забъркай в копанята малко трици и иди да нахраниш прасето в кочината. Нека хапне за последен път. Утре ще го заколя!

Венчето забърка трици и ги отнесе в кочината. Светна с фенера. Прасето, като я съзря, нададе жаловито грухтене:

— Грух! Грух! Грух!

Венчето позна по гласа, че туй прасе е Пънчо. Сълзи рукнаха от очите ѝ.

— Нищичко не съм ти донесла, братче! — проговори девойчето. — Само едно гроздово зрънце имам. Изяж го!

И тя мушна зърното в отворената уста на прасето. Тогава стана чудо. Щом прасето глътна зърното — четината се смъкна от гърба му, копитата и муцуната му изчезнаха; с една реч, прасето се превърна пак на човек.

— Пънчо! — извика Венчето и го прегърна. — Що щеш, братче, в тая кочина?

Пънчо ѝ разказа всичко.

— Сега какво ще правим? — попита той на края.

— Ще бягаме! Но по-напред искам да се простя с магьосницата. Ти ме чакай до вратата!

Венчето се върна в къщи и без да забележи магьосницата, търкулна на масата черното гроздово зърно, което беше скрила в джеба си. Магьосницата си съблече кожухчето и рече:

— Ти ще легнеш до гърба ми да ме топлиш. Трябва да се наспиме, защото утре ще колим прасето. Я, още едно зрънце ми останало върху масата! Подай го!

Венчето ѝ подаде черното зърно. Щом го глътна, магьосницата, която малко недовиждаше, бързо се превърна на пустала свиня с дълга муцуна. С диво грухтене тя подири Венчето, но хитрото момиче беше

вече изскочило навън. То стискаше здраво Пънчовата ръка и бягаше през гората към село. Куцото врабче хвърчеше пред двете деца и им показваше пътя. . .

— Майка ти е наредила вече трапезата. Хайде да вечеряме, сине мой! Няма да гребеш боба с шъпа, ами ще ядеш по мъничко с лъжица, защото, ако се много лакомиш — ще ти се пукне коремът!

ЧИТАНКАТА НА СЛАВЕТО

Славето имаше нова читанка. С цветни корици, с бяла като сняг хартия и хубави картинки. Една сутрин, преди да звънне училищната камбана, бащата на Славето отиде в книжарницата и купи читанката. Даде я на момчето си и му рече:

— Вземи тая шарена книжка и я пази като очите си. Тя е пълна с ум и знания.

Славето я грабна от ръцете му и се затече към училището. Влезе в училищния двор, седна на пожълтялата трева под лозницата и почна да разгръща новата книжка. Сърцето му се мяташе от радост. Какво ли нямаше в нея: рой птичета, пръснати по страниците, две мечки, една стара вятърна мелница с криле, едно магаре, натоварено с два чувала, градини, реки, мостове, къщи, а най-накрай стои изписано с вирнати уши и ококорени очи едно зайчебайче мустакато.

— Ох, зайчееее! — помилва го Славето и въздъхна.

В туй време запя камбаната. Славето грабна читанката си и влезе в стаята. Седна мирно на своя чин: Сложи ръцете си върху чина. А когато пристигна учителят и почна да решава задачи на черната дъска, Славето, наместо да внимава, разтвори читанката под чина на коленете си и се загледа в зайчето. Тъй минаха двата часа. В къщи малкият ученик седна да пише домашно упражнение с мастило. Напише една дума — погледне в читанката някоя картинка, напише втора дума — пак погледне. По едно време —

кап! — от перото се отрони една мастилена капка и тупна върху корицата на читанката.

— Защо ми цапаш новата дрешка, бате? — викна читанката, но Славето не я чу, сякаш имаше памук в ушите си.

— Славе — надникна отвън баща му, — ще ходиш ли подир пладне на училище?

— Няма да ходя.

— Хайде тогава, мойто момче, иди да напасеш кравата в ливадата край железопътния насип.

— Ами читанката? — попита Славето.

— Тя ще остане на полицата, че утре пак ще я разгръщаш.

Докато бащата мръдна под стряхата да отвърже кравата, Славето почна да прехвърля страниците. Искаше изведнъж да види всичките картинки. Стигна пак до зайчето. «Ох, че е мустакато» — помисли малкият ученик и грабна от прозореца ножицата. Почна да реже. Читанката писна:

— Олеле, майчице! Боли! Не ми режи зайчето! Ти си разбойник!

Ала Славето и този път не я чу. Тогава читанката, като разбра, че Славето няма да има милост към нея, разпери кориците си като криле, размаха ги и изхвръкна през отворения прозорец навън. Полетя към гората.

Нашето Славе остана с отворена уста. Една муха брумна и се удари върху носа му. Както беше зяпнал, Славето щеше насмалко да я глътне.

Щом стигна в гората, читанката падна на мекия мъх под един стар дъб, направи с кориците си колибка и започна уморено да диша. Мигом затрептяха над нея рояк синигерчета.

— Откъде идеш? — попитаха я те.

— Бягам от едно зло момче.

— Как се казва туй момче?

— Лапнимуха.

— Ами защо бягаш?

— Защото ми реже с ножица дечицата.

Синигерчетата взеха да се смеят. Записукаха:

— Ти нямáш глáва, нито опáшка, нито крáка. Ти не можеш да снасяш яйца и да мътиш пиленца. За какви дечица бълнуваш?

— Имам си и аз всичко — отвърна читанката, — имам си цяла дружинка гадинки, само зайчето ми го няма. Милото мустакато зайче! Хайде идете си! Не писукайте, защото искам да подремна.

Синигерчетата се дигнаха, а читанката задряма, затоплена в златния дъбов мъх. Надвечер се заобла-чи, падна тъмнина. Зароси дребен есенен дъждец. Капките забарабаниха по кориците на книгата и я събудиха. Нещо прошумоля в мрачината.

— Кой е там? — попита читанката.

— Аз съм — обади се с треперлив глас едно тъмно нещо като кълбо.

— Що си ти?

— Аз съм едно зайче-сираче. Днес ловците убиха майка ми, гръмнаха хубавата ми майчица с топлото меко кожухче и аз хукнах да бягам из гората. Много ми е страшно. Шумка ли шумне — почвам да треперя като отронен сух листец. Ето и дъждът почна да ме кваси. Ще умра тая нощ от студ.

— Не бой се, клета душице! — рече читанката. — Ела при мене! Пъхни се в колибката ми! Тук има място за тебе. Мъхът е сух и топъл. Аз ще ти стана втора майчица. Ще те закрилям и ще ти разказвам чудни приказки.

Зайчето страхливо влезе под кориците ѝ, сгуши се и заспа изведнъж, защото беше капнало от мъка и тичане.

На другия ден читанката почна да учи зайчето на ум и разум. Разказа му къде има сладко зеле и късни пъпеши, научи го как да бяга от кучетата и вълците, как да се пази от хитрата лисица, взе да му дава уроци по четене и писане. Когато минаха две години и зайчето порасна, лъвът го повика в своята пещера и като разбра колко е учено, направи го учител на всички горски гадинки.

ПЛЕННИКЪТ НА ВЕЛИКАНА

Татко, виж каква чудна птичка хванах! — из-вика малкият Койчо и вдигна нагоре дясна-та си ръка, с която стискаше една крилата души-ца, голяма като врабче, с червено коремче. Птич-ката цяла трепереше, разтваряше безпомощно крил-ца, опитваше се да отлети, ала Койчо я държеше здраво.

— Ти си ловец на птички, мое дете. Тази, която си хванал, се нарича червенушка. Как я хвана?

— С коритото. Подмамих я с шепа трохи. Като я захлупи коритото — нямаше къде да шава. Пъх-нах ръката си отдолу, пипнах я и отидох в къщи да я покажа на баба.

— Какво ти рече баба ти?

— «Да пуснеш на свобода туй клето пиле или ще грабна тупалката!» Аз не я послушах. Отнесох птичката на балкона и я заключих в клетката. Да-дох ѝ шепа просени зърна — не яде. Налях ѝ водица в една кафена чашка — не ще да пие. Заповядах ѝ да ми изпее една песничка — мълчи. Много ме ядоса.

— Какво ще правиш с нея?

— Търся котарака. Ще му я дам да закуси. Аз ще си хвана друга птичка, която може хубаво да пее.

— Добре си намислил. Сега седни на коляното ми да почакаме заедно стария разбойник — нашия котарак. Той отиде в градината да провери дали не е тупнало от гнездото на врабчето някое голо птиче. Докато го чакаме, ще ти разкажа приказката за

малкия Пейчо. Разказвал ли съм ти я и други път? Тя е стара приказка. Някога съм я чел в моята читанка, когато бях голям колкото тебе.

— Моля ти се, разкажи ми за Пейча.

— Пейчо беше мъничко щастливо същество. От сутрин до вечер играеше, пееше и веселеше всички: хората, горските гадини, буболечките. Той живееше в една мъничка сламена къщичка край гората. Веднъж Пейчовата майка рече:

— Чедо, аз отивам за храна. Довечера ще бъдеш сит като попско дете на задушница. Стой си в къщи и ме чакай. Не излизай навън, защото злият Великан, който живее в големия каменен дворец насреща, иска да те открадне.

— Какво ще правя, мамо, докато се върнеш?

— Пей, чедо!

Пейчо остана сам и почна да пее, колкото му глас държи. Изпя всичките песни, които беше чул от майка си. Настана пладне. Пейчо огладня. Забрави поръчката на майка си, напусна къщичката и влезе в двора на Великанския дворец. Озърна се и що да види. Насред двора имаше едно огромно като кораб за грозде корито, подпряно с тояжка. Едно вече се беше проточило от долния край на тояжката до прозореца на двореца. Под коритото някой беше наредил цяла трапеза с ядене. Гладният Пейчо преглътна, огледа се наоколо и като видя, че няма никой, влезе под коритото и почна да лапа. Тогава някой дръпна въжето, тояжката се отплесна и коритото захлупи Пейча.

— Най-сетне те пипнах! — изрева Великанът над коритото, провря си ръката и хвана пленника за двата крака. Отнесе го в двореца. Вътре Пейчо видя някакъв страшен огън — като харман. До огъня стоеше едно страшилище, много по-голямо от Великана, с прозорци над очите. То държеше в ръцете си един железен шиш и нещо плетеше. «Ей сега ще ме набият на железния шиш и ще ме опекат на огъня» — си помисли Пейчо и затрепера още по-силно. Ала страшилището се скара с гръмовит

глас на Великана и той побягна. Отнесе Пейча над стряхата, където висеше окачена една стая със стени от железни пръчки. Натика го в стаята и го заключи. Пейчо въздъхна дълбоко. Главата му клюмна. Великанът най-напред донесе една паница с ядене, положи я пред Пейча и му заповяда: «Яж!» Ала клетият пленник не докосна яденето. Тогава великанът му донесе вода в един казан и заповяда с още по-силен глас: «Пий!» Пейчо се сгуши в единия кът на затвора си, не рачи да пие. «Тогава пей!» — изрева Великанът. Малкият Пейчо си отвори устата, но не можа да изкара нито един звук. Великанът избухна. Ушите му станаха червени. «Ще те дам на черния лъв! — закани се той. — Нека лъвът те разкъса, а пък аз ще си хвана друг Пейчо, който знае хубаво да пее.» И тръгна да търси лъва. . .

— Ах, ето го, котакът пристигна. Койчо, дай му птичката да я разкъса!

Койчо скочи като ужилен.

— Не я давам! — извика той.

— Ами какво ще я правиш?

— Ще я пусна, татко. Нека иде при майка си в малката къщурка. Татко, аз ти разбрах гатанката. Пейчо е този малък червенушко. Великанът съм аз, страшилището е баба, а черният лъв — котаракът!

И Койчо пусна птичката. Тя отлетя в гнездото при майка си и зачурулика:

— Като ми премине страхът, мамичко, ще ти разкажа какво ми се случи. Страшна история!

Бащата помилва Койча по главата и замислено рече:

— И запомни, сине, че само свободните души пеят. Затворниците не могат да пеят. . .

МАЙКА

Това се случи много отдавна, през ония години, когато стогодишната топола, дето е над чешмата, беше фиданка.

Вятърът засвири в комина като гайдар. Запращяха клоните на дърветата в старата гора. Огъна се сламеният покрив на самотната горска къщурка, сгушена под дъба с орловото гнездо. Хлопна вратата. Пробудиха се децата от сън. Навряха русите си главици като агънца до топлата гръд на майка си и почнаха да шепнат:

— Ах, мамо, колко сме гладни!

— Дай ни хляб, майчице!

— Ние ще измрем тази нощ от глад!

От три дена малките не бяха слагали троха в гърлата си.

— Няма да умрете, пиленца, защото тая нощ мама ще ви намери храна. Само потрайте! — рече майката и стана от леглото. Загъна хубаво с чергата трите си дечица. Останаха вън само русите им главици, една до друга на една възглавница, под пръстеното кандило, което мъждукаше и галеше със светлина челата им.

Майката наметна на раменете си един вехт вълнен шал, целуна русите глави на децата една след друга и промълви:

— Почакайте ме, мамини мили дечица!

Излезе навън и тръгна в нощта. Вятърът я посрещна като разбойник. Разроши косата ѝ. Опита се да грабне шала от раменете ѝ, почна да я блъска

в тъмнината със своите студени юмруци. Жената се обърна изведнъж и викна:

— Проклет вятър, пак ли тръгна подире ми? Ти потопи лодката, в която седеше най-милият човек на сърцето ми. Ти погуби в морето бащата на моите гладни дечица. Бащата на моите гладни дечица имаше един зъл господар, който го пращаше всеки ден в морето да лови риба с мрежа. Много се трепеше, горкият, за да изкара хляб за нашите пиленца. Веднъж той замина с лодката в бурното море и вече не се върна. Оня злодей — господарят му — го натика в морето, а то го погуби. Няма го вече нашия закрилник! Какво искаш още? Махни се, злосторнико! — викна отчаяна майката и очите ѝ светнаха като очи на вълчица.

Нощният вятър се стъписа назад, писна в шубраките на клоните, почна да се киска и се провали в една глуха долчина.

Най-напред клетата майка спря под една дива горска ябълка и се помоли:

— Ако по твоите голи клони е останало едно зърно плод — дай ми го за моите гладни дечица!

— Плодовете ми — отвърна ябълката — отколе окапаха на земята и изгниха. Аз не мога да ти помогна, но там в съседната хралупа спи една мечка. Тя знае къде има скътан пчелен мед. Иди я събуди и попитай къде е медът.

Отиде майката и надникна в хралупата. Вътре беше мрак. Напипа с ръка заспалата мечка.

— Кажи ми, сестро, къде е медът?

Мечката нищо не отвърна. Майката повтори и потрети, но мечката пак не се обади.

— Навярно е умряла от студ! — въздъхна гостенката и тръгна към горската полянка, където имаше една кошара.

— Ще се помоля на овцете, които имат малки агнета, да ми дадат една паничка топло мляко. Ще издоя млякото и ще го отнеса на рожбите си.

Стигна до оградата на кошарата и надникна. В

тоя миг едно зло куче връхлетя стръвно отгоре ѝ. Почна да я дави. Разкъса вълнения шал. Майката едвам се отърва. Побягна запъхтяна надолу към реката, която се виеше под столетните дървета. Реката беше покрита с ледена броня. Майката се наведе и рече:

— В твоите подмоли щъкат рибки с червени опашки. Позволи ми да хвана само три — за моите гладни дечица.

— Хвани си три рибки — отвърна реката, — ала най-напред трябва да разбиеш дебелия лед.

Майката се наведе и почна да удря леда с юмрук, застърга го с нокти. Ръката ѝ премръзна, червени капки се зароиха от пръстите ѝ, но речната броня не се пропука, нито се разтроши. Капнала от студ и умора, нощната скитница почна да чупи отчаяно ръце и да плаче.

— Кой плаче? — обади се от една крушова дупка сънен глас на катеричка.

— Една злочеста майка плаче. Моите дечица умират от глад. Нямаш ли нещо за ядене?

— Имам цял куп жълъди и три лешника.

— Дай ми лешниците, сестро! С тях ще залъжа гладните си дечица.

Катеричката пусна трите лешника. Майката ги грабна и дигна очи:

— Благодаря ти, катеричке! Всяка вечер, преди да си легнат, моите дечица ще ти казват лека нощ. Няма с какво друго да ти се отплатиме.

Цяла нощ клетницата се лута в тъмнината и търси къщата си. Когато се съмна и стана видело, тя стигна стария дъб с орловото гнездо и изтръпна: къщурката я нямаше.

— Къде ми е къщата? Къде ми са дечицата? — викна майката.

Дъбът отговори:

— Затрупа ги нощната буря. Твоите дечица спят под снега.

Сиротната майка коленичи на снега и главата ѝ клюмна. Почнаха да капят сълзи от очите ѝ. Капаха, капаха, капаха. Разтопиха всичкия сняг. Потекоха буйни ручеи, събудиха птиците. Бликна младата трева. А там, където майката остави гладните си дечица, подадоха руси главици три хубави ранни кокичета.

МАЙЧИНА СЪЛЗА

Заръмоля дребен есенен дъждец. Жълтият листак в градината светна. Големите гроздови зърна под лозницата набъбнаха и кожицата им взе да се пука. Наведе моравото димитровче цветове над търкулнатото в шумата пукнато гърне. Сви се малкото птиче-лястовиче в дъното на гърнето и затрепера от студ и мъка. Всички си отидоха. Отлетяха на юг неговите две сестричета. Изгуби се майчицата му в топлите страни. Кой ще го стопли в тая дъждовна нощ? Оставиха го само в дъното на гърнето, защото беше сакато и не можеше да лети. През лятото избухна пожар в къщата, под чиято стряха майка му беше свила гнездо. Докато старата лястовичка смогна да грабне рожбата си от огъня, един въглен падна в гнездото и парна лястовичето по дясното крило. Голото пиле примря от болка. Когато се свести, то видя, че се намира в ново гнездо, а над него седи майка му с клюмнала глава. Най-напред се опита да раздвижи крилца, но не можа, защото дясното, изгореното крило беше изсъхнало.

Търкулна се лятото. Потъмняха гроздовите зърна. Пукнаха се пъпките на димитровчетата в градината. Почнаха да се събират лястовичките по телеграфните жици. Те се готвеха за път. Жиците заприличаха на броеници.

Една сутрин старата лястовичка смъкна своята сакатa рожба в градината и рече:

— Мило дете, ние днес ще заминем на юг. Ти не можеш да летиш. Затуй ще останеш тука, ето в

онуй гърне съм ти нагласила мека перушина. Там ще лежиш. А когато огладнееш, излез навън и си клъвни нещо. Цялата градина е зарината с плод. Виж какво хубаво димитровче е склонило чело над входа на гърнето. Ти не тъгувай. Напролет ние пак ще се върнем.

— Благодаря, майчице, дето си се погрижила за мене! — промълви сакатото и за да скрие сълзите си, навря главица под крилото на майка си и притихна. . .

Всички си отидоха. Занизаха се мрачни дни. Заваля дребен дъждец. Наквасеното димитровче тежко отпусна цвят над гърнето. Една дъждовна капка се търкулна по най-долния листец на цвета и се нагласи да падне.

— Ах, колко съм уморена! — въздъхна тя.

— Откъде идеш? — попита любопитно лястовичето.

— Остави се. Голям път изминах. Ида от Великия океан. Там се родих. Аз не съм дъждовна капка. Аз съм сълза.

— Сълза ли? Каква сълза? — надигна се тревожно лястовичето.

— Майчина. Историята на моя живот е къса. Преди девет дена една уморена и насълзена лястовичка кацна върху мачтата на един голям океански параход. Аз стоях в дясното око на кахърната птичка. Океанът ревеше. Духаше силен вятър. С немощен глас продума лястовичката на вятъра:

— Братко ветре, когато ходиш над света, ако минеш през България, отбий се при моето сиротно пиле и му кажи да се пази от черния котак, който се върти в градината. Забравих да поръчам на рожбата си, когато тръгвах. Кажи му още, че моето сърце изсъхна от мъка. . .

— Къде е твоето лястовиче? — попита вятърът.

— Оставих го в едно пукнато гърне, търкулнато в градината, където цъфтят морави димитровчета.

Додето изрече тия думи старата лястовичка, аз се отроних от окото ѝ. Вятърът ме грабна и ме понесе

над света. Девет дена летях. Ето сега паднах на туй цвете. Колко съм уморена. Искам да капна и заспя. .

Сърцето на сакатото лястовиче се обърна. Стана бърже, отвори човка и пое отмалялата майчина сълза.

— Благодаря ти, майчице! — прошепна то, легна си в перушината и заспа, затоплено от сълзата, сякаш беше под майчините си криле.

ИЗМАМЕНОТО ВРАБЧЕ

Мъничкото сиво врабче, дето беше свило гнездо между клоните на оная вита ела, която се оглежда в мъхнатото горско кладенче, снощи замина за чужбина.

Вчера сутринта то се пробуди рано, разтръска криле, стъпи на едно тънко клонче и се залюля. Гнездото потрепера, а трите му дечица подадоха навън жълтите си клъвки.

— Спете, пиленца, подремете още малко, додето росата се дигне. Аз ще ида да ви уловя мушици. Спете, маминте!

Пилетата прибраха малките си главици в гнездото и тихо зачуруликаха. Врабчето отлетя към запустялата воденица, дето се е сгушила всред върбалака, кацна на комина и викна на топчестия паяк:

— Плащай данъка или ще те глътна!

Топчестият паяк, който беше разперил като рибар мрежата си в комина, се показа с една кошничка мухи и я подаде на врабчето.

— Утре пак! — викна врабчето, пое кошничката и отлетя. Като мина край една утъпкана гола полянка, то видя гургулицата, кацнала на една круша, чака.

— Кого чакаш? — попита врабчето.

— Чакам вълка и мечката. Те ще докарат ей сега една кола снопи и като овършеят и сметат житото, ще полегнат да си подремнат, пък аз ще си напълня гушата.

Врабчето отлетя към гнездото си, напуска мухите в отворените човки на рожбите си и тозчас се върна при гургулицата и то да чака. Както беше рекла гургулицата — тъй стана. Вълкът и мечката овършаха, отвяха житото и се изтегнаха под една дебела сянка. Задрямаха и захъркаха.

Гургулицата първа се втурна към едрото жито, подире ѝ — врабчето. Такова едро беше житото, че малкото врабче напълни с пет-шест зрънца гушата си и като се върна на елата — сито и радостно, — то се залюля на едно едро клонче над кладенчето и запя, колкото му глас държи.

Не щеш ли, от съседната хралупа се измъкна гладната лисица.

— Какво ти е толкова додражало, че си запискало? — изви глава нагоре лисицата.

Врабчето ѝ разправи. Лисицата го изгледа с жадни очи, насочени към гнездото, където пърполяха жълтурчетата, и подви опашка. Тръгна надолу.

— Къде отиваш? — попита я врабчето.

— Отивам да обадя на мечката и вълка за краденото жито. Каквито са зли, мале-е-е, ще те одерат живо за краденото жито и от кожата ти ще направят тъпан.

— Чакай! — замоли се уплашеното врабче. — Недей ме погубва, не видиш ли, че ако умра, ще оставя три сирачета.

Лисицата спря и захитрува:

— Няма да обадя, ако ми спуснеш едното.

— Как? Ти искаш да ми изядеш пиленцето?

— Голяма работа — едно пиле, по-малко от орех.

— За тебе може да е нищо, но за мене то няма цена.

— Тогава отивам да обадя.

— Ох, недей. . .

Със свито сърце врабчето ѝ даде най-малкото си.

Подир един час лисицата пак се изправи под елата.

— Не мога да мълча — рече тя, — съвестта ме гризе. Ако не ми дадеш още едно пиле, ще ида да обадя. Нямам сили да крия истината.

А надвечер тя отне и последното пиле на врабчето.

Отчаяно, с потопено в мъка сърце и насълзени очи, врабчето погледна празното си гнездо и като прошепна: «Лошави гадини се навъдиха в тая гора, брей!» — разпери криле и отлетя към морето. Там завари един параход, току-що дигнал котва — тръгва за чужбина. Врабчето кацна на едно въже, впи очи в безкрайния океан и почна да размисля — дали океанът е по-голям, или неговата мъка.

КАМЪКЪТ И ЗМИЯТА

Надвечер падна едър, прохладен дъжд. Дърветата напращяха от роса, земята омекна, а реката потече размътена от пороите. Преди да падне росата от листака и да изсъхне влагата по камъните, слънцето залезе зад гората и селото замръкна мокро.

Петко Шилото излезе от къщи със запретнати крачоли, нагази в утаената бистра локва пред къщата, подплаши една едра зелена жаба, прескочи улицата и бърже почна да се катери по високия плет на бабината Ненина градина. Измити от дъжда, едри и сочни, върху трънения плет тихо блещукаха черни налети вишни. Шилото лакомо протегна ръка към един кичур от четири вишни, сграби ги в шепа и потегли да ги откъсне. Клонът, който здраво държеше плода, се огъна надолу и когато малкият крадец откъсна вишните, пъргаво отскочи нагоре. Всичката роса, натегнала по листата, се отрони, заваля и окъпа Шилото.

— Чакай, просяко, аз да ти дам още вишни! — викна отвътре баба Нена, която тъкмо в туй време щипеше бакла, и замахна с една дълга вършина.

Петко скочи на земята. Подхлъзна се, падна, изтърва вишните в калта, но бърже ги грабна, изправи се и търти да бяга, кривна по тясната безлюдна улица, дълго тича надолу и запъхтян се спря на моста, изми окаляните вишни в мътната вода и ги налапа наведнъж. Една тъмночервена капка вишнов сок потече полека по бузата му. Той я близна с наслаждение и си помисли: «Дано и слепият донесе черни!»

Излезе на моста, погледна към лозята, откъдето идеше тъмнина, но като не видя никого, озърна се наоколо, забеляза един голям гладък камък в храсталака, отиде и седна върху него. Камъкът беше влажен и студен, а Петковите дрешки — мокри. Под камъка, свита на колело, лежеше една змия-пепелянка. Щом седна малкият, змията попита камъка:

— Туй момче защо не се прибере в къщи край огнището да изсуши мокрите си дрешки, ами седна отгоре ни?

— Чака някого.

— Кого чака?

— Чака слепия, дяда Божила, който сега се връща от лозята с кошница вишни. Днес, когато дядо Божил минуваше по моста, туй момче се къпеше в реката и отдоле го попита: «Къде си тръгнал, дядо Божиле!» «Тръгнал съм към лозята — отвърна му слепият. — Аз съм болен човек, боли ме под лъжичката. Казаха ми, че церът на моята болест били узрелите вишни. Ще се примоля да ми наберат стопаните малко вишни. Един ошавец от узрели вишни — и нищо ми няма.» Слепият отмина, а туй момче намисли да го посрещне вечерта и да му откраднe вишните. Затуй сега седи на гърба ми и чака да се зададе дядо Божил с кошницата.

— Я се понадигни малко, колкото да си покажа главата! — рече змията.

— Защо? — попита камъкът.

— Защото искам да клъвна с отровните си зъби това безсърдечно момче.

— Трай си — отвърна камъкът, — нали е седнало върху мокрия ми гръб, аз хубаво съм го клъвнал вечe.

Змията се укроти и задряма.

Мина половин час време. Тъмнината, която се надигаше от долините, порасна. Жална песен подхванаха жабите в реката. По едно време отдоле се зададе някой. Шилото скочи да го посрещне. Тъмният

човек, който мудно креташе по окаляния път с кошница в ръка, беше дядо Божил.

— Дядо Божиле — изправи се Петко напреде му, — дай бе, дядо, да ти понося кошницата.

— Ти ли си, Петко — рече старецът и го попипа по раменете. — Ох, че се уморих! Нали не ми видят очите, цапал съм в най-дълбоките локви. Едвам се дотътрах. Земи, Петко, ама много ще ти се моля, не ми кради вишните, защото ми са дадени за цяр.

Петко пое кошницата и бръкна в нея. Сграби една шепа вишни, мушна ги в пазвата си, сграби втора, трета. Коремът му се поду, а кошницата олекна. Когато стигнаха запустялото вехто училище, където живееше слепият, Петко му подаде празната кошница и потъна в тъмнината.

Слепият бръкна в празната кошница, набута само две-три зърна и преглътна сълзите си.

Шилото, преди да влезе в къщи, излапа всичките вишни. Но щом влезе и легна да спи, обля го гореща пот и го затресе люта треска. Камъкът му беше взел здравето.

КОЛИБЪРЧЕТО И СЛОНЪТ

Далеч в океана на остров Мадагаскар живее едно малко птиче, колибърче. Малки читатели, вие навярно не знаете нищо за най-дребните птички, които се въдят в топлите южни страни. Те се наричат колибри. Всяка птичка е голяма колкото една муха. Затова учените наричат колибърчето «птица-муха». Чудна премяна е дала природата на туй птиче. Има колибърчета, червени като череши, има жълти като кехлибар и зелени като шумата на дърветата. Когато колибърчето кацне на някое клонче, прилича на разцъфнало цвете. Слънчевата светлина играе по перушината му и то блещука като скъпоценно камъче. Колибърчето е мъничко, но то се смята за много голямо, като всяко дребно нещо на света.

Мадагаскарчето си беше свило гнезденце някъде в шумата на едно тънко дърво край пътеката, която води към гората на слоновете. Гняздото беше голямо колкото напръстник, а яйцата, които птичето снесе, приличаха на ябълкови семки. Легне отгоре им колибърчето и си измъти три птичета. Те бяха толкова мънички, че когато майката им хванеше някоя мушичка, едвам я поглъщаха.

Веднъж старата птичка се дигна рано и каза на дечицата си:

— Деца, стойте мирно в гняздото и не шавайте. Аз ще се върна подир един час.

— Къде отиваш? — попитаха пиленцата.

— Отивам в село Чики-Тава. Там има бананови градини. Ще ви донеса на обед бананова кашица.

Бъдете ми само послушни, сгушете се и поспете малко, докато се върна.

Щом майката замина, пиленцата си завряха главичките в топлия мъх на гнездото и задрямаха. Тъкмо в туй време от гората излезе един слон. Той пристъпваше бавно, махаше хобота си и цялата земя трепереше под краката му. Отиваше надолу към реката. Когато стигна до дръвчето на колибърчетата, той се спря и почна да си чеше хобота. Дръвчето се залюля и едра росна капка капна в гнездото. Колибърчетата трепнаха и се събудиха.

— Наводнение! — нададоха писък намокрените душички. Подадоха главичките си навън и изтръпнаха от страх, като видяха слона. А слонът си чешеше дългия хобот и силно огъваше надолу дръвчето.

— Стой, дядо! Какво правиш! Ще ни изтърсиш от гнездото! — писнаха в хор трите пиленца.

— Кой бръмчи там горе? — попита слонът и дигна хобот към гнездото. Като видя малките намокрени птиченца, той се засмя и пръхна. От силното духане едното колибърче изхвърча навън, тупна на земята и рече:

— Хопла!

Слонът отмина. Подир малко се върна старата птичка. Тя грабна рожбата си от земята, дигна я в гнездото и попита:

— Какво се е случило?

— Ах, майчице, ти не знаеш какво страшно нещо мина оттук! — забръмчаха пиленцата.

— Голямо ли беше?

— Много голямо, с две опашки: една отпред и една отзад.

— Колко беше голямо, като мене ли?

— Много по-голямо!

Тогава птичката се накокошини и почна да се надува:

— Кажете, деца, толкова ли беше?

— Още по-голямо!

— Какво, още по-голямо ли? Ох, смешни, глупави пиленца! Тогава трябва да е било ей такова! — и тя се наду още повече.

— Не, майко, още, още по-голямо!

— Ох, деца, вие ще ме накарате да се пукна от смях. Има ли нещо по-голямо от мене? Гледайте сега, като разперя криле, цялото гнездо покривам. Като мине втори път, искам да ми го покажете.

— Защо, майко?

— Ще го клъвна!

Птиченцата почнаха да се смеят, но за да не оскърбят майка си, закриха човки с крилцата си.

ГОСТЕНКА ОТ РОДНИЯ КРАЙ

В Китай, страната, откъдето изгрява слънцето, край брега на жълтата река Хуан-хе растеше едно старо хилядогодишно дърво. Под неговата сянка бяха минали много поколения. Там спираха в горещите дни да отдъхнат търговците на коприна, порцелан и слонова кост, които слизаха през пустинята Гоби и бързаха да преминат каменната преграда на старинната Китайска стена. Преди седем столетия, унесен от шепота на листата, под клоните на хилядолетника прекара една нощ венецианецът Марко Поло, пътешественикът, който първи разказа на европейците за великата китайска земя и нейния народ.

В мрежата на тънките клончета си беше свила гнездо една птичка с чудно нашарени криле — китайски славей, «птичката на слънцето», както я нарича народът. Сутрин тя чуруликаше и се къпеше в росния листак, а щом се дигнеше слънцето, затрептяваше с криле над самата река Хуан-хе. Летеше над оризищата, които растяха край брега и на изкуствени островчета в самата река, ловеше мушици и ги носеше на рожбите си.

Веднъж сладкопойната птица дигна своите малки пилета и рече:

— Деца, решила съм да ви заведа по широката земя — да видите свят и хората да чуят вашите чудни гласове. Къде искате да идем? По океанските острови ли, където растат могъщи кедри, в Африка ли, където

живеят хора с шоколадена кожа, или в Европа, където самолетите по небето са повече на брой от птиците.

— В Европа! — викнаха птичетата и запляскаха радостно с крилцата си.

За да се прости с вековното дърво, което закриляше гнездото ѝ, майката птичка се вдигна над него, почна да лети и му изпя най-хубавата си песен. Сетне се спусна, докосна с човка най-горното листо и изчурулика на китайски:

— Сбогом, мило дърво!

Когато пъргавите славеи напуснаха Китай и навлязоха в Монголия — започваше пролет. В Сибир снеговете се топяха, кокичета клатеха главичките си и чучулиги пееха над степната шир. Дълго летяха крилатите пътници. Нощем те спяха в шумата на разлистените дървета покрай езерата, а денем догонваха черните лястовички, които също бързаха на юг. Почнаха да срещат самолети с червени звезди на крилата. Отначало, като ги чуха, страшно се изплашиха, но сетне навикнаха и дори кацаха по крилете на тия огромни метални сестри, когато ги завареха притихнали на земята.

Минаха много реки, много планини прехвръкнаха и все летяха подир лястовиците. И ето че една сутрин лястовичките ги отведоха до брега на едно тихо море, в слънчева долина, където имаше много лози, ягоди, оризови ниви и ябълкови градини.

— Тука ще останем! — продума майката, като погълна с очи долината. — Хайде, мили деца, да си свием едно хубаво гнездо!

Свиха си едно хубаво гнездо и там се прибраха малките крилати рожби на Китай. Цяло лято се къпаха в нежния въздух на Тракия, прехвърляха Родопите и стигаха до беломорското крайбрежие. Кацаха върху платната на рибарските лодки, ходиха три пъти до Марсилия, стъпили върху мачтите на един огромен средиземноморски параход. Летяха над прасковите градини край Генуа. Видяха Везувий и гълъбите във Венеция — цял град от мрамор,

построен в морето. Прибраха се в тракийското си гняздо късно през август, когато жътварите бяха вече оголили нивите и търговските параходи пътуваха натоварени с червени домати и жълто грозде. Ябълките руменееха, опечени от слънцето, наровете се пукаха и техните коралови зърна мамеха крилатите гадини.

— Тука е много хубаво! — думаха славеите. — Но ние вече искаме да си идем в Китай, защото най-хубава е родната земя! Мило ни е за нея. Майко, да тръгваме!

През септември по телеграфните жици почнаха да се трупат лястовички. Жиците приличаха на гердани от черно мънисто.

— Къде се каните да вървите? — попитаха китайските птичета.

— На юг, в топлите земи.

— Нима тука не е топло?

— Тука през лятото е топло, но през зимата духа студен вятър и пада сняг.

Тръгнаха китайските славеи на север — да си идат в родния край. Дълго летяха самотни. Завиха на изток и се понесоха над Черно море. Духаше хладен есенен вятър. Крилете на птичките почнаха да треперят. Един ден морето избухна. Разигра се. Дигнаха се вълни като хълмове. Писнаха безпомощно птичките. Морската буря ги пръсна като леки отронени листа. Тъкмо в туй време далеко някъде в мрачината заблещука една пътуваща звезда.

— Към звездата! — викна майката.

Мъчително се устремиха птичките към светлината и когато стигнаха, видяха един огромен светъл параход. Той пореше спокойно вълните и слизаше на юг към българските брегове. Славеите кацнаха на палубата, навряха се под гранчето на едно корабно въже и там останаха. Настъпи нощ. Уморените птички заспаха. Пробудиха се късно на другия ден. Параходът стоеше кротко в едно тихо южно пристанище. Меко есенно слънце къпеше пожълтялата земя.

— Къде сме? — попитаха славеите едно врабче, което ровеше пепелчука между чувалите.

— В Несебър. Не го ли познахте по старинните черкви?

— А близо ли е тракийското село Звънчево?

— Една педя път — по картата.

Дигнаха се славеите, отново затрептяха с криле над равна Тракия, пиха вода от Марица и кацнаха на ябълката, в чиито клони се намираше празното им гняздо.

— Зимата пресече нашия път към родния кът, мои шарени самолетчета, тука ще зимуваме! — рече майката.

— Не може! — обади се едно врабче. — Вие не сте тукашни. Тука живеем само ние.

— Добре де, ще ти платиме наем! — рекоха славеите и кацнаха на ябълката.

— Какъв ще бъде наемът? — попита врабчето.

— Песни! — отвърнаха славеите.

— Може — съгласи се врабчето, — може и с песни, но чакайте по-напред да повикам моя стар приятел, магарето на звеновода. То тегли всеки ден една каручка, натоварена с мотиките на лозарите. То е много музикално. Нека чуе китайска песен.

Славеите се усмихнаха и тръгнаха да търсят мек мъхов пух — за гняздото. Да им бъде топло, когато духне хладният зимен вятър.

Додето врабчето дириже магарето да го нагости с китайски песни, под ябълката пристигна едно момиче с плик в ръка. То скъса внимателно плика, извади писмото и рече:

— Чакай сега да видя какво пише моят татко. Майчице, това писмо иде от Шанхай. Колко далеко е отишел моят татко, морякът!

И то зачете жадно. Като свърши, дълго целува писмото и го мушна в пазвата си, а плика хвърли под ябълката. Върху тоя плик като картинка беше залепена една китайска марка с червена петолъчка над адреса.

Пристигнаха врабчето и магарето. Магарето важно размаха опашката си, натежала от репеи, и каза:

— Да пеят песнопойците!

Китайските славеи кацнаха редом един до друг и почнаха. Те пееха същата песен, която някога беше изпяла майката на хилядогодишното дърво, в часа на прощаването.

В туй време марката затрепера от вълнение и се сви.

— Тая песен ми е позната! — рече тихо тя.

— Къде си чувала моята песен? — попита майката-песнопойка марката.

— Къде ли? — отвърна марката. — Ще ти кажа. Миналата година аз бях тънко клонче като кибритена клечка. Нашето дърво растеше край брега на жълтата река в Китай. В клоните на туй дърво имаше гнездо на славеи сладкопойници. Когато през пролетта тръгнаха да пътуват за Европа, майката изпя същата песен. Ах, сърцето ми се топи, като я слушам!

— Лъжеш! — викна старата птичка. — Щом си била клонче, как можа да станеш пощенска марка?

— Няма нищо чудно. През пролетта дойдоха дървари. Те отсякоха дървото. Заедно с много други дървета ни натовариха на един параход. Откараха ни в някакъв непознат град, стовариха ни в двора на една фабрика за хартия. Тя имаше високи комини, електрически триони и бучащи мотори. Почнаха да ни режат, да ни варят, превърнаха ни на каша, а от кашата направиха снежнобяла хартия. Цялото наше дърво се превърна на хартия. От нея в печатницата напечатаха един милион марки. Аз съм от най-горното клонче. Само че не зная от кой град ида. Неграмотна съм. Няма ли тука някой грамотен да прочете печата на гърба ми?

— Аз съм грамотно! — отвърна магарето, което беше чуло от момичето, че писмото е от Шанхай. — На печата пише «Град Шанхай»!

— Ах! — трепна старата птичка. — Добре дошла, сестрице марчице! Ти си рожба на нашето дърво, а ние сме славеите, които заминаха през пролетта за Европа. Ела ни на гости! Заедно ще прекараме в мъховото гнездо. През хладните зимни вечери ти ще ни разказваш за последните дни на хилядогодишното дърво, от клоните на което са изхвръкнали толкова поколения славеи.

Марката се сгърчи още повече от вълнение и се отлепи от плика. Птичката майка я грабна с клъвката си и я дигна в гнездото.

ВЕЧНО ПРИЯТЕЛСТВО

Старият плъх се измъкна от дупката, озърна се наоколо и се спусна по малката бяла пътечка към брега на голямата река.

— Стой! — извика му зелената жаба, която стоеше на един мокър камък с отворена уста и чакаше някоя муха сама да влезе в гърлото ѝ.

— Къде отиваш?

— Бягам! — отвърна плъхът и спря.

— От кого бягаш?

— От моята другарка.

— Защо?

— Защото е много свадлива. Всеки ден се караме. Днес, когато легнах да подремна, тя ме нападна и ми отскубна най-дългия косъм от мустаците. Я ме виж на какво съм заприличал!

— Нищо ти няма, плъхчо — рече жабата, — ти пак си хубавец. Ами къде бягаш? Навярно си решил да се удавиш.

— Да не съм луд? Ще почакам тука на брега да мине някой параход, натоварен с жито. Много обичам да ям жито от параход.

— Слушай — предложи жабата, — я остани тука при мене, да си приказваме сладки приказки. Виждам, че с тебе можем да станем приятели. Когато ти падне тъга на душата, ще ти пея най-хубавите си песни.

— Попей ми сега една песен! — помоли я плъхът.

Жабата скочи във водата, хвана с лапичките си едно коренче, отвори широката си уста и почна:

— Бре-кекс-коах-коах! Бре-ке-ке-кекс-коах-коах!

Сетне излезе пак на мокрия камък и вдигна големите си изпъкнали очи към плъха, който стоеше онемял от учудване.

— Ти си най-голямата певица на света — викна плъхът, — защо не постъпиш в някоя опера?

— Каниха ме, ала аз не приех. Искаш ли да се разходиме заедно по брега?

— На драго сърце! — отговори плъхът.

Тръгнаха. Жабата говореше бързо като картечница. Разказваше как един щъркел налапал нейния неразделен другар и как тя се спасила, като скочила в реката.

— Ти си най-сладкодумната жаба на света! — заскимтя плъхът. — Защо не пишеш стихове и приказки за деца?

— Пиша, във всичките жабешки списания ще видиш моето име.

Навлязоха в градината на воденичаря. Спряха на сянка под един широк тиквен лист. Наблизо едно мъничко птиче дърпаше с човка някаква жилава тревичка.

— Плъхчо — неочаквано жабата погледна със светнали очи своя другар, — съгласен ли си да се свържем с тебе за вечни времена?

— Стига да искаш — прошепна плъхът, — но как ще се свържем?

— Ще ти кажа. Хей, птиче — обърна се жабата към птичето, — защо ти е жилавата тревичка?

— Да си закърпя гнездото.

— Донеси я тук, а пък ти ще си намериш друга.

Птичето донесе тревичката.

— Ха сега, какиното, свържи с тревичката моята задна лапичка и едното краче на този хубав господин. Вържи здраво!

Птичето им свърза краката толкова здраво, колкото може да върже едно птиче. Но щом си отлетя,

ето че над градината размаха криле един огромен щъркел.

— Щъркелът иде! — врекна жабата и слепешката се втурна към брега. Повлече след себе си и вързания плъх. Цамбукна във водата, гмурна се към подмола и се скри под един подводен камък. Плъхът се удави, преди да извика: «Помощ!»

Подир малко, когато щъркелът замина, жабата раздвижи лопатките си и се дигна нагоре. Удавеният плъх плувна над водата. Тъкмо в туй време пристигна един гладен гарван и си рече:

— Тъкмо за мене ядене!

И като се стрелна към водата, той клъвна стръвно плъха и го понесе нагоре. Вързаната жаба увисна надолу с главата и ревна:

— Олеле, майчице, отидох! Коах! Коах!

Щъркелът, който беше кацнал над воденицата и търсеше гущери, изви око, погледна гарвана и въздъхна:

— Ето кое се казва да удариш с един куршум два заека!

ИЖО-МИЖО И КЛАН-КЛАН

Клан-Клан слезе от планината. В една дълбока пещера великанът беше спал цели петстотин години и когато се пробуди, усети, че е гладен като вълк. Нарами ръждивото си копие, високо колкото една топола, препаса меча си, който беше толкова тежък, че трима души мъже не можеха заедно да го дигнат, потърка с длан сънените си очи и тръгна. На големия му пръст светна един златен пръстен, голям колкото обръч на малко буре. Като слезе от планината, Клан-Клан се спря под един стар тристагодишен дъб, измъкна меча си и замахна да го опита — може ли да сече тъй, както някога е сякъл. Удари стария дънер. Вековното дърво рухна след първия удар. В клоните на дъба бяха свили гнезда двеста рошави врабчета. Когато дъбът падна, те се пръснаха с писък и проклятие. Едно врабче със счупено краче подхвръкна от клонче на клонче, от камък на камък и замина към село Мъхов дол. В село Мъхов дол живееше едно юначно момче на име Ижо-Мижо. То беше невръстно, а носеше мустаци, две педи дълги. До седмата си година Ижо-Мижо нямаше още мустаци, но когато постъпи в първи клас и научи буквите, учителката рече: «Деца, скоро на сцената ще представим пиесата «Чудният мустакан», кому да залепим тия дълги мустаци?» «На мене!» — отвърна Ижо-Мижо. Залепиха му мустаците. Вечерта след представлението Ижо-Мижо не ги отлепи и не изми лицето си, а се мушна под юргана и заспа с тях. И не щеш

ли — през нощта мустаците му пуснаха корени. На сутринта нашият герой се огледа на огледалото и като видя, че залепените мустаци са се превърнали на истински, махна с ръка: кой ще ходи сега на бръснар, дълга и широка работа!

Врабчето от съборения дъб знаеше за Ижо-Мижовите мустаци. То летеше с всички сили към Мъхов дол. В човката си носеше една тъжба, в която пишеше: «Бате Ижо, ела по-скоро в нашата околия. Там е слязъл великанът Клан-Клан. Беззащитните врабчета те молят да отскубнеш един косъм от мустаците си и да обесиш злодея Клан-Клан на първия телеграфен стълб.»

Нека сега да оставим врабчето със счупеното крило да подскача към Мъхов дол и да се върнем отново при великана Клан-Клан. Какво направи той, след като отсече дъба? Ето какво. Най-напред съзря един овчар със сто седемдесет и пет овце.

— Тъкмо ще ми стигнат за закуска — си рече гладният великан и почна да лапа. Изяде овцете, овните, агнетата и най-сетне глътна овчаря. Към обед Клан-Клан слезе в село Стражица, Горнооряховска околия. Почна да яде наред. Най-напред изяде кмета, сетне глътна бирника, схруска учителките, помете децата в училището и си засоли с попа. Като свърши с хората, почна да яде къщи, дървета, градини, магарета, самари и др. Напълни си хубаво търбуха Клан-Клан, слезе към реката, наведе се, изпи всичката вода, тъй че рибите останаха на сухо и почнаха да хортуват: «Ако имахме криле като птиците, щяхме да литнем към Черно море, където има много вода, ама нали сме без криле — спукана ни е работата!»

— Спукана му е работата! — викна Ижо-Мижо, като прочете тъжбата на врабчето.

— Кому?

— На великана Клан-Клан. Къде е той?

— Спусна се към Стражица.

Яхна нашият юначен Ижо-Мижо едно куцо магаре и се понесе като вихър към Стражица. Завари великана легнал в една ливада, спи и пъшка.

— Къде има наблизо телеграфен стълб? — провикна се Ижо-Мижо.

— Защо ти е телеграфен стълб? — надигна се великанът.

— Да те обеся, разбойнико!

— Тъй ли? — скочи Клан-Клан и измъкна стария си меч. Замахна и разсече Ижа-Мижа надве. Но не щеш ли, от двете Ижо-Мижови половини се получиха две нови мустакати момчета.

— Къде има телеграфни стълбове? — викнаха те в хор.

Великанът съсече и тях. Но от половините им се получиха четири нови мустакати юнаци. И колкото повече Клан-Клан ги сечеше, толкова повече се умножаваха. Ливадите почерняха от мустакати момчета. Те се втурнаха като чер вятър върху чудовището, почнаха да се катерят по краката му, по джобовете му, нагоре по раменете му. Едно смело момче дори влезе в ухото му и викна:

— Предай се!

Клан-Клан се предаде, защото видя, че няма какво да прави. Ижовците отскубнаха по един косъм от мустаците си, усукаха въже и го обесиха на един голям стълб. След това го смъкнаха, претърсиха джобовете му и намериха цяла кесия стари пари. Снеха от ръката му златния пръстен, натовариха меча и копието му на една биволска кола и заминаха за София. Предадоха старите монети, драгоценния пръстен, меча и копието на Народния музей. С получените пари си купиха по една хубава детска книжка и се върнаха предоволни в село Мъхов дол.

А рибата, която остана на сухо — ще попитате, — какво прави сега. Какво прави ли? — Изядоха я котките.

ХИТРОУМНОТО МАГАРЕ

Слънцето мързеливо клонеше надолу. Сенките на дърветата растяха. Жегата гаснеше. Повя разхладянинът. Задрямалите листа на липите зашепнаха. Омърлушените птици се разшаваха. Жълтооките подрумчета, що ръсеха полянките край пътя, трепнаха и протегнаха малките си шии, сякаш се мъчеха да доловят думите на далечната жетварска песен, която вятърът донесе на крилете си.

По пътя откъм манастирската гора се зададоха дядо Матей и магарето му. Дядо Матей вървеше бос, с разкопчана риза. В едната си ръка той държеше рошав овчи калпак, а в другата — кърпа, с която бършеше горещата пот, потекла на бистри струйки от челото му. Магарето пристъпваше лениво подире му с увиснали уши. Краката му затъваха дълбоко в златистия пясък. На гърба му се клатушкаха два дисага, натъпкани със ситна сол.

— Хайде, дядовото, не се дърпай назад като рак, ами върви! Ей сега ще стигнем реката. Прегазим ли реката — един хвърлей път остава до нашето село. Зная, тежи ти солта, но ти си младо магаре. Кръвта ти кипи. На твоите години аз можех да нося планина на гърба си, а ти се огъваш от два дисага сол. Срамота е. Ох, че ми засъхнаха устата! Проклет път! От манастира насам капка вода няма. А от реката не ми се ще да пия жабуняк. Хайде де, пак взе да се дърпаш назад!

Умореното магаре едвам се мъкнеше. Рой мухи

брумчаха около него, пееха му някаква безкрайна песен и за да не заспи, се навираха в очите му. От леност магарето не се решаваше ухото си да помръдне, за да ги разпъди.

Когато стигна до брега, дядо Матей пусна повода на земята и рече:

— Ти постой малко тука, пък аз ще се отбия на Маринковия бостан. Ще си поискам от наш Маринка да ми откъсне една диня, че да си разквася устата. Сили нямам вече.

Когато дядо Матей кривна към бостана, магарето впери очи към реката и дълго мисли да се потруди ли да слезе до реката да сръбне вода, или да не слиза. Но както гледаше надолу, неочаквано отвъд на другия бряг му се мярна един магарешки бодил, узрял и пропукан. Устата му се наляха и то се затече, но както тичаше, стъпи върху един зеленясал камък, подхлъзна се и падна във водата. Като потъна, то усети хладината на реката и почна да размисля: «Ако се дигна да изям бодила, ще ми стане горещо. Я да си стоя във водата на хладина!»

И за да пропъди мухите, хитрото магаре си потопи и главата.

Мина що се мина, откъм бостана се зададе дядо Матей и зе да се озърта — къде му е магарето? Гледа нагоре, гледа надолу, най-сетне го видя в реката — лежи като бивол. Старецът зина. Мравки полазиха по гърба му: ами солта! Нагази бърже, измъкна неверния си другар на брега и попипа дисагите. Те бяха празни. Всичката сол се беше разтопила.

Дядо Матей се почеса по тила:

— Хубаво ме нареди ти мене. Чакай да ида сега да отсека една дебела тояга, че да ти се отплатя.

Дядо Матей се отби в близката горичка, а магарето потегли бодро с празните дисаги и почна да си мисли: «Ако на всеки двайсет крачки имаше река, земята щеше да прилича на приказна градина.»

Какво стана по-нататък — не ми е удобно да разказвам.

На другата събота по същия път и по същото време се зададоха пак дядо Матей и дългоухият му другар. Дядо Матей пъшкаше като мотор, а магарето не знаеше къде да се дене от мързел, макар че на гърба му нямаше сол, а два вързопа вълна. Като стигнаха до реката, дядо Матей пак кривна към Маринковия бостан, а магарето се спусна към водата и нарочно се строполи в най-дълбокото място.

— Ох, благодат! — въздъхна то и си потопи и главата. Мухите уплашени се пръснаха.

По едно време се зададе дядо Матей. Като видя магарето, той прихна:

— Знаех, че така ще направиш. Добре си сега. Хайде!

Хвана го за повода и почна да го тегли. Магарето посегна да стане, но нали вълната се беше напоила с вода, тежеше като желязо.

С мъка клепоухото магаре извлече мокрия си товар на брега и потегли прегънато одве към село.

Вървеше напреде му дядо Матей и се подсмиваше под мустак. Вървеше подир него магарето и си мислеше: «Не мога да разбера защо има реки по света. Ако пресъхнат реките до една — земята щеше да прилича на приказна градина.»

МАЛКИЯТ СКЪПЕРНИК

Една вечер дядо Подьо, дето ходеше по околните села да събира в две големи кошници яйца, разправи на Петърча, че като отивал в едно село и минавал по един голям камен мост, навлязъл в една чудна гора. Сред гората имало една къщичка, цялата направена от шоколадени тухлички. По околните дървета весело чуруликали птички от шоколад, между храстите се гонели шоколадени зайци, а по тревата пълзели рогати шоколадени буболечки.

— Отивам там още утре! — каза Петърчо.

— Защо? — попита го дядо Подьо.

— Омръзна ми всеки ден да ходя на училище, да уча букви и да решавам задачи. Ще побягна в оная гора. Искам да си поживея безгрижно. Цял ден ще събирам и ще ям шоколадени буболечки, а нощно време ще се прибирам в шоколадената къщурка да спя. Когато нощем се пробудя, ще си изяждам по една тухла от къщичката. В шоколадената гора ще живея, додето изям цялата къщичка и всичките буболечки. Най-сетне ще си хвана един шоколаден заек, ще си го донеса тук.

— Хубаво — рече дядо Подьо, — но знаеш ли, сега на дълбоката река наместо мост има само един косъм?

— А къде е мостът?

— Събориха го ония, дето подпалиха войната и хвърлят бомби върху главите на мирните хора.

— Нищо — рече Петърчо, — аз ще мина по косъма.

— Ако си добро момче, ще минеш. Ще те удържи косъмът. Ако не си добро, ще се скъса.

На другия ден, щом се зазори, Петърчо преметна през рамо торбичката, в която спусна буквара си и една топла пита, и наместо към училището упъти се към чудната гора,

Вървя, вървя, много вървя. Най-сетне стигна до едно село. Туй село беше цялото съборено. Здрава къща нямаше. Тъжно грееше пролетното слънце над развалините. На един камък под една цъфнала круша беше седнало мъничко рошаво момиченце и плачеше.

— Защо плачеш? — попита го Петърчо.

— Как да не плача, като не съм хапвало хлебец от два дни насам. Събориха ни къщата и тя затрупа брашното. Нищичко нямаме за ядене. Ти какво носиш в торбичката?

— Буквარът ми е вътре.

— Друго няма ли?

— Има един камък. Взех го да замерям с него кучетата.

— Ами къде отиваш? — попита момиченцето.

— Отивам в една гора. Ти не я знаеш. Почакай ме! Когато се наживея там, ще се върна пак и ще ти донеса шоколад.

Петърчо отмина и надвечер, когато слънцето капна от ходене и се търкулна зад хълмовете, той извървя целия път и стигна до голямата река, над която видя опънат тънък косъм, и се позамисли дали да мине по него. Но като му дойде на ум за шоколадените буболечки, устата му се наля и тогава реши. Тръгна полека като цирков артист по косъма. Стигна до средата на реката и усети как косъмът се обтяга — а ха-ха, — ще се скъса.

— Да бях дал на онуй гладно момиченце питката, сега щях да съм по-лек и от косъма. . .

Но доде довърши мисълта си, косъмът се скъса и Петърчо цамбукна в дълбоката вода. На дъното

чакаше един сом със зинало гърло. Щом Петърчо падна долу, сомът го лапна и се упъти към морето. Отнесе го в един подводен град, където цароваше цар Кит. Цар Кит, като видя Петърча, разлюти се и удари с опашката си тъй силно, че цялото море раздели надве.

— Този ли е Петърчо, дето не отчупи къшей хляб на онова гладно момиченце от събореното село?

— Това е лошото момче — отвърна сомът.

— Той е много лекичък, как можа да скъса косъма?

— Скъса го, защото, когато излъга момиченцето, че носи камък в торбичката си, питката му се превърна на камък и този камък натегна.

— По-скоро да го заключите в една тъмница! Такова лошо момче, дето си е оставило училището и дето лъже гладните деца, трябва да бъде наказано.

Заключиха Петърча в тъмницата на подводния град и го държаха сто години.

Като минаха сто години, пак същият сом го изведе на горния свят. Но той не беше вече оня мъничък Петърчо от първо отделение, а дядо Петър, с дълга бяла брада. Тръгна дядо Петър да търси своето родно село, ала не можа да го намери, защото то се беше преместило на друго място.

ПРОСЕНОТО ЗЪРНО И БИВОЛЪТ

Повя тих топъл вятър. Залюля нивата, в която зрееха класовете на късно есенно просо. От един клас, набъбнал и превит надолу, се отрони мъничко жълто зрънце. То тупна долу, изпъшка, намести се в дълбокия коловоз и рече на земята:

— Ударих ли те? Прощавай! Вятърът е виновен. Духна и ме свали.

— Нищо — отвърна земята, — върху мен са падали и бомби през общия бой.

Просеното зърно постоя, постоя, па въздъхна дълбоко, от все сърце.

— Защо въздишаш тъй? — попита го земята.

— Въздишам, защото си нямам крилца.

— Че какво ще правиш с тях?

— Ще се дигна нагоре и ще се махна оттук. Не искам да ти тежа.

Земята прихна. Почна да се смее.

— Какво се смееш? — попита обидено просеното зърно.

— Смея се на ума ти. Мене оня бивол — видиш ли го, — дето иде насам, не ми тежи,че ти ли? Ох, глупаво зрънце! Разсмя ме на стари години.

Зърното се понадигна и видя бивола. Той беше едър, чер, с грамадни рога и едвам пристъпваше.

— Тоя бивол не ми изглежда да е по-тежък от мен! — рече важно зърното.

— Не е по-тежък ли? — избухна още по-силно земята и се залюля от смях. — Ох, на баба мъничкото!

— Какво се смееш, мари? Ще ме събориш — викна биволът на земята.

— Смея се на едно просено зрънце. Седнало да се мери по тежина с тебе.

— Де го туй зрънце? — попита биволът. — Искам да го видя.

— Ей го хе, там в коловоза.

Биволът наведе глава, протегна дебелия си врат и почна да търси зрънцето.

— Къде си, зрънце? — измуча той и доближи носа си до земята.

— Тук съм — отвърна зрънцето с тънко гласче, по-тънко от комарова песен, — сляп ли си, та не виждаш? Аз съм зърно като планина!

Биволът изви око и то светна с черна светлина. После духна с нос. Зрънцето изхвърча от коловоза, подхванато от биволското дишане, и падна в една мравешка пукнатина. Там притихна и почна да си мисли:

«Добре, че духна силен вятър и ме отвея, инак щях да кипна, щях да се търкулна и щях да премажа като валяк оня надут бивол.»

ЮНАЧНОТО ПЕТЛЕ

Яхнал дребното си магаре, дядо Пешо се връщал от пазар. Клатушкал се и нещо си тананикал. Като стигнал до дървения мост над крайселската река, той смахмузил магарето — да мине по-бързо, — и го подканил: «Дий, Маркооо!»

Засилило се дядовото Пешово магаре, но додето претопурка през моста, подковата на левия му заден крак се закачила на един чеп и се откъртила. Залъщяла върху моста като сребърен полумесец.

Тъкмо в туй време откъм летния царски дворец се задала една позлатена колесница, теглена от два черни коня с червени звезди на челата и опашки до земята.

— Царската колесница минава! — рекъл старецът и отбил магарето си, да стори път.

Конете профучали покрай него. Искри изскачали изпод копитата им. Старецът извърнал глава и се загледал подир конниците, които препускали подир колесницата.

Не щеш ли, позлатената колесница спряла изведнъж на самия мост. Нейната вратичка се отворила, отвътре се подала една глава с корона и нещо заповядала на най-близкия конник. Конникът скочил на земята, навел се, взел нещо и го подал на протегнатата навън ръка. Подир малко и колесницата, и конниците кривнали на завоя и изчезнали от очите на стареца.

— Какво ли намериха на моста? — проговорил

озадачен дядо Пешо и подкарал магарето си. Но то се олюляло и закуцало.

Дядо Пешо слязъл от самара, прегледал краката на магарето и като разбрал, че едната подкова я няма, поклатил глава, натъжил се и повел Марка към къщи. Като стигнал в тясното дворче на къщурката си, той извадил от пазвата си едно връзонче с дребни пари, преброил ги, видял, че няма да стигнат за нова магарешка подкова, и тежко въздъхнал:

— Къде ще се дяна с този окуцял Марко?

Дядо Пешо имал едно юначно петле с жълти ботушки и с оскубана опашка. То се изправило пред своя стопанин и рекло:

— Защо въздишаш, дядо Пешо? Горе главата! Аз видях кой отнесе подковата на нашия Марко. Да не ми е името Петльо Пешев, ако не ти я донеса!

И напереното петле тръгнало към царския дворец. Вървяло, вървяло, стигнало до една река без брод и без мост. Спряло се на брега и се замислило: как да мине отвъд? Мислило, чудило се, най-сетне си рекло:

— А бе аз защо ли се чудя?

И като се навело, петлето с оскубаната опашка проточило шия, отворило гърлото си и захванало да пие. Цялата река пресушило и минало на другия бряг.

Продължило по-нататък. Навлязло в една зашумена гора. Изведнъж напреде му изскочил един лъв и се озъбил:

— Хей ти, дето ходиш на два крака, кой ти позволи да влизаш в моята гора? Връщай се или ще те изям!

— Ще ми изядеш опашката! — отвърнало петлето. — Я се махай от пътя ми!

Лъвът разтворил устата си.

— А бе ти — кипнало петлето — няма ли да се махаш?

И като проточило шия, то клъвнало лъва и го глътнало.

Късно вечерта петлето с оскубаната опашка стигнало до царския дворец, прехвръкнало в градината, кацнало върху един клон тъкмо пред отворения прозорец, където спял царят. На стъклената масичка до царската корона лъщяла подковата на дядовото Пешово магаре.

— Кукуригууу! — изкукуригало петлето и запляскало с криле.

Царят се стреснал и облещил очи.

— Кой смее да нарушава царския ми сън? — грозно изревал той.

— Аз! — отвърнало петлето.

— Какво искаш?

— Подковата!

— Не я давам! Тя ми е късмет! — отвърнал царят, грабнал я от масичката и я мушнал в пазвата си.

Тогава петлето повторно и още по-силно изкукуригало.

— Докога смяташ да кукуригаш? — попитал царят.

— Цяла нощ ще пея и няма да те оставя да спиш, ако не ми дадеш подковата.

— Тъй ли? — заканил се царят и плеснал три пъти с ръце.

Мигом в покоите му нахълтали деветима царедворци и паднали на колене.

— Какво ще заповядаш, господарю?

— Първо: заповядвам да напалите голямата пещ, дето печете хлябове за цялата ми войска! Второ: заповядвам да хванете онова петле и да го хвърлите живо в пещта!

Както им заповядал царят, тъй направили царедворците. Опалили голямата пещ и когато жарта станала до колене — хвърлили дядовото Пешово петле вътре.

Но петлето не се уплашило. Щом стъпило върху въглените, то зяпнало и рекло:

Водолей, водолей,
всичката вода разлей,
въглените угаси
и петленцето спаси.

Додето изрече тези думи, цялата река рукнала навън и заляла пещта. Угасила въглените.

На сутринта петлето изскочило живо и здраво и цял ден се разхождало в градината под прозореца на разлютения цар. А вечерта, щом владетелят заспал, то повторно закукуригало.

— Пак ли? — скокнал царят. — Ще те науча аз тебе!

И заповядал на царедворците си да го хвърлят в зверилницата, където било пълно с гладни вълци и пустали лисици.

Щом се намерило в зверилницата, петлето, наместо да си глътне езика от страх, отворило клъвката си и викнало:

Лъвчо, лъвчо мил и драг,
покажи, че си юнак!?

Лъвът изскочил навън и на бърза ръка издушил всичките вълци и лисици.

На третата нощ петлето пак закукуригало пред отворения прозорец на двореца. И царят се предал, защото никой не можел да излезе наглава с такова юначно петле. Извадил подковата от пазвата си, надянал я върху шията на петлето и креснал:

— Нà ти подковата, па се махай от главата ми!

Петлето си тръгнало към село да зарадва натъжения дядо Пешо, а лъвът останал в зверилницата.

СВЕТУЛКАТА И БУХАЛЪТ

Дядо Златан прибра стадото в кошарата, натири Марка, старото магаре, на полето да пасе и заключи вратнята. От сухи клонки накладе огън пред кошарата и си опече три картофа. Навечеря се, легна на тревата край огъня, загърна се в закърпения вехт кожух и заспа дълбоко. От близката лешникова горица излезе една светулка с угаснало фенерче. Литна тихичко над заспалите овце, завъртя се край огъня и когато една главня изпращя и разсипа наоколо искри, малката крилата душица грабна една искра и си запали фенерчето. Почна да мъждука над кошарата, прехвръкна трънения плет и пое през тъмното поле. Насред полето с наострени уши седеше Марко, старото магаре, и гледаше към гората.

Светулката трепна напреде му като росна капчица, озарена от ясно утринно слънце, и попита:

— Защо не лягаш да спиш? Какво гледаш към гората?

— Ах, сестро светулке, много съм разтревожен! — отвърна Марко. — Всяка вечер, преди да си легна, аз опирам ухо до земята и слушам какво става по света. Ако всичко е в ред и работният свят мирно почива, аз лягам на тревата, спокойно заспивам и се усмихвам насън. Ала тая нощ за мене няма сън. Като си опрях ухото (то е моето радио) до земята, чух далечен вик. Един пътник вика за помощ от дълбочината на гората. Той е забъркал пътя и не

знае накъде да върви. Вълци го дебнат със зъби като тесли. Мечки стръвници реват подире му. А напреде му бучи една черна река, пълна с крокодили. Той не знае, че под столетните дървета се вие една бяла пътечка, която води надолу към мирните села. Няма кой да му покаже тази пътечка. Ти знаеш ли я?

— Как да не я зная? — отвърна светулката. — Когато минавам през старата гора, все над тази пътечка летя.

— Тогава, сестро светулке, бързай да светнеш на загубения пътник. Ако му помогнеш, ще сториш едно добро дело.

— Ей сега ще ида! — рече светулката и се упъти към гората. Навлезе под клонестите дървета, обрасли с вековен мъх, затрепка над Мечите поляни, над храстите, в които спяха мустакати зайчета. Спря се до едно сухо дърво, ударено от гръм, и се ослуша. Ала наместо гласа на загубения пътник чу наблизо зловещо бухане:

Бух! Бух! Бух!
Аз съм злият дрх!

— Ах, колко е страшно! — прошепна малката светулка, спусна се надолу, кацна в чашката на едно диво горско цвете и му се помоли:

— Скрий ме, защото много ме е страх от онова тъмно нещо, дето буха.

— Няма място в чашката ми, нали виждаш колко е мъничка!

— Тогава прибери ми само фенерчето, а пък аз ще се потуля под един сух листец, додето отмине тъмното нещо.

Дивото цвете пое фенерчето в чашката си и тя светна като бисерно зърно. Светулката се сви под един сух листец и притаи дъх. Появи се бухалът. Размаха над цветето две големи крила и викна със страшен глас:

— Кой запали тази светлина?

— Аз я запалих! — с премалняло гласче отговори светулката.

— Защо я запали? Не знаеш ли, че гората нощем трябва да бъде тъмна? Ти потъпка закона за нощния мрак. Затова те осъждам на смърт!

— Помощ! — изпищя светулката под сухия листец, но додето довърши, тъмната птица я удари със студеното си крило.

Далеч някъде в полето Марко, старото магаре, изправи ухото си и долови писъка на светулката. Вирна глава нагоре и почна да реве в нощния час. Размърдаха се хората, заспалите гадини, притихналите птици в гнездата, раците в подмолите. Верчето се стресна, сънено почна да трие очите си и погледна през прозореца към звездите. Пробуденият свят запита магарето:

— Защо ревеш, тръбачо? Какво се е случило?

Марко тъжно почна да разказва за злата участ на светулката с фенерчето. Като чуха разказа на магарето, хората и гадините се дигнаха и се втурнаха към полето. Събраха се:

200 юначета с бели калпачета,
200 рачета-кривокрачета,
200 баби с дървени саби,
200 врабци напети — все на самолети,
200 котаци с дълги мустаци,
200 папагали като хали,
200 петли стари
и едно магаре (Марко).

Потеглиха към гората да нападнат тъмната птица. Най-напред вървеше Марко и тръбеше. Намериха я тъкмо когато се гласеше да отключи черния нощен дъжд, за да угаси светлината на малкото фенерче в чашката на дивото цвете. Замахнаха бабите със сабите, мръднаха си котаците мустаците, втурнаха се като хали двеста папагали върху чудовището, полетяха юнаците след раците, взеха да кукуригат двеста петли стари, ревна дъртото магаре. Уплаши се нощният разбойник и размаха криле. Побягна вдън горите Тилилейски и кацна на един

клон надолу с главата. От мъка почна да се надува, стана голям като бъчва, мукна и се пукна.

А фенерчето? Фенерчето ще го дигне Верчето. То ще иде в гората. Ще прибере фенерчето от чашката на дивото цвете и ще озари пътечката, по която загубеният пътник ще слезе към светлините на мирните села.

ЕСЕННА ПРИКАЗКА

Славенце — рече болната птичка, като се надигна от гнездото и погледна със светлото си око надолу към пилето, което шумолеше в тревата и миеше с росни капки перцата на крилата си, — иди, маминото, в лозята да ми намериш едно зрънце от жълт грозд, че ми е изгоряла душицата за сладко нещо!

— Отивам, мамо. Додето се дигне росата от жълтите листа на брезовата горичка, ще си дойда. Ти лежи в гнездото и чакай.

Славейчето пъргаво разпери своите малки криле и се упъти право към дядовото Радойково лозе, където под лозите зрееха най-едрите жълти гроздове. Седнал под една праскова, дядо Радойко плетеше кошница от лозина. От време на време посягаше нагоре с ръка, откъсваше някоя мека праскова, разхапваше я и пак се навеждаше над кошниците. До гърба му лежеше гътната празна газена тенекия. От време на време старецът я удряше с тоягата си и плашеше косовете да не кълват гроздето. Тя му беше барабан.

Славейчето кацна на едно клонче над дядовата Радойкова глава и почна тънко да чурулика:

— Дядо Радойчо — думаше то, — ще ми позволиш ли да откъсна едно зрънце грозде за болната си майка? Тя лежи в гнездото и чака. Може ли?

Но старецът не му отвърна нищо, защото не разбираше славеев език. Молбата на славейчето му се стори песен.

— Брей, че хубаво пее крилатичкото! — въздъхна той, бутна си калпака на темето и посегна да откъсне още една праскова.

Птичето пръпна нагоре, побягна към долния край на лозето и реши да открадне едно зърно. Слезе под една кичеста лоза с бяло грозде и устата му се наляха, като погледна натегналите надолу кехлибарени гроздове. Но то не посмя да клъвне от гроздето, ами се огледа да види няма ли на земята някое отронено зърно — него да вземе. Под нея лоза нямаше. Славейчето подскокна под друга и там намери едно. Туй зърно беше паднало отвисоко и тъй силно се ударило, че се беше пукнало. Протегна шия нашето пиле и разтвори човка. Но щом докосна плода за кожицата, над главата му изгърмя дядо Радойко с празна тенекия. Разтреперано от ужас, славейчето остави зърното и хвръкна да бяга с всички сили. Върна се при болната си майка и почна да ѝ разправя премеждието си.

— Нищо — въздъхна майка му и почна да го милва нежно с крилото си по главата, — нищо, пиленце, друг път ще ми донесеш грозде. Когато дядо Радойко обере лозето си, там няма да има никого. Ти ще идеш, ще претърсиш всичките лози и ако имаме късмет, ще намериш някое забравено зърно. Нищо, чедо — хортуваше тя и очите ѝ потъваха във влага.

Славейчето се нажали, хвръкна навътре в гората и кацна на една лешникова вейка над горския път. Въздъхна. Мъката, която се беше натрупала в душата му, натежа и почна да напира навън. То отвори уста и запя, но песента му беше толкова жална, че разплака белия камък, който стоеше забит край пътя с едно черно число на челото. Едри каменни сълзи затупкаха в праха и без малко щяха да удавят една тънконога мравка, която случайно минаваше край камъка.

Мравката побягна настрана и погледна учудено с големите си очи.

— Защо плачеш, камъко? — попита тя.

— Славейчето ме разплака. Песента му е тъй жална, че не мога да сдържам сълзите си. Питай него.

Мравката дигна очи нагоре към лешника.

— Хей, песнопоецо — провикна се тя, — защо разплакваш камъните? Ела тука да ми разкажеш!

Славейчето слезе, кацна на пътя до мравката и всичко ѝ разказа.

— Само за едно гроздово зърно ли ти е мъката, нямаш ли друга грижа? — попита мравката.

— Нямам — отвърна птичето.

— Тръгвай тогава на кладенчето с мъхнатата коруба, дето е под синора на дядовото Радойково лозе. На пътеката под самото кладенче ще намериш не едно, а две жълти гроздови зърна. От дядовото Радойково лозе са. Всеки ден на пладне дядо Радойко слиза на кладенчето да си налее вода в кратунката. Вчера той донесе един голям грозд и го потопи в кладенчето да изстине. Когато си тръгна и дясната му ръка почна да трепери — нали ръцете на старите хора винаги треперят, — от грозда се отрониха двете най-сладки зърна и паднаха на земята. Аз, като ги видях, очите ми останаха в тях. Помислих си: «Ех, да мога някак да търкулна едното към дома!» Но няма как. Зърното е тежко, пак аз съм слаба. Не мога да го мръдна. Иди поне ти. Клъвни едното, а другото занеси в гнездото на майка си.

Славейчето се втурна към кладенчето и намери гроздовите зърна, зарадва се, пръпна с криле, грабна ги лакомо с човка и литна назад. Когато мина край жилището на мравката, то пусна пред вратата ѝ едното зърно, а другото отнесе на болната си майка.

МАЛКИЯТ ОСВОБОДИТЕЛ

Чавдар попита майка си:

— Защо, майко, ходиш по двора, кършиш ръце и плачеш? Какво ти е толкова докривяло?

— Ще ти кажа, сине Чавдаре. Мъчно ми е за твоя баща и за твоите осем братя юнаци, а най ми е мъчно за сестричката, робинката.

— Къде са — попита мъничкият Чавдар — баща ми, братята ми и сестрицата ми?

— Потънаха, чедо, в царството на Черния змей. Най-напред Змеят отнесе сестрицата ти. Като се появи на небето и разпери криле, падна мрак над цялата земя. Само очите на чудовището светеха в тъмнината като запалени пещи. Знаеш ли колко са очите на Змея? Осемнадесет, Чавдаре. Направи сметка. Черният змей има девет глави. На всяка глава се падат по две страшни очи. Като зароби сестрицата ти, Змеят я отнесе в Черния град. Там, казват, всичко било черно: къщите, улиците, хората, слънцето и дърветата. Там ябълките раждали чер плод и зимно време валял чер сняг. В един великански дворец, изграден от чер мрамор, е затворена твоята хубава сестрица. А доле в тъмницата лежат, с вериги оковани, баща ти — войводата, и твоите осем братя — соколи.

— Защо са затворени в тъмницата, майко? — попита Чавдар.

— Защото, сине малък, те запалиха по една главня и отидоха в Черния град да отърват от

ръцете на чудовището заробената ти сестрица. Наместо тя да види бял свят — твоите свободни братя влязоха в тъмницата, твоят юначен баща падна в плен. Заключи ги Змеят в подземието. Отникъде не стига до тях светлинка.

Чавдар се замисли, дълбоко въздъхна и рече:

— Майко, аз ще ида да погубя Змея. Ще му отсека главите и ще отключа тъмницата!

Майката се усмихна горчиво:

— С какво ще отсечеш главите на грозния мъчител, чедо мое?

— С оная дядова сабя, която виси оқачена на стената. Опечи ми една житена питка, защото утре рано заминавам.

Чавдаровата майка замеси брашно и метна в пещта една питка, а малкият юнак си стегна дървената колца. Колцата му беше мъничка, но яка и хубава. Рано сутринта Чавдар преметна през рамо торбичката с питката, натовари на колцата дядовата си сабя, впрегна котето и патето, целуна ръка на майка си и потегли.

— Дий, коте! Дий, пате!

Колцата задрънколя по пътя и потъна в дълбоките жита. Цял ден вървя колцата сред нивите. Вечерта нашите пътници спряха пред едно дървено мостче. Под мостчето шуртеше бърза речица.

Чавдар извади питката от торбичката, сложи я на моравата върху една кърпа и рече:

— Елате сега да вечеряме.

— Почакайте! — извика патето. — Аз ще наловя риба. Вие накладете огъня, докато претършувам рекичката.

Чавдар събра сухи клонки, а котето хвана една светулка. Чавдар натрупа клонките на купчина, а котето полека мушна светулката в купчината и почна да духа. Изведнъж огънят пламна. Мина половин час. Пристигна патето — цялото мокро.

— Къде ти е рибата? — попита Чавдар.

— Изядох я, без да ща.

Чавдар и котето се спогледаха мълчаливо и многозначително. Изядоха по една порязаничка от питката и легнаха да спят.

На сутринта пак потеглиха.

— Дий, коте! Дий, пате! — подканяше Чавдар своите другари.

Цял ден дрънколя каручката по безконечния път. Вечерта спряха да нощуват под едно старо дърво накрай село. Чавдар извади останалата част от питката и я сложи върху кърпата.

— Сега ще вечеряме! — рече той.

— Не бързайте! — извика котето. — Мирише ми на наденици. Тук наблизо има месарница. Ще ида да купя една наденичка, а вие накладете огън — да си я изпечем.

Чавдар събра сухи клонки, а патето хвана една светулка. Сложи я върху Чавдаровото калпаче и тя заблещука като мъничко фенерче. Накладоха огън. Подир малко се зададе котето. Едвам върви с подут корем.

— Къде ти е наденицата? — попита Чавдар.

— Изядох я, без да ща — отвърна котето.

Чавдар и патето се спогледаха многозначително, но нищо не казаха. Изядоха по една порязаничка от питката и сладко заспаха, защото бяха много уморени.

Рано в зори продължиха пътя си. Вечерта спряха пред някаква вехта воденица с един камък. Чавдар разпрегна колцата си и надникна във воденицата: няма никой. Само едно празно пукнато гърне край огнището. Нищо друго.

— Бате, гладни сме! — обадиха се патето и котето.

Чавдар бръкна в торбичката и рече:

— Я, аз съм изял крайщника на питката, без да ща.

Патето и котето се спогледаха жаловито и преглътнаха. В туй време пристигна стопанинът на воденицата.

— Добре дошли, скъпи гости! — извика воде-

ничарят зарадван. — Носите ли нещо за ядене? От три дена не съм слагал нищо в устата си. Реката пресъхна от жегата, воденичката ми спря и сега не мога да си смеля брашното.

— Нищо нямаме, дядо. Имахме една питка, но я изядохме.

— Брей, лошо време. Поне да ми беше тука лулицата, щях да запуша малко тютюн и да си залъжа глада.

— Къде ти е лулицата?

— Падна в кладенеца. Изтървах я, като вадех вода да си полея тиквата. Щом тупна доле — една голяма риба я глътна.

— Къде е кладенецът? — попита патето и очите му светнаха. — Аз ще хвана рибата. Само че сложете на шията ми един пръстен, защото може да я глътна, без да искам.

Воденичарят извади пръстена си от големия си пръст и го наниза на патешката шия. След това всички отидоха при кладенеца. Старецът сложи патето в кофата и я спусна в кладенеца. Пъргавото пате претършува завчас кладенеца, намери рибата и я захапа. Опита се да я глътне, но не можа, защото му пречеше пръстенът.

— Хванах рибата — обади се то от дълбочината, — но не мога да изляза.

Тогава се обади котето:

— Аз ще му помогна.

И като подскочи, то се спусна ловко по веригата на кофата. Слезе на дъното и викна на патето:

— Качвай се на гърба ми и се дръж здраво!

Патето се качи на котешкия гръб. Котето изпълзя нагоре пак по веригата. Воденичарят грабна голямата риба, изкара ножа си и като я разпра, намери вътре пръстената си лулица. След това очисти рибата, спусна я в гърнето и свари чудесна рибена чорбица. Опашката на рибата получи котето, главата — патето, а Чавдар и воденичарят изядоха бялото месо и изсърбаха чорбицата. Когато легнаха да спят, старецът попита Чавдара къде

е тръгнал с чудната колица и с дядовската сабя. Чавдар разказа всичко на воденичаря и заспа. На сутринта, когато се събудиха всички, Чавдар отново впрегна котето и патето. Воденичарят влезе в градинката, откъсна едничката тиква, която си беше отвъдил, намести я до сабята на колцата и рече:

— Подарявам ти, Чавдаре, тая тиква от сърце. Вози я към Черния град. Може да ти потрябва. На добър час!

По една тясна заешка пътека Чавдар подкара своята натоварена колца към града на чудовището.

— Дий, коте! Дий, пате!

Сто дена вървяха по тая заешка пътека малките пътешественици, докато стигнат Черния град. Ядяха, каквото намерят. Чавдар береше ягоди, къпини и печурки, патето кълвеше жабчета, а котето ловеше полски мишлета. Никога не лягаха гладни. На сто и първия ден те спряха пред една висока стена, направена от желязо.

— Погледни какво има вътре! — заповяда Чавдар на котето.

Котето се покатери пъргаво върху желязната стена, дълго се блещи и най-сетне измяука:

— Нищо не се вижда. Страшен мрак. Само чувам гласове на хора, които охкат и пъшкат.

— Това са гласовете на моя баща и на братята ми! — рече мрачно Чавдар. — Слез долу. Най-напред ще опечем тиквата да се нахраним хубаво, а сетне ще нападнем Змея.

И като измъкна дядовата си сабя от ножницата, Чавдар посегна да разцепи тиквата надве. Но щом дигна сабята, стана чудо нечувано. Върху тиквата се очерта една врата. Сетне тая врата се отвори сама и от вратата излязоха мигом хиляда самолета. След самолетите с трясък излязоха хиляда танка, а след танковете се измъкнаха хиляда конници — до зъби въоръжени. Само за един миг самолетите се извиха над Черния град, а танковете и конниците го обкръжиха от всички страни. Засвири боен

рог. От всички страни пристигнаха генералите на тая необикновена войска, строиха се пред Чавдара и извикаха в един глас:

— Какво ще заповядаш, Чавдаре?

— Заповядвам да нападнете града и да хванете чудовището! — провикна се Чавдар.

Забучаха самолетите, затрещяха танковете, препуснаха конниците. Събориха желязната стена и влязоха в Черния град. След половин час генералите докараха Черния змей вързан.

— Отсечи му главата с твоята сабя, Чавдаре! — рекоха генералите.

— Не, няма да му вземам живота — отвърна Чавдар. — Ще го пощадя.

— Защо ти е?

— Ще го откарам с колцата си в нашия град и ще го настаня в зоологическата градина — да го гледат децата. Те не са виждали змей. Сега водете ме в двореца!

Поведоха го към двореца на Черния змей. Чавдар вървеше гордо, понесъл на рамо дядовата си сабя. Щом стигна черния мраморен дворец, юначното момче ритна вратата и влезе вътре. И що да види — милата му сестричка висеше на тавана, заключена в златна клетка.

Генералите разбиха клетката и освободиха робинката. Тя се хвърли на Чавдаровата шия и почна да го целува. След като спаси сестрицата си, Чавдар слезе в подземието на двореца. Там намери баща си и своите осем братя — лежат и пъшкат в тъмнината — оковани. Смъкна от ръцете и краката им железните вериги, извади ги вън от града на светлина и плесна с ръце от учудване: на всички бяха пораснали бради — три метра дълги.

— Свършихме си работата! — провикна се Чавдар и почна да пъха сабята в ножницата. Докато сабята се намъкваше, през отворената врата в тиквата се прибраха всички самолети, танкове и конници. Последни влязоха генералите. Тогава тиквената врата се затвори и тиквата, без да ще, се търкулна надолу по заешката пътека. Загуби се в гората.

Чавдар натовари на колата своята прекрасна сестрица и своите брадати братя, и своя брадат баща, спусна в торбичката вързания Змей, впрегна котето и патето. Потегли весело към къщи.

— Дий, коте! Дий, пате!

ПРИКАЗКА ЗА БОСТАНСКОТО ПЛАШИЛО

Дядо Мърморан натовари на каручката си най-узрелите любеници и поръча на бостанското плашило:

— Хей, Иванчо, добре да пазиш бостана! Останаха още десетина дини и един пъпеш-коравец. Утре ще пристигна за тях. Ще обера бостана и ще запаля колибата. А ти ще дойдеш с мене в къщи. Туй лято ти беше добър пазач. Решил съм да те оженя за една хубавица. Тя е с един крак, но е младичка: на десет месеца е. Нарича се Зелка Градинарска. На сватбата ти ще заколя угоената свиня. Туй съм го решил. Съгласен ли си?

Иванчо Страшника се ухили до уши. Размаха от радост разперените си ръце. Парцалите на ръкавите му се развяха.

— Съгласен съм, дядо Мърморане.

Заскърца дядовата Мърморанова каручка и се изгуби между царевиците. Беше рано и тихо. Слънцето го нямаше още. Цветовете спяха със затворени чашки. От близката лешникова горица изскочи едно зайче със златисто кожухче, втренчи очи към плашилото, разтрепера се и мигом се върна назад. Мина каквото мина, зайчето отново се престраши и навлезе в бостана. Този път то беше потулило с лапичка очите си — да не гледа страшния Иванчо.

— Стой! — извика плашилото.

Зайчето замръзна на мястото си.

— Какво търсиш тука?

— Търся някоя динена коричка.

— Защо ти е?

— Ще я нося на майка си. Тя е болна и лежи скрита в лешниковата горица. От жажда ѝ се напукаха устните. Позволи ми да взема една коричка, най-малката, моля ти се!

— Не може! — отговори Иванчо.

— Защо да не може? Динените кори не са потребни.

— Как тъй да не са потребни? С динени кори дядо Мърморан охранва свинята, която ще заколи на моята сватба. Хайде сега, махвай се или ще те изям!

И бостанското плашило се наклони към зайчето. Горкото зайче сви уши и се стрелна в съседната царевична нива. Запъхтяно се мушна под един голям тиквен лист и затрепера от страх и от мъка. Сълзи рукнаха от очите му. От жалба подир зайчето сякаш почна да плаче и крушата, всичките ѝ листа се намокриха. Ревнаха царевиците, без глас захълцаха тиквите. Слънцето се показа. Цялата нива светна, обляна в сълзи.

— Кой разплака нивата? — попита лисицата, която беше клекнала до синора пред едно парче счупено огледало и си червеше устните с къпини.

— Зайчето я разплака — отвърна крушата.

— Защо?

— Защото Иванчо Страшника не му позволи да вземе от бостана една динена коричка. Брей, че лошо бостанско плашило!

— Иванчо ли? Аз този Иванчо ей сега ще го науча! — закани се лисицата, захапа огледалото и се спусна към бостана. Като стигна, тя се провикна отдалеч: — Слушай, Иванчо, или ще дадеш на зайчето динена коричка, или ще отсека единия ти крак, на който стоиш изправен!

И лисицата замахна с опашката към Иванчовия крак, тъй както дядо Мърморан замахва със секирата.

— Тия на мене не минават — усмихна се Иванчо. — Аз съм чел оная приказка, в която се разказва как ти си подмамила косенцето да пусне едно след друго пиленцата си от гнездото на земята. Лъгала си го, че ще отсечеш дървото му с опашката си. Мене не можеш измами!

— Ти си едно безобразно плашило! — ядоса се лисицата.

— Не е вярно, аз съм хубавец. Дядо Мърморан е решил да ме ожени и да заколи свинята.

— Тебе ли ще ожени бре, грознико! Главата ти е направена от пукната кратуна, ръкавите на палтото ти са от парцали, а гащи нямаш. Ти си най-грозното плашило на света. Я се погледни!

И лисицата дигна с лапа нагоре счупеното парче огледало. Иванчо се наведе и като се огледа — примря от страх. Затракаха зъбите му, нарисувани с въглен. Горкият Иванчо — той се уплаши от себе си. Заклати се като пън, отскубна тоягата, която му служеше за крак, и — подскок, подскок! — търти да бяга, но се спъна в диненото дръже и падна по очите си.

Зайчето, което беше свидетел на тая разправия, грабна една динена коричка и прибягна към лешниковата горичка.

Надвечер минаха яйчари. Те караха магарета, натоварени с празни сандъци. Отиваха да събират яйца по селата. Щом разбраха, че никой не пази бостана, нахълтаха като хуни, обраха всичките дини, откъснаха напукания коравец и заминаха.

На другия ден пристигна дядо Мърморан с каручката си. Поозърна се и като видя, че крадци са обрали дините, целият почервеня от гняв. Ритна Иванча и се развика:

— Разбойнико, ти ми опропасти хубавия бостан, но аз ще те накажа жестоко!

И като изкара кибрита си от джоба, разлютеният дядо Мърморан драсна една клечка, запали напръхналата колиба, грабна Иванча и го хвърли в пламъците. Така завърши своя живот Иванчо Страшника, безстрашното бостанско плашило.

ПЕТКАН В БЪЧВАТА

Дядо Вичо воденичаринът имаше един син на име Петкан. Този Петкан беше едър и здрав мъж. Ядеше като слон. Когато се наведеше да пие вода, цял кладенец пресушаваше. Воденичен камък да сложиш на гърба му, щеше да помисли, че муха му е кацнала. Но като тръгнеше на път, пристъпваше като бивол — мързеше го. Върви, да речем, пешком по пътя. Задуха насреща му вятър. Грабне му шапката от главата и я понесе сред прахоляка. Петкан се обърне, почеше се по ухото и махне с ръка към вятъра:

— Вземи я пък, щом ти е притрябвала!

Дядо Вичо имаше зад воденицата си овощна градина — ябълки, круши, вишни, череши и един стар орех. Под дебелата орехова сянка всяка сутрин се домъкваше Петкан, лягаше на гръб и почваше да чете ореховите листа: едно, две, три. . . но преди да стигне до десет, домързяваше го и сладка дрямка му премрежваше очите. Някъде сред върбалака глухо бучеше и пееше воденицата. Бученето го унасяше на сън.

Към пладне в градината пристигаше Петкановата майка и се навеждаше да събира в полата си нападалия узрял плод.

— Мале — лениво отваряше уста Петкан, — да беше ме обърнала на другата страна, че ми додея да лежа все на гърба си.

Старицата с голяма мъка и пъшкане го обръщаше я на дясната, я на лявата страна.

— Синко — думаше тя, — сега си добре, ами когато умрем с баща ти, кой ще те обръща?

— Все ще се намери някой — през зъби едвам прецеждаше Петкан, — свят мнооого!

Не щеш ли, веднъж, като преше, стъпила върху един гладък камък, баба Вичовица се подхлъзна и падна в дълбокия вир. Зина старата жена да извика, но щом отвори уста — налапа вода и се удави. Дядо Вичо ревна, почна да си скубе бялата коса от мъка, повехна за един месец време, гътна се и умря. Петкан не намокри око нито за майка си, нито за стария: мързеше го да плаче. Не отиде нито един път да споходи гробовете им: тежко му беше да се мръдне в жегата. Както винаги, той си лежеше под ореховата сянка и тежко пъшкаше, защото нямаше кой да го обърне. От деня на дядо Вичовата смърт воденицата млъкна и замря; мливарите тръгнаха по други воденици, защото Петкан не рачеше да се дигне и да пусне камъните на бащината си воденица. Запустя и градината. Нападалите по земята узрели круши и ябълки почерняха и изгниха: нямаше кой да ги прибере.

Веднъж покрай градинския плет мина Пешо Шейретина. Той търкаляше една голяма празна бъчва и бъчвата гръмолеше по улицата.

Петкан се надигна и попита:

— Хей, каква е тая олелия? Тъкмо бях задрямал, и ти ме събуди. Не те ли мързи да търкаляш такава голяма бъчва?

— Мързи ме, но няма какво да правя. Ако бях на твоето място, и аз щях да си лежа под ореха. Я баща ти каква воденица и какъв орех ти е оставил. А моят баща ми остави само тая празна бъчва да я търкалям по улиците и едно копче, ей го, дето виси на ризата ми. Наистина туй копче не е като другите копчета. Ако го посея, подир една година ще поникне. Ще израсте от него едно дърво, голямо колкото този орех, и ще роди копчета. Като узреят копчетата и ги продам, ще забогатея, но сега нямам време да го посея. Бързам да закарам бъчвата на бъчварина да я стегне.

«Тъкмо за мене работа е туй копче — помисли си Петкан. — Ще го посея. Ще легна да го чакам и подир една година ще забогатея. Ще си наема един ратай да ме обръща и още един да пъди мухите, когато лежа. То ще бъде живот, сегашното е цяло мъчение.»

— Чувай, Пешо — викна Петкан, — съгласен ли си аз да ти дам воденицата и градината, а ти да ми дадеш копчето?

Шейретина го погледна, засмя се и рече:

— Съгласен съм, но туй копче къде да е не никне. Трябва да го заровиш на оня незнаен остров, който е сред морето, и да го поливаш със суха вода.

— Че как ще ида на оня незнаен остров, където има суха вода? — попита Петкан.

— Как ли? — отвърна Шейретина. — Ела подире ми до морския бряг, аз ще ти кажа.

Дигна се Петкан и тръгна подир Шейретина. Шейретина търкаляше празната бъчва, а Петкан лениво пристъпваше подире му.

Когато стигнаха на морския бряг, Пешо откъсна копчето от ризата си и го подаде на Петкан.

— Влизай сега в бъчвата!

Петкан се намърда през широкия отвор.

— Лежи си вътре и чакай — поръча му Пешо, — вятърът ще те отнесе на острова, а когато стигнеш, проводи ми писмо по някоя лястовичка! — и търкулна бъчвата в морето.

Вятърът я грабна и понесе навътре Петкана, а Пешо се върна във воденицата, пусна камъните и почна да меле брашно.

ТРАЙЧО

Трайчовата мама думаше:

— Не закачай, сине, юрдечките! Много си лошо момче. В сърцето ти няма капка милост!

Трайчо ронеше трохи и мамеше глупавите юрдечки.

— Па-па-па!

Щом малките юрдечки с протегнати шии наближиха ръката му — Трайчо хвана най-първата, стисна я за шията, издигна я нагоре и започна да я клати. Тогава се втурна старата юрдечка да спаси чедото си.

— Разбойник! — засъска тя и го захапа за босия крак.

Трайчо пусна юрдечето, изхвръкна на улицата и побягна към реката.

Като стигна моста, злото момче се наведе, грабна един камък и го запокити към юрдечето ято, което мирно си плуваше във водата. Изплашените юрдечки разпериха несръчните си криле и се пръснаха.

— Трайчо — обади се някой зад гърба му, — ти ли си?

— Аз съм, дядо Вълко. Какво си понесъл в бремето?

— Малко жито нося. Отивам да го смеля на воденицата. Дотежа ми, затуй го сложих тук — да си поема дъх, — но сега няма кой да ми го повдигне. Ела, синко, да ми помогнеш.

Трайчо подхвана бремето и докато извика: хоп! — дядо Вълко го метна на гърба си. Изпъшка и закрета мудно по пътеката към воденицата. Той крачеше прегърбен и често се спъваше, защото очите му виждаха слабо. Едната връв на цървула му се беше развила.

Наместо да грабне бремето от стареца и да го отнесе към воденицата, Трайчо мислеше каква пакост да направи на дяда Вълка. Да му застъпи ли връвта, или да го препъне с някоя вършина?

— Не, друга ще направя! — рече си той и очите му светнаха.

Извади джобното си ножче, отвори го и се затече след дяда Вълка. Крадешком приближи и разпра чувала с острието. Житото шурна като червен ручей след стареца. Дядо Вълко нищо не угади. Но докато стигне до воденицата — всичките зърна изтекоха. Спуснаха се рой врабчета и ги изкълваха.

Трайчо хвърли още два-три камъка след юрдечките и запраши към къщи. Вечерта неговият баща се прибра целият побелял от брашнен прах. На трапезата Трайчовата мама попита:

— Какви новини носиш от воденицата?

— Остави се — отвърна бащата, — много ми домъчня за дяда Вълка. Сиротният старец, нали си има само една ябълка. Отръскал всичкия плод, събрал две кринчета ябълки и ги заменил с жито. Неговият съсед Радул му напълнил бремето с жито срещу ябълките. Тръгнал старецът с бремето за воденицата, но по пътя един проклетник му срязал с нож чувала и житото изтекло. Пристигна на воденицата и започна да плаче като дете. Нали е самотен човек — няма кой да му помогне.

— Ами кой му е пробил бремето?

— Не зная. Да го зная, ще му пречупя ръката.

Трайчо преглътна с мъка залъка си и стана.

— Къде отиваш? — попита бащата.

— Спи ми се. Ще легна.

— Хайде лягай, че утре ще ставаме рано. Отиваме в града на пазар. Там ще ти купя сандалки. В други ден ще тръгваш на училище.

Трайчо се мушна под юргана и се замисли за дяда Вълка. Сега седи старецът, седнал на прага, и

сълзите му текат ли, текат. . . Изведнъж някой го ритна силно и извика:

— Ставай!

Трайчо се надигна. През отворения прозорец грееше пълна есенна месечина. До прозореца, изправен, чер като дявол, стоеше дядо Вълко. В лявата си ръка държеше бремето, а с дясната стискаше една чепата дряновица.

— Влизай в чувала! — изкрещя старецът и от очите му изскочиха искри.

— Как тъй в чувала? — стъписа се малкият.

Трайчо не искаше да влезе, но като видя чепатата тояга — покорно се намъкна в чувала. Дядо Вълко го метна през рамо и закрачи. Трайчо се опита да извика за помощ, но гласът му се беше схванал от страх. Старецът го отнесе бързо на воденицата. Ритна с крак вратата и влезе. Вътре беше пусто. Само воденичният камък се въртеше лудешката.

— Като нямам жито — тебе ще смеля! Ти ми пропиля храната. Влизай в коша!

И дядо Вълко изтърси Трайча във воденичния кош. Трайчо се опита пак да извика, но не можа да изкара нито един звук. Езикът му беше онемял. Воденичният камък го подхвана и го превърна завчас на прах. Дядо Вълко пое с ръка малко прах и поклати замислено глава.

— Жалко — рече той, — от туй зло момче наместо брашно излязоха трици.

И като изсипа триците пак в бремето, той го понесе към къщи. На двора го посрещнаха цяло ято юрдечки.

— Гладни сме! — заговориха юрдечките.

— Ей сега дядо ще си ги нахрани! — отвърна дядо Вълко и изтърси триците в едно корито. Забърка ги с топла вода и покани юрдечките:

— Лапайте!

Още един път се опита Трайчо да нададе вик — но не можа нищо да каже, защото нямаше уста. . .

Събуди се, разтреперан като лист. Пи една вода, разбра, че не е превърнат на трици, и излезе на двора. Там баща му стягаше колата за пазар.

— Тате — попита Трайчо, — с парите от чифт сандали може ли човек да купи две кринчета жито?

— Разбира се — отвърна бащата. — Защо питаш?

— Защото аз пробих снощи бремето на дяда Вълка. Аз съм виновен, а за да изкупя вината си, реших да се откажа от сандалите. Ти купи две кринчета жито на дяда Вълка, а пък аз ще походя бос, докато паднат дъждовете.

Бащата се развълнува. Той помилва сина си по главата и рече:

— Знаех, сине, че ти имаш добро сърце и ще се разкаеш. Готов ли си да тръгваме на пазар? За дяда Вълка не бери грижа. Снощи аз му напълних бремето. Дадох му от моето брашно.

СТАРИЯТ МОСТ

Над една шумлива река — от единия бряг до другия — се беше протегнал стар дървен мост с разклатени устои и греди, прогнили от годините, проядени от червеите. По него минаваха селяни, търкаляха се коли, натоварени с дърва и снопи, клатучкаха се магарета, които мъкнеха череши в кошници или тютюневи листа в кошове. Под моста между гредите си бяха измайсторили гнезда цял орляк лястовички, а долу в синия вир подскачаха пъргави сребърни рибки. Много сладко чуруликаха птиченцата в лястовичите гнезда, но престарелият мост не се радваше на техните песни.

Веднъж той се обърна към изкорубената върба, която мяташе сянка отгоре му, и рече:

— Додея ми, сестро върбо, тука да бъда мост. Цял живот денем и нощем по гърба ми гърмолят прости селски коли. Вечерно време, щом задремя първия си син, ето че пристига някоя закъсняла кола. Раздрусва ме, пробужда ме и ми прогонва съня. А сутрин ония гладни пискунчета в гняздото вдигат такава врява, че главата ми ще се пръсне. Най ми е обидно, дето ме мачкат корави копита, пробити цървули от нещавена кожа и напукани пети на босоноги жени и деца. Искам да се махна оттука и да замина надолу към равнината. Там, казват, имало голям град, а реката го разделяла на две половини. Ще ми се да се изтегна над водата в този град и да свържа двете му половини. Над мене с грохот ще минават електрически трамваи, ще се плъзгат автомобили с меки гумени колелета и ще крачат хубави девойки с високи токчета, а под мене наместо жаби ще плуват бързи моторници и параходи с високи комини. Кажи ми, върбо крайбрежна, какво да стоя, че да се махна от този див край?

— Какво ли? — отвърна дълбокоумно върбата. — Тази работа е много проста. Потрай, додето се разтопят снеговете и завалят поройните дъждове. Тогава реката ще придойде, а пък ти ѝ се помоли да те грабне и да те отнесе до големия град. Стигнеш ли, мятай се върху двата бряга и не мърдай оттам. Щат не щат, ще те признаят за градски мост.

— А лястовичите пиленца? — обади се един шаран от вира. — Нали по онова време те ще бъдат с голи крилца и не ще могат да изхвръкнат от гнездата?

— Пет пари не давам аз за никакви пиленца. Нека се удавят! — скръцна мостът.

Шаранът изпляска сърдито и изчезна в дълбочината.

Лястовичките не чуха тоя разговор, защото бяха отлетели на юг още през есента.

Старият мост задряма, унесен от зимните виелици.

Щом баба Марта дъхна в шепите си, за да си стопли пръстите, снегът захвана да се топи. Пролетта пристигна. Над избуялите върбалаци закръжиха лястовиците. Те снесоха яйчица и на бърза ръка измътиха пиленца. Забучаха пороите в долищата. Светкавици раздраха небето. Плиснаха дъждове. За два-три дни реката преля бреговете си.

Мостът затрепера от вълнение. Когато водата опря до гредите му, той почна да ѝ се моли:

— Вдигни ме! Отнеси ме надолу към равнината!

Лудата река сякаш туй чакаше. Зашумя още по-силно, размъти се, плисна наляво и надясно, напрегна сили, грабна овехтелия мост с лястовичите гнезда и го понесе. Рожбите на лястовиците се бяха сгушили в перушинката, изтръпнали от ужас. Техният последен писък заглъхна в грохота на вълн-

ните, които ударихa моста наляво върху една канара, блъснаха го надясно върху дънерите на крайбрежните върби и го разпиляха дръвце по дръвце.

Упътиха се подпорите, гредите и перилата на селския дървен мост надолу по течението. Преди да стигнат в равнината, те се спряха до бента на една замлъкнала отколе воденичка с порутен покрив. Старият воденичар седеше на брега и димеше с ореховата си луличка. Очите му бяха натъжени, защото мливарите вече не се отбиваха при него, а слизаха долу на електрическата мелница — там да си смелят житото.

Като видя дървените останки от съборения мост, старецът скочи, грабна една дълга кука и измъкна всичките дървета на брега.

Дълго се чеса по тила и се чуди какво да направи от тях. Най-сетне реши: ще си построи кочина. Воденичарят беше сръчен човек. Захвана да дяла и чука, направи си нова кочина от вехтите дървета и затвори в нея една стара свиня с осем свинчета. Загрухтяха от сутрин до вечер лакомите жители на кочината, а някогашният вехт мост запращя от мъка.

ЕДНА ЗАБРАВЕНА ДУША

Небето се намръщи. Ниско над хълмовете по разораните черни угари падна гъста мъгла. Зароси тих и дребен есенен дъжд. Светнаха изведнъж черните къпини по синорите, жлътнаха се намокрените узрели круши. С щръкнали уши от близката лешникова горица изскочи един заек, втурна се надолу към ниско покосената ливада, мушна се в сухото сено на една купа и там остана на топло.

Щом първите дъждовни капки забарабаниха по неокапалите листи на крайпътната слива — повторно цъфнала през есента, — старата пчела, която мудно пълзеше от цвят на цвят и пъшкаше, трепна и се озърна. Бърже разтвори двете свои старешки набръчкани криле. Дигна се неспокойно нагоре и почна да върти глава. Далеко някъде в далечината съзря тополите на дядовата Подьова воденица и тръгна. Провираше се между капките, слизаше ниско над самия път, издигаше се високо над голите върхари на сините тръпчиви трънки и бягаше бърже към пчелина в градината на воденицата. Морна, измъчена и задъхана, тя си мърмореше:

— Ох, боже миличък, дали ще мога да стигна! Много съм стара и немощна. Крилете ми целите овлажняха, крачката ми се намокриха, тежат ми. Ох, една капка ме удари по главата! То сякаш не беше капка, а камък, паднал от небето!

Под една зашумена круша тя се спря на сушина да си поеме дъх. Погледна назад. Нивите потъваха във влажен мрак. Есенният дъжд ромолеше в ли-

стака. Подир малко в коловозите ще рукнат поточета. Един черен гарван стоеше насреща, обхванал с ноктите си най-горния сух клон на поваления от лятошната гръмотевица орех. Дъждът го квасеше, а той стоеше, без да мръдне, потънал в тъжна мисъл. Бистри едри капки се втичаха надоле и капеха от крайчеца на клюна му, от върховете на ноктите му.

«Горкият гарван, стои като сирак на дъжда. Няма за него подслон — помисли пчелата и въздъхна. — Навярно очите му недовиждат и не може да намери гнездото си. Милият гарван, колко ми е мъчно за него!»

По пътя надоле загърмоля тежка биволска кола с дъсчени ритли, пълни догоре с черни пъпчиви тикви. Мокрите дебели криви рога на биволите лъщяха, сякаш бяха насмолени. Шините на колелетата се въртяха, отрупани с кал. Сънно подрънваха синджирите. На колата, седнал върху тиквите с остен в ръка, подкарваше добичетата един стар човек с дълги мустаци, увиснали надоле като мокра коса на царевица. Той беше накачулен с чувал и зъзнеше.

Пчелата също започна да трепери.

— Колко студено стана изведнъж! — продума тя и си спомни за топлия кошер, където сега, прибрани в клетките, кротуват и почиват работните ѝ другарки-пчели. Малките са вече задрямали, сладко залюлени от шума на първия есенен дъжд. Вътре е топло и тъмно. Старите тихо разговарят. Думите им минават от клетка в клетка и гаснат. Те си приказват за сиромашкото лято, което тая година разтвори с горещия си дъх повторно пъпките на сливите по припеците, за лятошната гръмотевица, дето събори ореха, за недобраното грозде, което ще се напука от дъждовете.

— Чип-чип-чип! — пее воденичният капчук в котлето. Котлето посреща капките и ги разпитва къде са били, какво са видели от високото небе и защо са толкова студени. А навън в дъждовните бари

се подуват като кореми на търтеи водни мехури, лутат се насам-нататък и се пукат. . .

Напрегна всичките си сили и отново полетя към пчелина на дяда Подя воденичаря. Стои дядо Подьо на прага пред воденицата, взира се в дъжда и се тревожи за нея.

— Защо закъсня пустата му Дъртушка?

— Закъснях ами, като исках да напълня гърнето си! — оправда се пчелата.

Додето стигне, гъста тъма, смесена с дъжд, удави света. Едвам налучка кошера и взе да пипа за вратата. Будните пчели я угадиха.

— Ти ли си, Дъртушке? — попита от кошера един глас.

— Аз съм. Нося есенен мед, ала не мога да намеря вратата. Тука е толкова тъмно, че ако някой бръкне с пръст в окото ми, няма да го видя.

— Много закъсня — рече вътрешният глас. — Тая вечер, щом заваля, дядо Подьо запуши вратата на кошера с една стиска сено.

Дъртушка прехапа устни, сърцето ѝ се сви, крачката ѝ затрепераха. Прошепна с угаснал глас:

— Лека ви нощ!

И като запълзя по мократа пръст между разронените буци, тя се намърда на сухо под един ябълков лист.

«Ох! — мина ѝ през ума. — Колко е хубаво, дето есенно време летят листата от дърветата! Каква мъдра наредба. . .»

ЧУДНАТА ИСТОРИЯ

Иванчо, написа ли си домашното упражнение?
— Не съм. Навехнах си ръката.

— Ами ходи ли на чешмата да донесеш студена вода за дяда си?

— Не съм ходил. Забравил съм къде е чешмата.

— Ами изяде ли, маминото момче, тиквата, която ти остави в долапчето?

Иванчо се потупа по корема.

— И питката изядох, и сиренето изядох, и печената тиква свърших.

— Като е тъй, тръгвай, чедо, да пасеш магарето в бостаните. Баща ти поръча хубаво да го напасеш.

— Не ща, мамо! Как ще стигна до бостаните? Болят ме краката.

— Щеш, чедо, щеш. Хайде качвай се на гърба му.

И като се наведе, майката сграби своето мързеливо момче, дигна го и — хоп — върху самара на магарето. Клепоухото, щом усети на гърба си товар, тръгна към вратнята. На улицата Иванчовата майка догони сина си:

— Чакай, Иванчо, чакай, сине. Вземи торбичката. Вътре съм ти загърнала в един зелев лист малко сирене, две глави лук и една порязаница. Сложих ти и буквара. Седни, чедо, под някоя круша и почни да четеш. Като огладнееш — изяж хляба, сиренето и лука, па слез на кладенчето и се напий хубаво с вода. Сетне пак чети, додето се мръкне.

Магарето слушаше внимателно поръките на майката и си мислеше:

«Брей, моята майка голяма магарица излезе. Никога не ѝ дойде на ума да напълни една торба с овес, да я надене на шията ми и да рече: «Папай, Марко, папай, магаренце!»

— Ами кой ще ме снеме от магарето, като стигна? — попита Иванчо.

— Пъдарят, чедо, викай пъдаря.

Марко потегли, клати се послушно до моста, но там срещна магаричката на дяда Брадоя, мигом се върна и тръгна подире ѝ. Вървя до дядовата Брадоева вратня. Старецът излезе да посрещне своята магаричка и като видя неканените гости, избухна, почна да гълчи и ритна Марка по хълбока. Марко философски преглътна обидата и пое отново към бостаните. Когато най-сетне стигнаха, Иванчо се огледа: къде е пъдарят да го снеме от самара? Тук пъдар, там пъдар — няма го. Заспал е някъде под най-дебелата сянка.

— Слизай! — викна магарето.

— Не мога — отговори Иванчо. — Аз тук ще стоя, докато се мръкне.

Тогава магарето се разигра, почна да мята задните си крака нагоре и хвърли Иванча на земята върху една къртичина. Иванчо се натърти хубаво, много му се доплака и щеше да надуе гайдата, но като се озърна и разбра, че наоколо няма жива душа и никой не ще го чуе — преглътна си плача. Лениво се заклати под ореха до близкия синор. Окачи торбичката си на едно клонче, извади буквара, седна до дънера и почна да срича. На втората сричка падна единият му клепач, на третата — другият, а на четвъртата сричка мързеливият Иванчо захърка.

Марко обиколи опустошения бостан, схруска две пожълтели краставици и като си спомни за поръчките на Иванчовата майка, кривна към ореха. Надигна глава и помириса окачената торба. Захапа я. Смъкна я на земята. Навря си муцуната и най-напред изяде сиренето заедно със зелевия лист. Облиза се и налапа порязаницата. Схруска и двете глави

лук, макар че бяха люти. След това започна да яде торбата. Изяде половината, но не му се видя много сладка, затуй я остави. Слезе към кладенчето. Напи се хубаво с вода и пак се върна на бостана.

— Какво да правя сега? — си рече Марко. — Всичките поръчки на Иванчовата майка изпълних. Само буквара не съм изял. Чакай да му видя работата.

Марко отвори уста и тихо захапа новия буквар. Измъкна го от Иванчовите ръце. Тръгна надолу и се потули зад синора.

— Най-напред да го разгледам, че сетне ще си го изям — рече магарето и почна да го прелистя с копитото.

— Я! Какви хубави картинки. Ами туй какво ли е под картинките?

— Букви! — извика някой над главата му.

Магарето се стресна и погледна нагоре. До него стоеше дядо Граматик с тояжка на рамо и едно вързопче на тояжката.

— Къде отиваш, дядо Граматик? — попита магарето.

— Отивам в гората за дренки. Ами ти какво правиш?

— Чета картинките.

— Слушай, Марко, ако ме поносиш до гората и насам до селото — ще те науча да четеш буквите в този буквар. Още тая вечер ще ти покажа как се чете цялата азбука.

— Качвай се на гърба ми! — съгласи се Марко и затропа към гората. Спря до един дрян, под който земята беше заринала с меки дренки. Дядо Граматик слезе и събра всичките дренки. Напълни си торбичката и пак яхна Марка. Додето притъмнее, влязоха в село. Дядо Граматик слезе пред своята къща, подаде торбичката с дренките на баба Граматичка и поръча:

— Донеси ми една свещ запалена!

И като пое свещта, той поведе Марка към кошарата. Закрепи запалената свещ върху рога на овена, постла си малко сено и седна. Разтвори Иванчовия буквар. Започна да показва буквите. Доде то пропеят първи петли, магарето научи буквите, а додето се обадят втори петли — то прочете всичките уроци. На другия ден дядо Граматик го заведе на училище и го записа направо във второ отделение.

Минаха десет години. Веднъж в малкия околийски градец пристигнаха двама души: дядо Граматик и едно осемнайсетгодишно момче със закърпени ръкави, с цървули и пробита шапка. Спряха пред къщата на началника. Дядо Граматик натисна копчето на електрическия звънец, открехна желязната врата и рече на момчето:

— Ти ще стоиш тук, а пък аз ще вляза да поговоря с началника.

Дрипавото момче поклати глава:

— Добре, дядо Граматик! — и погледна през желязната ограда.

Вътре имаше една райска градина. Лозници се виеха над пътеката, която водеше към къщата. Цветя —колкото щеш. Пътеката е постлана с пясък. Тя води към мраморните стъпала на стълбата, по която се качва сега дядо Граматик. Едно засмяно момиче отвори вратата и посрещна дяда Граматика. Отведе го към кабинета на началника. През отворения прозорец се чу силният глас на началника.

— Добре дошъл, дядо Граматик! Какво те носи към нас? Кафе ли да те черпя, или сладко от смокини? Кого ми водиш от село?

— А бе, господин началник, остави се. Като е увиснал на шията ми Иванчовият баща — не ме оставя на мира: «Иди, дядо Граматик, заведи Иванча при началника, дано му даде каква да е службица, че ще умре от глад.» Много са зле сиромасите. Нали не рачи Иванчо на времето да учи — сега ходи като сляп. За нищо не го бива.

— Ами аз какво да го правя? — извика началникът.

— Какво ли — ще ти шъта в къщи. Ще ходи да ти купува цигари, ще ти поръчва кафето от кафенето, ще ти чисти обувките, ще ти държи балтона, кога излизаш, и ще те пази от мухите, когато легнеш следобед да подремнеш.

— Добре — натъртено продума началникът, — ще го взема. Само от почит към тебе, дядо Граматиче, ще го взема. Повикай го да го видя!

Дядо Граматик излезе и повика Иванча. Одърпаното момче плахо пристъпи по мраморната стълба и когато влезе в кабинета, ахна и остана поразено. В меко кожено кресло, преметнал крак върху крак, седеше господин началникът — някогашното Иванчово магаре Марко.

МЕЧКАТА И МРАВКИТЕ

Напи се мечката със студена вода от мъхнатото кладенче и тръгна надолу по пътеката към стария дъб с дебелата напукана кора. Под тоя дъб беше мецината дупка.

— Кого ли да изям? Кого ли да изям? — си думаше старата мецундра. — Тебе ще изям, мравчице!

Ситната черна мравка, която отиваше с една кратунка за вода на кладенчето, като чу тия думи, пожълтя от страх, озърна се наоколо и се мушна под един сух листец, паднал от близката леска. Мечката се наведе, духна с нос листеца и откри разтрепераната животинка.

— Защо искаш да ме изядеш? — попита мравката.

— Защото съм решила да изям целия мравешки род. Вие, мравките, се печете на слънце по нивите; ожъднявате и тичате час по час към кладенчето. Ще ми изпиете водата. Затуй съм решила да ви изтребя и ще почна от тебе.

— Не ме яж! — замоли се мравката. — Пусни ме да си напълня за последен път кратунката и да занеса вода на другите мравки. Те чакат морни и жадни. Като им дам да се напият, ще дойда да ме изядеш. Почакай тук.

— Не мога да клекна и да чакам за такова дребно нещо като тебе — изръмжа мечката.

— Ох, боже! — въздъхна мравката. — Чувай, бабо мецано, ако ми подариш живота, ще ти дам един съвет.

— Кажи го!

— Една изяж, две скътай за зимата.

— Добре — отвърна мечката. — Ще ти послушам съвета. Тебе ще изям, а другите две мравки, които срещна по-надоле, ще ги скътам за зимата.

И като изрече тия думи, мечката близна мравчицата. Остана на пътеката само сухата жълта кратунка.

Жадните мравки дълго чакаха в мравуняка. Най-сетне се дигнаха и потеглиха една подир друга по пътеката нагоре.

— Къде е сестрицата ни? — попитаха те славейчето, което си чуруликаше весело на леската, като че нищо не беше видяло. — Да не е паднала в кладенчето?

— Не е паднала в кладенчето, ами я изяде мечката — отговори песнопоецът и продължи песента си.

Първата мравка се обърна и каза нещо на втората, втората — на третата, а третата предаде на другите. Наместо да се върнат към мравуняка, разгневените черни работници се навървиха към дупката на мечката. Цял ден вървяха, додето стигнат под големия дъб. Като стигнаха пред вратата, прегледаха добре коравата земя, видяха една пукнатина, спуснаха се в нея и почнаха да копаят.

— Какво ровите тука? — попита ги старата кртица.

— Яма за мечката.

— И аз ще ви помогна. Имам зъб на тая мечка: лани ми изяде две кртичета.

Копаха ден, два, три, десет дни. Изровиха голяма яма под дъба. Мечката нищо не знаеше, защото мравките и кртицата копаеха отдолу, а над тях имаше два пръста земя.

На десетия ден надвечер, когато грейна месечината, мечката-стръвница се върна от кошарата на един овчар, където беше изяла две агнета, изправи се пред дупката и рече:

— Всичко съм правила на този свят: хора съм

яла, киселици съм дъвкала, мед съм близала, само хоро на месечина не съм играла. Я да си поиграя!

Затропа тежката мецундра. Тогава тънката земна кора над ямата се пропука и мечката се строполи долу.

На другия ден селяните, които беше разплаквала не един път, й одраха кожата.

ЕЛЕКТРИЧЕСКА СИЛА

Светкавиците угаснаха. Бурята отмина. Слънцето разкъса мократа риза на облаците и окъпаната гора се задави в светлина. Една самотна дъждовна капка се търкулна по черната кора на тънко сухо клонче и наблегна на крайчеца, готова да се откъсне. Светна като око на птичка. Под нея клокочеше пъргав планински поток. Неговите струи се боричкаха, скачаха по камъните, гонеха пъстървите и пропадаха в долчинката.

— Няма ли наблизо някоя жадна крилата душица? — промълви с уморен глас капката.

— Защо ти е? — обади се черното клонче.

— Да отвори човка и ме глътне, когато почна да падам. Боя се да капна в тоя палав поток. Аз съм тъй уморена!

— Откъде идеш, капчице? — попита клончето.

— Аз не съм капка.

— А какво си?

— Сълза. Родена съм в Цейлон от окото на едно малко сираче с шоколадена кожа и къдрава коса. Името му беше Тари-бари. Тари-бари нямаше какво да яде и затуй почна да плаче. А когато аз се търкулнах от очите му и паднах на един горещ камък, мигом се превърнах на пара и вятърът ме грабна. Станах робиня на въздушната стихия. Чудя се как оцелях дотука. Преживях страхотни часове. Лудият вятър беше тръгнал да върши зло по света. Аз съм свидетелка на неговите грозни опустошения. Най-

напред той мина през пустинята и засипа с пясък един керван от камили и бедни бедуини, които бяха тръгнали да търсят оазис. След туй забуча над морето, разкъса платната на един рибарски кораб, почна да го тласка, счупи мачтите му и го потопи. Всичките рибари загинаха. Някъде сега пищят осиротели деца. Когато настръхналият вятър стигна до брега, връхлетя стръвнишки върху дървените криле на една вятърна мелница, откърти я издъно, събори я на земята, строши крилете ѝ и стъпи върху нейния старчески скелет. Бедният воденичар почна да чупи ръце от мъка и хукна като безумен към морето — да се удави.

— Ах, защо съм толкова мъничка и слаба! Защо нямам сили да се боря срещу престъпленията на този свят! — въздъхна малката цейлонска сълза и додето изрече тия думи, се отрони и падна в ручея.

— На добър час! — извика сухото клонче.

Като падна във водата, сълзата се озърна и видя, че край нея пътуват милиони други капки, също като нея устремени надолу.

— Кои сте вие? — попита новата пътница.

— Ние сме сълзите на милиони хора, които живеят в тъмнина и страдат.

— А къде отивате?

— Отиваме да превърнем нашата сила в електричество.

— Кому е нужно туй електричество?

— На хората. То ще озари тъмните кални улици по селата и схлупените крайни квартали в градовете. То ще завърти камъните на хилядите мелници, които мелят брашно за гладните. Ние ще се впрегнем в една електрическа железница — през пустинята. Ех, каква страшна сила носим ние!

— Защо ме лъжете — рече цейлонската сълза. — И вие сте като мене толкова мънички и слаби капчици. Не можете да удавите дори една мравка.

— Ние сме слаби, когато сме самотни — отговориха капките, — но ако се съединим, нашата сила няма равна на себе си. Ти ще видиш.

Сълзата на цейлонското сираче нищо не разбра. Замисли се дълбоко и заспа. . . Цяла нощ планинският ручей я носи надолу. Когато се пробуди, тя видя, че е навлязла във водите на една поройна река, която бучи и се пени между настръхнали канари. Изведнъж водите на тая река се блъснаха в една висока преграда от камък и притихнаха.

— Къде сме? — попита цейлонката.

— Ние сме в езерото пред електрическата юзина. Ние стигнахме язовира! Тук ще грабнат силата ни, когато падаме, и ще я превърнат на електричество. Сега ще видиш.

Додето малката сълза се надигне и погледне това велико човешко дело, неочаквано потъна в една огромна тръба и се удави в оглушителния шум на милиардите капки, които се притискаха плътно една до друга и даваха силата си на човека — да я превърне на творческа енергия.

Зашеметена и отмаляла от грозното падане, цейлонката се опомни едва когато напусна електроцентралата и се упъти към равнината. Стигна зеленчуковите градини и се отби по една тясна вадичка. Залута се насам-нататък и спря до коренчето на едно напъпило диво цвете. Цветето се помоли:

— Капчице-сестрице, влез в земята да напоиш моето жадно коренче.

Капката влезе в сухата земя и напои коренчето, както майката кърми своето мъничко детенце. На другия ден пъпката на цветето се пукна и разля благоухание над градината. Цял ден вървяха пчелите за мед.

А електрическата сила, която грабна централата от милиардите капки, тръгна по телените жици. Разля светлина над тъмните села. Подкара един електрически влак през пустинята, където някога гинеха пътуващи керван. От голямата електрическа мрежа се отлъчи една жица и завъртя вихрено камъните на една нова мелница, която трудолюбивата човешка ръка беше издигнала на същото място, където някога безпомощно пращеше и махаше криле вятърната мелница.

КАМЪКЪТ И КОЛАРИТЕ

Една нощ в планината забуча градоносен облак. Гръмотевици продъниха небето, рукна проливен дъжд, втурнаха се бесни порои надолу към реката. Тия порои рушаха всичко напреде си, скубеха дърветата с корените, дълбаеха долищата, търкаляха едри камъни. От страхотно надвисналата над тесния планински път бяла гранитна скала се откъсна огромен камък и рухна надолу в тъмнината. Тоя камък падна насред пътя, заби се дълбоко в набъбналата земя и там остана.

На сутринта пекна ясно лятно слънце. Заблещукаха росни капки по обрулените листа от бурята, почнаха да се изправят полегналите гъвкави треви. По пътя откъм пробуденото село се зададе кола. Два бивола с криви черни рога теглеха колата, а на лесата стоеше седнал един селянин и весело си свирукаше. Той беше бакалин и отиваше да купи сол и катран от града. Щом биволите стигнаха на завоя до големия камък — спряха: камъкът беше задръстил целия път. Отляво в дълбоката пропаст шумеше мътна река, отдясно се възвишаваха стръмни скали и колата нямаше откъде да мине. Селянинът, като видя падналия камък, почеса се по тила, слезе от колата, отиде напред, ритна камъка с крак, налегна го с гръб, ала не можа да го помръдне.

— Брей, че голяма канара е паднала тая нощ! Не мога да я помръдна. Ще почакам, дано дойде

някой друг—по-силен от мене, — че да я търкулне надоле.

И той седна край пътя, извади си ножчето, взе една клечка и почна да си я дялка. Подир малко пристигна втора кола, натоварена с рязани дърва. Водеше я снажен турчин с червен пояс. Отдалече той се провикна:

— Хей, побратиме, защо си спрял колата насред пътя? Я отбий малко, че да мина, защото бързам.

— Бързаш ти — отговори му бакалинът, — ала по-напред трябва да дойдеш и отместиш канарата, че тогава ще караш напред.

— Каква канара? — попита турчинът.

— Ела сам пред биволите ми да я видиш!

Турчинът мина напред, разгледа големия камък, съблече си антерията, налегна камъка отсам, натисна го оттатък, но и той не можа да го мръдне.

— Няма какво — поклати глава той. — Ще почакаме да дойде по-силен човек от нас, че да ни разчисти пътя.

Седна до бакалина и запали цигара. Не се мина много време — ето че се зададе един файтонджия. Той беше стар човек, прегърбен, с тънка шия и жилава ръка. Шибаше пъргаво конете. Файтонджията, като разбра защо са спрели двете коли напреде му, развика се, слезе бърже от капрата, почна да подскача като петел край камъка, но и той не можа да го поклати, затуй се укроти и седна при другите да чака. Подир малко пристигнаха две талиги, покрити с чергила и натоварени с грънци. Стопаните им бързаха за близкия панаир и се разтревожиха много, като видяха, че няма откъде да минат. Единият беше много лют човек и за да накаже падналия камък, почна да го бие с камшика. Коларите му се смееха. Времето летеше. Наближи пладне. Цял керван се беше навървил от камъка надоле. Гъмжило от пътници шумеше край канарата, един след друг си измерваха силите и все не можеха да поклатят гранитната канара. По едно време се зададе едно

старче. То носеше кошница с череши върху една тояга на рамото си. Когато стигна до навалицата, поздрави коларите и тръгна да отмине.

— Добре си ти, нямаш кола, лесно мина отвъд и ще си продадеш черешите на пазара — викна със завист подире му един от грънчарите.

— Минете и вие — обърна се старецът.

— Как да минем?

— С ум.

— Тук ум не трябва, ами трябва сила — отвърна грънчарят. — Опитахме се един по един, ама никой не можа да катурне камъка.

— Тогава защо не се опитате всички заедно? Събрали сте се цяла дружина. Я се напънете малко! Ако чакате Крали Марка да излезе от гроба, че да отмести камъка, много ще има да чакате.

— Вярно е — викна файтонджията, — хора, братя, дръжте да отместим всички задружно камъка!

Натрупаха се коларите край тежката канара, плюха си на ръцете, подхванаха я от дясната страна, засилиха се и я търкулнаха надоле. С трясък се повали канарата в пропастта.

Пътят беше разчистен и колите свободно потеглиха напред.

МЪРЗЕЛИВИЯТ ДЯДО СЛАВ

Накрай гората в една вехта къщурка с много светли прозорчета и покрив от зеленясали плочи живееха дядо Слав и баба Славка. Баба Славка денем и нощем се трудеше: шеташе в къщи, мъкнеше вода с менците от кладенеца, предеше вълна и плетеше топли ръкавици за дърварите. Пред къщурката имаше градинка, в която беше разперила клони една стара ябълка къснозрейка. Старата стопанка пазеше плодното дърво като очите си: копаеше земята край него, варосваше му дънера, чистеше гъсениците от клоните му. А когато ябълките узреяха, тя ги обираше с голяма предпазливост, нареждаше ги в зимника и чакаше да подухне пролетният развигор. Тогава от долните села пристигаха купувачи и разменяха ябълките с жито. А дядо Слав от сутрин до вечер се търкаляше по тревата под най-дебелите сенки и мислеше, че този свят е добре нареден: едни да работят, а други да ядат готовото.

Веднъж, когато хладният есенен вятър почна да рони зачервените листа на ябълката и да ги пръска по опустялото и посърнало поле, баба Славка каза на стареца си:

— Дядо Славе, иди да отсечеш от гората едно дърво, че да наръшкам огън в къщи. Помръзнаха ми ръцете, не мога да плета ръкавици за дърварите — куката пада от ръцете ми. Хайде моля ти се!

Дядо Слав се дигна, почеса се по тила и рече:

— За мене ли е то работа — дърва да сека, че да

ги нося на гръб. . . Не е ли по-добре да отсечем ябълката. . .

— Млък! — кресна бабичката. — Сега те чувам, друг път да не съм те чула да казваш такива приказки, защото ще те натиря в гората — да те изядат вълците. Без ябълката ние сме загубени. Тръгвай! За пет пари работа не си ми свършил тая година!

Нарами секирата ленивият старец и тръгна между дърветата. Дълго се лута по опадалата шума, озърта се да види няма ли в старата гора някое по-тънко дръвце—лесно за сечене и леко за носене — и най-сетне въздъхна:

— Брей, цялата гора обиколих, додето те намеря! — и спря пред една тънка, стройна ела с крехки клончета, права като свещ.

— Какво искаш от мене? — обърна се дръвчето към човека със секирата.

— Ще те отсека — проговори дядо Слав.

— Как тъй ще ме сечеш? — разтрепера се ела-та и от клонките ѝ закапаха нежни жълти листа. — Какво съм ти сторила?

— Нищо не си ми сторила, но ми трябваш за огъня.

— Баща да ми си, дядо Славе, не ме сечи, гледай колко съм младичка! Само на две години съм. Не съм се още наситила на чудния сок, който смучат корените ми от земята, на утринната бистра роса, която ме къпе като майка, на птичите песни, които ме будят от сън, на пъстрите цветя, които никнат под моята лека синя сенчица. Защо ще ме сечеш? Ами че аз още не съм видяла слънцето! Когато порасна и се издигна над върховете на старите дървета, ще протегна клони към него, ще погълна неговата топлина и светлина и когато разгледам наоколо безкрайния хубав свят и наситя очите си и душата си, тогава ела ме отсечи.

— Хей, стара кратуно — обади се зад гърба на дядо Слав един пронизан от гръмотевица дъб, — не посягай на младото, а ела мене да отсечеш! Лятос ме улучи гръмотевицата с огнена стрела. От оня зло-

чест ден, когато ме удари облакът, аз почнах да бера душа. Щом дойде зимата и стисне големият студ, аз ще издъхна. . . По-добре е да прибереш мене, отколкото да вземеш живота на елицата.

Дядо Слав се обърна и погледна разбитото дърво. То беше грамадно и черно. Поклати глава.

— Не си за мене — измърмори той, — първо, не ща да се залавям с тебе, защото си дебело и кораво, второ, нямам гръб да те нося. Моят гръб е изнежен. Все под сянка съм го държал. Не е научен да мъкне дебели дънери.

— Пощади какичката, а откъсни нас — обадиха се две малки червени гъби, пораснали до корена на елата. — Довечера баба Славка ще ни изпече на огъня. Ние сме много сладки, когато сме изпечени на въглен и посолени.

Дядо Слав ги погледна и махна с ръка пренебрежително:

— Кой ще се навежда сега чак до земята за две нищо и никакви гъбки.

И като замахна със секирата си, той удари младата еличка.

— Олеле, майчице! — изпищя дръвчето, олюля се и падна върху земята.

Дядо Слав се понаведе, стисна отсечената елица и я повлече към къщи. Но когато вървеше през шубраките, клончетата ѝ се заплетоха между бодлите на една трънка. Старецът се ядоса. Размаха секирата и окастри всичките ѝ вейки. В ръцете му остана само една гладка тояга — стъблото на младата ела. С тоягата и секирата дядо Слав влезе тържествено в своята къщурка.

На прага го посрещна баба Славка.

— Кам ти дървото? — попита тя.

— Ей го дървото — отвърна дядо Слав и подаде тоягата на старата си другарка.

Баба Славка пое тоягата, разтрепера се от гняв и викна:

— Тази ли тояга си ми донесъл да наклада с нея огъня и да затопля къщата? Аз се трудя денем и нощем, за да те храня, а ти една моя молба не рачи да изпълниш. Не те ли е срам?

Причерня ѝ пред очите. Дигна суровата тояга и почна да налага ленивия си съпруг по гърба.

Дядо Слав изскочи навън и търти да бяга между дърветата, където му видят очите:

«Брей — мислеше си той, — тежки времена настанаха за добрите хора като мене. . .»

МАГАРЕТО И СМЪРТТА

Тарльо циганинът отиваше на пазар. Напреде му пристъпваше неговото старо магаре, натоварено с две кошници. В кошниците имаше пресни яйца. Тарльо беше весел човек и винаги на път пееше, а магарето с наострени уши жадно поглъщаше песента му.

— Попей някоя песен, да екне гората! — подкани магарето Тарля.

Тарльо засука черните си мустаци и викна с цяло гърло. Песента беше толкова хубава, че дърветата млъкнаха.

Никой клон не смееше да шавне с лист, а клепоухото магаре се забрави. И както вървеше унесено, с полузатворени очи, потънало в мечти, то се препъна върху един камък, строполи се насред пътя и изпотроши яйцата. Тарльо изведнъж позеленя, песента замря на устните му. Без да каже нещо, той пресегна, отсече една чепата крушова тояга и почна да налага своя стар ратай.

Стовари му толкова удара, колкото яйца имаше в двете кошници, и като си насити душата с бой, бързо събра сухи дърва, привърза ги върху гърба на магарето и му рече:

— Хайде сега назад в катуна! Носи тия дърва на жена ми, да накладе огън!

— А ти къде ще идеш? — попита магарето.

— Отивам в гората за гъби. Като се върна довечера, ще ядем печени гъби.

— А защо сложи най-отгоре на товара чепатата тояга?

— Защото, кога се върна у дома, пак ще те бия с нея.

Магарето въздъхна и тръгна. Вървеше и подтичваше.

«Не — каза си то на ума, — този магарешки живот вече ми дотегна. Всеки ден бой, а понякога по два пъти на ден. Аз да не съм сватбарски тъпан? Не искам повече да живея. Ще се хвърля в реката и ще се удавя!»

Щом рече «ще се удавя», от гората изскочи смъртта и тръгна подире му.

— Тъкмо — зарадва се тя — намерих една душа, която иска доброволно да иде на оня свят.

Магарето се спусна към реката и когато наближи, наместо да мине по моста, засили се към дълбоката вода. Но щом натопи предния си крак във водата, бърже го дръпна назад като ужилено от оса.

— Не съм лудо — каза си то, — да се давя в толкова студена вода. Ще чакам най-добре да изгрее лятното слънце, да напече реката, да се затопли водата, че тогава ще дойда да се давя.

Излезе нагоре, мина моста и потегли към катуна. Не щеш ли, край пътя, на криво клонче кацнало, запя ситно-ситно едно славейче. Дългоухият любител на песни изведнъж потъна в радост. Насълзи се от умиление.

«Колко е хубав животът! — мина му през ума. — Като вървя по пътя, славеи ми пеят. Радостни сълзи текат от очите ми, пък аз с всичкия си магарешки ум бях решил да се давя.»

Но както пристъпваше занесено, повторно се препъна върху един камък и повторно се строполи на земята. Натърти си хубаво кълките, нарани си коляното. Понечи да се дигне, ала не можа: дърветата тежаха отгоре му. Изпъшка. Налегна го изведнъж люта мъка.

— Не мога повече да влача този магарешки жи-

вот! Къде е, къде е смъртта да ми прибере клетата душа!

— Тук съм — изскочи смъртта напреде му черна и грозна, с коса на рамото, — защо ме викаш?

Магарето почна да мига и веднага забрави болките от падането и чепатата крушова тояга.

— Виках те — продума то, като наведе свенливо очи, — да ми повдигнеш дървата, че да стана да си ходя, защото закъснях.

Смъртта се усмихна, наведе се и му повдигна товара.

МЕЧЕТО

На една полянка имало ябълка с бели клони. Под ябълката имало колиба. В колибата живеел един дядо. Когато минало лятото, тревата по полянката взела да жълтее и ябълките се зачервили. Един ден старецът закърпил овехтялата си торба, набрал узрели ябълки и я напълнил. Стегнал си цървулите, засукал си мустаците, метнал торбата на рамо и тръгнал. Ще върви на пазар да продаде ябълките и да скъта под възглавницата някоя и друга бяла пара за черни дни. Било надвечер. От гората излязло едно мече.

Приказката почна вече.

— Дай ми, дядо, две ябълки — едната за мене, а другата за болното ми братче. Ние сме две сирачета и живеем сами в тая тъмна гора между зверовете. През пролетта ловци утрепаха нашата майка. Тежко живеем без майка между зверовете. Дай бе, дядо! Ако не ти се дават две ябълки, дай ми само едничка за болното ми братче!

Старецът грабнал една вършина и подгонил рунтавото мече. Но като се обърнал и поел пътя към пазара, то пак тръгнало подире му с молещи очи.

— Само едничка бе, дядо! — протягало лапичката си мечето, жално скимтяло и се облизвало.

Не му дал проклетият старец. Вървял надолеко към пазара, свирукал си, правел се на глух и дори не се обръщал назад. Но не щеш ли, край пътя един глог, като разбрал каква е работата, навел се и закачил торбичката с ябълките. Старецът силно я дръп-

нал и вехтата торба се скъсала. Всичките ябълки рукнали и се търкулнали по пътя в коловоза. Навел се старецът да ги събира, а сърцето му се пръскало от яд, гдето са натъртени и може да очернеят, догдето стигне в града.

Мечето го гледало, гледало, па грабнало една и хукнало към гората. Свидливият дядо го забелязал, оставил торбата със събраните ябълки и — беж подире му. Настигнал го вдън гората тъкмо когато влизало в дупката. Хванал го за опашката, изтеглил го навън, взел си ябълката и му дръпнал ушите. Добре, ама като се върнал при глога, не намерил нито скъсаната торба, нито ябълките. Додето той гонел мечето, минали уморени пътници, събрали ябълките, изяли ги, хвърлили скъсаната торба и си отишли.

Ядосал се старецът, върнал се в колибата, взел един търнокоп и отишъл да изкорени виновния глог. Разкопчал си ризата, запретнал си ръкавите, плюл си на ръцете и почнал. Додето притъмнее — изкоренил глога. Като го съборил на земята и погледнал в корените му — що да види — пари! Цяло гърне жълтици. Някой си ги бил заровил. Зарадвал се нашият старец — не ти е работа. Грабнал парите озърнал се наоколо и търтил към колибата. Цяла нощ той чел жълтиците на месечината, а на другия ден отишъл право на пазара, купил си два вола и едно кринче жито и му останали още пари. Върнал се, впрегнал воловете в старото крушево рало, което било останало от дяда му, и посял житото на поляната.

Настъпила втората година. Минало лятото. Облъхнало земята с горещия си дъх. Пожълтяло дядовото жито, а ябълката не се зачервила, защото не родила нея година нито една ябълка. Старецът гледал високото жито, радвал му се и когато класовете узрели хубаво, решил да го пожъне.

Наточил една вечер сърпа си, нагласил паламарката си и легнал да спи в колибата. На другия ден ще жъне. Настъпила нощта. Една звезда паднала

долу право в узрялото жито. Пламнала нивата и изгоряла до стрък.

На утрото старецът станал и грабнал сърпа. Излязъл навън и изтръпнал: няма го златното жито. Напреде му само черна изгоряла земя.

Седнал старецът на един камък под безплодната ябълка и заплакал. Неочаквано доловил зад гърба си смях. Обърнал се: онуй същото мече.

И приказката свърши вече.

ТРИТЕ ПАТЕНЦА

Старата патка нададе вик от курника:
— Га! Га! Га!

— Защо грачиш толкова рано? — надникна през плетената малка врата черната крава. Нейните големи като ябълки очи светнаха в мрачината на птичата спалня.

— Ах, ти ли си, сестро? Тичай, моля ти се, и кажи да бият барабана и да обадят на целия свят, че вече си излюпих моите три патенца!

Кравата поклати глава, звънецът ѝ почна да дрънколи.

— Винаги съм смятала — рече тя, — че ако решат да наградят някого за глупост, първа награда ще вземеш ти. Голямо чудо станало — три патета! Аз родих на стопанина два вола и никой не е дошъл досега да ме поздрави.

— Мамо — обади се най-малкото пате, — дотегна ми да стоя в тоя тъмен курник. Хайде да излезем на чист въздух!

— Отвори поне с рог вратата да излезем! — помоли се патката на кравата.

Кравата бутна вратичката на курника и тя скръцна. Патката изведе трите свои златни патенца. Те дигаха смешно своите жълти лопатки и се клатеха като стари баби. Навън беше рано и росно. Натегналите от цвят бели дървета ронеха тих прашец. Дядо Нойко стягаше ралото — гласеше се да върви на оран. Далеч някъде над яснозелените хълмове гореше пожар: скоро ще се покаже червената глава

на слънцето. Изведнъж забуча селската камбана. Патката наведе глава към малките и рече смутена:

— Навярно камбаната бие по случай вашето рождение, мои зрънца! Нали са най-хубавите патета на земното кълбо? — обърна се към пуяка, който се разхождаше като някой чорбаджия по двора.

— Ха-ха-ха-клю-клю-клю! — засмя се пуякът. — Ще се пукна от смях, ще ме умориш, стара бабо. Не ти ли е жално за моята младост? Откакто съм пуяк на тоя свят, не съм виждал по-смешни патета!

— Мамчице, не позволявай да ни оскърбяват! — записукаха патенцата.

Патката почна да съска като змия и подгони пуяка по хармана.

— Ще ти отскубна опашката! — закани се тя.

В туй време се показа баба Нойковица.

— Ох, на баба патенцата, те вече излезли от черупките! — зарадва се старата, наведе се и ги прибра в престилката си. Тръгна към къщи.

— Га! Га! Крадец! Викайте милиция! — почна да грачи патката.

Баба Нойковица отиде под стряхата и пусна патенцата в едно кринче. Сетне донесе парче хляб и почна да рони трохички на патенцата. Патенцата закълваха и почнаха да си хортуват:

— Брей, че сме били гладни, като вълци!

Показа се слънцето. Напече. Орачите заминаха по нивите. Патенцата задрямаха в кринчето. На пладне баба Нойковица пусна затворничетата на свобода и рече на патката:

— Хайде, иди да ги разходиш към реката, но си отваряй очите — да не ги прегази някое колело или някой магарешки крак.

Патката потегли и патенцата се навървиха подире ѝ.

— Какво ще правим на реката, мамо? — попитаха те.

— Ще хванем дребна рибица и на отвъдния бряг ще клъвнем крехка тревица.

Стигнаха. Старата патка скочи във водата и заплува.

— Елате сега при мене! — обърна се тя към жълтурчетата.

Нагази най-напред първото пате и се дръпна назад:

— Ох, мамо, студено!

Нагази второто:

— Ох, мамо, мокро!

Нагази третото и се върна.

— Защо се връщаш? — попита патката.

— Защото нямам желание да се давя, животът е тъй хубав. Аз съм ново пате.

— Елате, мои златни зрънца! Влезте във водата и почнете да гребете с лопатките си. Няма да се удавите. Ако дойдете, ще ви хвана рибки с червени опашки.

— Не щем ние риба — обади се най-малкото пате.

Патката дълго мисли, спряла до дядовия Нойков седник, какво да стори и най-сетне реши да вкара с хитрина своите упорити патенца във водата.

— Много съм доволна — рече тя, — че сте решили да живеете само с тревички и мушички. Качете се тогава на гърба ми. На отвъдния бряг има млада пролетна тревица — тъкмо за патенца като вас.

Патенцата се качиха на майчиния си гръб и тя заплува. Когато стигнаха до средата на реката, старата патка потъна изведнъж като камък в дълбокия вир и патенцата писнаха. Почнаха да махат с немощните си крилца и да пърполят във водата.

— Помощ! Помощ! — разкрякаха се те.

— Когато почнеш да се давиш, помогни си сам — обади се важно от съседната върба един чер гарван-кооператор.

Старата патка се показа.

— Мамичко, загиваме!

— Няма да загинете. Гребете бърже с лопатките си! Хайде сега плувайте към мене!

Патенцата загребаха тревожно с крачка и плувнаха като малки жълти ладийки над водата. Когато излязоха на другия бряг, щастливата патка рече:

— Чудесно плувате! От всички патета в село вие плувате най-хубаво.

ОТМЪЩЕНИЕ

Старият воденичарски котак, който се беше наврял в ръкава на една скъсана антерия, стана, протегна се и тръгна между пълните чували към вратата. Спря на прага. Насреща му изведнъж блесна утринното слънце и го ослепи. Котакът притвори зелените си очи и почна лениво да мърка. Налегна го утринна дрямка, ала усети, че коремът му е празен, и се упъти към стаичката на дяда Падежка воденичарина. Влезе през прозореца. Пристъпи право към бялото менче, пълно с прясно мляко, което дядо Падежко току-що беше издоил. Наведе се и почна да лочи. В туй време пристигна дядо Падежко.

— Пак ли набута млякото ми, готованино! — викна той и грабна от огнището ръжена. — Плъховете цяла нощ гризят чувалите и пилеят житото, а ти лежиш и се преструваш на заспал. Нà ти сега едно мляко!

Дядо Падежко дигна ръжена и почна да налага ленивия котак. Котакът изхвръкна прéз прозореца, побягна в гората и навлезе по бялата пътека навътре. Далеко някъде в сенчестия гъстак гукаше гургулица. Котакът вървеше и се облизваше. Много му се ядяха крехки гургуличета. На една полянка, обсипана с богородички, той се спря и почна да дебне като ловджийско куче. Долови шум от криле. Дигна глава и съзря на съседното тънко яворово дръвче гняздо, голямо колкото куклена шапчица. А над гняздото трепти едно пиле — славейче. То беше хванало една мушица, голяма като прахолинка, и я

подаваше на най-голямото голишарче. Котакът безшумно запълзя нагоре по дънера на дървото. Славейчето го съзря едвам когато той се беше вече надвесил над малките му пиленца.

Писна, завъртя се тревожно над дървото, но като видя, че отникъде няма помощ, слабото крилато птиче самò връхлетя върху хищника, който гълташе една след друга рожбите му. Почна да го бие с немощните си крилца, опита се да му извади очите с мъничките си нокътчета. Навря се в празното гняздо и котакът го сграби с лапите си.

Като слезе от яворовото дърво, старият разбойник не се върна към воденицата, а потегли за нови жертви. Повървя малко по белите габъри и стигна в една долчинка. Над долчината беше разперила клони стара трънлива круша, а сред клоните се чернееше голямо гняздо, направено от клечки. «Дали е пълно?» — помисли котакът и почна да се катери крадешком по крушата. Щом наближи гняздото — отвътре изхвръкна една черна гарга с остра човка. Тя полетя над гората и нададе тревожен писък. Котакът се надвеси над голите гарджета и продължи утринната си закуска. Но не щеш ли — тъкмо когато дояждаше последното гардже, върху му връхлетя с ярост майката и го клъвна по гърба. Котакът изръмжа и се хвърли да я сграби, като протегна предните си лапи, ала задните се откъснаха от клона и той се строполи долу на тревата. Тъкмо в туй време от всички посоки на сенчестата гора започнаха да прииждат гарги. Те бяха чули писъка на злочестата майка и бързаха да ѝ помогнат. Цяло ято с грозно грачене се надвеси над пиленцата.

Той затрепера и тръгна да бяга. Гаргите го преварихà и му преградиха пътя. Налетяха връз него, почнаха да го кълват и бият с криле. Котакът се бранеше яростно. Той дори свари да удуши една гарга, която се опита да му клъвне окото. Тогава другите настръхнаха. Спуснаха се от всички страни като черна градушка и забиха кривите си нокти в тялото му. Разпериха криле и задружно понесоха

нагоре изтребителя на немощните пиленца. Дълго летяха накуп черните птици и когато стигнаха над воденицата, подеха се още по-нависоко и го пуснаха.

Котакът падна като камък върху плочния покрив на дядовата Падежкова воденица и не можа да гъкне, защото беше пребит на място.

ПРИКАЗКА ЗА ЛАКОМАТА ЩУКА

Там, където Камчия се влива в Черно море, има стари върби. Под върбите се точи бяла пътека. Тя води към една малка къща с един прозорец, който нощем свети като око на котарак. Дворът на къщата е обрасъл с пача трева, а по затрънения плет пълзят тикви и кратуни. Веднъж стопанинът на къщата се върна от риболов, простря мрежата си върху пачата трева да съхне и рече:

— Като се наведох да изтегля мрежата на брега, часовникът ми падна от джоба в реката. Съблякох се, девет пъти слизах под водата, ала не го намерих. Много хубав часовник беше. Нощем ми чуруликаше като птиче до главата. Две години отделях настрана от залъка си, за да го купя. Думах си: «Като порасне Нунето, ще му го подаря.»

— Нищо, татко — обади се малкият Наум, синът на рибаря. — Аз, като порасна, ще стана часовникар и ще ти направя за всеки джоб по един часовник.

Рибарят изсипа от торбата цял куп риба в една кофа, надяна кофата на ръката си и тръгна към града. Нунето слезе по бялата пътека и нагази в синия речен пясък. Почна да събира седефени мидени черупки. Като му омръзнаха черупките, запретна си крачолите, влезе в реката и подгони малките чевръсти рибки.

— Защо пък и аз да не стана рибар? — си рече момчето и смъкна от главата си широката вехта бащина шапка. Наведе се и нагреба вода от реката. И не щеш ли, щом водата изтече, на дъното на шап-

ката почна да се мята една сребърна рибка — катеринка. Мъничка, трепетна, светлоока.

— Добре дошла! — викна зарадван Нунчо и почна да разглежда пленницата.

— Благодаля! — отвърна с тънко гласче рибката, по-тънко от гласчето на комар.

— Брей, ти си знаела български език, къде си го научила?

— Научих го доле клай големия пясък, когато беше лятото. Там под вълбите всеки ден иглаеха малки деца от забавачницата. Клатеха се на пясъка като патета. Биеха се за седефените миден челупки. Аз ги слушах, като пликазваха, и научих езика им.

— Чудесно! — извика Нунчо. — Само такава рибка като тебе не съм ял.

— Но защо искаш да ме ядеш? Ти да не си щука?

— Не съм щука аз, но ще те изям, защото не можеш да изговаряш буквата «р».

— Моля ти се, бате Нунчо, пусни ме да си ида. Догодина на пясъка доле ще дойдат децата от пълво отделение. Обещавам ти да науча от тях буквата. Виновна ли съм, че най-напред дойдоха да летуват на пясъка деца от детската гладина и те ми станаха учители?

Нунчо се размисли. Спомни си за татковия си часовник и въздъхна.

— Защо въздишаш? — погледна го рибката с малките си като просени зрънца очета.

— Нищо. Спомних си за падналия тая сутрин във водата татков часовник. Много хубав часовник беше.

— Чувай — подскочи сребърната катеринка в шапката, — ако ме пуснеш, обещавам да намеля татковия ти часовник. Пусни ме бе, бате Нунчо, за една либка ще получиш един часовник. Малко ли е?

— Добре, ще те пусна. Ще седна ей тук на пясъка и ще чакам. Ако за един час време не се явиш да ми кажеш къде е часовникът, ще те нарека лъжкиня.

— Майчице — провикна се катеринката, — аз

съм най-честната либка в Камчия. Ако искаш, мога да ти донеса едно свидетелство от Либния областен съд за честност. Хайде пусни ме, че започвам да се задушавам. Не мога да живея на сухо.

Нунчо я хвана с два пръста и я хвърли.

— Хопля! — извика катеринката и тупна надолу с главата в тихата вода на Камчия.

Нека сега оставиме Нунча — той ще почака. Да надникнем под зеления подводен камък в дълбокия вир. Какво има там? Там има една лакома щука с дълга глава и с празен корем. Щуката се пробужда. Излиза от дупката си. Бягайте, рибки златоперки! Щуката мръдна към брега. Видя, че върху един сух камък стои мокра жаба и квака.

— Какво правиш там? — извика щуката.

— Пея — отвърна гордо жабата. — Аз съм водно радио.

— Влез да попееш в моя корем! — тихо продума щуката, подскочи, отвори голямата си уста и налапа жабата.

Завъртя се нагоре, надоле. Спря под един лешник, в чиито клони си беше свило гнездо едно сладкопойно птиче — славейче. В гнездото тревожно писукаха три малки пилета. Майката, кацнала на съседното клонче, ги мамеше:

— Насам, маминте, насам! Не бойте се! Разтворете си крилцата и махайте!

Птичетата излетяха едно след друго към нея. Натрупаха се на клончето и го огънаха надоле.

— Вие сте чудни летци! — похвали ги майката. — Като пораснете, ще ви пратя на летището. Там ще се надбягвате със самолетите. Сега аз ще мина отвъд Камчия. Гледайте как летя и тръгвайте подире ми. Хайде!

Птичката се дигна над реката и малките ѝ рожбици се навъртиха подире ѝ. Но щом като стигнаха насред реката, лакомата щука извика на най-подирното:

— Стой!

Птичето трепна. Сърцето му се сви. Забъркано се

завъртя над водата. Крилцата му се пресякоха и то падна. Щуката го лапна и се втурна след другите две, но те вече бяха отвъд.

Заплакаха сиротните славейчета на брега за погубеното птиче толкова тъжно, че разплакаха шумките и камъните край брега.

А старата разбойница, щуката, отиде към дълбокия вир, подгони един рак напред, но той избяга назад. Озърна се. Видя в дълбочината нещо, свети като мида. И свети, и чука. «Какво ли е туй нещо? Дали е за ядене? Ако е живо — ще го изям. Трябва да е живо, защото, ако беше умряло, нямаше да чука!» — мъдро рече щуката и налапа часовника на Нунчовия баща. Часовникът затрака в корема ѝ.

— Сега ще ида към белия пясък да закуся с катеринки — рече щуката и тръгна.

Стигна до пясъка, разтвори устата си и посегна безшумно да се приближи към сребърните рибки, които безгрижно играеха до брега. Но рибките чуха отдалеч чукането на часовника. Обърнаха се назад, видяха щуката и се пръснаха като малки стрели. Най-напред бягаше катеринката, която беше хванал Нунчо в шапката си. Тя не отиде навътре в реката да се скрие под някое коренче, а се спусна към пясъка, гдето беше седнал Нунчо. Изхвръкна нагоре и извика:

— Бате Нунчо, тичай за млежата! Подил малко аз ще ти докалам една щука до блега. Мятай отголе ѝ млежата и я дай на татка си да я лазполи!

Нунчо се затече за мрежата, а катеринката се върна към щуката. Почна да бяга напреде ѝ, както лястовичка се вие пред някоя граблива птица, помами я към брега.

— Стой! — викна уморената щука и се блъсна на края. Тогава Нунчо метна мрежата отгоре ѝ. Почна да я тегли към брега. Щуката дърпа назад, той — напред, щуката — назад, той — напред, додето я измъкна на брега. Хвана я здраво за главата. Лакомата риба почна да го бие с опашката си, но Нунчо беше безстрашно момче и не я пусна. Отнесе я горе в

къщи и я пусна да подскача върху пачата трева, докато капна от умора и омекна. Вечерта татко му се върна от пазар. Майката рече:

— Нищо няма за вечеря.

— Аз хванах една щука, мамо — опечи я! — обади се Нунчо.

Бащата взе ножа, разпра щуката и като намери в корема часовника си, засмя се и поглади Нунча по главата.

— Ти си по-голям рибар от мене, сине! Ти вече ловиш щуки и. . . сребърни часовници.

— Дребна работа — отвърна Нунчо. — Когато порасна, аз ще хвана кит.

НАЙ-МАЛКОТО ПАТЕ

Тази година старата патка измъти още три патета. Първото нарекоха Пухена възглавничка, защото беше покрито с мек пух, второто нарекоха Пати-клати, а третото, най-малкото, получи име Жълтия ламтурник. Ще попиташ, мое малко момче, защо му сложиха такова оскърбително име. Ще ти кажа защо. Още през първия ден, когато баба Тодора спусна трите жълтурчета и почна да им рони трохички, най-мъничкото разтвори голямата си човка и залапа дажбата на Пухената възглавничка и на Клатенцето. Тогава баба Тодора се ядоса и го нарече Жълт ламтурник. Глупавото патенце, наместо да се засрами, отиде, че се похвали на брадатия пуяк. Както знаеш, пуякът е най-големият клюкар в птичия двор, защото постоянно вика: клю-клю-клю! Щом научи как са нарекли патенцето, той тръгна между птиците и разказа на всички.

Когато патенцата станаха на седем дни, старата патка ги поведе към реката.

— Къде отиваме, майко? — попита Пухената възглавничка.

— На реката, чедо. Какво искате да похапнете? Сребърни рибки или попови лъжички?

— Аз искам сребърна рибка — проговори Пухената възглавничка.

— Аз пък искам попова лъжичка — обади се Клатенцето.

— А ти? — попита патката Жълтия ламтурник.

— Аз искам кит, кит! — провикна се Жълтия ламтурник.

— Искаш кит, но ще бъдеш бит! — закани се патката. — Твоята лакомия ще те погуби.

Стигнаха на речния бряг. Майката поръча на своите патенца:

— Мои жълтурчета, вие сте още много мънички и не знаете да плувате, затуй ще останете тук под върбата, докато ви наловя сребърни рибки и попови лъжички. Ще ме чакате, няма да мърдате оттука.

И като натопи широките си лопати, старата патка плувна към дълбокия вир. Подгони една попова лъжичка и се загуби в крайбрежния коренак.

Жълтия ламтурник постоя малко и се раздвижи неспокойно.

— Няма да чакам за една попова лъжичка до края на годината. Не съм толкова глупаво пате.

И тръгна към водата. Стъпи върху една бучка, но бучката се отрони и патето се търкулна. Цамбурна във водата. Бързите води го грабнаха и понесоха надолу към тъмната гора. Ти си чувало, мое малко момче, че в гората живее Хитрата лисица. Тъкмо в туй време, когато Жълтия ламтурник падна във водата, Хитрата лисица се измъкна от своята дупка. Подире ѝ се затекоха две палави лисичета.

— Мамо — заскимтяха лисичетата, — довечера да ни донесеш за ядене нещо живо. Не щем жилаво кокоше месо.

— Добре, маминте зверчета, ще ви донеса нещо крехко и живо. Бъдете ми само умни и не излизайте от дупката!

И като им прати една въздушна целувка с лапичката си, лисицата безшумно потъна в горския гъсталак.

Там, където крайбрежните върби мокрят сребърните си листа във водата, има една хралупа. Ти знаеш какво е хралупа — кухо дърво.

В тая хралупа се потули Хитрата лисица и там дочака патенцето с очи, втренчени към реката.

Жълтия ламтурник се беше научил вече да плува свободно, когато наближи хралупата.

— Стой! — изскочи лисицата и замаха застрашително опашката си.

Патенцето спря.

— Кой си ти? — попита лисицата.

— Аз съм Жълтия ламтурник.

— Олеле, колко си страшен! — учуди се лисицата.

— Не съм страшен, а съм безстрашен.

— Бре — усмихна се лисицата, — ами къде отиваш?

— Отивам да си хвана един кит.

— Какво ще го правиш?

— Ще го изям, защото съм страшно гладен.

— Ти си едно глупаво пате. Китове в реката няма. Китовете живеят в гората. Ела с мене да те заведа на едно място, където се въдят най-големите китове. Ще кълвеш, докато си напълниш гушата.

— Коя си ти? — попита подозрително патето.

— Аз съм горската сестра-спасителка. Помагам на загубените патенца. Най-напред им намирам храна, а сетне ги водя при майките им.

— Ти имаш добро сърце — зарадва се Жълтия ламтурник и заплава към брега.

Но щом доближи, лисицата протегна лапата си, пое го, захапа му едното краче и го метна на гърба си. Бързо се затече към хралупата си.

— Сиротното патенце! — въздъхна една жаба. — Ще го глътне като муха тая хищница!

— Милата душичка! — зашумяха с клони крайбрежните върби и пророниха росни капки като сълзи.

Хитрата лисица тичаше слепешката по заешката пътека. Сърцето ѝ силно тупкаше: колко ли ще се радват нейните лисичета, когато получат за вечеря това живо патенце! Хитрата лисица беше много възбудена и забрави, че ловецът дядо Тодоран е заложил капан за лисици насред заешката пътека под една шумка. Наместо да прескочи шумката, лисицата я блъсна с предния си крак, но в този миг скритият капан рече:

— Щрак! — и захапа Хитрата лисица за десния крак.

Лисицата се препъна и изтърва патенцето.

Жълтия ламтурник се търкулна на тревата и като видя, че за живота му няма никаква опасност, изгледа лисицата с унищожителен поглед и затепа назад по пътечката. Тича до реката, без да се обърне. Плува като ладийка нагоре срещу течението, упъти се към оная върба, където го чакаха разтревожени майка му, Пухената възглавничка и Клатенцето.

— А бре, разбойнико — провикна се отдалече старата патка, — къде беше, ума ми изкара.

— В гората бях, майко. За кит тръгнах, а хванах една лисица.

— Лисица ли? Какво ще я правиш?

— Ще подаря на баба Тодора едно кожухче, за да ми дава повече трохи и зрънца. Много съм гладен, майко.

И като отвори човката си, Жълтия ламтурник налапа две попови лъжички наведнъж и ги погълна с наслада.

КРАДЦИ

Иди, Петърчо, иди, чедо, на дядовия Медарков пчелин, занеси му тая топла пита и му речи: «Много здраве от баба Ценка. Тя ти провожда тая питка, пък ти да ѝ капнеш малко медец в една паничка, защото цял ден нещо ѝ горчи на душата.» Хайде, бабиното момче, като се върнеш, ще пусна от кошарата бялото агънце да поиграеш с него.

Петърчо пое вълнената торбичка с топлата питка и тръгна. Когато излезе вън от селото, той откърши една суха лескова тояжка, закачи торбата на нея и си я преметна през рамо. Кривна покрай циганските катуни, спусна се надолу към реката. От крайния катун изскочи едно голямо куче. То подуши миризмата на топлия хляб и мълком се навърви подир Петърча. Настигна го, без да лавне, подскочи нагоре, захапа торбичката и я повлече по широката поляна. Петърчо поклати глава:

— Ако го имаше — рече той, — някогашния закон да режат ръцете на крадците, ти, куче, нямаше да ми крадеш питката.

И тръгна да занесе на дяда Медарка много здраве, което кучето не можа да откраднe.

В туй време кучето бягаше, сякаш бяха му вързали тенекия за опашката. Стигна една долчина. Остави на земята торбата и се озърна наоколо. Нямаше никой. Само една суха върба и една шарена гарга на върбата.

— Какво донесе? — попита гаргата.

— Една топла питка — отвърна кучето, — подариха ми я селяните, защото пазя селото от вълци.

— Хубаво си направило, само че едно време баща ти не правеше тъй.

— Ами какво правеше?

— Когато му подаряха някое печено крехко агънце или някоя питка, той слизаше хе там надолу, където е воденичният камък, да си наточи зъбите върху камъка, а на мене казваше: «Ти, гарго, стой тука, да ми пазиш агънцето и питката!»

Глупавото куче реши да постъпи, както баща си, спусна се към воденицата да си наточи зъбите, а гаргата бърже грабна торбичката, литна към малките си гарджета в гнездото, което беше свито сред клоните на едно дръвче, и рече:

— Мои сладки пиленца, донесох ви топла питка, гладни ли сте? Я отворете човките си да видя!

Гарджетата зяпнаха.

Тъкмо в туй време мина хитроумната лисица.

— Мирише ми — рече тя — на топъл хляб. Какво има в торбичката? Я спусни, сестро шарена гарго, торбичката, да си похапна. Нещо ми е прегладнялооо!

— Да има да вземаш! — отвърна гаргата.

— Тъй ли? — разсърди се лисицата и замахна с дългата си опашка, сякаш искаше да отсече дървото.

— Какво правиш? — попитаха гарджетата.

— Сека крушата.

— Майчице, отиде ни животецът, дай ѝ питката! — записукаха уплашените гарджета.

— Спри! — разтревожи се гаргата и пусна торбичката.

Лисицата я захапа и се мушна в гъсталака.

«Брей, че съм хитра! — помисли си тя. — Дали съм толкова хубава, колкото съм хитра?» — И като надяна торбата на шията си, тя тръгна към реката да се огледа в дълбокия вир. Клекна на брега, протегна шия. Торбичката увисна над водата.

— Ах — въздъхна лисицата, — каква красота! И още повече се наведе към водата, но в този

миг торбата с питката се изхлу и цамбурна в дълбокия вир. Един грамаден мустакат сом налапа подаръка на лисицата, глътна го и тръгна да си направи вечерната разходка към дядовия Медарков пчелин.

Дядо Медарко с въдица на брега чакаше сома.

— Много здраве, дядо Медарко, ти провожда баба Ценка — провикна се отдалеч Петърчо.

— Ш-ш-ш-т! — сложи пръста на устата старият рибар. — Тихо, да не ми изплашиш рибата! Стой настрана!

Тъкмо в туй време лакомият сом захапа въдицата и дядо Медарко го измъкна внимателно на пясъка.

— Ех, че голям сом — като овен! — зарадва се старецът и се обърна към Петърча.

— Друго нещо да ми е проводила баба ти Пенка?

— Проводи ти, дядо, една топла питка, но то. . . кучето на катунарите я грабна от ръцете ми.

— Да не ме лъжеш! Ти си я изял! Сега пък аз няма да ти дам нито една капка мед. Иди в колибата и ми донеси ножа да разпоря този сом.

Петърчо се затече между кошерите към колибата и донесе ножа. Дядо Медарко разтвори корема на сома и какво да види: вътре стоеше вълнестата торбичка на баба Ценка с питката.

— Я! — рече той и опули очи от учудване. — Гледай я тази баба Ценка по кого ми проводила питката! Тъй е то, кога няма вяра на внучето си. Чакай сега аз да ѝ се отплатя.

Старецът мръдна към пчелина, влезе вътре и изнесе цяло гърненце с мед.

— Хайде сега тръгвай, Петърчо, защото слънцето клони на залез. Носи туй медено гърненце на баба си Ценка, защото, нали я знаеш, горчи ѝ нещо на душата.

СНЕЖНОТО МОМИЧЕ

Надвечер снегът беше мек и нежен. Покривите на къщите блещукаха, капчуците тихо сълзяха. От премреженото око на зимното слънце идеха топли лъчи. Те се промъкваха между чистите оснежени вишнови клончета и къпеха шарената възглавничка на прозореца. Върху възглавничката дремеше черната затлъстяла котка и броеше врабчетата, накацали пред керемидената клопка, поставена на плета. В затоплената стая мирно стояха две дечица: Петърчо и Марийка. Петърчо шареше пода с тебешир, а Марийка нижеше герданче от сини мънистени зърна.

— Како — обърна се Петърчо към момичето, — искаш ли да излезем на снега?

— Искам — отвърна Марийка, — ама хайде понапред да попитаме баба може ли.

Отидоха в кухнята. Баба им режеше лук край огъня. Двете дечица се изправиха до гърба ѝ, почнаха да се молят.

— Излезте, врабчета, гушнете се в снега, ама хубаво се облечете и като ви помръзнат ръцете, бърже да дойдете и да ги напечете на огъня — рече баба им.

Марийка нахлузи кожухчето си, облече Петърча, даде му ръкавиците и загърна шията му с вълнен шал. Изскочиха навън. Най-напред направиха снежни топки, почнаха да замерят врабчетата и малките топчести пилета отлетяха над градината зад заснежените върхари.

— Ох, че мек сняг! — викаше Марийка, затънала до колене под вишната.

— Како, искаш ли? — попита Петърчо.
— Какво?
— Да направим едно снежно човече.
— Хайде! — плесна ръце Марийка.

Заловиха се на работа. Почнаха да гребат и да трупат сняг. За половин час направиха едно хубаво снежно момиченце. Сложиха му косица от бяла вълна, за да бъде русо, закрепиха му под челото две сини мънистени зърна и снежното момиченце срамежливо погледна надолé. Петърчо се затече в къщи, донесе едно вехто шалче, надупчено от молците, и загърна шията на бялото човече. Дълго още се суетиха край него. Слънцето бърже помръкна. Снегът стана пръхкав. Някъде закукуригаха петли. Излаяха кучета. Зимната вечер трепна над селото. Баба Пена се подаде на вратата и повика внучетата си. Те влязоха със зачервени носове и с посинели ръце. Наведоха се над златната жарава под камината, ала щом нагряха ръцете си, пръстчетата им пламнаха от болка. Влязоха в стаята. Изправиха се до прозореца и се загледаха навън. Духаше вечерен зимен вятър и люлееше клоните над снежното момиче. То сякаш потъваше надолу в дълбокия сняг и се клатеше напред-назад. Ето че край него мина едно едро черно куче и почна да го души. Петърчо и Марийка скочиха: това е тяхното куче. Дошло си е заедно с колата от пазар. Излязоха да видят какво е донесъл баща им. Прибра се и майка им от съседите. Седнаха да вечерят. На софрата бащата започна да разказва:

— Задухал е един вятър откъм Балкана, реже и бръсне. Нощес ще вие фъртуна. Който замръкне навън, жив няма да остане.

Подир вечеря всички се прибраха в топлата стая. Бащата дълго чете един вестник и както четеше, вестникът падна от ръцете му. Уморен и намръзнал, той легна и завчас заспа. Майката зави децата си хубавичко и угаси лампата. Леглото на Петърча и Марийка беше тъкмо до прозореца. Когато в стаята стана тъмно, двете деца си подадоха главите, вписа очи навън и почнаха да търсят снежното момиче.

— Петьо, видиш ли го? — прошепна Марийка.
— Няма го, какичко, къде ли е?
— Там е, под вишната, аз го виждам.
— Ами то дали мръзне сега?
— Мръзне, горкото!

Дълго стояха опулени и мълчаха. Зимният вятър свирeше жаловито като майка на гробището.

— Како — попита Петърчо, — онуй момиче, нашето, дали ще умре от студ?

— Ще умре, милото, не чу ли какво рече татко, когато вечеряхме.

— Хайде тогава да го приберем на топло!

— Вие какво току шепнете? Защо не спите? — обади се майка им в тъмнината.

— Добре, мамо — отвърна Петърчо.

— Почакай още малко, да заспи и мама. Тогава ще приберем нашето човече — проговори Марийка на Петърчовото ухо.

Млъкнаха. Когато майка им притихна в леглото, те станаха безшумно, наметнаха си дрешките и излязоха навън. Брулна ги леденият вятър. Едвам напипаха в тъмнината снежното момиче. Обхванаха го с ръце, откъртиха го от снега и внимателно го вмъкнаха в къщи. Сложиха го под камината. Постлаха му меко, положиха го в леглото, завиха го с едно одеяло и успокоени легнаха да спят.

На заранта, като станаха, първата им работа беше да събудят снежното момиче. Затекоха се към огнището — що да видят: под одеялото наместо синеокото снежно човече имаше само една локва бистра вода!

Разказаха на баба си. Баба им прихна да се смее, а те горчиво заплакаха за стопеното синеоко момиче.

МЪРМОРАН И МЪРМОРАНКА

В една къщурка с провалена стряха и кривнат комин живееха двамина стари хора — дядо Мърморан и баба Мърморанка. Те бяха клети сиромаси. Имаха само една козица с дълга брадица и едно криво пате, дето тъй се клати. Дядо Мърморан всеки ден изкарваше козичката от кошарата и тръгваше подире ѝ. Козицата си мяташе брадицата под клоните на старите дървета, катереше се по скалите, търчеше нагоре-надолу по хълмовете. Дядо Мърморан тичаше от сутрин до вечер след нея и я молеше:

— Поспри малко, козице, и аз да си поема дъх. Много се уморих. Нали знаеш, че съм много стар човек.

Ала козицата се преструваше на глуха.

Вечерно време дядо Мърморан се прибираше капнал от умора. Най-напред стъкваше огъня. Сетне почваше да дои козицата и подваряваше прясното мляко в менчето. В една голяма паница той дробеше сух хляб и го заливаше с топличко мляко. Тогава в къщи се прибираше баба Мърморанка. Тя по цял ден скитореше из село, надничаше през плетищата, събираше новини и ги развяваше от единия край на другия. Щом се дигнеше на попарата фанарата, дядо Мърморан викаше на баба Мърморанка:

— Скоро взимай лъжицата, бабо Мърморанке, че на попарата отиде фанарата!

— Дръж я, Мърморане! — се обаждаше гладната баба, грабваше от лъжичника една голяма лъжица и начеваше лакомо да сърба. Дядо Мърморан

чакаше да го покани, ала наместо да го покани, баба Мърморанка почваше да му вика:

— Бре, Мърморане, ти пак забрави патето! Трябва да е пукнало от глад горкото пате! Никой не мисли за него.

Дядо Мърморан бързо снемаше от свеслото една суха царевица, почваше да рони зърна в калпака си и ги отнасяше на патето. В туй време баба Мърморанка омиташе попарата.

Тъй живееха.

Една вечер дядо Мърморан надроби попарата и като се дигна фанарата, викна към баба Мърморанка, която лежеше сред двора на очите си и риташе нещо сърдита.

— Тичай, бабо Мърморанке, че отиде на попарата фанарата!

— Не ти ща аз тебе попарата!

— Защо?

— Мъчно ми е. . .

— Моля ти се, кажи какво има? — разтревожи се дядо Мърморан и нежно почна да я глади по главата.

— Няма какво да ми се молиш. Аз съм решила тази вечер да не слагам хапка в устата си, пък утре отивам да се хвърля в дълбокия вир.

Дядо Мърморан изтръпна от страх.

— Не думай! — уплашено каза той. — Какво ти е толкози докривяло?

— Как да не ми е криво, Мърморане? Нашата съседка Митра, тая квачка хитра, се е пременила с ново кожухче, а пък аз ходя цялата в дрипи! И аз искам кожухче!

— Искаш, ама няма. Нали знаеш, че Късия ни дърпа.

— Митриният мъж, и той си няма пари, ама е ловец. Тръгне ли на лов — в гората има-няма, за него все ще се намери една лисица.

— Имаш право. Само че аз какво мога да сторя?

— Убий една лисица!

— Нямам пушка.

— Ще купиш!

— С какво да я купя?

— Продай козицата!

— Ами сетне?

— Сетне е лесно. Като порасне патето, ще снесе девет яйца. От тях ще се измътят девет нови патета. Кога почнат да носят и те, на ден ще събираме по една кошница пачи яйца. Тогава ще видиш какъв живот ще заживеем!

— Ела сега да ядеш, че изстина попарата.

— Няма да сложа къшей в устата си, додето не ми донесеш лисичка.

И баба Мърморанка легна пак на очи. Отново започна сърдита да рита.

На другия ден дядо Мърморан подкара козичката да я продаде. Като стигна на пазара, старецът рече на козицата:

— Прощавай, душице! Ти беше една млечна бъчвица без дъно. Много ще ми бъде мъка за твоето топло мляко, ала няма що да сторя. Да ти кажа истината: не ме е страх толкози от баба Мърморанка, колкото ме е страх от сянката ѝ.

— Прощавай! — отвърна козицата тъжно и тръгна след новия си стопанин.

Дядо Мърморан с получените пари си купи една вехта пушка. Върна се в къщи. Изправи се на прага и се почеса по тила.

— Не зная как да помамя лисичката, че да я гръмна. . .

— И туй ще те науча! — викна баба Мърморанка. — Ти вземи патето и го вържи с конец за крака. Като идеш в гората, набий едно колче и вържи другия край на конеца за колчето. След това се скрий в някоя шубрака и чакай. Патето ще вземе да кряка, лисицата ще го чуе и ще пристигне. Щом посегне да го лапне, ти я гръмни! Хем да не я оставиш да го налапа!

Каквото го научи баба Мърморанка, това стори дядо Мърморан. Замина към гората. Като наближи и видя, че под дърветата е тъмно, рече си на ума:

— Не влиза дядо Мърморан навътре в гората да го изядат мечките. Не е дядо Мърморан вчерашен. Лисицата, ако е човек, ще ми влезе в положението и ще дойде тук на полянката, да я гръмна.

Върза патето за едно колче и то, нали е глупаче — започна да граче. Чу го лисицата и пристигна. Дядо Мърморан нагласи пушката, прицели се и рече:

— Добре дошло, кожухче!

— Бум! — гръмна пушката.

Облак дим закри патето и лисицата от очите на добрия старец. Когато пушекът се дигна, дядо Мърморан отиде да прибере лисицата, но що да види — от лисицата няма следа, а до колчето лежи горкото пате — простреляно. Наместо лисицата дядо Мърморан улучил патето.

Зарони сълзи добрият старец и си тръгна с наведена глава.

Тъй останаха дядо Мърморан и баба Мърморанка без козица с брадица и без криво пате, дето тъй се клати. И наместо попара сега гълтат фанара.

СИНЬОТО ЦВЕТЕ

Над чешмата до високия плет, който огражда дядовия Медарков пчелин, през пролетта падна едно мъничко семенце. Довяно от незнаен край, то се намести в рохкавата пръст зад един камък, пукна се и поникна. Две зеленикави листенца, като крилца на пеперудка, трепнаха под сянката на камъка. На същото място се беше вече източила една дългостебла тиква. Нейното дебело вже пълзеше нагоре по плета и разтваряше големи зелени листа като дъждобрани. Веднъж, като се обърна назад, тиквата съзря до корена си слабото растение и кипна. Зашумоля гневно с листата си:

— Що щеш тука? — викна тя. — Не знаеш ли, че аз съм господарка на тая земя? Кой ти позволи да смучеш сока на моята пръст?

Малкото стръкче се дръпна уплашено:

— Аз бях семенце. Вятърът ме донесе тука. Без да ща, паднах до твоя корен и поникнах.

— По-скоро да се махаш или ще те покрия с най-големия си лист и ще те държа на тъмно, докато загинеш!

Като чу тая закана, стръкчето се опита да се отскубне и избяга, но коренчето го държеше здраво там, където се беше родило. И нали стръкчето беше боязливо, то се потули зад големия камък — да не го вижда тиквата.

Преваляха пролетните дъждове. Слънчевите лъчи подсушиха намокрените гнезда на птиците. Дигнаха нагоре глави дядовите Медаркови слънчогледи. Пчелите тръгнаха за мед. Тиквата се разклони и покри целия плет. Най-горе върху трънето се появи един зелен плод като краставица. Той бързо порасна. Стана голям и почна да жълтее. Тиквеното вже се радваше:

— Ох, на мама хубавицата! Аз родих най-голямата тиква на света!

А стръкчето се гушеше под сянката на камъка и не смееше да порасне.

Веднъж върху камъка кацна едно птиче-чуруличе и се залови да си точи човката.

— Ай, стръкче недорасло! — извика птичето. — Защо се криеш в сянката на студения камък? Ти ще загинеш, ако не се покажеш на слънцето. Дигни се нагоре към светлината.

— Страх ме е — отвърна стръкчето.

— От кого?

— От тиквата. Тя не може да ме понася.

— Не се бой от тиквата. Тя не гледа вече надолу. Такива като нея, покачат ли се на високо място, забравят ония, които са долу.

В туй време край плета мина едно магаре и захвана да се дръгне.

— Хей — викна му тиквеното вже. — Я погледни моята дъщеря! Не е ли по-хубава от слънцето, а?

— Не е — отговори равнодушно магарето.

— Осел! — презрително рече тиквата. — Няма ли кой да ти одере кожата и да направи от нея тъпан?

— Ти да мълчиш — изви око нагоре магарето, — защото, когато огладнея, ще дойда да изям дъщеря ти!

— Черната чума да те изяде! — почна да го кълне тиквата и целият дядов Медарков плет се разтресе.

Отиде си лятото. Малкото стръкче, насърчено от крилатата гадинка, се дигна нагоре, разпери листенцата си и потъна в есенната позлата. Три дни го милва кроткото слънце. На връхчето му се появи една пъпка, наедря и се пукна. Едно мъничко синьо цвете се усмихна като око на дете.

Слънчогледовите пити станаха като трапези. Пче-

лите напълниха кошерите с мед. Веднъж на чешмата спря задъхан и ожъднял пътник с разтворена риза на гърдите, леко бяло палто и сребърна коса. Подире му дотърча мургаво девойче с червена панделка на главата.

— Татко! — развика се девойчето. — Да не пиеш студена вода.

— Защо? — попита бащата.

— Защото си уморен бе, татко!

Бащата седна на тревата да отдъхне, а момичето надникна през плета на пчелина:

— Колко много кошери? Татко, ще ми купиш ли мед?

— Ще ти купя, но ти днес нищо не си ми подарила.

— Какво да ти подаря? — замисли се девойчето и залута поглед наоколо. Щом съзря синьото цвете под камъка, то ахна, наведе се и го откъсна. Сетне коленичи пред баща си и го бодна на палтото му, точно там, където тупкаше бащиното сърце.

— Хубавинко ли е, татко? — попита момичето.

— Чудно хубаво.

Сърцето на човека с бялата коса полека тупкаше.

— Кое си ти, дето тупкаш вътре? — попита цветето.

— Аз съм сърцето на този човек.

— Какво работи той?

— Пише денем и нощем книги за децата. Много е уморен. Той умее да разказва смешни истории. Затуй портретът му е окачен в училищните стаи, а народната власт окачи на гърдите му червеното знаме на труда. Да видиш колко обича малките!

— Ами такива цветчета като мене обича ли? — плахо попита цветенцето.

— С цялата си душа.

— Какво ли ще ме прави?

— Ще те натопи довечера в една чаша с вода и докато пише — все тебе ще гледа.

— Аз съм най-щастливото нещо на земята! — промълви синьото цвете.

Изведнъж човекът извърна главата си и се загледа към пчелина. Цветето също премигна с листенцата си и що да види: магарето, което се беше заканило, че ще изяде тиквата, дърпаше разклонението вече надолу и го свличаше. Пъпчивата тиква тупна на земята, удари се върху камъка и се пукна. Магарето я захапа.

— Олелее! — развика се отчаяно омаломощеното тиквено вже. — Този осел яде дъщеря ми. Тя е най-хубавата тиква на света!

— Най-хубавата тиква ще нахрани най-умната глава — философски проговори магарето и повлече тиквата.

Човекът със синьото цвете, който разбираше магарешки език, се усмихна и тръгна по пътеката нагоре към дома си. Мургавото девойче го хвана подръка и закрачи редом с него.

АНТИКАТА

Едно чернооко тракийско момиче мина по улицата, нарамило на кобилица две кошници с грозде. На заплетената му коса се клатушкаше сребърна антика, увиснала на червен конец. Върху гладкото кръгче на антиката личеше мъничък конник с дълго копие и шлем на главата. Конникът спокойно яхаше. Когато девойчето посегна да прехвърли кобилицата от едното си рамо на другото, косата му се преметна, нанизаната антика се изхлузи от конеца и се отрони. Падна насред пътя. Звънна като пчела и се търкулна. Спря на плочника между два камъка, недалеч от прозореца на книжарница «Паиси Хилендарски». Нейният звън стресна една мравка, сладко задрямала в дълбея до едно пукнато гроздово зърно. Мравката скочи, запълзя напред-назад, покатери се върху антиката и рече:

— Най-сетне! Доживях деня, в който от небето почнаха да падат сребърни пари. Дали ще бъда жива да дочакам и жълтиците?

— Аз не съм паднала от небето — обади се с тънък гласец антиката.

— А откъде идеш?

— Много съм отдалеко. Моето родно място е древният финикийски град Тир. Там ме направиха преди три хиляди години.

— Тогава ти си по-стара от мене — поклати замислено глава мравката.

— Кога си раждана? — попита антиката.

— Тая година, когато бликна тревата и се затопли земята.

— Тогава аз наистина съм малко по-стара от тебе — усмихна се неволно антиката. — Ти навярно и за финикийците нищо не си чувала? Искаш ли да научиш нещо за тях?

— Искам — тихо проговори мравката.

— Те бяха — почна антиката — прочути мореплаватели и търговци. Корабите им браздяха морята и стигаха до най-отдалечените градове на стария свят. Опъваха платната им сръчни веслари, които работеха наместо мотори. По пазарите продаваха кедрово дърво и вино, червена боя, кехлибар и роби с вързани ръце.

— А ти как си дошла тук от Финикия? — попита мравката.

— Моята история е дълга. Когато излязох от монетарницата, бях новичка и шлемът на моето конниче блещукаше като росна капчица. С кораб, който приличаше на огромен резен от диня, аз доплувах до стария черноморски град Аполония. Той беше голям и шумен пристанищен град. А на хълма, който се оглеждаше в тихия залив, въртяха платнени криле десетина вятърни мелници. Един мелничар донесе на кораба торбичка, пълна с меко пшенично брашно. Финикийците взеха брашното и му платиха с мене. Мелничарят не ме показа никому, а влезе в града и си купи една огромна делва за вино. Даде ме на грънчаря. Оня грънчар беше богат човек. Той имаше голям кораб и роби веслари. Още на другия ден корабът на новия ми стопанин потегли към Бяло море и спря в столицата на древна Елада — Атина. Там имаше огромно игрище, където млади хора мятаха дискове, хвърляха копия и се надбягваха на колесници с две колелета. Помня, че пред входа на игрището заварихме един слепец: белобрад старец с арфа. Той пееше чудни песни. Възпяваше някогашната Троянска война, бързоногия Ахил, юначния Хектор и хитроумния Одисей. Народът се тълпеше да го слуша. До рамото му стоеше право едно босо-

ного момиче с бляскави очи и бяла туника. Туй момиче беше внучка на слепия певец. Моят стопанин грънчарят не влезе в игрището, ами седна на най-близкия камък до певеца, поглади брадата си и го слуша до залез слънце. Когато игрите свършиха и навалицата се пръсна, грънчарят ме извади от кесията си и ме пусна в шепата на белобрадия. Певецът ме потърка между двата си пръста и рече на внучката си:

— Тая паричка е за тебе. Нанижи я на един конец и я сложи на шията си.

Няма никога да забравя ония години, които прекарах при стареца. Той напълни душата ми с песен. Сърцето ми се топи, когато си спомня неговия глас и крилатите думи. Девойчето го водеше за десницата по шумните градски улици, покрай брега на морето и по стръмните планински пътеки. Когато привършеше песента и уморено отпуснеше арфата на земята, внучката се навеждаше и с обич доближаваше кораловите си устни до десницата му. Една вечер замръкнахме в глухо рибарско селище. Певецът беше грохнал и гладен, а нямаше с какво да си купи хляб. Пред една хлебарница внучката на стареца ме откъсна от шията си, подхвърли ме на хлебаря и пое от ръцете му един топъл хляб със зачервена кора. Подаде го на певеца и двамата изчезнаха в мрачината. Разделихме се и вече никога не съм го срещала.

Отново тръгнах от ръка на ръка. Много векове се търкалях по света. Когато бях в столицата на Египет — Тива, — срещнах легионите на Александър Македонски, който беше тръгнал да завладее целия свят, но смъртта му пресече пътя във Вавилон. Римляните, които владееха бреговете на Средиземното море, ме отнесоха в своята столица — Вечния град. Там видях юначния тракиец Спартак, който разбунтува робите и ги поведе на пристъп срещу Римската империя. Спартак работеше като учител в едно училище за гладиатори. Той беше напет, сръчен и умен. От него гладиаторите се учеха как да боравят с двуостър меч. Когато робите грабнаха

оръжието да се бият за своята свобода, той ги отведе на оная планина, където димеше вулканът Везувий. Римляните вървяха подир бунтовниците със силна войска. Планината беше скалиста и стръмна. Отгоре надолу слизаше само един път и римляните го пресякоха. Тревога обхвана обсадените роби, но Спартак не се уплаши. Той заповяда на своите хора да нарежат лозина от дивите планински лози и да изплетат здрави стълби. Късно след полунощ, когато долу римските войници задрямаха, въстаниците безшумно се спуснаха един след друг по лозовите стълби, заобиколиха римския стан и го нападнаха. Ужас обхвана Вечния град, когато робите от всичките кътища на империята почнаха да се сбират под знамената на Спартак. В Апулия стана последният бой. Преди срещата между робите и техните господари неустрашимият Спартак изкара меча си от ножницата и погуби своя кон.

— Ако изляза от тоя бой победител, коне, колкото щеш! Ако загина, никакъв кон не ще ми бъде потребен! — извика той и се хвърли там, където искряха стоманените мечове. Загина Спартак, но името му грее като звезда във вековете.

Един търговец на стъкленици за сълзи ме отнесе в някакъв тракийски град и ме предаде на един селянин срещу кошница грозде. Но преди да узная къде се намирам, селянинът ме отнесе в своя дом, пусна ме в едно гърне и ме зарови в нивата си заедно с още четиридесет и седем монети. Хиляда и петстотин години прекарах под земята. Хиляда и петстотин пъти нивата ражда жито, а от гнездата на дърветата изхвръкнаха хиляда и петстотин поколения птички. Случайно ме изрови с големия плуг трактористът на сегашното кооперативно стопанство. Цялото гърне с монетите той предаде в музея, само мене задържа за дъщеричката си. Тя подскочи от радост, като ми видя конничето, върза ме с червен конец на косата си, грабна кобилицата с кошниците, набра узряло грозде от лозето и тръгна насам. Тъкмо на туй място се отроних. Къде се намирам?

— Ти се намираш в едно село, близо до някогашния град Филипополис, основан от бащата на Александър Македонски — отговори мравката, която, макар че беше мъничка, много неща знаеше.

— Как се казва този град сега?

— Пловдив.

— Ах, колко съм стара и уморена! — изпъшка антиката. — Тежат ми хилядолетията. Цялата земя обиколих. Видях крушението на стотици държави и най-сетне дочаках годините, когато навсякъде окованите роби захванаха да трошат оковите си. Искам вече да си почина.

— Защо не идеш в музея? — попита мравката.

— Какво нещо е музеят?

— Не знаеш ли? Дом на старините. Аз познавам тукашния учител. Ще му кажа да те вземе и да те отнесе в градския музей. Но в замяна искам да ми отстъпиш твоето войниче.

— Защо ти е? — попита антиката.

— Ще го поставя тука на пост, за да варди гроздовото зърно от лакомите кокошки, докато изтичам до мравуняка и повикам другарките си задружно да го изтикаме до в къщи. Много е сладък сокът на зърното.

— Може — усмихна се антиката.

Войничето се раздвижи, подгони коня си, обиколи антиката и застана на стража до гроздовото зърно.

Наоколо притъмня. Появиха се светкавици. Заваля дъжд.

Конникът каза на антиката:

— Мамо, позволи ми да се подслоня под стряхата на оная книжарница, додето спре дъждът.

— Иди, чедо! — рече антиката.

Додето капките тупкаха на улицата, металният финикиец препусна към грейналата витрина и започна любопитно да разглежда подредените мастилници, пародръжки, детски играчки, книги. По едно време той съзря върху корицата на един голям том

образа на величествения старец, когото беше виждал някога.

— Как се казва този старец? — попита конникът едно порцеланово зайче с дълги уши.

— Нима не го знаеш? — отвърна зайчето. — Този е великият Омир.

— Защо са го изписали върху книгата?

— Защото в нея са напечатани песните му за Троянската война.

— Тъй ли? — развълнува се малкият конник, смахмузи коня си и препусна към майка си.

Дъждът бързо престана, но придошлият порой отвлече и зърното, и мравката, която тичаше разтревожена. През разкъсаните облаци се показа златната глава на месечината. Тя плуваше тъй, както е плувала преди три хиляди години.

Антиката я гледаше и мълвеше:

— Всичко на този свят се мени. Воденичните камъни на времето смляха милиони хора. Само ти си вечна, златна месечино!

— И песните на дивния певец Омир, когото срещнахме в древна Елада! — обади се финикийският конник и като се намести върху антиката, отпусна копието си и заспа изведнъж. . .

МАЙЧИНА КЛЕТВА

Стара тракийска легенда

Не забравяй никога родината си! — прошепна с немощен глас умиращият.

— Какво каза, господарю? — наведе се над леглото неговият верен прислужник.

— Помни — раздвижи засъхналите си устни болният, — че на този свят имаш майка и родина! Тежко на оня, който не се отзове на майчиния глас.

Полека се наляха хлътналите очи на стария владетел. Две големи сълзи блеснаха и потекоха по страните му. Умираше господарят на Вавилония, отиваше си управителят на приказния град Вавилон и душата му се бъхтеше от мъка. В най-последния час пред очите му трепна едно равно, тихо, зелено поле. Люшнаха се звънци на бели стада. Полека започна да плакне бреговете си една широка река, в чиито води се оглеждаха стари върби с набръчкана кора и безпомощно увиснали надолу клони. Пъргави малки рибки с червени опашки подхвръкваха като крилати пилета нагоре и вълнуваха успокоената вода. Ах, това тихо, зелено поле, над което с проточени шии летят бели щъркели, е равна Тракия! Реката, която плакне бреговете, накичени със сребролисти върби, е Марица. А овчарите, които свирят тъй хубаво, че сякаш кавалите им говорят, са родните братя на вавилонския цар.

— Къде сте, мои братя? Къде си и ти, майко?

Болният се унесе. Заниза се в душата му керванът на младите години. Явиха се родни, мили лица,

близки до сърцето му. Те стояха напреде му и го гледаха с укор, загдето ги беше забравил в ония години, когато седеше на царски трон и милиони хора му се покланяха. Той си спомни как едно време напусна родното си село, за да тръгне с войниците на Александър Македонски към Азия. Спомни си кроткия есенен ден, когато яхна младия си кон и потегли. Тракийското поле беше жълто, шумата на дърветата капеше, а слънцето като око, напълнено със сълзи, едвам припичаше. Една стара жена, прехапала устни от мъка, държеше юздата на коня и се молеше:

— Постой, чедо, още малко да те погледам и да ти се порадвам! Сърцето ми казва, че вече никога няма да те видя.

Тази стара жена беше майка му.

Владетелят на Вавилония въздъхна. Изведнъж нова картина оживя пред очите му. Чу се тежък тропот на копита, зацвилиха уморени коне, светнаха шлемове. От горещия пясък на пустинята се зададоха войниците на македонския цар и се втурнаха към стените на библейския град Вавилон. Чудна светлина заливаше тогава града. Морно течеше една река сред цветущи градини и бели къщи, накацали на земята като едри лебеди. С гръмовит глас се обърна Александър Македонски към войниците си:

— Този град, който прилича на вълшебна съкровищница, защото е пълен с имане, този град, където изкусни ковачи коват тънки саби, що се вият като змии и дръжките им са украсени с драгоценни камъни, този град ще подаря на оня мой войник, който пръв се промъкне между вражите стрели и се покатери върху крепостната стена!

Легионите се залюляха като море. Настана страшен бой. Обсадните машини забучаха. Боеви колесници почнаха да бълват огън, а каменометниците удариха с едри камъни крепостните кули. Облаци дим удавиха града. Пръв се покачи върху високата стена младият тракиец от малкото село край бреговете на Марица. Подир три дни получи от ръцете на

щедрия си господар владетелския меч на Вавилония. Седна тракиецът на престола и господарува девет години време. Стегна порутените стени на града, събра силна войска, разшири границите на държавата, потъна в злато.

Веднъж в двореца му влезе странен човек — с овчи калпак, с цървули на краката, червен пояс и лице, почерняло от горещия пустинен вятър. Той беше дошъл от далечна земя.

— Бате — каза бедният гост на вавилонския владетел, — аз съм твоят по-малък брат. Не ме ли познаваш? Дойдох от Тракия. Научихме се, че ти си станал голям човек и имаш толкова войници, колкото зърна пясък има в пустинята. Чухме, че твоите войници били храбри като лъвове. Проводиха ме да искам помощ. Варвари от север, облечени в кожи на зверове, въоръжени с брадви и къси мечове, нахлуха в родината ни. Грабят стадата ни, горят нивите ни, отвличат в робство невестите ни. Ела да ни помогнеш!

— Не мога да дойда — отвърна владетелят на Вавилония. — Моите войници са научени да се бият само когато са настанени върху гърбовете на големите слонове. Пустини и морета делят Вавилон от Тракия. Как ще прекарам слоновете си през моретата?

С наведена глава си тръгна тракийският овчар.

Минаха още девет години. Отново във Вавилон пристигна същият овчар и падна на колене пред владетеля.

— Бате — замоли се той, — нашата майка е на смъртно легло. Ела си да те види! Тя иска на смъртния си час да прегърне своя най-голям син — господаря на Вавилония.

— Не мога да дойда — отказа повторно господарят, — защото Вавилон е пълен с боляри, които искат да сложат на главите си царски корони. Щом стана от престола, други ще седне на него.

Пак наведе глава малкият брат, тръгна си и се закле никога вече да не стъпва в столицата на своя брат.

А когато се върна в Тракия и майката чу какво е казал нейният син, надигна се, погледна към далечината и тъй го прокле:

— Ако някога, синко, ти стане свидно за родния край и се върнеш в Тракия, дано се вкамениш!

Цял живот господарува тракиецът във Вавилония. Води война, посреща и изпраща царе от всичките краища на земята, трупа злато и най-подир легна да мре.

— Чувай — обърна очи той към своя верен прислужник, — чувай какво ще ти заръчам. . . Още тази нощ, като издъхна, тайно от другите да натовариш шест камили с имане. На седмата привържи моя ковчег и карай към Тракия! Искам да бъда погребан в родната земя. . .

— Слушам, господарю, последната ти поръка ще бъде изпълнена!

Същата нощ, когато месечината угасна зад един облак, седем камили, натоварени с тежък товар, излязоха от Вавилон и се упътиха през пустинята към морския бряг. Върху един голям кораб камилите и техният водач плувнаха по моретата, минаха покрай чужди и непознати страни и подир два месеца път слязоха на тракийския бряг. Беше пак тиха есен, когато седемте камили от Вавилония нагазиха потъмнялата трева на тракийското поле. Марица носеше опадала шума към бреговете на Бяло море. Цял ден пътува керванът през полето и вечерта керванджията спря камилите да нощуват. Наведоха се ожаднелите добичета, пиха вода от Марица и се пръснаха наоколо. Бърже настана нощ и в далечината затрептяха далечни огньове. Керванджията се обърна към ковчега с мъртвия и рече:

— Господарю, стигнахме вече. Тука е твоята родна земя!

И посегна да снеме ковчега. Но щом ковчегът с мъртвия вавилонски владетел опря до земята, изведнъж се вкамени. Превърнаха се на камък и седемте камили с имането на гърбовете.

Майчината клетва се сбъдна.

Минаха оттогава много векове. Времето неуморно трупа с две шъпи пръст върху вкаменените седем камили, догдето сред равното поле израснаха седем високи хълма. Върху тези хълмове лежи днешният град Пловдив.

ПРЕДАТЕЛ

1393 година. Запомнете я, малки българчета! Тогава падна от главата на цар Иван-Шишмана българската царска корона и петстотин години народът прекара в тежко иго. Тогава Челеби Сюлейман, синът на Баязида, завладя Велико Търново, изкла най-смелите мъже, отведе на заточение патриарх Евтимия, великия старец, който беше юначен покровител на българския народ, и над приказния царски дворец на Царевец се развя червено турско знаме с полумесец и звезда. Три месеца време Челеби Сюлейман обсажда Велико Търново, каменното сърце на България. Градът беше опасан с колан от камък и нито една турска обсадна машина не смогна да пробие здравата крепостна стена. Отгоре, от бойниците на островърхите кули, излитаха острите стрели на българите и косяха гъстата войска на Челебията, както тънка коса коси тревата на млада ливада. Преди да вдигне обсадата и потегли назад посрамен, турският военачалник сбра пашите си на съвет и ги попита:

— Няма ли между турците нито един войник със здрави плещи, който да налегне с гръб Желязната врата на Царевец и да я открърти — за да нахлуем в крепостта?

Пашите мълчаха с наведени глави.

Челеби Сюлейман продължи с болка на сърцето:

— Няма ли герой, роден от ханъма, който да се покатери нощем на крепостната стена, да скочи вътре, да избие стражата и да отключи портата?

Пашите мълчаха.

— Защо мълчите? — викна Челебията. — Орехи ли има в устата ви?

Тогава се вдигна най-старият паша и рече тъй:

— Господарю, аз познавам един герой, който може да влезе в крепостта на българите.

— По-скоро тичай да го доведеш!

Старият паша излезе от шатрата на военачалника, прекоси през черния мравуняк от войници, които сърбаха чорба от големи пръстени гърнета с дървени лъжици, и слезе към близката долчина. В долчината едно престаряло магаре мирно хрупаше зелени бодили и гонеше с лявото си ухо магарешките мухи, които упорито се мъчеха да влязат в очите му, за да разберат защо плаче. Пашата откърши една жилава върбова пръчка и го подкара напреде си. Откара го към шатрата, където заседаваха пашите, и викна отдалеч:

— Ето, господарю, героя!

Челеби Сюлейман сви очи и брадата му затрепера.

— Как смееш да се гавриш със своя господар? — избухна той и вдигна тежкия си ятаган да посече стария паша.

— Стой, бащице мой, не бързай — отговори му пашата, — чакай да ти кажа! Аз не се гавря, а повтарям: този е героят, който ще превземе орловото гнездо на българите. Господарю, на този свят няма стена, която да не бъде пробита от жълтицата. Заповядай да натоварят върху гърба на магарето две торби, догоре пълни с жълтици. Поръчай натовареното магаре да бъде отведено тая нощ пред Желязната врата и чакай да видиш какво ще стане.

Както каза пашата, тъй стори Челеби Сюлейман. Напълни две торби с жълтици от съкровището, сам ги метна върху гърба на магарето и подаде повода му в ръката на един наемник, който от Мала Азия беше потеглил подир турската войска, да бижe гърнетата на войниците. Наемникът отведе магарето, щом се стъмни, пред Желязната врата. Нощта беше лунна. Гробищно спокойствие милваше позлатените

високи кули на Шишмановите дворци и болярските къщи. Умореният град тежко дишаше, потънал в дълбок сън. И когато месечината се издигна над Желязната врата и откритите жълтици светнаха като разрината жар, отгоре през една бойница две жадни очи се впиха към торбите.

— Какво свети там долу? — попита един тих и треперлив глас.

— Пари́ светят, имане гори — зашепна наемникът. — Челеби Сюлейман ще напълни с тях джобовете на оня, който предаде ключа на крепостта.

Двете очи блеснаха като два раздухани въглена.

— Много ли са жълтиците?

— Две пълни торби.

— Всичките ли ще получа?

— Всичките до една. На мене, ако искаш, можеш да дадеш само една — да си купя кон, за да натоваря плячката, която ще награбя от Велико Търново.

— Ами по какво ще ме познае утре пашата?

— По името. Как ти е името? — попита наемникът.

— Името си не обаждам. Аз нося обица на ухото си. Тъй да му кажеш: един човек с обица на лявото ухо предаде ключа на Желязната врата.

И когато тежкият ключ падна отвъд и звънна в краката на наемника, ръцете му се разтреперaха. Щом настъпи потайна доба и уморените защитници задрямаха, той завъртя железния ключ и отвори вратата на търновската крепост.

На другия ден ордите на Челеби Сюлеймана нахълтаха като мътен порой в предадения град. По улиците потекоха ручеи от кръв, къщите, черквите и дворците пламнаха.

В туй време Челеби Сюлейман, седнал пред шатрата си на Гарга баир, бавно отчиташе зърно след зърно от броеницата си. Откъм града двама чернолики войници доведоха пленник. Пленникът падна в краката на турския военачалник и бърже заговори:

— Аз съм оня, който предаде нощес ключа на Желязната врата. Ето я обицата на лявото ми ухо.

— Ти ли си? — попита пашата. — Защо си дошел?

— Искам наградата.

Челебията заповяда да му дадат торбите.

Предателят, като видя златото, обезумя от радост и започна с трескави пръсти да рови жълтиците.

— Парят! — извика той със задавен глас и си дръпна ръцете.

Изправи се, протегна десница към града и рече:

— Господарю, погледни какъв град, по-скъп от елмаз, ти предадох. Какво ми плащаш за предателството? Само две торби жълтици. Малко са. Дай ми още толкова!

Турчинът го погледна с презрение.

— Ако не ти се дават много, прибави поне още една торба! Ако не даваш една торба, нагреби ми една паница! Не може ли? Дай тогава една шепа!

Челеби Сюлейман прехапа долната си устна.

— Всемогъщи, още една жълтица поне няма ли да ти се откъсне от сърцето? — умолително го погледна предателят.

Челеби Сюлейман скокна прав и с разтреперан глас се обърна към палача, който стоеше пред шатрата, опрян на тежкия си ятаган:

— Дай му награда, достойна за един предател!

Палачът измъкна ятагана си, издигна го високо, замахна и с един удар отсече главата с ненаситните очи. Отсечената глава се търкулна.

Тогава предателят грабна окървавената си глава и хукна да бяга с нея нагоре. Дълго време той се катери по голия каменист хълм и най-сетне се спъна върху един камък, падна и издъхна.

Българите го затрупаха с проклятия и камъни. И до ден днешен стои грамадата, под която лежи затрупаният предател на Велико Търново.

СТАРИЯТ БРЯСТ НА ЦАРЕВЕЦ

Предание

Който не е ходил във Велико Търново, на Царевец, той не знае за големия бряст, разперил своите могъщи клони над развалините на старите, разрушени вече дворци, болярски къщи, църкви и кули. От голямата непристъпна крепост на древния български град, която е опасвала като камен колан столицата, сега са останали само голи полусрутени стени, обрасли с трънe и коприва, и разхвърляни камъни, по които лятно време се припичат зелени гущери. И никой не помни славата на отминалото време. Само старият бряст, който иде от пет века далечина, е останалият жив свидетел от времето на цар Иван-Шишмана. Той помни навярно трепета на горещата десница, която се е докоснала до него. Помни и последния сън на последните защитници на великата столица. И може би нощем, когато градът долу заспи и кротък вятър полюшне клоните, брястът почва да разказва. Но кой разбира шепота на листата?

Сред народа ходи чудна легенда за стария бряст.

. . .Анадолските турци, поведени от Челеби Сюлеймана, яхнали на арабски коне, с бели чалми, боздугани и криви ятагани, след като потъпкали родната земя, се появили пред Желязната врата на Царевец и там спрели. Поискали ключа на българското царство. Но цар Иван не им го дал. Тогава Челеби Сюлейман побил червен байрак със сребърен полумесец

на Гарга баир, седнал пред осипания със звезди шатър и казал на пашите:

— Довечера искам този байрак да се ветрее над най-високата кула на крепостта!

Пашите повели черния мравуняк. Пламнал страшен бой. Били се като зверове нападателите, но отстъпили поразени, когато паднала нощ. На другия ден боят отново пламнал. Защитниците от крепостта хвърляли камъни, огън, стрели и копия. Денем земята около крепостните стени натежавала от трупове, които падали като обрулени плодове. А нощем, когато стотина бели рогове от малоазийски бикове огласяли изтръпналата околност и обаждали на османските турци, че боят свършва, те бърже нарамвали труповете и очиствали бойното поле, за да налетят с нова стръв, когато се зазори.

Три месеца време траяла обсадата. Шишмановият град не се давал. Челеби Сюлейман повикал своя син една вечер и го попитал:

— Кажи, Исмаиле, как да превземем този град?

— Господарю — отвърнал младият му син, — да разбием стените на крепостта с топ, да съборим кулите и позлатените черковни кубета. Ще поискаме топ от падишаха.

— Погледни, Исмаиле, колко е хубав градът! Високи дворци и черкви, нечувано имане, можем да го разрушим само за един ден. Можем да изравним със земята този град, но знаеш ли колко века са го градили българите? Не искам да разрушавам туй юначно гнездо. Ще го взема цяло. Тук, в този град, ще спра и тук ще прекарам старините си. Погледни каква благословена земя! Виж тъмната вековна гора, виж сините скали, над които се вият орли, виж реката — опасала града като сребърен колан. Тука е рай, Исмаиле. Иди кажи на арабина да удари барабана под стените на крепостта. Нека обади на обсадените, че давам торби, напълнени със злато. Сухо злато ще дам на оня, който ми донесе ключа на Желязната врата!

Същата нощ, когато станало тъмно като в рог, един предател скочил от Балдуиновата кула и се затекъл към шатрата на Челеби Сюлеймана. Тогава в двореца на Иван-Шишман, последния български цар, се появил един непознат човек и му казал:

— Бягай на юг! Ключът на Желязната врата е в ръцете на турчина. Бягай на юг! Там ще намериш верни боляри и войници.

Царят излязъл от двореца. На върха на Царевец пламтял голям огън. Натъркаляни край огъня, хвърлили на земята щитовете си, в ризници, със стиснати в ръце ножове, спели страшно уморените войници. Била тъмна нощ, нямало жива душа наоколо и само шумът на Янтра тревожел техния последен сън.

Царят минал между заспалите, отишел при огъня, взел една горяща главня и я вдигнал нагоре. Жълточервен пламък огрял лицата на бранниците, блеснали ризниците и щитовете им, целунала ги огнена целувка по челата.

Очите на цар Ивана подирили спасение отнякъде и устните му зашепнали:

— Ако е съдено този град да загине, нека стане тъй, че в тази главня да се опази семката на моя народ. И когато донякога главнята се разлисти и покарат от нея млади клончета, нека този ден бъде първият ден на свободата над моята земя!

И той побил горящата главня в земята, погледнал с бащина болка войниците, които трябвало да напусне завинаги, и с твърди стъпки тръгнал. Яхнал белия си кон, подкован наопаки със сребърни подкови, излязъл вън от крепостта през тайното подземие и препуснал по хълма към Света гора.

На другия ден Царевец останал без цар, а ключът от крепостта бил в ръцете на Челеби Сюлеймана.

Нахлули страшните анадолски турци и подгонили като дивеч защитниците.

Подирили цар Иван-Шишман. Пуснали подире му най-бързата конница по драгижевския път, гдето двама пътници го срещнали, яхнал на бял кон.

Сутринта още цар Иван-Шишман стигнал до един бостан, където стопанинът, наведен, сеел дини.

— Какво сееш, дядо? — попитал царят.

— Дини — отвърнал бостанджията и като познал царя, изтръпнал.

— Да даде бог — благословил царят нивата, — до пладне милините плод да вържат, а довечера да има узрели дини!

И отминал.

Надвечер турската потеря стигнала до бостана. Единият от конниците обърнал коня си, нагазил към колибата на стареца и го попитал:

— Дядо, мина ли оттука вашият цар?

— Мина, ами.

— Кога мина?

— Отколе, синко, когато сях дините. — И старецът откъснал две големи узрели дини, срязал ги и подал по един резен на гонителите. Те яли и се върнали назад.

Стои сега над развалините на Царевец старият бряст, който е израснал от побитата главня през оня ден, когато донските казаци напоили конете си на Дунава. От някаква зла буря са откършени два здрави негови клона, а долу, край каменните стени на крепостта, се вие Янтра и шуми, и пее.

КАМБАНАТА НА СВОБОДАТА

Великотърновска легенда

Ако някой от нашите малки читатели отиде в стария престолен град Велико Търново, нека мине по равното сенчесто шосе през Света гора. По една стръмна пътека той ще слезе към легендарната река Янтра, ще прехвърли Турския мост и ще завие нагоре към Царевец. Още нестигнал някогашната крепост, малкият гостенин ще спре учуден пред големия камен лъв, легнал до входа на Царевец като верен страж. Зад гърба на лъва е Сечената скала. Доскоро над тоя стръмен прорез е имало дървен средновековен подвижен мост. Жителите на Царевец всяка вечер са го вдигали със синджири и крепостта е ставала недостъпна. Хълмът, където се извишавали някога дворците, сега израства към облаците, опасан с живописни пътеки и зашумен с гъста зеленина. Ето и бялата хижа, която е дом на туристите. Над нея пълзи нагоре една пътека. Тя се вие под борови дръвчета, между бодливи шипки и потъва в дълбоката до пояс трева. По тая пътека гостенинът ще стигне на самия връх, наречен Камбанен хълм.

Чуден свят се разкрива наоколо. В морна мараня потъват горите, където са потулени манастири от Второто българско царство. Сини орлови скали се спущат и падат в пропастта, издълбана от водите на Янтра. Реката лъкатуши, чурулика и водите ѝ горят като разтопено злато. А градът не може да

бъде описан с перо. Много векове гигантската ръка на времето е трупала къща върху къща и е създала това чудо за очите, за което патриархът на българската книжовност Иван Вазов пише, че нощем прилича на полилей със запалени кандила.

Върху Камбанния хълм има една полузарината яма. Край ямата — основи на каменни зидове. Някога, преди пет столетия, тука е имало една вехта черковка, с опушени икони и стройна висока камбанария. Тежка медна камбана е бучала над Царевец, а доле в черковката се е чувал гласът на последния български патриарх Евтимий. Когато османските турци, поведени от Челеби Сюлеймана, заградили Търново, великият старец Евтимий разбрал, че на българската държава е дошъл краят. Дълго мислил каква надежда да остави на поколенията, които са обречени на робство, и най-сетне решил. Една вечер той слязъл в Асенова махала, където доскоро работеха кожарите. През времето на Евтимия там са живели ковачите на старинни оръжия и леярите на черковни камбани. Евтимий влязъл в леярницата на най-сръчния майстор и му поръчал да излее една камбана с глас на млада жена, която пее по жътва, и да влее душа в разтопения метал.

— Коя душа? — попитал майсторът.

— Душата на българската история.

Майсторът разбрал. Щом разтопил в един огромен казан метала за камбаната, той отишъл при патриарха. Евтимий измъкнал изпод възглавницата си стара ръкописна книга с листове от кожа. В нея мъдрият старец бил разказал цялата история на българите. Той целунал книгата и я подал на леяря. Леярят слязъл в работилницата си и пуснал историята на Евтимия в казана с разтопения метал. Книгата изгоряла, ала нейната героична душа останала навеки включена в новата камбана. За пръв път камбаната забучала през оная страховита нощ, когато ордите на Челеби Сюлеймана нахълтали в крепостта и почнали да секат — де когото срещнат.

Разярен се изкачил върху Царевец турският военачалник и на кон влязъл в черковния двор. Евтимий дърпал въжето и камбаната плачела.

— Защо биеш тая камбана? — попитал турчинът.

— За да обадя на българския народ, че слънцето на неговата свобода залязва. Пада вековен мрак. Но ще дойде ден, когато камбаната пак ще забучи и свободата отново ще изгрее над нашата земя!

— Разрушете черквата! — провикнал се Челеби Сюлейман и заповядал да оковат във вериги беловласия патриарх.

Турците стръвно налетели в черковката и я запалили. Огънят запращял и пламъци обхванали камбанарията. Когато дървените греди изгорели, медната камбана рухнала с трясък и потънала в земята.

— Изкопайте я и направете от нея секири! — заповядал Челебията.

Запретнали се турците да копаят, но колкото повече копаели, толкова по-дълбоко в земята потъвала камбаната и те не могли да я намерят.

Минали вековете като черни птици над българската земя.

Народът много теглила претеглил, ала той знаел, че някъде в земята стои камбаната на свободата и чака да дойде хубавият ден.

. . .И разказват старите търновчани, че през 1876 година, когато пламнало Средногорското въстание, всяка нощ те чували изпод земята да ехти една камбана и гласът ѝ бил като глас на млада жена, която пее по жътва. Камбаната на свободата заехтяла с ясен и тържествен глас на другата година, когато братята руси освободители прехвърлили Дунава и победоносно се втурнали на юг към някогашната столица на България.

ЗНАМЕТО НА СРЕДНОГОРСКОТО ВЪСТАНИЕ

Там, където стои паметникът на младия момък, направен от желязо, с очи на орел и гола сабя в десницата, някога имаше една градина. Тиха градина, потънала в зелена шума и дъх на цветя. Над градинския плет хвърляше прошарена сянка стара круша с разперени черни клони. Сред градината — едно до друго две черешови дървета като млади невести се подигаха и сякащ гледаха навън. Те виждаха насреща огъня в Неновата ковачница. Ковачът Нено денем клепаше сърпове и мотики, а нощем точеше саби, правеше обръчи за черешови топчета и лееше куршуми. Неговият чук кънтеше като камбана.

Нено имаше малък брат хайдутин. Той водеше една хвърковата дружина в Балкана, нападаше турците, закриляше поробения народ и разгаряше пламък в младите сърца. Поробителите го дебнеха по стъпките като вълци. Когато един ден войниците на Омар бей донесоха главата на младия войвода — набучена на върлина, — цялото градче изтръпна от ужас. Децата запищяха, мъжете настръхнаха, улиците опустяха. От Неновата ковачница излезе една прегърбена жена. Тя дигна светлите си очи към набучената глава, затрепера, побеля като платно и протегна ръце. Поробителят наведе върлината с главата към нея. От шията на отсечената глава се отрони една капка кръв и падна в праха. С викове

и диви песни отмина ордата, която беше погубила войводата. Прегърбената жена дълго стоя на улицата с широко отворени безумни очи. Когато гласовете на войниците заглъхнаха, тя се наведе и нагреба с шепа праха, който беше попил кръвта, паднала от главата на нейния син. Влезе в градината, зарови тая шепа пръст под вейките на току-що разцъфтялата праскова. Почна да плаче. Нено ковачът направи паметник от камък и го поби под прасковата, а над празния гроб, редом с прасковата, посади едно тънко дръвце яворово — да расте за спомен. Дръвцето пое сока на капката юнашка кръв, пусна дълбоко в земята корен и почна бърже да се дига нагоре. Стъблото му се издигна стройно като свещ.

Веднъж ковачът влезе в градината със секира. Разтрепераната круша попита секирата:

— Кого ще сечеш, сестро?

— Черешите — отвърна секирата.

— Защо?

— Защото моят стопанин Нено е решил да направи два черешови топа и да ги опълчи срещу народните душмани.

Като издума тези думи, секирата заигра по дънерите на черешите. Рухнаха жилавите дървета на земята и преди да издъхнат, проговориха:

— Нашата смърт е сладка, защото паднахме за свободата на българския народ. Ние ще бъдем най-тежкото оръжие. Земята ще затрепери, когато започнем да гърмим.

Минаха три дена. Една сутрин секирата заблъска дънера на крушата.

— А мене защо сечеш? — попита крушата.

— И ти трябваш — отвърна секирата. — От тебе моят стопанин ще направи колесници за топовете.

Крушата разтърси радостно черните си клони и политна надолу.

Градината опустя. Останаха само недъгавата праскова и яворовото дръвче.

— Всички заминаха — въздъхна дръвчето, — а мене оставиха, никому не съм нужно!

— Потрай, чедо, и за тебе ще дойде ред — рече прасковата.

Ала дръвчето клюмна като попарено, душата му се напълни с мъка, цяла нощ стоя, без да мръдне, и когато на другия ден огря слънцето, листата му бяха мокри, сякаш беше плакало.

— Ох, на кака яворчето, то е съкрушено от мъка! Бъди юнак! — почна да го милва с клоните си прасковата.

Дръвчето мълчеше, слънцето се дигна нагоре и мокрите листа изсъхнаха. Към пладне екна черковната камбана. Забуча клисурата. От всички страни на градчето рукна народ към Неновата ковачница. Появиха се мъже с иглянки пушки, с тънки саби, с черни калпаци и златни лъвчета на калпаците.

— Какво е туй? — надникна яворовото дръвче и попита Неновия кон, който цвилеше високо на улицата.

— Въстание! — отговори конят. — Българският народ се вдигна срещу своите петвековни душмани. Той е готов да мре за своята свобода.

— Братя! — извика един висок снажен мъж с два реда патрони на гърдите. — Дайте знамето! Къде е знамето?

От съседната къща изскочи едно момиче с китка на челото. То разгърна пред въстаниците широк зелен плат. Върху плата светнаха две думи, извезани със сребро: «Свобода или смърт!»

— Ето знамето — развя плата момичето.

— Нено, донеси върлината! — викна повторно високият мъж.

Ковачът Нено грабна секирата си, влезе в градината, огледа я и закрачи направо към яворовото дръвче. С един замах го отсече. Окърши клончетата му, отнесе го в ковачницата и върху младото стъбло, което беше поело в жилите си капката кръв на загиналия войвода, ковачът прикова знамето на Средногорското въстание.

Снажният мъж го пое от ръката на ковача и го дигна високо над главите на въстаниците. Всички отправиха очи към него с надежда и с вяра. . .

Там, където стои паметникът на войводата, Неновият брат, някога имаше градина, а в градината — яворово дръвце. . .

САМАРСКОТО ЗНАМЕ

Музейният пазител се обърна назад и погледът му обходи широкия салон — наредените опълченци, направени от восък, черешовия топ, насочен към прозореца, ятаганите, окачени по стената, железните ризници, колесниците, старите знамена, боздуганите — и като разбра, че всяко нещо си е на място, притвори бавно вратата и завъртя два пъти ключа. Беше късно, шумовете на големия град затихнаха, пълната месечина се показа между разкъсаните облаци и почна да наднича през прозорците. Един лунен лъч се плъзна по рамото на някаква голяма каменна статуя без глава, изправена в музейния двор, позлати грапавия камък и прониза стъклото на прозореца. Влезе в салона, устреми се право към старото знаме, самотно разперено сред една малка горица от овехтели и забравени свити знамена, и озари платното. Очерта се черният кръст на знамето, окръжен със златошита украса, светна позлатеният връх на дървената дръжка. Восъчните опълченци насреща погледнаха знамето, напрегнаха своята стара памет, спомниха си нещо далечно, спогледаха се, поклатиха глава, въздъхнаха и задрямаха.

Знамето попита огненото небесно око:

— Ти, като гледаш по цялата земя, виждаш ли оня балкански връх с големия бял паметник от гранит, който разговаря с облаците?

— Виждам го — отговори луната. — Там пристигнаха тази вечер цяла дружина млади хора с

шлемове от желязо и накладоха огромен лагерен огън. Планинският връх пламти.

— Тъй пламтяха сърцата на поборниците за народна свобода. Техните кости почиват под камъните на паметника. Те легнаха редом с братята, които дойдоха от север, за да освободят поробения народ. Погледни навсякъде и ми кажи: има ли още живи старци от ония, които се биха за свободата, когато аз се развявах над главите им?

Ала месечината в тоя миг потъна зад един облак и в музейния салон настана мрак. Един от восъчните старци се отпусна и почна да хърка.

— Всички заспаха. Само аз не мога да мигна. По цели нощи се измъчвам в тая стъклена кутийка и няма кому да изкажа страданията си — обади се с тихо скърцане звънливото гласче на едно овехтяло орлово перо, сложено пред разтворения пергамент, ситно изписан с чернило.

— Кой си ти, дето скърцаш в нощната тъмнина? — попита знамето.

— Аз съм едно обикновено орлово перо и гасна от мъка, защото никой не знае какво съм сторило за пробуждането на българския народ. Мъка разяжда сърцето ми.

— Че какво пък си сторило?

— Аз ли? Ще ти кажа. Двеста и седемдесет години стоях върху крилото на един могъщ орел, който летеше над целия Балкан и гнездото му се намираше под канарите, дето се издига големият гранитен паметник. Орелът беше силна птица. С голям размах движеше крилете си. Обикаляше Дунавската равнина. Неговата сянка пълзеше по високите поляни на стария Балкан. Вода пиеше от най-дълбоките планински езера. Зверовете горски трепереха, щом го зърнеха, и бързаха да се потулят в шумаците. Аз бях перо, което се носеше на шеметна височина, но се отроних и паднах в Атонската гора. Един монах с горящи черни очи и високо чело ме намери между кипарисите, отнесе ме в мрачната си килия, издяла от мене писалка, потопи ме в една

чернилница и почна да пише с мене. Много дни и нощи монахът не дигна главата си от бялата хартия. Написа една книга, която носи заглавие «История славяноболгарская». Тая книга е светиня за новите поколения, а мен никой не ме знае. Разбра ли моята трагедия? Затуй не ме лови сън! А ти кое си?

— Аз ли, аз съм знамето, което донесе свободата на поробения народ. Някога аз имах три цвята и треперех, щом полъхнеше вятърът. Пламтяха изписаните върху мене златни слова, чудно грееше главичката на дръвцето ми. Изтъка ме една девойка с руси коси и сини очи, извезаха ме пръстите на едно даровито славянско чедо и докато ме бодеше с игла, то ми изпя най-хубавите песни на своя роден край. А дръвцето ми растеше в една градинка на стария руски град Самара. Когато беше живо, птичките кацаха по клончетата му, листата му шумоляха и то все навън гледаше. А през ония дни по улицата се точеше голям народ. Маршируваха полкове, търкаляха се колелата на оръдия, излети от майсторите на оръжие в Тула, искри изскачаха изпод копитата на златогриви коне.

— Къде отиват тия въоръжени мъже? — попита дръвцето птичките, които летяха навсякъде и виждаха всичко.

— Те отиват да се бият за свободата на един братски народ, поробен от векове. Вериги ще трошат.

— Ах, защо не вземат и мен! — въздишаше дръвцето и листата му капеха от копнеж.

И ето че секирата изпълни желанието му. Един ден тя го отсече, окастри клоните му и направи дръжка за знаме.

— Тъй ли беше? — попита знамето дръвцето си.

Дръвцето изпращя, но не можа нищо да каже, защото сухите дървета нямат памет.

— Двамина мъже — продължи знамето — ме отнесоха в белокаменната Москва. Там пренощувахме с дръвцето в една стара църква. Хиляди уста ни целунаха. На 6 май 1877 година аз видях

за първи път български войници, които бяха тръгнали редом с братята руси да се бият за свободата. Бяхме в Плоещ. Седем хиляди опълченци стояха в стройни редици, замръзнали пред палатките си. Там главнокомандуващият, командирите на дружините и трима опълченци забиха с чукче гвоздеите и ме прикрепиха към дръвцето, с което вече никога не се разделихме. Когато знаменосецът ме издигна и аз се развълнувах във въздуха, един глас извика:

— Гледайте, гледайте! Нещастната България излиза от гроба!

Сълзи потекоха по страните на суровите мъже. Те снеха калпаците си, набучиха ги върху щиковете, дигнаха ги нагоре и ревнаха: «Ура!» Едри майски дъждовни капки разхладиха главите им. . .

Знамето млъкна. В салона настана тишина, само восъчният старец хъркаше.

— Кажи какво стана по-нататък! — помоли се орловото перо.

— По-нататък аз почернях и погрознях от пламъците на боевете. Вражи куршуми превърнаха платното ми на решето, разкъсаха ми златните букви, един ятаган разсече дръвцето ми.

— Не съм аз — обади се от стената окаченият назъбен, ръждив ятаган и гузно се укроти в мрака. Той беше извършил големи и черни престъпления през своя век. Той можеше да разкаже страхотии за клането на невинни мъже, жени и деца в Батак, но висеше над черешовия топ — мрачен, ръждив и мълчалив. Боеше се от съда на правдата.

— Макар че съм избеляло — продължи знамето, — в паметта ми пари като въглен споменът за оня страшен ден, когато пламна битката за Стара Загора. Само четири дружини български доброволци се опълчиха срещу огромната войска на Сюлеймана, която се зададе от юг като буря и затъмни небосвода. Страшен грохот на оръдия и рев на настървени хора оглуши равнината. Опълченците бяха решили да победят или да умрат достойно за своя народ и ме издигнаха високо. Сюлей-

мановите табори пристигаха на вълни, като облаци от гарвани връхлитаха и опълченските дружини бързо оредяваха. Един след друг падаха поборниците. Тогава аз чух гласа на едно момче, на име Стоян Станишев, дошло от Парижкия университет да се бие за свободата на своя роден край:

— Да умрем, братя! Тук да паднем за отечеството! Нашата кръв ще спаси България!

Но един куршум прониза челото му, повали го на земята и прекъсна пламенните му думи.

Три пъти враговете ме отнемаха от ръцете на българите. Първия път ме отърва незабравимият полковник Калитин, но докато ме издигне, враговете го намушкаха с щикове, пронизаха го с куршуми и слабата му десница ме изтърва. Повторно ме освободи от плен силният и снажен опълченец Начо Иванов, но и той рухна, улучен от оловен отомански куршум. Падна отгоре ми, затисна ме. Българите ме изтеглиха изпод трупа на своя другар, но още веднъж ме изтърваха и когато най-сетне ме освободиха и понесоха назад, от опълченските дружини бяха останали само шепа грохнали бойци. Те отстъпиха в Балкана, спряха се запъхтени на един връх и с тъга гледаха пламъците на отново поробения и запален град. . .

А на Шипка моите опълченци бяха останали само две хиляди и четиристотин души. Сюлейман паша пъплеше към върха с петдесет батальона. През оня горещ ден, когато нашите оръдия спряха своя тътнеж, защото нямаха снаряди и пушките бяха останали без патрони, опълченците събаряха камъните върху главите на настъпващите врагове и хвърляха върху им телата на мъртвите си другари. Тогава аз се веех на същото място, където сега се издига паметникът, и треперех: генерал Столетов беше заповядал да ме изгорят, ако врагът заобиколи отвсякъде нашата дружина. . .

Знамето млъкна. Лунният лъч повторно прониза стъклото. Ръждивият ятаган се озъби.

— Свърши ли? — попита орловото перо.

— Свърших — отвърна Самарското знаме.

— Твоята история е необикновена. Тя трябва да бъде разказана на поколенията. Щом се покаже месечината, аз ще потопя острието си в чернилницата на музейния пазител и ще запиша историята върху последната свободна страница на голямата разтворена книга с листове от пергамент. Ще я запиша точно така, както ми я разказа. Когато пазителят я прочете, ще разбере какво перо съм аз и ще ме сочи с гордост на посетителите. Лека нощ, старо знаме!

Знамето кимна леко с главицата на дръвцето си и заспа дълбоко.

ПОД ВЕКОВНИТЕ БУКИ

Този е, моето момче, Зли дол — рече дядо. — Гледай го каква е провалия. Голямата битка стана в равнината. Народните врагове изкараха срещу нас оръдия. Картечниците им чаткаха като градушка, а пък ние се биехме, кажи-речи, с голи ръце.

— А бе, дядо — попитах аз, — вие пушки нямахте ли?

— Имахме, но малко бяха. От селата се сринаха въстаници без оръжие. Награбили кой каквото намерил: мотики, брадви, коси, тояги. Имахме само една картечница. С нея шареше Спиро, залегнал в една трапчинка. Когато враговете ни обкръжиха и ни притиснаха здравата, доде заповед да се изтеглим през Зли дол. Инак щяха да ни избият до крак.

— Ами оная висока канара, която се е надвесила над завоя, тя пък каква е?

— Тя носи името Еленов камък. Старите хора разказват, че във време оно глутница вълци подгонили горе в планината един елен. Еленът се спуснал по снега право към канарата, а вълците — подире му. Върху най-горния камък уплашеният елен се спрял само за миг, надникнал надолу, сетне се обърнал назад, погледнал глутницата и се хвърлил, но не паднал в провалията, ами я прескочил, прехвърлил като птичка крилата. Тупнал на отвъдния бряг и отървал кожата.

— А вълците?

— Вълците се нахвърлили слепешката един след друг подире му в дълбокия каменен дол и си изпотрошили кокалите. Не зная дали еленът се е спасил, но Матейчо отиде. Нашите вълци му изядоха главата. Ей там, под ония вековни буки, е гробът му. Виждаш ли големия гранитен камък в папратите.

— Виждам го.

— Той сега е надгробен паметник, а преди двадесет и пет години се намираше тъкмо на завоя, под Еленовата канара. Зад него оставихме Матейча с картечницата. . . Ела сам да идем до гроба.

Отбихме се от пътя. Слязохме в дълбокия дол, пресякохме планинския поток, изкачихме се пълзешком на отсрещния бряг. Тръгнахме между дърветата. Зелените папрати бяха високи до пояс. По една бяла утъпкана пътечка стигнахме ръбестия камък. Върху него имаше издълбана петолъчна звезда. Под звездата надпис:

МАТЕЙ ГЕРДАНОВ

12-годишен

убит за народната свобода
на 22. XI. 1923 година

До камъка — венец от незабравки, здравец и бръшлян. Наоколо беше много тихо. Нито един лист не трепваше над главите ни. Гората немееше.

Дядо сне шапката си и заговори плахо, сякаш се боеше да не събуди заспалото момче под камъка:

— Тук почива Матейчо, нашият спасител, синът на ковача Гердан от Славяново. Момче на място беше. Сърцато. Когато пристигна заповед да се изтеглим, командирът на дружината извика:

— Ако ония зверове ни настигнат в Зли дол, нашата е свършена. Тук трябва да остане Спиро с картечницата и да ги задържи, докато дружината стигне до голямата гора. Намерете Спира картечаря. Къде е Спиро?

— Убиха го, другарю командир! — обади се един въстаник.

Командирът прехапа устни.

— Няма ли между вас друг, който може да стреля с картечница?

Всички мълчаха.

— А бе няма ли между вас картечар? — попита командирът.

— Има! — чу се едно звънливо гласче и пред командира излезе Матейчо. Всички обърнаха очи към него. Още го виждам — ей такова едно момче, също като тебе. Косицата му — сламена, ризката — конопена, а гащичките му до коленете. Не бяхме забелязали кога се е намъкнало в дружината. Щом го зърна още през първия ден на въстанието, командирът му заповяда веднага да си върви в къщи, но сетне го задържа, когато узна, че е син на Гердана, хубавия народен човек, който гниеше в тъмницата.

— Кой те научи да стреляш с картечница? — попита командирът.

— Моят баща. В нашата ковачница лани донесоха една развалена картечница. Ние с татя я поправихме тайно и ходихме три пъти да я изпитваме в гората. Тогава хванаха баща ми и го затвориха. Аз мога да стрелям като чичо Спиро. И бомби мога да хвърлям.

— Щом като можеш, залягай зад оня камък, дето е на завоя! Ще държиш враговете тука, докато отрядът отмине далеко. А сетне — бягай в гората!

Наместихме му картечницата зад камъка, дадохме му цяло сандъче с патрони, три бомби одринки и го оставихме. Втурнахме се по завоите на Зли дол. По едно време чухме как затрака Матейчовата картечница и си рекохме:

— Сега враговете са пред Еленов камък. Матейчо им праща много здраве с картечницата.

И какво стана по-нататък? По-късно един тукашен козар, който бил скрит в шубраците през време на битката, ми разказа:

— Залегна онова момче зад камъка и щом се зададоха първите вражи редици, почна да пердаши. Затрака с картечницата. Покоси първите, удари и вторите. Другите се стъписаха. Едно офицерче измъкна сабята си, размаха я и връхлетя към камъка, но картечницата събори и него. Не зная колко бяха на брой, но равнината гъмжеше от войници и стражари. А то нищо и никакъв човек ги закова на място до един. Цял час ги мъчи. Въстаническата дружина се беше вече измъкнала от Зли дол. По едно време към камъка забучаха три моторни коли. Матейчо ги посрещна с одринките. Първата кола слез избухването на бомбата се обърна в дълбокия дол, а другите дадоха заден ход. Но ето че патроните на картечницата се свършиха и тя млъкна. Ония отсреща почнаха пак да напират. Видях как малкият картечар блъсна празното сандъче, обърна се назад и се срина в дола. Запълзя като гущер между камъните, излезе на отсрещния бряг и се втурна през папратите. Народните врагове запукаха подире му. Един куршум го настигна. Повалиха го между дърветата. . .

Тъй свърши живота си Матейчо Герданов. Той остана тук, за да спаси живота на цялата въстаническа дружина. На другия ден ние превалихме границата.

Дядо протегна коравата си ръка и дълго милва надгробния камък.

— А този венец от кого е? — попитах аз.

— Този венец са го донесли твоите другарчета, дето летуват на лагер в планината. Нали лагерът им носи име «Матей Герданов». Видиш ли каква пътечка са направили хората до Матейчовия гроб? Тая народна пътечка няма да обрасне с бурени, докато живее свободен българският народ. Помни ми думите, сине!

НАЙ-ХУБАВАТА ЗЕМЯ

Навън духаше студен вятър. Калинка и Крум хвърлиха още две дървета в пламтящото гърло на печката и се наместиха до прозореца. Погледнаха снежния път, кривия дървен мост, но минувачите вече ги нямаше, дърветата в градината бяха побягнали някъде, а високият комин на Книжната фабрика се беше разтопил в зимния вечерен мрак. Бели снежинки лепнеха по стъклата и шумоляха като крилца на птичета. Калинка грабна чорапа и куките заиграха сръчно между пръстите ѝ. Крум направи от пластелин още едно колело и рече:

— Станаха четири. Моят автомобил е готов. Не зная само да му сложа ли комин. . . Какво ще кажеш, Калинке? Да му сложа ли един висок комин?

— Я ме остави на мира, че бързам. Последните бримки заплитам. Комин щял да слага. Къде си видял автомобил с комин?

Някой похлопа на пътната врата.

— Кой хлопа? — попита Крум с продрания си глас. (Никак не се пази туй момче, все простива и гласът му е като на стар дядо!) — Ако си мечка, иди в гората, ако си зайче, покажи си ухото на прозореца, ако си птиче, влез през ключовата дупка!

— Ах, Круме — ядосана го погледна Калинка, — не разбра ли, че мама хлопа? Аз я познах по стъпките. Само тя може да ходи тъй леко и бързо. Поскоро отключи!

И като мушна недовършения чорап в чекмеджето на масата, Калинка скочи да посрещне майка си.

Майката влезе, цялата напрашена от новогодишния сняг. Клепачите ѝ приличаха на големи бели пеперуди.

— Добър вечер, мамини пиленца! Колко е топло у нас! Краката ми са вкочанясали. Цял ден съм стояла на циментовия под. Днес получих месечната си заплата. Разплатих се навсякъде, където имах да давам. На връщане се отбих в магазина за играчки. За тебе, Калинке, купих една червена панделка, а за Крум избрах едно автомобилче, но не можах да го купя, защото не ми стигнаха парите. Този месец се поохарчих, но когато получа заплатата си през другия месец, Крум ще има автомобил. Много ми домъчня, когато излязох с празни ръце, но ти, Крумчо, ще потърпиш, маминото.

— Майко, не бери грижа, аз си измайсторих чудесен автомобил от пластелин, само не зная трябва ли да му сложа комин.

Майката разгледа Крумчовия автомобил, усмихна се и рече:

— Ти имаш златни ръце, сине. Донякога ще построиш големи работи! Комин няма да му слагаш, защото е автомобил, не е фабрика. Трябва да знаеш, че автомобилът си има мотор, а моторът върви, когато шофьорът му налее бензин.

— Мамичко — обади се Калинка, — аз пък ти доплитам вълнените чорапи от вехтата Крумчова фанелка, дето я постлахме на котенцата. Изпрах я, разплетох я и намотах цяло кълбо мека вълна. Виж какви чорапи изплетох от кълбото. Те са моят новогодишен подарък за милата ми майчица.

Майката пое чорапите, разгледа ги внимателно, целуна с благодарност Калинка по челото и си избърса очите с длан. Почна да нарежда масата за вечеря. Донесе чиниите, които светеха от чистота, защото Калинка ги беше измила със сапун. Почна да сипва яденето от димящата тенджера. То се знае, на Крум сипа най-много, за да порасне. Калинка

довърши недоплетения чорап, а Крум набърже направи едно мъничко човече с малка червена островърха шапчица и дълга брада и го сложи зад кормилото на автомобила.

— Този е Педя човек. Той ще ми кара автомобила. Здравей, Педя човек! Доволен ли си от брадата си, или искаш да ти я направя още по-дълга? — викна Крум и загледа възторжено малкото човече.

— Хайде сядайте да ядем. Ах, Калинке, колко хубаво ядене си приготвила тази вечер! — викна майката и подаде на Крум една кърпа, защото той много обича да си капе дрехите.

След вечерята Крум съблече дрехите си, нахлу нощничката си и се мушна пръв в леглото. Разгърна една книжка с картинки, но като разглеждаше картинките, изведнъж ръцете му изтърваха книжката и тя го тупна по носа. Много е смешен този Крум: щом си сложи главата на възглавницата, мигом заспива, без да ти каже лека нощ. . . Сънят го прегърна другарски и го залюля в златната си люлка. Нощта почерни с мастило стъклата на прозореца. Целият свят затихна. Шумоляха само снежинките—невидими и неспокойни като детски пръстчета. . .

Кой хлопа на вратата в този ранен час? Кой буди заспалото момче? Крум скочи. Облече се набързо и щом отвори, видя на прага едно малко човече с островърхо калпаче.

— Хайде бе, Круме! — извика човечето. — Докога ще спиш? Целият свят се пробуди. Аз вече налях сто литра бензин в резервоара и запалих мотора на твоя автомобил. Влизай вътре!

— Кой си ти? — попита Крум и почна да търка с длан сънените си очи.

— Не ме ли позна бе, Круме? Аз съм Педя човек. В личната ми карта пише: Педя Пластелинов, роден на 31 декември 1948 година. Дошъл съм да те взема с автомобила.

— Къде ще вървим? — попита Крум.

— Ще ти покажа най-хубавата земя на света.

— Най-хубавата ли? Коя е тя? — попита Крум.

— Ще я видиш. Малко търпение. Сядай вътре на мекото седалище.

Крум се намести в автомобила и впи очи в мъничкото знаменце, което се ветрееше, боднато върху челото на автомобила.

— Кой ти даде това знаменце? — попита Крум.

— Отрязах го от Калинкината панделка. Не вярвам да се разсърди — Калинка е добро момиче. Нали е много хубаво?

— Чудно! Но ако Калинка разбере, че си отрязал парче от новата ѝ панделка, ще ти оскубе брадата. Тя умее да си пази вещите. Карай сега!

— Ако я оскубе, ще ми залепиш друга — рече Педя човек и включи мотора.

Моторът забуча, колелата се завъртяха, тръбата свирна, автомобилът се търкулна леко, безшумно. Червеното знаменце заплющя. Родната къща остана назад. Най-напред моторната кола прехвърли един прекрасен мост, направен от желязо и бетон.

Педя човек се обърна назад, погледна Крум и рече:

— Този мост е направен за твоята кола. Някога тук имаше прогнил дървен мост, който се олюляваше, когато минеше натоварена кола, и пътниците трепереха от страх да не се провалят с моста в дълбоката вода.

Но защо го няма стария път под върбите, където през дъждовните дни колелетата затъваха до главините, а пътниците газеха кал до колене? Наместо него покрай реката се вие чисто шосе, засмолено, гладко като стъкло, а покрай шосето — млади дръвчета, наредени като строени войници.

— И пътят е прокаран за твоята моторна кола — повторно се обърна Педя човек. — Този път е толкова равен и безопасен, че мога да дигна скоростта на сто километра в час. Искаш ли?

— Искам — отвърна Крум и стисна юмручетата си.

Автомобилът литна стремително. Всичко наоколо изчезна. Дървета, ниви, градини — нищо не се вижда. Изведнъж Педя човек удари спирачката. Автомобилът мигом спря. Една огромна върлина му беше преградила пътя.

— Какво има? — попита Крум.

— Електрическият влак минава. Кантонерът е затворил пътя.

Електрическият влак безшумно се плъзна по релсите. Той нямаше нито комин, нито почернял от сажди огняр. Прозорците му блестяха като мълния. Отмина като вихър към равнината. Крум го изгледа с отворени уста.

— И този влак е твой! — рече Педя човек. — Държавната работилница го построи, за да се возиш в него, когато пожелаеш.

Дървената преграда се вдигна нагоре, автомобилът потегли и червеното знаменце пак заплющя. Сега пътят зави покрай бреговете на едно огромно тихо езеро.

— Стой! — извика Крум. — Тук имаше една векта воденичка, покрита със зеленясали плочки. Зад воденичката имаше една градинка с пчелни кошери, плетени от слама. Ние се отбихме тук с мама и Калинка, когато ходихме в балкана на излет. Воденичарят, дядо Медарко, сипа на мене и на Калинка малко мед в една пръстена паничка. Дядо Медарко имаше дълга брада като твоята, а воденичката му беше такава една смешна, с прогнило дървено колело. Къде е сега воденичката? Какво е станало с добрия воденичар дядо Медарко?

— Ще ти кажа. Най-напред тука дойдоха хиляди работници. Те изградиха оная висока каменна стена и спряха речната вода. За три години тая котловина се напълни с вода и се превърна на огромно езеро, което погълна воденичката. Наместо нея селяните издигнаха електрическа мелница.

— А дядо Медарко?

— Той е пазач на голямата мелница.

— Ами кому е нужна тая вода? — попита Крум.

— Тая вода, Крумчо, пои равнината, която ражда хляба на хората. Тя пои още зеленчуковите градини, ливадите, оризищата и градините, в които зреят жълти праскови, круши масловки и румени ябълки.

— Карай към равнината! — викна Крум. — Искам да я видя!

Бързият автомобил, който Крум беше направил от пластелин, мина през много градове и села, които грееха от хубост, прехвърли планината, промъкна се през дълги прохладни тунели и нагази узрелите ниви на равнината. Нивите бяха родили класове, едри като дренки. Една жътварска машина бавно размахваше огромните си криле и мяташе снопите в стърнището. Крум стана прав в автомобила и погледна машината. Тогава тракторът, който я теглеше, се обърна и рече като човек:

— Здравей бе, Крумчо! Бух-бух-бух!

— Какво правиш? — провикна се Крум.

— Жъна снопи за тебе, бух-бух! Зърното на тия класове ще отиде в народната мелница. Там ще го смелят на брашно, а от брашното електрическата хлебарница ще ти изпече хляб, по-бял от сняг, бух-бух!

— Ти си много добър трактор! — рече замислено Крум и погледна надолу.

Тихи водни канали кръстосваха равнината и пояха корените на овощните градини, които пращяха от плод. Една праскова изтърси своите дъхави мъхнати плодове в автомобила на Крум и проговори:

— Яж, Круме, тези плодове съм ги родила за тебе.

Крум напълни джобовете си с праскови, захапа най-румената и размаха шапката си, за да благодари на щедрото дърво.

— Кой е стопанин на тая богата земя? — попита Крум.

— Народът! — отговори Педя човек. — Синорите, които разделяха брат от брат, изчезнаха. Тук

няма твое и мое. Всичко е наше. Селяните задружно работят земята и събират храната в общите народни житници. Където и да идеш, ще срещнеш доволни и честити хора. Няма вече гладен човек в тая страна. А земята, братче, ражда три пъти повече, отколкото раждаше някога!

— Защо?

— Защото днес наместо старите воловци селяните впрегнаха трактора, който влачи по дванадесет плуга. Плуговете порят дълбоко земната гръд. Освен това, Крумчо, има един град, където мощни заводи произвеждат хранителни торове за народната нива.

— Къде е този град?

— Далеко на юг. Разположен е върху двата бряга на река Марица.

— Моля ти се, откарай ме в този град. Искам да го видя.

Отново се търкулна Крумчовият автомобил по огледалното шосе с такава бързина, че крайпътните дървета хвърчаха назад. Някой зашепна на Крумовото ухо:

— Круме, искаш ли да се надбягваме?

— Кой си ти? — попита Крум и почна да се озърта и да мига. — Не те виждам.

— Аз съм крилатият вятър. Хайде да се надбягваме! Ако те надбягам, ще ми подариш знаменцето на автомобила. Много хубаво знаменце има твоят автомобил — червеничко. Очите ми останаха в него. Ако ме надбягаш, ще ти издигна хвърчилото по-високо от хвърчилата на другите момчета. Съгласен ли си?

— Добре! — отвърна Крум и бутна Педя човек по рамото. — Дай първа скорост!

Човечето с островърхото калпаче пусна автомобила стремглаво. Автомобилът сякаш се откъсна от земята и литна като стрела. Вятърът остана назад, потули се засрамен в една долчинка и там притихна. Крилатите птички, които бяха свидетели на

надбягването, разнесоха вестта за Крумовата победа по четирите краища на земята.

— Крумовият автомобил надбяга вятъра! Де се е чуло и видяло такова нещо! — зачуруликаха лястовичките по телеграфните жици и жиците грабнаха думите им.

А Крум през това време се носеше покрай зелени поляни, където пасяха неброени стада и пееха трудови машини. Слизаше все по-надолу към чудния град, който произвежда храна за всяко земно коренче. Изведнъж гора от фабрични комини израсна пред Крумовите очи.

— Пристигнахме! — обади се Педя човек.

На големия площад се издигаше огромен паметник от снежнобял мрамор. Педя човек сне островърхото си калпаче и посочи човека върху паметника.

— Този е великият водач на нашия народ!

Щом автомобилът спря, всички фабрични свирки засвириха. От фабриките излязоха хиляди работници и окръжиха автомобила. Почнаха да викат ура и да си хвърлят шапките нагоре. Един беловлас работник се изправи пред Крума и произнесе такава реч:

— Круме, току-що узнахме от радиото, че ти си надбягал със своя автомобил вятъра. От името на всички работници аз ти казвам добре дошъл в нашия град и стискам десницата, която е изработила най-бързоходния автомобил на нашето време.

Работниците бурно заръкопляскаха, а хубавият мраморен мъж слезе от каменното стоило, закрачи бързо към автомобила, прегърна Крума и го целуна по челото.

Крум се обърна и седна смутен на мястото си. Сърцето му се топеше от щастие. Педя човек затръби силно с автомобилната свирка, работниците сториха път на автомобила. . .

Някой почна да гъделичка сънливия Крум зад ухото:

— Ставай, сине! Фабриката свири. Честита Нова година!

Крум потърка с юмрук сънените си очи и рече:

— Ах, мамо, да знаеш какъв чуден сън сънувах!

— Разкажи ми го, чедо!

Крум разказа сънят си от началото докрай.

Майката го изслуша с вълнение и рече:

— Твоят сън е пророчески. Всичко, което си видял насън, започва да се сбъдва. Вие, мамини пиленца, ще живеете честит живот. А позна ли кой беше хубавият мраморен мъж, който те целуна по челото?

— Познах го, майко. Още гори на челото ми неговата целувка.

НА БРЕГА

Краят на ноември. Студените дъждове и есенните ветрове бяха оголили клоните на дърветата. Нито едно листо не трепереше по върбовите пръчки. В избистрените води на Дунава се оглеждаше навъсено куршумено небе без птици и слънце. Омекналата равнина, насечена от шиносаните колелета на оръдията, приличаше на пропукана биволска кожа, просната да съхне върху високия бряг. Като кладенчета блещукаха дълбеите, останали от подкованите копита на едри казашки коне. Войната беше отминала на юг, но дирите ѝ още личаха. Зла зима се канеше да затрупа с дълбоки снегове просторите и да обгори с люти студове земята, която дишаше ускорено, потресена от светлината на освобождението.

През този намръщен ден вестникопродавците не можаха да занесат нито една бройка от «Военный листок» до бреговете на Дунава. Щом излязоха от скоропечатницата и развяха като знаме крилатата новина, че опасният плевенски главатар Осман заедно с още десетина паши и две хиляди турски офицери е разпасал сабята си и е преклонил глава пред русите при големия камен мост на Вит, неудържима радост удави целия град. Хиляден свят задръсти улиците на Свищов. Българи и руси се прегръщаха сърдечно, мъжете хвърляха нагоре калпаците си, навалицата насмалко щеше да задуши двамата вестникопродавци. Разграбиха им

вестниците. За да се доберат до някоя бройка, децата се провираха под краката на купувачите и пищяха, настъпвани от подкован ботуш или кундур с налче като полумесец. Кръчмарите изтикаха бъчвите навън. Никой не жалеше рублите. Алена гроздова кръв потече между камъните на калдъръмената настилка.

Щом вестниците се свършиха, двамата продавачи се потулиха зад един гроздов кораб, изоставен навън след гроздобера, изсипаха монетите от калпаците си и почнаха да ги броят. Ако между руските копейки и румънските леи зърнеха някой турски бешлик или ермилик, хвърляха го с презрение през главите си. Както ровеше своята купчина, Костадинчо неочаквано се вторачи към една блестяща нова-новеничка жълта монета, голяма колкото ония копчета, които носеха руските офицери на сините си мундири.

На челото му се появиха тънки бръчици.

— Бате Димитре — рече малкият, — гледай какво са ми дали: едно копче наместо пара. Ама че хора!

Димитър погледна жълтата монета и се усмихна:

— То не е копче, а половин златна рубла. Да си я скриеш. Тя струва повече от всичките пари, които си спечелил досега.

— Някой е сбъркал, а? Какво ще кажеш?

— Не е сбъркал. От радост ти е пуснал жълтичка. Направил ти е дар за голямата новина. Хайде сега да идем на моста и да погледаме, додето не се е стъмнило.

И като се спуснаха по надолнището, момчетата се затекоха към устието на Текирдере, там, където големият понтонен мост на освободителната войска беше стъпил върху българския бряг. Босите им крака затънаха до глезените във влажния хладен пясък. Тук-таме в пясъка се жълтееха гилзи от изгърмени патрони, но момчетата не се наведоха да ги събират. Студени тръпки полазиха по гърбовете им. Наместиха се върху една обърната лодка, извлечена от

водата под върбите, тъй че петите им да не опират до пясъка, и втренчиха очи към разлюления мост, който беше дълъг повече от километър. Краят му се не виждаше. Водите на Дунава течеха спокойни и тихи, но мостът пращеше и се огъваше. Понтонните лодки седяха като приковани едри риби над водата и сякаш напираха да се гмурнат в дълбочината. По моста се точеше безкрайна върволица от въоръжени хора. В този час откъм влашката земя се зададоха руски стрелци с тежки раници на гърбовете, с дълги пушки-бердани и остри щикове, които святкаха заканително. Подире им затрополиха охранени коне с жълти седла и червени божури на челата. Пред всеки кон крачеше по един войник с алена дълга дреха под коленете, стегната през кръста. Върху гърдите кръстосани патрондаши, на главата огненочервена шапка с прихлупена над очите черна блестяща козирка. Сякаш тези войници бяха излезли от пламъците на някакъв страхотен пожар и дрехите им още пламтяха.

— Бате Димитре — бутна с лакът другаря си малкият, — гледай пък сега какви се зададоха. Такива едни, дето и насън не съм ги виждал.

Димитър, чийто поглед се беше зареял далеко в потъмнялата Влашка равнина, трепна и се изправи.

— Тези — рече той — са хусари. Аз пък съм ги виждал в Казанлъшкото поле. Те препускаха пред генерал Гурко, когато влизаше в Стара Загора. Там бях аз, на посрещането. Моят стар учител Петко Рачев Славейков им извади песен. Пред вратите на Стара Загора довчерашните аги паднаха на колене пред дядо Ивановата войска и предадоха градските ключове на руския генерал, а пък Анастасия Тошева украси сабята на генерала с венче от латинки. През туй време един хор, само от момичета, пееше новата песен:

Русите са наши братя,
наша кръв и наша плът!

А съчинителят на песента плачеше като дете. Аз го попитах:

— Защо плачеш, учителю?

А той ми отвърна:

— От радост, Митьо, от радост, сине!

Костадинчо въздъхна дълбоко и рече замислено:

— Сега, като надвихме Осман паша, какво ще стане?

— Трябва да бъде съборен и Сюлейман паша от върховете на Шипка. Тогава ще настъпи краят на турчина.

— А снощи в кръчмата оня с дебелия врат, дето носи турски сахат със златен синджир, каза, че, уж де, царят на Чини Мачун щял да проводи на султана сто милиона войници на помощ. Какво е туй Чини Мачун?

— Чини Мачун турците казват на една държава, която се намира оттатък Русия и носи име Китай. Там хората се хранят с ориз, а жито не ядат. Не слушай ти дебеловратия. Той е бил турски ибрикчия, затуй му е мъчно сега. А китайският цар няма да проводи на турците едно зърно ориз. Щом султанът чака помощ от Китай, пиши го загубен.

— Ох, много ме е страх от турците — изпъшка Костадинчо и добави: — Когато спя, викам насън и скачам и бягам. Никой не ме гони, ама пак бягам и треперя, тъй както съм треперал в черквата «Свети Архангел», когато турците заклаха и татя, и мама, и сестричката ми. Ти чувал ли си за чизмаря Кочо Чистеменски? Той самичък се прободе с нож и жена си Теофана уби, и момиченцето си Райничка ръгна с нож, за да не паднат в турски ръце. Райничка ми беше другарче, с нея играехме на жумичка. А пък чичо Петър Бонев, войводата, турците го гръмнаха. Той ни беше съсед. Един плет ни делеше. Да знаеш как ми е мъчно за него! За всичките нашенци, дето ги изклаха, ми е мъчно тъй, че сърцето ми се къса. . .

Костадинчо захапа долната си устна, преглътна един-два пъти и едвам се сдържа да не заплаче,

защото бате му Димитър винаги казваше, че истинският мъж не бива да плаче.

— Аз изтръпвам, когато ми дойде на ум за турците.

— Мене не ме е страх от никого — отвърна спокойно Димитър. — И когато помагах на опълченците при Чадър могила, пак не ме беше страх.

Костадинчо погледна другаря си с голяма почит. Той никак нямаше войнствен вид, макар че носеше на главата си опълченски калпак със зелено дъно и бронзов кръст над челото. Босите му крака бяха с напукани отзад пети — от бягането през нагорещената Подбалканска долина и през косите планински пътеки на север. Под палтото му нямаше риза, а крачолите на потурите му висяха одрипавели. Нисичък беше на бой и слабичък, бузите му — хлътнали, защото никога не си е дояждал като хората, но очите му светеха безстрашни и много знаеше.

— С берданка гърмял ли си? — попита го Костадинчо.

— Не съм, но през оня ден, когато се бихме със Сюлейман паша, аз бях препасал на кръста си една дълга турска сабя. Много ми пречеше, когато тичах по бойното поле, но другарите, които ме срещнеха, се плашеха от нея и ми завиждаха.

— Ти какво правеше там?

— Помагах на опълченците и на руските братя. По своя воля излязох, никой не ме е нудил. Щом сутринта захванаха да падат турски гюллета в града и да събарят къщите, аз си помислих, че не ми е позволено да седя със скръстени ръце, грабнах една стомна, напълних я с вода и хукнах към Чадър могила. Слънцето печеше право в очите. От жегата и от жаждата устните на нашите войници се бяха напукали. Залегнали под черешите и прасковите, между лозите, опълченците гърмяха срещу фесовете и не им даваха да влязат в града. Смятай: турската орда беше десет пъти повече от нас. С осемдесет топа хвърляха гюллета срещу ни, а нашите — само дванайсет. Добре, че имахме казашка конница.

Не зная дали си виждал казаци, но който ги е видял в бой, никога няма да ги забрави. Сабите им святкат като усойници, конете им нищо не може да ги спре. Всичките носеха високи калпаци. Един санитар ми даде платно и ми заповяда да превързвам ранени войници. Колко опълченци съм превързал — на един ръката, на друг ударения крак, а един беше улучен в челото! Додето избърша кръвта от лицето му, издъхна в ръцете ми. Тогава наложих калпака му, за да приличам на опълченец. Седем пъти съм слизал в близката долчина да пълня стомната с вода. По едно време сабята се преплете в краката ми, препънах се, паднах и строших стомната. Ударих към града да взема друга. Като възлизах на могилата, аз се обърнах и видях за последен път Самарското опълченско знаме. То се олюля насам-натам и падна, изгуби се. Но подир малко пак се развя над черешака. Много хора загинаха под туй знаме, но опълченците не го оставиха да падне в турски ръце.

— А сега къде ли е? — попита Костадинчо.

— Ветрее се над Шипка. Ония, които го носеха по Старозагорското поле, са го побили на най-високия планински връх. В юнашки ръце се намира знамето.

— После? — попита Костадинчо.

— После отидох тичешком в града за друга стомна, но там видях, че целият град е излязъл на улиците. Някой извика: «Турците заобикалят града. Бягайте, хора, да бягаме!»

И хората се втурнаха по казанлъшкия път. Повлякоха и мене. Не зная колко съм тичал, но далеко в равнината видях някакъв белокос старец — седнал на един камък и сълзите му текат ли, текат. Съкрушен, хванал главата си с две ръце. Приклекнах да разбера кой е и кого да видя: моя мил учител, списователя Петко Рачев Славейков. Попитах го: «Защо плачеш, учителю?»

А той, без да ми отговори нищо, вдигна ръка и показа към Стара Загора. Големият град пламтеше.

Издигаха се огнени езици до облаците. Димът беше затънтил целия край. Наляво и надясно приплamваха запалени жита. Цялата Тракия се давеше в пушеци.

«Всичко отиде! — тежко изпъшка дядо Славейков. — И къщите, и хората, и храните им, и моите книги.»

Аз почнах да го утешавам:

«Ех, дядо Славейко, ти нали си жив, всичко пак ще се нареди.»

«По-добре иди да ми откъснеш от оня бостан една динка, да си разквася устата» — махна с ръка безнадеждно старецът.

Затекох се към бостана и избрах за учителя най-голямата диня, но когато се върнах, не го заварих на камъка — навалицата го беше отнесла напред.

Двете момчета пак се загледаха към моста и дълго мълчаха, всяко заето с мислите си. Зададоха се топове. Под тяхната тежина целият мост се огъваше. Конските впрягове едвам ги мъкнеха.

— Като свършат боевете, ти, бате Димитре, какво ще правиш? Ако станеш учител, моля ти се, вземи и мене. Много искам да се науча на четмо и писмо. Какъв съм аз продавач на вестници! Продавам ги, а не мога да ги чета. Не разумявам какво е писано в тях.

— Аз — отвърна Димитър Благоев — съм намислил да прехвърля Дунава и да замина за оная земя, откъдето идат нашите освободители. Там ще продължа ученето си.

— Че малко ли ти е досегашното учение?

— Нищо не е досегашното ми учение. Ще ида аз в ония белокаменни градове, където има вековни книгохранилища и много мъдри глави, защото душата ми е зажъдняла за голяма наука. Ще замина — решено е. Само че ще ми трябват пари. От продажбата на вестници какво можеш да припечелиш — колкото за един хляб. Затуй от утре постъпвам на тежка работа в тютюневия склад, дето е на скелята, да пренасям денкове. Работата е пряко сили, но е по-добре платена. Хамалите ми казаха колко вземат.

— Ами аз? — попита Костадинчо и почна да премигва малко уплашено.

— Ти ли? — погледна го с обич Димитър. — Защо не идеш в Търново при моя учител Славейков? Той ще те нареди да се учиш, щом като искаш. Аз ще напиша едно писмо до него. И ще видиш как ще те приеме дядо Славейков. Той е голям човек. Неговата дума се чува навсякъде. Хайде сега да си ходиме, защото стана хладничко.

Като се прибра в конюшнята на Настовия хан, където спеше под една ясла до самите крака на конете, Димитър се сви върху сламата — завивка нямаше — и пъхна ръцете си в джобовете да ги стопли. Тогава в левия джоб на палтото си напипа една монета. Извади я, но в тъмното не можа да я разгледа. Що ще тая пара там? Нали всичките му пари са вързани в едно възелче и скрити в пазвата? Стана и се измъкна от яхъра. Доближи до осветеното жумящо стъкло на готварницата и погледна монетата. Златна. Същата оная, която му показа Костадинчо. Изведнъж се досети, че малкият е пуснал рублата в джоба му, без да го угади.

— Ах, муле с муле, ще му дръпна ухото и ще му я върна. Дало си късмета на мене! Има ли на света пò сиротинка от него?

Върна се пак в конюшнята, легна си и му стана топло на душата, че от изкланото село Перущица са останали такива светли душички като сирачето Костадинчо.

БЕЛИЯТ КОН

До стария мост, който свързва селото с Равна поляна, се беше наместил дядо Иван Ябанджията с електрическата си смукалница. Силната помпа, проточила надоле като хобот на слон една каучукова тръба, смучеше три мотики вода от реката и блъскаше шоколадената водна струя към вадата. А вадата пресичаше Равна поляна, където блещукаха богородички и жълт равнец, виеше се като дълго въже и навлизаше надясно в народната градина. Жени, забрадени с бели ръченици, наведени над лехите, нежно тешеха с малки копачки рохкавата пръст, пееха песни, скубеха плевелите и загърляха зеленчуковите стъркове. Мъже със запретнати крачоли засичаха вадите с мотики и поливаха по три лехи наведнъж. Дядо Иван думаше на децата, които го бяха начоколили и гледаха с широко отворени очи смукалницата:

— Питате ме защо не спирам мотора да си почине. Моторът си е мотор, не е кон да се умори. А знаете ли колко са на брой моите жадни дечица?

— Не знаем. Ти ще кажеш.

— Един милион! Всичките коренчета в градината са мои, защото аз ги поя с водичка. Когато слънцето напече силно, те почват да писукат като пиленца от жажда. Само аз чувам гласчетата им. Коренчетата са мои, а плодовете, виж, там не споря, те са общи, на всички кооператори. Хайде сега заобиколете вадата и ако някъде водата е пробила насипа, съобщете ми по безжичния телефон.

Момчетата на драго сърце тичаха по меката трева на поляната, газеха равнеца и щом забележеха нещо нередно, почваха да викат:

— Дядо Иване, а бе, тичай бе! Водата се отбила!

Ябанджията грабваше мотиката, с два-три удара поправяше насипа и казваше на вадичката:

— Хайде сега носи много здраве на моите коренчета! И няма да се отбиваш от поляната, защото дядо Иван бие.

Покрай вадата, където тревата беше най-сочна, пасяха конете на градинарите. Всяка вечер цял керван от каруци, натоварени с чушки, домати, зелки, краставици и патладжани, потегляше към гарата. Там нареждаха пресните плодове в щайги и ги изпращаха някъде. Най-напред вървеше дядовата Иванова каруца, теглена от белия кон, който нямаше равен на себе си в бързината. Птичка, която лети, можеш да хванеш с него, стрела можеш да превариш. Докарал го беше Милковият баща от равната добруджанска земя през оная година, когато се прибраха преселниците от Меджидие. Равна поляна беше тясна за буйния кон и той неспокойно се мяташе от Бели бряг до трънената ограда на зеленчуците като мряна в мрежа. Милко Добруджанчето го следеше и трепереше от желание да се метне на гърба му поне веднъж, но дядо Иван не даваше и дума да става.

— Конете трябва хубаво да си починат, защото снопи ще возят.

През един горещ ден след жътва Ябанджията повика момчетата, които се комлеха на пясъка, и рече:

— Обадиха ми, че на пладнището между кръстците имало трева до пояс, с меки цветове като котенца. Тя се казва писи. Искате ли да напасете конете там? Ще ги яхнете и право на пладнището. Но ще ми ги върнете, щом остане една копраля до залез слънце. Инак да не ми казват дядо Иван, ако ви погледна.

Децата онемяха от радост. Такова щастие те не очакваха. Бързо нахлуха конопените си гащурки и се втурнаха към конете.

— Белият е мой! — изкрещя Милко, превари другарите си, метна се върху слисаното животно, което не очакваше такъв ездач, и залепна отгоре му.

— Карайте нагоре през Голушница. Ако ударите покрай реката, до довечера няма да стигнете.

Седем гологлави конници с мокри, изрусели глави и светнали очи препуснаха нагоре. Остана само най-малкото, за което нямаше кон, с пръстче в уста.

Дядо Иван посегна да го помилва по главичката.

— Ти ще ми бъдеш дружинка. Двамцата ще караме мотора и ще залеем цялата градина. Всичката вода на реката ще изсмучем, докато рибите останат на сухо. Брей, че прежуря, голям дъжд ще се излее днес.

Горе на пладнището момчетата два часа време пасоха конете, без да слязат от гърбовете им. Но като ожъдняха, наскачаха и тръгнаха да търсят кладенчето, което бликаше под един камък и ромолеше под големия бряст. Момчетата се напиха с ледена вода, направиха си мъничка воденичка от житни сламки и коленичили над бистрия ручей, унесени в играта, не забелязаха кога потъмня небето и затрещяха гръмотевиците. В туй време конете бяха слезли край реката и потънали сред върбичките.

— Конете ги няма! — скочи Добруджанчето и почна да оглежда околността. Никъде не се виждаха хубавите коне.

— Къде са конете?

— Довечера ще ни отрежат главите, ако се върнем без тях — проплака Петко Зайчето.

— Не се бой, ще ги намерим — успокои го Милко и почна да се катери по дънера на високия бряст, който се беше надвесил над кладенчето. От горния клон Добруджанчето забеляза острите конски уши, които мърдаха сред върбалака.

— Там са! — извика то. — Виждам ушите им!. . . Ау, страшен дъжд се излива в планината. Птиците бягат с писък пред облаците — и се свлече по грапавия дънер.

Децата се втурнаха към реката.

— Какво ще правим сега? — запита Зайчето.

— Нищо. Ще чакаме, докато мине бурята. Тогава ще се върнем.

Бурята връхлетя с гороломен рев. Огъна до земята високите дървета. Почна да ги бъхти с две ръце по главите и да кърши клоните им. Стихиен дъжд рукна и потопи земята. Пороища задавиха реката. Децата се сгушиха на купчина до брега и затрепераха от страх и студ. Ледени капки полазиха по гърбовете им. Когато сприята премина и дъждът се укроти, едно от конярчетата се обади:

— Сега нашите майки седят на сухо под стария мост, тихо си приказват, а ние тук сме като мокри кокошки.

Тъмният облак отиде към царевиците на Браговица, дъждовните капки оредяха.

Зайчето проточи шия и се усмихна:

— Чувате ли, нещо бучи, сякаш пристига влак, чувате ли, или не чувате?

— Какъв ти влак, Зайко, реката иде!

— Гледайте, гледайте каква стена се е надигнала! — изкрещя едно от момчетата и прехапа устните си.

И наистина речната вода пристигаше с грохот, свлечена от планината, и бучеше. Тя заливаше всичко напреде си, поглъщаше кръстците покрай брега, купите в ниските ливади, давеше малките дръвчета и напредваше с дяволско тържество.

Децата я гледаха втренчени.

— Майка ми! — изкрещя изведнъж Милко Добруджанчето, озърна се ужасен, бързо съобрази нещо и хукна към белия кон. Метна се отгоре му, хвана го за гривата, приведе се напред и се понесе надоле към Равна поляна. Изгуби се като птица от очите на другарчетата си.

— Аз ще я надбягам. Докато тя лъкатуши през ливадето, аз ще мина направо и ще я преваря. Бързо, мило конче! — викаше малкият конник и сърцето му биеше до пукване.

Силният кон, който беше усетил нещастието, бягаше като крилат, нозете му къртеха калната земя. Прехвърляше, събаряше се в долчините. Долу в полето дъждът още ръмеше: тих и кротък. Всичките градинари седяха под стария дървен мост на сухичко и никому не минаваше през ума, че смъртта е между тях и ги бележи по челата като обречени агнета.

Изневиделица белият кон премина с грозен тропот по моста над главите им. Хлътналите греди изпращяха, подпорите се залюляха. Конят спря отвъд. Белият затрепери, потънал в пот, и тежко задиша. Ябанджията подаде главата си изпод моста, да види какво има, и почна да се чеше по врата.

— Бягайте! — извика с лудешки глас Милко. — Реката. . . страшна. . . иде!

Градинарите презглава наизскачаха от дълбоката преизподня изпод моста, погледнаха нагоре и видяха водната стена, която вече беше погълнала слънчогледите и ниското равнище.

Онемели, те наблюдаваха как само след един миг тъмната водна стена пристигна, напълни цялото речно корито, мостът изпращя и докато рече: «Не, не искам, аз тук съм поставен да свързвам селото с плодната поляна!» — водата го откърти от основите и понесе надоле.

С обезумели очи дядо Иван Ябанджията потърси Милка, затече се към него и викна със задавен глас:

— Милко, чедо, спасител наш, дай да те целуна по челото!

И го сграбчи.

ПРИКАЗКА ЗА ЖИТНИТЕ ЗЪРНА

Отбраните за посев житни зърна лежаха в дълбоката кооперативна житница и си говореха тихичко.

— Тука е много тъмно, аз нищо не виждам — обади се едно зрънце с тъничко звънливо гласче.

— Тука е задушно! — рече друго зърно.

— Тук има една мишка с дълга опашка. Много ме е страх от мишката! — записука трето зрънце.

— Къде е тя? — скокна през прозореца в житницата котаракът Петър и очите му грозно светнаха.

— Скри се в дупката си. Тя схруска най-добрите ни другарчета.

— И нея ще схруска бачо ви Петър, щом като я затисне с лапите си. А сега кротувайте, защото скоро ще ви отнесат.

— Къде? — попитаха в хор зрънцата.

— На нивата! — отвърна котаракът Петър и тръгна безшумно към мишата дупка.

Беше тъмна есенна утрин. Духаше прохладен вятър и намиташе опадалите листа на дърветата. Мъглите забулиха планинските върхове и се понесоха към равнината. Вратата на житницата скръцна и се отвори. Влезе сеячът. Той носеше едно кринче и три празни чувала. Наведе се и почна да гребе житните зърна. Напълни завчас чувалите, завърза ги отгоре и ги натовари на каруцата. Шибна конете и откара чувалите на голямата общонародна нива, където един трактор пореше черноземa с шест железни плуга. Сеячът стовари семето до дънера на една стара круша къснозрейка и почна да тъкми редосеялката.

— Какво ли ще правят с нас? — попитаха зърната.

— Ще ви заровят в земята — отвърна крушата, — в черната земя ще потънете.

— В земята ли? Как тъй в земята? Ние не искаме да ни заравят. Ние сме живи зрънца. В земята ще измрем до едно. Преди да ни заровят, трябва да ни попитат съгласни ли сме. Ние не сме съгласни!

— Не бойте се, няма да измрете. Бъдете търпеливи и чакайте да видите какво ще стане.

Когато сеячът започна да изсипва семето в редосеялката, всичките зърна се притиснаха едно до друго, дружно да влязат, само едно зрънце не рачи да върви с другарчетата си. То отскочи настрана и се търкулна по утъпкания коларски път.

— Къде отиваш? Защо се делиш от нас? — развикаха се зрънцата.

— Не искам да легна там, където лягате вие — отвърна самичкото зрънце.

— Защо?

— Защото не съм като вас — такива едни зърна — дребосъчета. Аз съм по-голямо и по-умно от вас. Аз ще мина отвъд коларския път. По-добре ще ми бъде, когато съм самичко.

И като се чукна върху едно бяло камъче, зърното подскокна, прескочи коларския път и попадна в една мравешка пукнатина.

Редосеялката подреди всичките зърна от чувалите едно до друго, намести ги в разораната нива и ги засипа с мека пръст.

Дълго лежаха заровените зърна в черноземa. Тихият есенен дъжд намокри нивата. Влагата проникна надолу и намокри ризниците им.

Те се изплашиха и прошепнаха:

— Свърши се, ще изгнием!

И почнаха да се подуват. Набъбнаха. Ризниците

им захванаха да се пукат. Но щом напече слънцето на сиромашкото лято и цъфна кърпикожухът, зрънцата се превърнаха на нежно зелени стръкчета, източиха се нагоре, разбутаха меката пръст и си показаха връхчетата.

— Добро утро! — викнаха дружно на крушата със звънливи гласчета. Слънцето ги погали с меката си топла ръчица и те почнаха бързо да растат.

— Колко сме много — рекоха житните стръкчета, като се оглеждаха едно друго, — милиони! Ние сме повече от звездите на небето, ние сме повече от дърветата в гората.

— Ку-ку! — обади се отвъд пътя едно самотно стръкче, пораснало насред голата поляна между камънаците и магарешките бодили.

— Що щеш там? — попитаха го другарчетата му. — Ела при нас.

— Не искам. Аз пуснах корени в мравешката пукнатина. Тука ми е широко. Ще расна, без да ме докосва някой. Ще изсмуча всичкия сок на поляната. Няма да оставя капчица на другите тревички. Ще порасна голямо-голямо и ще стана като топола. А вие там — дребосъчета!

— Прави, каквото щеш — отвърнаха зрънцата и го забравиха.

Зимата пристигна разлютена, затъмни слънцето, обрули последните листа от клоните на крушата и почна да сипе сняг. Затрупа голямата нива. Метна бял юрган върху житните стръкчета, те се затоплиха, почнаха да се прозяват, казаха си лека нощ и заспаха. Когато се пробудиха след дългия сън, видяха, че белия сняг го няма, мътни ручеи се спускат надолу към голямата река, а от южните страни са пристигнали крилати гости. Житните стръкчета оживяха и се размърдаха. Слънцето ги напече хубаво, вятърът почна да ги люлее, а старата круша им се радваше като майка, шумеше с младите си листа и им разказваше приказката за непослушното агънце, което се отлъчило от стадото на овчаря, навлязло самичко в тъмната гора и вълкът го изял. Стръкчетата, макар че бяха още мънички, се досещаха за какво става дума и поглеждаха съжалително към самотното си другарче, което се беше отлъчило и сега се клатеше и надигаше високомерно отвъд големия път.

Една сутрин самотното стръкче се похвали:

— Хей, малчугани, знаете ли, че аз си имам вече едно коленце.

— Охо — отвърнаха стръкчетата в нивата, — ние си имаме по две коленца и скоро ще вържем класове!

Додето крушата налее плод, житните класове станаха високи до пояс и почнаха да класят. А когато месец юни пристигна със стоманен сърп на рамо, те се дигнаха над пояс, напълниха класовете си със зрънца, наежиха осилите си и почнаха да зреят.

Изрусяха осилчетата и на самотния житен клас.

— Моите зърна ще станат едри като лешници. Почакайте и ще видите — хвалеше се самотният стрък.

— И като орехи да станат, пак нищо няма да се получи — думаха му житните стръкове от нивата.

— Защо?

— Защото един клас хамбар не пълни.

През един горещ задушен ден от планината се закъртиха тъмни облаци. Слънцето изплашено се скри зад тях. Птичките се изпокриха в гнездата си. Гръмотевица процепи небето. Излезе силен вятър, клоните на старата круша заскърцаха. Житните стръкове наведоха тежките си класове, притиснаха се един до друг плътно и задружно дадоха отпор на бурята. Стихийният вятър не можа да пречупи нито един клас, защото цялата общонародна нива се опълчи срещу него.

— Ние сме били голяма сила! — си рекоха житните класове, когато бурята отмина и почнаха да отърсват дъждовните капки от осилите си.

Те бяха окъпани, горди и радостни.

— Вие сте наистина голяма сила, защото сте много! — обади се крушата. — Но я погледнете

какво стана с вашето самотно другарче, което не пожела да смуче сок заедно с вас в черноземната нива!

Класовете се обърнаха, погледнаха отвъд коларския път и що да видят: самотният житен клас лежеше пречупен от корен, затъпкан и зацапан с кал.

— С него се случи същото, което се случи с непослушното агънце — рече крушата и поклати тъжно глава.

Когато здравите житни класове узряха и зърното им се изпече, пристигна моторната жътварка. Тя обръсна зрялата нива за един ден, навърза стръковете на снопи. Коларите откараха снопите при вършачката и ги складоха на купни. Работливата вършачка отдели зърното от сламата и отново запращя общонародната нива.

Новите зърна не се страхуваха от мишката, защото котаракът Петър се беше разправил с нея.

Сеячът отдели най-здравите и чисти зърна за нов посев, а другите влязоха в чувалите и заминаха към мелницата. Те ще се превърнат на меко като памук брашно и от тях хлебарят ще изпече бели пшеничени хлябове за целия български трудов народ.

САМОТНА ЕЛХИЦА

Малката елхица стоеше самотна край големия път, който се спуща към града. Далеко зад нея се тъмнееше старата гора, където нощем виеха вълци, подскачаха катерички по оголените клонки, тичаха бързоноги зайци. Валеше. Хладните капки се оттичаха по иглиците на самотното дръвце като сълзи. Зайчето, което носеше име Лъв без опашка, спря пред елхицата и повдигна учудено нагоре очи.

— Защо плачеш? — попита то.

— Защото съм малка и самичка. Наоколо няма нито едно дръвце. Зимният вятър ме огъва до земята. Вълчият вой в гората ме плаши.

— Ти си едно глупаво дръвче — рече Лъв без опашка. — Защо не отидеш в гората? Там има вековни борове. Ще се подслониш под могъщите им клони, ще се потулиш на завет. Катеричките ще те замерят с шишарки. Те са много весели.

— Не мога — въздъхна елхицата.

— Защо?

— Защото съм закована на едно място. Имам корен. Много пъти съм се мъчила да се отскубна и да се махна оттука. Ще ми се да сляза долу в овчарската колиба и да видя агънцата, които блеят много сладко, а най ми се ще да видя децата, които живеят в топли стаички, спят на креватчета, пият мляко и дърпат опашките на котките. Чудни неща ми разказва вятърът за тях и за бащите им, които работели в една фабрика, с комин, висок до облаците.

— Значи, ти искаш да отидеш при ония смешни човечета, които имат само два крака! Добре, ще уредя тая работа — поклати глава Лъв без опашка. — В овчарската кошара има едно бяло агънце. То ми е приятелче. Ще го помоля да каже утре на овчаря, като тръгне за града, да те отсече и да те отнесе при децата.

— До края на живота си ще ти бъда благодарна, ако ми направиш тая добрина. Но ти не се ли боиш от овчарското куче?

— Мене не ме е страх, защото нося име Лъв, макар че съм без опашка.

Когато настана вечер и всички заспаха, Лъв без опашка слезе пред кошарата и почна да дращи вратата с лапичките си.

— Кой е? — обади се отвътре бялото агънце.

— Аз съм — Лъв без опашка.

— Какво искаш?

— Слушай, ако си ми приятел, събуди овчаря в зори и му поръчай, като минава край самотната елхица, да я отсече и отнесе на децата!

— Добре — отвърна бялото агънце. — Друго?

— Друго няма. Лека нощ!

В зори то почна да блее толкова силно, че дигна на крак цялата кошара. Овцете се размърдаха, кучето залая, овчарят се пробуди, грабна ведрото и почна да дои мляко. Като напълни голямото ведро, той го натовари на каручката, впрегна кончето и потегли за града. На минаване край елхицата овчарят си спомни, че фабричният вратар му беше поръчал да занесе една елха за децата, затуй спря каручката, грабна секирата и отсече самотното дръвче с един замах и го хвърли върху ведрото.

Подир един час овчарят стигна във фабриката. Вратарят пое елхицата, усмихна се и я отнесе в един голям салон, където имаше много столове, а по стените окачени портрети.

«Ей сега ще ме насече на парчета и ще ме хвърли в печката, за да ме изгори» — помисли си с ужас елхицата.

Но вратарят не я изгори. Той я направи кръстовидно стоило и я изправи насред салона. Цял ден елхицата стоя правичка. Надвечер дойдоха три девойки. Те донесоха свещички и най-чудни украшения: картинки, позлатени орехи, птичета. Почнаха да кичат елхицата и я накичиха тъй хубаво, че когато тя се погледна в насрещното огледало, цялата затрепера от вълнение. Под нея девойките наредиха чудесни подаръци за деца: обувки, чорапи, кукли, кончета, футболна топка и книги с картинки.

На Нова година подир пладне в големия светнал салон нахълтаха стотина деца. Те заобиколиха елхата и я загледаха очаровани. Свещичките пламтяха по клончетата, златните орехи грееха, птичетата се люлееха с разперени крилца.

Тогава елхицата рече със своето дървено гласче:

— Мили деца, аз съм най-щастливото дръвце на света. Къде е моят приятел Лъв без опашка да ме види?

— Тук съм! — изврещя Лъв без опашка и раздвижи големите си уши зад големия прозорец. Той се беше покатерил върху купчината сгурия пред прозореца и наблюдаваше празника.

— Я вижте зайчето! — извика едно момиченце, което имаше на главата си качулка със заешки уши.

Всички погледнаха натам, но Лъв без опашка беше вече изчезнал.

— Ти си зайче! — весело се развикаха децата и се наредиха едно след друго, да си получат новогодишните подаръци.

БЯЛОТО ГЪЛЪБЧЕ

То беше едно малко гълъбче — цялото беличко: и главичката му бяла, и гушката му бяла, и крилцата му бели, и перцата му бели, само крачетата му приличаха на коралови клончета, а очите му блещукаха като рубинени камъчета. Неговото гняздо се намираше в клоните на един хилядогодишен кедър, порасъл под сянката на Брилянтовите планини.

Всяка сутрин гълъбчето разтърсваше крилцата си над гняздото, кацаше на пътечката, която лъкатуши през оризовата нива, и — щъпук-щъпук — се упътваше към близката спретната къщурка, направена от дърво, покрита с оризова слама. До прага на къщурката го чакаше хубаво момиченце, което ходеше с червена рокличка на точки като калинка и носеше име Пи Лен Це. Туй момиченце беше много работливо. То ставаше рано, разтребваше къщурката, оправяше леглата, сядаше на едно мъничко столче до прага и започваше сръчно да плете. Щом зърнеше бялото гълъбче, Пи Лен Це скачаше от столчето, влизаше в къщи, изнасяше една порцеланова чашка с оризови зърна и му я поднасяше. Като изкълвеше зрънцата, гълъбчето разтваряше крилцата си и полетяваше над земята, да види какво става в Страната на утринната свежест. Подир един час то се връщаше при момиченцето и очите му грееха от радост.

— Всичко е хубаво — гукаше гълъбчето, — оризовите зрънца са пораснали като детски зъб-

чета, работничките от голямата фабрика тъкат тънко копринено платно за роклички и знамена, а рибарите са напълнили кошовете с големи сребърни риби.

А Пи Лен Це пляскаше с ръце.

Веднъж гълъбчето се върна от обиколката си изплашено. Крилцата му трепереха.

— Какво има? — попита Пи Лен Це.

— Страшен облак иде откъм върховете на Брилянтовите планини. То не са дъждовни капки, а огромни черни птици, които вдигат голям шум и грохот. Скрий се, Пи Лен Це, докато отминат! Побързо!

— Къде да се скрия? — попита Пи Лен Це.

— Влез в къщурката и се заключи, а пък аз ще се сгуша в гняздото си!

Докато гълъбчето литне до кедъра, страшните птици пристигнаха. Една от тях се отлъчи от ятото, слезе ниско до самия комин на къщурката и снесе едно огромно черно яйце, което падна над оризовия покрив. Гълъбчето закри едното си око. Яйцето се пропука. Избухна такъв гръмотевичен грохот, че земята се разтърси. Гълъбчето закри и другото си око. Тогава до него пропищя едно желязно парче, голямо колкото грахово зърно, и прониза лявото му крило. Гълъбчето примря от болка, отвори очите си и най-напред потърси къщурката, но що да види? Там, където по-рано се намираше спретнатата къщурка, сега зееше дълбока яма, а от къщурката нямаше помен. Узрялата оризова нива гореше.

— Пи Лен Це! — изпищя гълъбчето и раздвижи криле над пламъците. — Къде си, Пи Лен Це?

Никой не отговори. Тогава очите на гълъбчето се изпълниха с ужас и то, смъртно изплашено, полетя към оная страна, откъдето изгрява слънцето. Кацна върху едно камъче и тежко задиша. От водата подаде своята мустаката глава един зелен рак.

— Ах — рече гълъбчето, — ти, който цял живот ходиш само назад, кажи ми що да сторя? Моето крилце е ударено.

— По-скоро бягай да ти го превържат — отвър на ракът.

— Къде да бягам? — попита гълъбчето.

— Иди отвъд морето. Там на островите има един голям град. В него се намират дворците на двамина господари. Единият е висок седем педи, а другият — седемнадесет. Ти влез в двореца на по-големия господар, той ще ти превърже крилото.

Раненото гълъбче прехвърли морето и стигна в града на двамината господари. Пред двореца на малкия господар стояха вързани седем кучета, а пред двореца на големия — седемнадесет. Щом съзряха гълъбчето, всичките кучета започнаха да лаят в хор. Пръв изскочи от двореца си големият господар. Вдигна поглед към небето и щом съзря гълъбчето, очите му изскочиха от гняв и злоба.

— Как си посмяло да летиш над тая земя без мое позволение? — ревна той, извади револвера си и го насочи към гълъбчето.

Бедното гостенче веднага разбра какво може да се случи, размаха силно крилете си и полетя към водите на първия океан.

— Дръжте го! — втурна се дългокракият господар подире му. — Стреляйте върху него! Свалете го на земята!

Тогава всички оръдия в страната на двамата господари почнаха да изригват снаряди подир гълъбчето, всичките военни кораби плувнаха подире му под пълна пара и всички самолети забръмчаха подир него. Големият господар гони гълъбчето до средата на океана, но не можа да му стори нищо, защото бялото гълъбче е неуловимо. Тогава дългокракият даде заповед за отстъпление. А гълъбчето попита една морска лястовичка:

— Кой беше този, който искаше да ме погуби?

— Не го ли познаваш? Ами че нали той изпрати черните птици, които отнеха живота на Пи Лен Це. Той е най-големият бегач на света. Преди осем години, подгонен от своите врагове, той измина цели

три хиляди километра от Филипините до Австралия, без да си поеме дъх.

— Ами как се казва?

— Името му е Раз Бой Ник.

— Ще го запомня — рече ранената птичка и отмина.

Дълго се носи над широкия океан и стигна в един по-голям град, където къщите стигаха до облаците. Накрай града то видя един очилат старец с лукави зли очи и изкуствени зъби. Той подхвърляше нагоре продълговати железни играчки и се заканваше някому с юмрук.

— Какво правиш, дядо? — попита гълъбчето.

— Играя си с атомни бомби. А ти откъде идеш?

Гълъбчето кацна доверчиво върху една от железните играчки и почна да разказва историята си.

Очилатият старец подскочи и плесна с ръце:

— Никога не съм се надявал, че агнето само ще влезе в устата на вълка. Аз много обичам такива гълъбчета. Влез в къщата ми. Моят готвач ще те излекува.

Гълъбчето пристъпи през прага, но щом влезе в Тъмния дом — така се наричаше къщата на късогледия старец, — готвачът затвори вратата, запретна си ръкавите и грабна готварския нож.

— Искам го задушено! — провикна се отвън атомният старец.

— Ах — трепна гълъбчето, — този звяр е решил да ме заколи.

И се озърна тревожно. Всички прозорци и врати бяха затворени.

— Ела, миличко, да ти вържа червено герданче на шията — изръмжа готвачът и протегна ръце към гълъбчето.

Тогава гълъбчето го перна с крилото си по лицето, втурна се към камината и изскочи през комина. Измъкна се цялото очернено като гарванче.

— Дръжте го! — ревна човекът с ножа, но гълъбчето, макар че го болеше крилцето, литна като стрела над втория океан.

Дълго летя подгонената птичка над водите, премина океана и стигна до една опустошена земя, в която къщите на много градове и села бяха съборени до основи. Раненото гълъбче кацна върху една пукната делва и попита гущерчето, което се припичаше до делвата.

— Кой събори тия човешки жилища?

— Събориха ги ония, от които бягаш.

— Кога?

— Когато ти не беше тука.

— Няма ли кой да превърже ударено крило?

— Има едно добро момиче с огнено сърце. То се казва Раймонда Диен.

— Къде живее?

— В южния град Тур.

Гълъбчето отново полетя — към Тур. Земята беше тъжна. Никъде не се чуваше звънлив детски смях, нито птича песен. Над едно пристанище ранената птичка видя много работници — трескаво разтоварват голям океански параход. Но те не наместаваха тежките сандъци на брега, както му е редът, а ги събаряха през борда на парахода направо в морето. Щом съзряха гълъбчето, работниците спряха разтоварването и почнаха да ръкопляскат. Очите им се разведриха.

С голямо учудване ги попита гълъбчето:

— Другари работници, какво правите тука?

— Разтоварваме парахода! — отвърнаха работниците.

— Но така ли се разтоварва параход! Защо не подреждате сандъците на брега, а ги събаряте на морското дъно?

— Защото в тези сандъци нашите заклети врагове са поставили оръжие, с което искат да избиват бащи, майки и деца. Но ние няма да позволим!

Гълъбчето си спомни за миличкото Пи Лен Це и се провикна:

— Не позволявайте, другари! Ако хванете убийците на Пи Лен Це, пуснете и тях на морското дъно!

И като им махна със здравото си крило като с ръка, то отмина по-нататък. Когато наближи Тур, умореното гълъбче видя едно момиче с големи блестящи и безстрашни очи — лежи върху релсите на железопътната линия пред един безкраен влак. Момичето лежи, а влакът стои замръзнал на мястото си и пухти сърдито. Уплашено се развика птичката:

— По-скоро се махни, защото влакът ще те прегази. Коя си ти?

— Аз съм Раймонда Диен.

— Защо си легнала тук, какичко?

— Хвърлих се върху релсите, за да спра този влак, натоварен със смъртоносни оръжия.

— Къде карат тези оръжия?

— Карат ги в една далечна земя, за да избиват с тях невинни хора. А ти защо имаш кръв на крилцето си?

— Ранено съм. Моля ти се, превържи удареното ми крилце. Казаха ми, че ти имаш огнено и добро сърце и аз дойдох при тебе, да ме превържеш.

— Ела, миличко гълъбче — протегна Раймонда и двете си ръце към ранената птичка, но тъкмо когато пръстите ѝ докоснаха болното крилце, изневиделица изскочиха двамина въоръжени хора, поставиха железни окови върху ръцете на девойката и я подкараха към тъмницата. А очите ѝ продължаваха да блестят все така безстрашно.

С клюмнала главичка гълъбчето полетя на Изток. Тогава по пътя го настигна един голям златен самолет с червени петолъчни звезди на крилете.

— Позволяваш ли да кацна върху едно от твоите криле, за да си отдъхна — попита гълъбчето, — страшно съм изморено.

— Кацни, гълъбче! — рече самолетът и слезе ниско, за да поеме птичката.

Птичката се намести удобно върху позлатеното крило на самолета и той се понесе над една безконечна равна земя. Там димяха високи фабрични комини, златееха се узрели жита, като кораби плуваха огромни машини всред нивите и прибираха зър-

ното, в слънчеви градини играеха щастливи деца с грейнали очи, каквито бяха очичките на Пи Лен Це.

— Коя е тази земя? — попита гълъбчето.

— Не я ли познаваш? Това е земята на свободните съветски народи.

— А кой е оня човек, дето върви през узрелите ниви, гледа плодовете на народния труд и се усмихва? На гърдите му блещука златна петолъчка.

— Той е един от ония работни хора, които се трудят и водят борба за мир и за щастие на земята.

Гълъбчето гукна радостно, разпери криле и затрепка над главата на трудовия герой. Гълъбовото му сърце затупка развълнувано.

— Позволи ми — помоли се то — да остана в твоята земя.

— Остани, гълъбче! — отвърна човекът с петолъчката. — Бъди ни гостенче за вечни времена.

— А ще гърмят ли подире ми с оръдия и ще ме гонят ли със самолети през океана?

— Не бой се, гълъбче, хората на труда от целия свят решиха да провъзгласят за престъпник оня, който вдигне ръка против тебе, и ще оковат с вериги ръцете на подпалвачите.

— А раненото ми крилце?

— Ще го излекуваме. Хей, другари — провикна се човекът с петолъчката, — окъпете гостенчето, за да стане беличко, каквото е било по-рано, превържете му крилцето, дайте му да се нахрани и го пуснете свободно да лети над широката съветска земя. Нека ходи, където си иска.

— Ах, че е хубаво тука! — въздъхна гълъбчето на мира и почна да гука.

ВЕЛИКАНЪТ И ЛАМЯТА

В най-голямата морска дълбочина, където владее вековен мрак, живееше Старата Ламя. Тя имаше дворец, съграден от чер мрамор, и господаруваше над всички живи твари в морето. Очите ѝ бяха по-големи от прожектори. Когато се разлютеше, огньове излизаха от тях и водата започваше да ври. Опашката ѝ беше толкова дълга, че когато замахваше и удряше с нея водата, морето разделяше надве. Огромни вълни плискаха бреговете. Гърбът ѝ беше покрит с плочки от стомана, коремът ѝ — с люспи от сребро. Ноктите ѝ се забиваха стръмно и можеха да откъртят цели канари. Устата ѝ зееше като пещера. От памтивека Ламята пасеше водорасли по безконечните морски ливади, играеше с китовете и акулите и често пъти гълташе ситен пясък, за да утоли вечния си глад.

Един ден Старата Ламя срещна цяло ято мънички сребърни рибки, които плуваха една до друга и си мятаха опашките. Трябва да ви кажа, че сребърните рибки са много любопитни. Като видя рибешката върволица, която се виеше като змия, Ламята зина от учудване. Водачът на рибките я попита с голяма почит:

— Позволяваш ли да влезем в устата ти и да разгледаме твоите остри зъби, които стърчат като кули от слонова кост?

— Позволявам! — изръмжа Ламята и зина още повече, но когато рибките навлязоха до една в устата ѝ, тя затвори очи, бавно сключи двете си челюсти

и с голяма наслада погълна невинните душички. В този ден Старата Ламя разбра колко са сладки рибките и подгони опашатите морски жители. Почна да яде наред: скариди, морски кончета, паламуди, попчета, акули, дракони, делфини, най-сетне намери и леговището на китовете.

Денем Ламята ядеше по ламски, докато коремът ѝ се подуе като планина. Надвечер тя се прибираше към своя мраморен дворец, лягаше в градината сред водораслите, затваряше очи и започваше толкова силно да хърка, че в морето се надигаха огромни вълни и потопяваха корабите. Когато Ламята изяде всичките риби, глътна един потънал кораб, но той не можа да насити глада ѝ. Затуй тя излезе на морския бряг и дълго гледа към малкото рибарско село зад тръстиките.

— Там има нещо хубаво — си рече гладницата и запълзя към селото.

Лавнаха кучетата. Най-напред изскочи кметът на селото и се разтрепера.

— Какво искаш от нас? — извика той към Ламята.

— Гладна съм! — изръмжа чудовищната гостенка. — Морето ми е много тясно, а коремът ми е много широк. Дайте ми да ям!

— Какво да ти дам! Ние сме последни сиромаси.

— Дайте ми нещо непотребно. Донесете ми старите баби и грохналите дядовци, които не могат вече да работят.

— Но те са наши майки и бащи, как ще се разделим с тях?

— Тогава ще изям вас! — ревна Ламята, надигна опашката си и раздвои морето.

Рибарите наведоха глави: такава е била съдбата на нашите старци. Нека ни простят. Ние не можем да ги отървем от Ламята.

До вечерта чудовището погълна осемдесет старци с бради и тридесет баби без зъби.

На втория ден ревна:

— Още!

Дадоха ѝ малките деца — помете ги. Дадоха ѝ девойките и момците — и тях излапа. Подгони мъжете и невестите. Цялото село погълна и пак не се насити.

На третия ден Старата Ламя запълзя навътре по земята. Всички радиопредаватели екнаха: «Ламята иде!» Изтръпнаха селата, ужас обхвана градовете. Изкараха срещу нея най-голямото оръдие и почнаха да гърмят. Но Ламята се усмихна и почна да гълта снарядите като бонбони. През този ден тя изяде три села и един град. На четвъртия ден глътна една фабрика, където работеха автомобилни гуми — глътна я заедно с работниците. Коремът ѝ стана още по-голям, очите ѝ кръвясаха. На петия ден, след като изяде три града и девет села, Ламята пресуши водата на три реки и почива три дни и три нощи. Като се пробуди, тя изпълзя на една висока планина и погледна наоколо. И видя пътищата почернели от бягащи хора. Всички хора бягаха от Ламята и устните им бяха напукани от страх. Те отстъпваха с железници, с автомобили, с параходи по реките и самолети по небето. Отстъпваха и се губеха в далечината към земята на Дяда Ивана.

— Ще изям целия свят! — изрева Ламята и гласът ѝ беше страхотен.

Земята потрепера. Горите се огънаха, птиците попадаха от гнездата си. Човеците закриха очите си и замръзнаха от ужас, но когато се свестиха, отново се втурнаха към спасителния край, където живееше Дядо Иван магьосникът. Дядо Иван беше хилядогодишен старец. Той беше най-мъдрият човек на света, защото, когато си допреше ухото до земята, чуваше всичко, което става под небето. В сърцето му бликаше любов към всички хора, които се трудят, които страдат и които се борят за свобода.

Когато видя, че милиони хора тичат към неговата земя, той се изправи и викна:

— Хей вие, милиони хора, от кого бягате?

— Ние бягаме от Ламята! — отговориха милиони гласове. — От тебе чакаме спасение, Дядо Ива-

не! Ламята ни изяде децата, къщите и нивите. Тя ни погуби държавите. В тебе ни е надеждата.

— Добре — рече Дядо Иван и тръгна към своята ковачница.

Дядо Иван имаше най-чудната ковачница на света. Той можеше да кове оръжия, машини, самолети, но му прилягаше да създава и живи човеци. Когато бежанците наближиха вратата на неговата ковачница, той се обърна и рече:

— Да дойдат при мене един милион момци, които имат лъвски сърца. Те да ми докарат един милион коне с огнени гриви и всеки да стиска в десницата си по една сабя, направена от стомана.

Додето изрече тези думи, пред него се наредиха един милион момци на коне със стоманени саби.

Дядо Иван ги погледна, усмихна се и като разтвори широко вратите на ковачницата, викна:

— Влизайте вътре!

Един след друг конниците влязоха в ковачницата. А в туй време Ламята беше захапала земята на Дяда Ивана от единия край.

Като вкара юнаците в ковачницата си, Дядо Иван се запретна и почна да прави чудеса. От всички момци, които бяха милион на брой, той направи един Великан — безстрашен и страшен, какъвто не е имало, откакто свят светува. От всички коне той направи само един кон, какъвто не е виждало човешкото око. От всички стоманени саби той изкова един меч.

Великанът грабна този меч, яхна коня, наведе се, целуна десницата на Дяда Ивана и потегли на бой срещу Ламята. Дядо Иван изпроводи Великана, благослови го и — нали беше магьосник — изпече в своята пещ само един хляб, разчупи го и нахрани с него всичките бежанци, които му бяха дошли на гости.

Когато Великанът наближи Ламята, тя се зарадва много и викна:

— Всичко опитах на този свят: риби, раци, хора, къщи, фабрики и държави. Само Великан не съм

яла — като изям и тебе, три години ще лежа на гръб и ще хъркам.

И за да уплаши конника, Ламята нададе рев, толкова страшен, че земята се напука.

Но Великанът не се уплаши. Той измъкна меча си. И да видите какво се случи: мечът светна на слънцето с такъв блясък, че очите на Ламята ослепяха. Конникът препусна към нея стремглаво, замахна със страшна сила и отсече огромната ѝ глава. Ударът беше нечуван: главата на Ламята се търкулна в равнината и не спря три дни и три нощи.

С острието на меча си Великият конник разпра корема на Ламята и оттам излязоха милиони хора, които бяха прекарали в мрак, нечетен брой села, градове, фабрики и държави. Всички се поклониха на Дяда Ивана и си тръгнаха. Най-напред вървяха човеците, подир тях се точеха къщите, фабриките; цели села и градове затрополиха по пътищата. Всички се прибраха в своите родни кътища, на местата, където бяха живели, преди да се появи Ламята, и настана ден първи на техния нов и честит живот.

ТОЯГАТА НА КЛИМ ДЕМЯНИЧ

Овчарската тояга стоеше срамежливо изправена в къта и гледаше окачената на гвоздея блестяща ножница на сабята, черната дръжка, шнура от червена кожа.

— Коя си ти? — реши се да попита най-сетне тоягата.

— Аз съм една боркиня.

— Каква боркиня?

— За свободата на руския народ.

— Ти си чудно хубава и светиш в тъмнината. Коя ръка те направи?

— Направи ме ръката на един оръжейник в Тула. Изкова ме от най-яката стомана на Уралските планини. Но ти виждаш само ножницата ми. Когато изляза навън, аз мога да съскам като змия и цялата пламтя. Аз нося ужас за народните врагове.

— Излез да те видя! — помоли се тоягата.

— Не мога нищо да направя на своя глава. Аз излизам от ножницата само когато пожелае оня, дето се е наместил под камината и гълта гореща каша с дървена лъжица.

— Откъде идеш?

— От бойните полета на широката руска земя. Къде не съм била? Аз взех участие в битката при Мазурските езера, където загинаха много хиляди руски войници. Аз гоних нахълталите врагове в Южна Галиция до Карпатите. Когато на 7 ноември 1917 година червеноармейците и моряците от Кронщад нападнаха Зимния дворец, аз бях в първата редица и се бях много разгорещила. Аз съм свидетелка на големи исторически събития. В оня час, когато юнкерите издигнаха бяло знаме върху една от кулите на московския Кремъл и предадоха властта на работниците, аз треперех и звънтях от радост. А веднъж пренощувах в петроградския дворец Смолни, където се бяха събрали големите комунисти. Тази беше най-честитата нощ от живота ми. . .

Под камината догаряха последните главни. Край огъня бяха седнали двамина души: домакинът на скромната селска хижа — първият председател на червения селски съвет — и неговият гостенин — конник от ескадроните на Будьони. Конникът изгреба кашата от паницата, опря гърба върху възглавницата — затоплен и доволен — и рече:

— Очистихме руската земя от враговете народни. Изметохме ги с желязна метла. Ръката ми отмаля да размахва сабята. Години наред не съм слизал от седлото. Умирам за сън. Когато си отида в къщи, ще викна на майка си: «Майко, постилай леглото!» Ще се търкулна и няма да се дигна много дни и нощи. Не ща нито хляб, нито вода, само сън. А вие тука?

— Ние тука хвърляме новото семе в земята. Отнехме нивите от помешчика и ги раздадохме на селяните. В житницата му намерихме много зърно. И него раздадохме. Селяните се ококориха. Не вярваха на очите си, когато им напълнихме кошовете с плод от господарската градина. В зърното намерихме заровени бомби като ябълки. Разбрахме, че тия ябълки са били приготвени за нас. Не ни е забравил добрият господар. Беше оставил едно куче да пази чифлика му, додето се върне, но ние знаем, че той вече никога няма да се върне, и вързахме кучето с желязна верига.

— Идваха ли по вашия край белите?

— Мярнаха се тъдява, но ние ги прогонихме.

— Оръжие имахте ли?

— Нямахме, но си послужихме с бомбите, които изровихме от житницата на господаря.

— А пушки?

— Пушки имахме само дървени, като оная, дето стои изправена в къта. И тя не е моя. Донесе ми я Волга от северните земи. Тук в степта не расте дрян. Хубава тояга е. Вироглавите не я обичат. Да почерпя ли една водка?

— Ти си знаеш работата — усмихна се гостенинът.

— Маруся! — извика домакинът. — Донеси водка, Марусинка!

Домакинята влезе тихо и сложи пред двамата мъже едно тъмно бирено шише и две ръбести стъклени чаши.

— Много ти беше сладка кашата, домакинке! — рече гостенинът. — Благодаря ти. Такава каша съм ял само един път в живота си. Не беше отдавна. Има-няма две години. Една вечер попаднах също в такова крайбрежно село като вашето. Препусках на бял кон. Носех важно писмо до главната квартира. Белите хвърчаха по стъпките ми. Догониха ме в крайбрежното селце и простреляха коня ми. Додето се измъкна изпод падналото животно — те ме настигнаха и единият ме одраска с острието на сабята си. Разпра ми страната от ухото до носа. Но аз се изплъзнах от ръцете им, прескочих една плетена ограда и потънах в мрачината. Намерих подслон в най-крайната селска колиба. Тя беше овчарска. Стопанката превърза раната ми, наложи я с мехлем от суха трева и ме нагости с димяща каша. Овчарят — името му беше Клим Демянич, — като разбра кой съм и къде отивам, бързо ме прехвърли в една малка лодка на зашумения остров сред голямата река, срещу селцето. Тикна ми една пита хляб в ръцете, остави ме там и ми обеща, щом белите напуснат селото, да дойде с лодката си и да ме откара отвъд. Но минаха цели три дни и три нощи, а Клим Демянич не се вести към мен. Уплаши се старецът и ме заряза. Как съм се измъкнал от острова, няма да ви

разказвам. Тя е дълга история. Не искам да кажа лоша дума за стареца. Щом като не докара белите и не ме предаде — и за туй съм благодарен. . . Наздраве!

Гостенинът отпусна главата си върху възглавницата, загледа се към искрите, които се ронеха от главните и чезнеха в мрака на комина, и клепките му паднаха. Заспа изведнъж дълбоко и сладко. Домакинът метна отгоре му войнишката шинела и излезе на пръсти. . .

— Оня Клим Демянич не беше добър човек — рече сабята. — Той ни заряза на влажния остров и през ония дни ножницата ми ръждяса.

— Ти познаваш ли го?

— Как да не го познавам? Додето стопанката превързваше раната на моя юначен конник, аз висях окачена на същия гвоздей, където беше окачен овчият му калпак.

— А пък аз съм овчарската тояга на Клим Демянич. Никога недей казва лоша дума за човек, когото не познаваш добре.

— Защо?

— Защото не знаеш какво стана с овчаря Клим Демянич. Чакай да ти разкажа какво се случи с него, след като прехвърли тебе и твоя конник на острова, че тогава съди. Аз стоях изправена до пътната врата. Там ми беше мястото. Всяка сутрин, когато изкарваше стадото от кошарата, Клим Демянич ме вземаше на рамо, гонеше с мене кучетата и се подпираше върху мене на поляната, докато овцете стържеха трева. Туй ми беше работата. Нея нощ, когато вие си отидохте, в нашия дом нахълтаха народните врагове като зверове. Цялата къща обърнаха надолу с керемидите. Претършуваха тавана, зимника, мушкаха купите със сабите си.

— Ние трябва да го намерим жив или мъртъв, защото той носи в чантата си много важно писмо! — извика единият от белите. — Той е тука. Видели са го съседите, когато влязъл. Казвай, старче, в коя дупка го криеш?

— Не знам.

— Знаеш.

— Не съм виждал такъв човек.

— Виждал си го и си го скрил. Ето тука на прага има капки кръв. Това е кръв от неговата рана. Казвай или ще ти разбия черепа!

И като измъкна револвера си, белият го насочи срещу челото на Клим Демянич.

Клим Демянич безстрашно погледна дулото на смъртоносното оръжие и проговори:

— Добре, ще ви кажа къде е. Откарах го на острова.

— С какво?

— С моята лодка.

— Ще откараш и нас при него. Веднага! Тръгвай!

Клим Демянич наложи мълчаливо калпака си и потегли спокойно и решително. На излизане той посегна към пътната врата и взе по стар навик и мене.

— Защо ти е тая тояга? — попита първият от белите, които се навъртвиха с револвери в ръце подир моя стопанин.

— С нея ще блъсна лодката, за да се отдалечи от брега.

Качихме се в малката лодка: ние двамата с Клим Демянич и ония трима. Клим Демянич седна отпред, отдалечи лодката и хвана греблата. Трима се наместиха зад гърба му. Месечината тъкмо се беше подала зад тъмния остров — червена като мак. Клим Демянич се обърна към своите мъчители и ги попита:

— Можете ли да плувате?

— Не можем — отвърна единият с леден глас,— защо питаш?

— Защото и аз не мога, единият ми крак е схванат. Ако стане нещо с лодката — отидохме и четиримата. Само тоягата ще се спаси! — отвърна лодкарят и се засмя, но смехът му не беше добър.

Когато стигнахме средата на голямата река, Клим Демянич се изправи, сне калпака от главата си, извика силно:

— Прощавай, Машенка! Прощавай, миличка! — и обърна лодката.

Тъмните води погълнаха народния човек Клим Демянич и трима злодеи. Никой не видя какво направи овчарят. Само месечината беше свидетелка. Аз плувах надолу по течението, пътувах три дни и три нощи, додето стигнах в тукашното село и ме пое ръката на председателя. Не се оплаквам, сегашният ми стопанин също има достойна ръка, но Клим Демянич беше народен човек. Той даде живота си за свободата на великия руски народ.

— Донякога в малкото село край голямата река на Клим Демянич ще издигнат висок паметник от мрамор и върху камъка ще напишат името му със златни букви! — извика сабята развълнувана. — А сега, ако нямаш нищо против, хайде да спим. И аз съм прималняла за сън. Лека нощ, овчарска тояго!

— Лека нощ! — отвърна тоягата на Клим Демянич и задряма в къта.

ТОПЛАТА РЪКАВИЧКА

За Нова година мама подари на Тошката две жълти вълнени ръкавички. Те имаха само по едно пръстче, но бяха леки, пухкави и топлички. За ръкавичките мама разплете какината фланела, защото такава хубава прежда никъде не се намира. Пустата мама! Отгоре на ръкавичките извезала две кученца от червени конци. Те не са живи, но досущ приличат на Страхилча. Ще попитате кой е този Страхилчо? Той е истинско куче. Живее в дървената колибка под ябълката и варди къщата. От нищо се не бои. Само нощем го е страх от тъмното и лае, без да има защо. А е много хитър. Толкова е хитър, че не може повече. Ако си хвърлиш шапката на улицата, за един миг ще изтича, ще я захапе и ще ти я донесе. И не я пуска на земята, а застава на задните си крака и ти я подава в ръцете.

— Дръж, сине — рече мама и подаде ръкавичките на Тошката, — да ти топлят ръцете, когато идеш на пързалката, но гледай да не ги загубиш, защото ти ги подарявам от сърце.

Сякаш не рече тъй мама, а му поръча:

— Тръгвай, Тоше, на пързалката — да си загубиш ръкавичките!

И Тошката свърши тая работа. Повлече шейничката си към Заешка могила, където е пързалката, спусна се три пъти като вихър надолу, но на четвъртия път шейната му се прекатури и той заби главата си в снега. Измъкна се побелял от сняг, запъхтян,

поотърси дрехите си и тъй като му стана студено, подири в джоба маминте ръкавички. Извади едната, но другата я нямаше. Захвана да я търси по цялата пързалка. Никъде не можа да я намери. Сякаш беше потънала в земята. Буца заседна на гърлото му, когато повлече шейната си към дома. През цялата вечер ходеше нацупен. И новогодишната баница с късметите не му се услади. Като си легна, дълго се въртя в леглото и не можа да заспи. Мама нощес до втори петли си вади очите над тия ръкавички, а той изгуби едната още при първото си излизане!

Сега да видим къде е ръкавичката.

Тя се изтърси от джоба на Тошката, когато той обърна шейната и си заби главата в снега. Леката ръкавичка хвръкна като птиченце и падна зад една трънка. Потули се, затуй Тошката не можа да я намери. Щом децата се разотидоха и пързалката опустя, от съседната горица изскочи Зайко Мустаков. С пет-шест юнашки скока той се изкачи на могилката, погледна отвисоко към селото, където трептяха много светлини като звезди, нападали на земята, и въздъхна:

— Тая нощ всичките послушни деца ще получат подаръци, само за мене няма нищичко!

И Зайко вдигна предната си лапичка, за да си избърше окото. Като го избърса, той се втренчи към трънката и видя, че там върху снега нещо се жълтее. Заешкото му сърце радостно затупка. Дали не е круша? Бързо се втурна към ръкавичката. Побутна я боязливо с крачето си, дори я обърна, но щом съзря извезаното кученце, отскочи три крачки назад. Уплаши се, горкият, от кученцето, но то си кротуваше върху ръкавичката.

— Добро кученце! — тихо си рече Зайко Мустаков. — Ще си го взема да ми варди къщурката.

И приближи пак към ръкавичката. Но тъкмо когато посегна да я вземе, изневиделица изскочи Кума Лиса Кокошарска.

— Не я пипай! — викна тя.

ТОПЛАТА РЪКАВИЧКА

За Нова година мама подари на Тошката две жълти вълнени ръкавички. Те имаха само по едно пръстче, но бяха леки, пухкави и топлички. За ръкавичките мама разплете какината фланела, защото такава хубава прежда никъде не се намира. Пустата мама! Отгоре на ръкавичките извезала две кученца от червени конци. Те не са живи, но досущ приличат на Страхилча. Ще попитате кой е този Страхилчо? Той е истинско куче. Живее в дървената колибка под ябълката и варди къщата. От нищо се не бои. Само нощем го е страх от тъмното и лае, без да има защо. А е много хитър. Толкова е хитър, че не може повече. Ако си хвърлиш шапката на улицата, за един миг ще изтича, ще я захапе и ще ти я донесе. И не я пуска на земята, а застава на задните си крака и ти я подава в ръцете.

— Дръж, сине — рече мама и подаде ръкавичките на Тошката, — да ти топлят ръцете, когато идеш на пързалката, но гледай да не ги загубиш, защото ти ги подарявам от сърце.

Сякаш не рече тъй мама, а му поръча:

— Тръгвай, Тоше, на пързалката — да си загубиш ръкавичките!

И Тошката свърши тая работа. Повлече шейничката си към Заешка могила, където е пързалката, спусна се три пъти като вихър надолу, но на четвъртия път шейната му се прекатури и той заби главата си в снега. Измъкна се побелял от сняг, запъхтян,

поотърси дрехите си и тъй като му стана студено, подири в джоба мамините ръкавички. Извади едната, но другата я нямаше. Захвана да я търси по цялата пързалка. Никъде не можа да я намери. Сякаш беше потънала в земята. Буца заседна на гърлото му, когато повлече шейната си към дома. През цялата вечер ходеше нацупен. И новогодишната баница с късметите не му се услади. Като си легна, дълго се въртя в леглото и не можа да заспи. Мама нощес до втори петли си вади очите над тия ръкавички, а той изгуби едната още при първото си излизане!

Сега да видим къде е ръкавичката.

Тя се изтърси от джоба на Тошката, когато той обърна шейната и си заби главата в снега. Леката ръкавичка хвръкна като птиченце и падна зад една трънка. Потули се, затуй Тошката не можа да я намери. Щом децата се разотидоха и пързалката опустя, от съседната горица изскочи Зайко Мустаков. С пет-шест юнашки скока той се изкачи на могилката, погледна отвисоко към селото, където трептяха много светлини като звезди, нападали на земята, и въздъхна:

— Тая нощ всичките послушни деца ще получат подаръци, само за мене няма нищичко!

И Зайко вдигна предната си лапичка, за да си избърше окото. Като го избърса, той се втренчи към трънката и видя, че там върху снега нещо се жълтее. Заешкото му сърце радостно затупка. Дали не е круша? Бързо се втурна към ръкавичката. Побутна я боязливо с крачето си, дори я обърна, но щом съзря извезаното кученце, отскочи три крачки назад. Уплаши се, горкият, от кученцето, но то си кротуваше върху ръкавичката.

— Добро кученце! — тихо си рече Зайко Мустаков. — Ще си го взема да ми варди къщурката.

И приближи пак към ръкавичката. Но тъкмо когато посегна да я вземе, изневиделица изскочи Кума Лиса Кокошарска.

— Не я пипай! — викна тя.

— Защо? — обърна се слисан Зайко.

— Защото само на мене прилича да нося ръкавички. Най-напред ще си я надяна на едното краче, сетне на другото, сетне на третото. . . Чудесна ръкавичка!

— Я па тая! — накриво я изгледа Зайко Мустаков. — Махай се или ще натуткам кученцето да ти скъса кожухчето!

Лиса Кокошарска се ядоса и се озъби на Зайка, но той не беше от страхливите.

— Кра! Кра! Крадци! — размаха крила над трънката един гарван. — Тази ръкавичка е на Тошката! Вие сте я откраднали. Ей сега ще повикам Страхилча!

И гарванът хвръкна към село.

Откъм гората се зададе и глупавият Вълкан Вълканов. Почна да ломоти:

— Какво вие таковате тука? А-а-а-а, ръкавичка сте намерили. Тя ще бъде моя. Защото съм най-силният звяр в гората. Който посегне към нея, ще го разкъсам.

И Вълкан затрака със зъби, защото той може-ше да работи само със зъбите си.

— Моля ви се — довтаса и Катеринка Пухлева, — продайте ми тая ръкавичка! Давам за нея два жълъда!

— Я бягай оттука, че като река: ам! — само катерички ще ми станеш! Какво таковаш и се навираш тука? — изръмжа Вълкан Вълканов и зина.

Тогава Катеринка извреща, Кума Лиса Кокошарска затявка, Зайо Мустаков се засили и направи такъв скок, че прескочи цялата могила, но пак се върна.

Отдън гората затрополи самият Медун Мецанов.

— Каква е тази дандания? — ревна той. — Защо ме събудихте посред нощ от зимния ми сън? Кой от вас предизвика свадата?

Зверовете мълчаха с наведени глави.

Тъкмо в туй време откъм село дотърча Страхилчо. Той не беше виждал горски зверове, затуй безстрашно се приближи до тях.

— Защо се карате? — изджавка той.

— За ръкавичката! — отвърна Лиса Кокошарска. — Ние намерихме една ръкавичка и не можем да я разделим.

Хитрият Страхилчо хвърли едно око към ръкавичката на Тошката, позна я и рече:

— То е най-лесна работа. Я се наредете един до друг с очи към могилката. Щом река: ав! — всички тичайте нагоре! Който стигне най-напред на върха — негова ще бъде ръкавичката.

Зверовете се наредиха: най-отдясно — Медун, до него — Вълкан, до Вълкана — Лиса, до нея — Зайко, а до Зайка — Катеринка.

— Ав! — изджавка Страхилчо и зверовете се втурнаха нагоре.

А Страхилчо захапа ръкавичката на Тошката и — дим да го няма. Изчезна към селото.

На другата сутрин, когато Тошката се показа на прага със суровакница в ръка, от кучешката колибка изскочи Страхилчо, захапал изгубената ръкавичка.

— Хей, къде си я намерил? — весело извика Тошката, грабна я от устата му и за награда му даде един краищник от новогодишната баница.

ЕДНА КИБРИТЕНА КЛЕЧКА

Имаше една кибритена клечка, сложена в синя кутийка. Тя беше клечка като клечка, направена от дръвце, с кафява запалителна главичка, но, не знам защо, се смяташе за по-умна от другите. Може би защото главичката ѝ изглеждаше по-дебела и случайно я бяха сложили в най-горната редица на кутийката. Лежеше върху другарките си и час по час повтаряше:

— Аз съм клечка над клечките! Аз съм клечка и половина!

Другите клечки в кутийката я слушаха и се усмихваха мълчаливо. Те знаеха народната мъдрост, че който се хвали — не пали.

Веднъж стопанката на къщата грабна кибритената кутийка от полицата и се наведе да накладе огъня под камината. Така се случи, че като отвори кутийката, пръстите ѝ напипаха горделивата клечка.

— Моят час удари! — извика развълнуваната клечка. — Щом пламна, ще лумне мигом такава светлина, че целият свят ще ослепее! Гледайте! Гледайте!

Всичките клечки в отворената кутийка надигнаха главичките си да видят чудото, но светът не ослепя, защото дебелата главичка на клечката не можа да се възпламени. Стопанката я драсна веднъж върху палилото на кутийката, повтори, потрети, но никакво пламъче не се появи. Тогава ядосаната жена викна:

— Ех, че негодна клечка!

И я захвърли през отворения прозорец.

Кибритената клечка извика:

— Хопля, аз съм била крилата!

Но преди да довърши думите си, падна на земята, чукна си главичката върху едно камъче, отхвръкна и тупна в сухия улей, през който изтичаше от време на време мътната вода от готварницата в помийната яма.

В двора над къщния покрив дремеше с разперени клони стара круша с кух дънер. Тя беше на младини ударена от гръмотевица — цялата обгорена — и сега живуркаше едвам-едвам. В клоните ѝ на скрито място гнездеше едно славейче. То се люшкаше безгрижно по клончетата и чуруликаше сладко, защото в гняздото му растяха и наливаха млади сили три чудесни пиленца.

Когато клечката падна на земята, славейчето подскокна и рече:

— Туп! Откъде падна?

— От небето! — излъга клечката.

— Че коя си ти? — учудено я загледа пойната птичка.

— Аз съм сестра на звездите! Аз съм внучка на мълнията! — продължи да лъготи клечката.

— Какво? — с дрезгав глас проговори крушата. — Мълния ли?

И цялата изтръпна от страх. Всичките ѝ листа до едно затрепераха.

— А защо не блещукаш като звезда? — наивно попита славейчето.

— Аз не само блещукам, но и пламтя, когато някой ме блъсне по главата. Трябва да знаеш, че моята глава е огнена. Ако пожелая, мога да избухна като атомна бомба и да изгоря целия свят. Всичко! Всичко!

— И къщата ли? — тревожно изчурулика славейчето.

— И нея!

— И сламената купа в градината?

— Тя ще се превърне в пепел само за един миг!

— А кошарата?

— Тя ще изгори заедно с агънцата!

— Тогава ти можеш да изгориш и старата круша?

— Мога! — важно отговори клечката.

— А гняздото ми?

— На твоето гняздо е потребно само едно пламъче.

Голокрилите пиленца подадоха главичките си навън.

— Майчице, попитай я какво сме ѝ направили! Защо не клъвнеш тая проклета клечка? Клъвни я!

— Нека опита! Ха де, слез по-долу да ме клъвнеш! — заканително извика кибритената клечка на славейчето, но то хвръкна нагоре уплашено и кацна в гняздото си. Закри с крилца пиленцата и започна да им шепне:

— Не я гледайте, защото е много страшна! Тя може всеки миг да избухне!

Горкото славейче беше повярвало на клечката.

Подухна ветрец. Старата круша заскърца жаловито. Агънцата в кошарата се разблеяха сърцераздирателно. Майките им, които пасяха тревица в ливадата, ги чуха, дотърчаха запъхтени и заблъскаха с глави заключената врата. Гащатият петел плесна с крила, подхвръкна на плета и закукурига към дърветата в градината:

— Бягайте! Бягайте, додето не сте изгорели!

— Как да бягаме, когато имаме корени? Ние не можем да се изтръгнем от земята! — съкрушени, отвърнаха дърветата.

Старият пуяк, който все викаше «клю-клю-клю» и разнасяше клюки, се втурна да разкаже на всички, че е наближил свършекът на света.

А горката сламена купа охкаше, пъшкаше и мърмореше:

— Отивам си още неначената. Туй за туй ще си изгоря, преди да съм нахранила теленцата, агънцата и яренцата!

Като разбра каква тревога настъпи след заканата на кибритената клечка, едното от славейчетата — най-хитрото — подаде главичка изпод крилото на майка си, озърна се и видя котарака Петър омърлушен на покрива. Уж дреме, едното му око е затворено, но другото святка и все към гняздото гледа.

— Какво се блещиш към нас! — сърдито писна славейчето.

— Ами какво да правя? — прозя се Петър.

— Слез долу да изядеш оная кибритена клечка с огнената глава!

— Аз клечки не ям! — отвърна котаракът.

— А какво ядеш?

— Мишки.

— Ще видиш ти мишки, когато си видиш опашката.

— Защо?

— Защото оная злосторница, дето е в улея, се заканва да превърне в пепел всичко. Наместо да се прозяваш на покрива, иди я наковлади на стопанката!

— Тъй ли? Отивам! — измяука котаракът Петър и се смъкна по водосточната тръба.

Влезе в готварницата през отворената врата и се замота в краката на стопанката.

— Бягай оттука! Все на покрива се излежаваш, а мишките изпоядоха всичко. По-скоро в зимника! — кресна стопанката и ритна Петра.

Котаракът се втурна слепешката, скочи на умивалника и обърна легена, който беше препълнен с нечиста вода. Водата рукна надолу през тръбата, зашумя, напълни сухия улей, грабна кибритената клечка и я понесе към помийната яма.

— Как тъй? Аз не искам! Аз съм клечка над... — записка кибритената клечка, но не можа да си довърши думите, тъй като намокрената ѝ главичка омекна и горделивата клечка, която се заканваше да запали целия свят, пропадна в ямата.

АНЕТО

Ти знаеш ли малката бяла къщурка на речния бряг? Тя е положена на четири големи камъка. Има само едно прозорче и то гледа към равната шир на тихата река. Като запалена лула дими високият комин на къщичката. Една снежнобяла завеска потуля светлата къщна стаичка. Когато прозорчето е отворено и вятърът играе със завеската, параходите бягат надоле и пътниците думат:

— Бялата къщурка ни маха със своята кърпичка. Сбогом!

В къщичката има само една стая. В стаята — една маса и два стола. До прозореца е креватчето на Ането, а до камината — големият дървен креват на дяда Ивана. Цялата стая свети от чистота. Ако някой купувач мине и се провикне: «Смет купувам!» — горкото Ане няма да получи нито една паричка. Ането е послушно момиче. То шъта: мете къщата и малкото дворче, мие паниците, подклажда огъня и шие копчета на дядовото Иваново палто. А когато през пролетта му закърпи самия лакът, дядо Иван каза:

— Чедо, ти кърпиш чудесно. Като беше ново палтото ми, изглеждаше по-грозно.

Горкият дядо Иван! Той се трудеше в градината. Цял ден копаеше, присаждаше и поливаше краставиците, чушките и зелките. Ходеше със запретнати крачоли. Газеше студената вода в лехите. Затуй вечерно време си грееше краката на огъня, каш-

ляше тежко и пиеше горещ липов чай. Ането вари най-сладкия чай на земята. Когато шъта — то си препасва чиста бяла престилка. На престилката има едно кученце — щито със син конец. То си стои там послушно и мирно. Нито лае, нито яде, нито пие, само се кокори.

В понеделник Ането си изпра престилката и я простря да съхне на двора. Дядо Иван е обтегнал едно въже за дрехи — от близкото ябълково дърво до стряхата на къщата. На туй въже увисна престилката. В шумака на ябълковото дърво едно врабче си беше свило гняздо. В перушината се топлеха малките му рожби. Щом започна да съхне престилката — врабчето кацна върху въжето и почна с кученцето такъв разговор:

— Как си бе, кученце? — попита то.

— Добре съм, врабченце. Сега съм добре. Снощи Ането ми накапа главата с гореща бобена чорба. Опари ми главата. Цяла нощ съм скимтяло. А ти как си?

— Каня се да бягам.

— Защо?

— Защото котаракът на кръчмарина Радул катаден иде, разхожда се под ябълката и все към гняздото ми гледа. Щом пораснат на моите врабчета крилцата и на крилцата им перцата — ще отлетим вдън гората, където няма котараци. Не зная само има ли в гората комини — да се подслоним през зимата и да се затоплим, когато задуха виелицата и снегът засипе целия свят.

— И аз не зная — рече замислено кученцето. — Никога не съм било в гората. Щом Ането тръгне нататък — аз ще вървя напреде ѝ. Тя без мене никъде не ходи. Кой ще я варди, ако не съм аз?

В туй време под престилката мина патето. Навирило опашка нагоре, то се клатеше, щъпукаше с големите си жълти лопатки и мърмореше:

— Когато ми пораснат шиповете на краката, ще го бодна с най-острия шип.

— Кого? — попита врабчето отгоре.

— Радуловия котарак. Нощес влязъл през отворения прозорец, прескочил креватчето на Ането и се намърдал да спи до главата на дяда Ивана. Дядо Иван много обича да му преде котарак, когато спи. Докато котаракът се изтягаше в мекото легло — аз зъзнех под къщурката. Моето тегло трябва да бъде описано от някой велик писател. Има да подсмърчат очилатите баби, когато прочетат как страда юначното пате с двете лопати! А бе не сте ли виждали наблизо нещичко за хапване?

— Тая сутрин видях нещичко край гората! — рече врабчето.

— Какво беше? — дигна глава патето.

— Една мечка.

— Тъкмо ще ми стигне за закуска. Отивам да я клъвна! — зарадва се патето и потегли към гората. — Кажи на кака, че отивам на лов за мечки! — поръча то на кученцето.

— Ще обадя — отвърна кученцето от престилката и си размаха опашката. То обичаше много юнаците.

Патето мина през градината, прескочи вадичката, по която шуртеше мътна вода, провря се под оградата и излезе на поляната. Далеко се чернееше тъмната гора. По осилите на класовете блещукаха чудни капки. Слънцето се дигаше над равнината. Някъде се обаждаха скрити звънци. Патето тепаше с двете си лопати направо през храната. Изведнъж отневиделица изхвръкна голям изплашен пъдпъдък и зашумя с тежките си криле. Патето се стресна и от страх си навря главата под една захвърлена кора от печена тиква. Стоя там цял час, без да мръдне. По едно време покрай нивата мина малка каручка с две колелета, теглена от едно проскубано магаре, без опашка. В каручката дремеше дрипав циганин. Главата му се люшкаше като звънец. Зад гърба му стоеше, изправена на задните си крака, една бяла маймунка, хванала с предните си лапи кръжилото на коша. Тя въртеше очите си и гледаше какво има наоколо.

Щом съзря патето в нивата, маймунката нададе тревожен вик. Задрямалият циганин дръпна юздите на магарето.

— Стой! Тука има спирка.

Магарето спря. Циганинът си потърка очите, прозя се продължително, почеса се по врата, озърна се и видя патето. Бърже измъкна от окърпената торба една мрежа, с която ловеше риба по реките и охранени юрдечки покрай селата. Скочи от каручката.

— Ей такава рибка скоро не съм ял — рече на себе си каруцарят и се упъти към патето. Надипли мрежата, захапа ръба и се нагласи да я метне.

Но патето не беше вчерашно. То разбра какво иска да стори с него циганинът, отвори си човката, взе да грачи, разпери криле и се вдигна, преди да го похлупи страшната мрежа. Полетя надолу към брега, мина над ябълката, над крушата, над дядовата Иванова глава и тупна в реката.

— Чакай най-напред да си пийна малко водица, защото ще ми се пукне сърцето! После ще ти разказвам кой ме гони — рече запъхтяното пате на една изплашена жаба и си потопи цялата глава в хладната вода. Навири краката си нагоре.

А в туй време циганинът разпрегна каручката си под ореха накрай селото и натири магарето в бодилите. Магарето навлезе, отъркаля се в трънливия буренак, както се търкалят децата върху мекия дюшек, и ревна:

— Все едно, че съм в рая!

Къдрьо, тъй се казваше циганинът, откачи торбичката, метна я през рамо, дръпна бялата маймунка и закрачи покрай плетищата към селското училище. Децата го посрещнаха с викове и радост. Като спря, циганинът тропна с крак и накара маймунката да се покатери върху една висока върлина. Сетне извади от торбата една дървена сабя, една малка липова гъдулка и едно сито без дъно.

Подаде сабята:

— Хайде, Пенке! Почвай, Пенке! Покажи на господарите как се бият абисинците!

Маймунката размаха сабята и децата писнаха:

— Олеле, бягайте!

Подаде гъдулката и лъка.

— Сега пък, Пенке, ще покажеш на господарите как свири твоята гъдулка.

Маймунката раздвижи лъка. Тънките жички звънаха като пчели. Децата се наловиха и започнаха да тропат.

— Хайде хопа! Тъй се тропа!

След като свърши песента, Къдрьо пое гъдулката и подаде на маймунката продъненото сито.

— Дръж ситото да покажеш на господарите как сее брашно стринка Минка, слугинка на баба Гълъбинка!

Маймунката като млада невяста замята сръчно ситото. Врявата порасна. Едно момче подскокна и се опита да хване Пенка за опашката, но тя го видя навреме и го тупна с лапичката си по главата. Главният учител даде на циганина пет лева. Къдрьо прибра парите и поведе маймунката навън. Децата се втурнаха след него. В тоя миг удари училищната камбана. Малкият народ се обърна назад, сякаш беше духнат от вятъра, и хукна към учебните стаи. Къдрьо кривна към чешмата. Изяде хляба, напи се със студена вода и потърси с очи дебела сянка. Намести се до каручката, под стария орех. Легна на гръб, протегна си краката, покри си очите с шапката и захърка. Изтърва връвчицата, с която беше вързал маймунката. Като разбра, че е свободна — бялата пленница тихо измъкна от торбата сабята и се покатери на кривия градински плет. Скочи в градината върху една тиква и се озърна. Няма нищо за ядене. Само царевици и пъпчиви тикви. Надникна отсреща и видя тъкмо пред къщи едно дърво крушево с увиснали надолу, жълти като кехлибар кратунци. Под дървото грухтеше свиня, ядеше падналия плод и ровеше с муцуната си земята, за да провери дали

някоя круша не се е скрила като попово прасе в пръстта.

— Добър ден, госпожа! — провикна се маймуната. — Твоя ли е тази круша?

— Всички круши в селото са мои — важно отвърна свинята.

— Ще ми позволиш ли да изям две-три круши? Много съм гладна.

— Може — отвърна свинята — само при едно условие: ще се покачиш горе на дървото и гнилите круши ще пущаш на мене.

Не щеш ли, през отворената къщна врата изскочи кучето Караман, налапало един гумен цървул.

Маймунката му препречи пътя и вдигна дървената сабя.

— Стой, крадецо! Откъде задигна този цървул?

— Купих го — излъга кучето.

— Лъжеш! — тропна с крак бялата маймунка. — Скоро да го върнеш на мястото му!

— Не мога — отвърна Караман. — Такъв ми е кучешкият навик: каквото откраднa — изядам го! Много обичам гумени цървули. Ям ги като баница.

— Чуй най-напред да ти разкажа защо съм дошла от Африка и защо съм станала прислужница на циганина Къдрьо, че тогава прави, каквото щеш.

— Думай — нетърпеливо изръмжа Караман, — думай, че бързам!

— Моята родина се намира далеко, отвъд морето. Казва се Африка. Там има вековни гори. Там расте хлебното дърво баобаб, което има такъв дебел дънер, че девет души не могат да го обхванат заедно, като си разтворят и двете ръце. Там пълзи страшната змия боа. Ако пожелае, тя може да отвори устата си и да налапа уважаемата госпожа, която грухти под крушата.

— Посмали, Манго! — поклати с недоверие глава кучето.

— Ти си едно неуко куче. Всичките деца в училище учат за боата и знаят, че казвам истината. Слушай сега моята история! Под един баобаб имаше островърха негърска тръстикова колиба. В колибата живееха двама негри. Мъж и жена. Те си имаха едно негърче на име Реджи. С кадрава коса, с големи очи, а кожата му черна като катран. Веднъж родителите на негърчето тръгнаха с чували за кокосови орехи. Аз седях скрита в клонете на баобаба. Когато заминаха — влязох в колибата през комина и заварих в люлката малкия Реджи — лежи си мирно в люлката и бели един банан. Грабнах сладкия плод от ръцете му и започнах да го ям. Реджи се разсърди и ми се закани:

— Когато порасна, ще те хвана и ще ти отрежа опашката!

Аз му ударих една плесница и той заплака. Излязох навън, защото не мога да търпя детски плач.

На другия ден пак издебнах Реджовите родители и се вмъкнах в колибата. Този път негърчето ядеше портокал. Отнех го от ръцете му и го излапах.

— Ще ти отрежа опашката! — викна сърдито негърчето.

Лепнах му две плесници и си излязох. Когато влязох на третия ден в колибата, намерих я празна. Малкото негърче го нямаше. На земята видях една търкулната кратунка с дупка — колкото да си провра ръката. Бутнах я. Нещо затрака вътре. Мушнах си ръката и напипах лешници. Много обичам лешниците! Награбих, колкото мога, и си дръпнах ръката, ала тя се беше надула от лешниците и не можеше да излезе навън. Стисках лешниците и дърпах, стисках и дърпах, докато влезе бащата на Реджи и ме хвана. Върза ме с една връв за шията. Подаде на малкото негърче някаква ръждива ножица и то ми отряза опашката наполовина. Моят крадлив навик и моята лакомия ме погубиха. Негърът ме отнесе на най-близкото пристанище: продаде ме на един моряк. За мене черният получи една празна кутия от сардели. Корабът дигна котва и тръгнахме на път. Пътувахме с параход два месеца. Аз се катерих по мачтите и гледах света. Минахме през Индийския океан, през Червеното море, през Суецкия ка-

нал, покрай Цариград. Една сутрин слънцето ни завари в българския град Несебър. Там моят стопанин-моряк ме продаде на Кадря за една кошница грозде. И ето ме сега ходя немила-недрага по селата да разсмивам бабичките и децата. Като си спомня за Африка — сърцето ми се топи от мъка. Най ми е мъчно за опашката. Но аз съм пак хубава маймунка! Нали?

Караман се замисли. Дойде му на ум как през пролетта баба Танаска му отряза ушите с ножицата. Много болеше.

— Ами ако сега ми отреже и опашката — уплашено заквича той, — с какво ще пъдя мухите?

Бързо се обърна назад и отнесе в къщи гумената обувка.

Бялата маймунка се засмя, метна се чевръсто на крушата, захапа един червен кратунец и почна да пуща на свинята гнилите кратунци.

Превали пладне. Ането отвори прозореца. Разтреби стаята, нареди двете легла. Очисти боба и го сипа в гърнето. Намести го да ври под камината. По едно време на вратата похлопа баба Танаска.

— Ане — провикна се тя, — тука ли си, къщовничке?

— Тука съм, бабо Танаске, тука съм! Че заповядай де!

— Няма да влизам, защото бързам. Ще ти се моля, момиченце, да ми изнесеш върху една керемидка два-три въглена — да си наклам огъня. Хайде, кротушке! Пустите наши въглени, дето ги бях нощес заровила — до един угаснали!

— Ей сега, бабичко — каза Ането и грабна от двора една счупена керемида. Влезе в къщи, наведе се под камината и нарина цяла паница въглени за баба Танаска. Като тръгна навън — един въглен се отрони и падна на дървения под. Ането бързаше много и не видя въглена.

Баба Танаска пое керемидата с набръчканата си ръка.

— Дай, чедо, че бързам. Да си ми жива, гълъбичке! Станала съм отзарана, кога пропяха втори петли, а още не съм сколасала! Потърсих огън — няма. Щом се съмне — рекох си, — ще ида да небера при воденицата малко киселец и ще сваря на дяда Танаса чорбица от киселец. Отидох аз при воденицата, напълних си полата и гледам Канджата, воденичарина — кърпи мрежата си. Чумката да го тръшне! Седнах при него да си похортуваме. Туй беше, онуй беше — додето се наприказваме — слънцето отишло към пладне. Скочих да си ходя. Минавам край градината на Тумбалачката. Тръгнала да дири едно загубено пиленце. Че започнахме и с нея да си хортуваме. Тя била пълна с новини. Додето си изкажем всичко — сянката ми се изгуби под краката. Спуснах се към къщи. Минавам край училището. Гледам: натрупал се един свят. Чакай — думам си — да видя какво ли пък правят тези хора. Отде се пръкна оня проклет циганин с маймунката! Два часа съм вървяла подире му. Ей го вече почна да мръква. Още не съм сложила киселеца. Не ме задържай, душичке, че много бързам!

И баба Танаска понесе въглените към къщи.

Ането се засмя. Двете му устни се разтвориха като листенца на цвете. Обърна се назад. През отворената врата излизаше гъст дим. Тревожно влезе малкото момиче, затече се и що да види: падналият въглен запалил пода и дъските се подхванали. Изгоряла една дупка колкото да си провре юмручето. Ането пребледня уплашено. Грабна една чаша, напълни я и плисна вода върху запаления под. Огънят угасна, ала дупката остана.

— Ами сега? Като се върне дядо, какво ще стане с мене? Мамичко, какво направих? Запалих хубавата дядова къщичка! Какво ще отговарям на дяда и как ще се оправдавам? Ами ако дигне ръка да ме набие? Не! По-добре да избягам от къщи!

И като си наложи сламената шапка с червената панделка, изплашеното момиче излезе на двора. Смъкна от въжето престилката си и я препаса. Бър-

зо прескочи плета. Нагази в дълбоката храна. Удари право към гората. Класовете стигнаха до очите й. Само сламената шапка се виждаше и червената панделка се ветрееше над жълтата нива. Задъхано и зачервено, Ането стигна до гората. Страните му пламтяха. Пристъпи боязливо под дърветата. Посрещнаха го тъмни вечерни сенки. Влажният въздух разхлади челото му. Дълго вървя покрай дънерите, покрити със златист мъх. Прегази едно поточе, което чудно чуруликаше. Над бистрата бърза вода трепкаха сини пеперудки. Къпеха се малки птички. Прекоси една полянка, цялата посипана с дребни бели гъби, като дъждобрани на буболечки. Покачи се на една височинка и погледна наоколо. Нищо не се виждаше. Само зеленото море на гората се шириеше — додето стигат очите. Върхарите на дърветата се леко полюшваха, разклатени от вечерния вятър. Слънцето бързаше да си легне в зелената шума. Птиците летяха над гората с почернели криле и търсеха гнездата си. Далеко някъде към небето се виеше спокоен стълб дим, излязъл от недрата на гората. Ането се упъти към този дим и вървя, докато стана тъмно, ала не стигна огъня. Забърка пътя. Появиха се две сълзи под малките черни стрехички. Уморено като птиче с прималнели крилца девойчето тупна на земята и сложи главата си до напуканата кора на едно дърво. Тогава се обади кученцето от престилката:

— Како, сложи под главата си малко сух мъх— да ти е меко — и легни да спиш, а пък аз ще те пазя от мечките през нощта.

Ането не го чу, защото не разбираше езика на кучета, шити с конец. Въздъхна и се замисли. Най-напред си спомни за дяда Ивана. Той се е прибрал вече в къщи, капнал от труд. Отваря вратата и вика:

— Ане, къде си, Аненце?

Няма кой да му полее, за да си измие ръцете. Няма кой да му сипе топла чорбица от гърнето. Няма кой да му постеле леглото. Няма кой да му каже лека нощ. Милият дядо Иван! Ами тя как ще

прекара нощта в тази страшна гора? Ако се появи мечката и започне да ръмжи — накъде ще бяга? В коя дупка ще се крие? Тревога изпълни мъничкото сърце на самотното девойче.

— Не трябваше да бягам от къщи. Ах, каква глупост сторих! Дядо Иван е много добър човек. Нямаше да дигне ръка и да ме удари. Той щеше да ми прости.

Нещо запращя в мрачината. Ането скочи, впи очи, ала не видя нищо. Още повече се изплаши. Озърна се безпомощна наоколо. Тогава една спасителна мисъл светна в главичката му. Подскочи нагоре, хвана се за един клон и завчас се покатери на дървото. Сгуши се между клоните. Притихна. Месечината се роди от мрака и тръгна към Ането. Нейната светлина донесе спокойствие и сън. Малката гостенка на гората опря главата си между два клона и заспа дълбоко.

А будното кученце, шито върху престилката, си рече:

— Срамота е такъв юнак като мене да се бои от някаква горска мечка. Мечка — страх, мен — не страх!

И скочи на земята. До полунощ се разхожда като страж и пази заспалата си кака. Когато падна росата, то си накваси крачетата и зъбите му започнаха да тракат от хлад. Потърси някъде сушинка и се мушна под най-близкия храст. Там в една затоплена дупка спяха три зайчета. Кученцето се навря между тях. Затвори си очите и почна да мърка.

Ането спа до късно в клоните. Разбудиха го гласовете на птичките. Те бяха проглушили гората от песни и се къпеха в мокрия листак. Шумовете на деня порастоха. Девойчето видя, че престилката му е паднала доле, ала не разбра защо е паднала. Слезе внимателно, протегна ръцете си, оправи шапката си, прибра си престилката и тръгна да търси нещо за хапване. Най-напред стигна до едно малко изворче. Хубаво си наплиска лицето със студена вода, дигна престилката и се избърса.

Тъкмо в туй време нещо затрополи зад гърба ѝ. Девойчето се обърна и видя, че наблизо минава път, а по него се търкаля двуколка с впрегнато магаре.

— Хей, чичо — извика Ането на коларина, който подканяше с една дълга тояга магарето да върви, — чакай! Моля ти се, чичо, не ме оставяй!

— Какво искаш? — обърна се каруцаринът.

— Позволи ми да се покача на твоята кола!

— Къде искаш да идеш?

— В нашето село Брегаре. Там нали има една малка бяла къщурка, положена върху четири камъка. Тя е нашата къщурка. Като стигнем, ще спреш каручката да сляза. Аз съм внучка на дяда Ивана.

— Аз тъкмо в Брегаре отивам. Ще спра пред бялата къщурка, защо да не спра. Хайде, качвай се! Познавам аз твоя дядо Иван, как да не го познавам?

И като протегна черните си космати ръце, коларинът (той беше циганинът Къдрьо) пое Ането и го спусна в коша, където се беше наместила бялата маймунка от Африка и чупеше със зъби една шикалка.

Щом видя Ането, маймунката скочи, закрещя недоволна, захвана да се криви и да дращи кученцето върху престилката.

— Слушай — изръмжа кученцето, — да стоиш мирно и да не закачаш кака, защото ще ти изям ухото!

— Я пък туй какво е зъбато! — рече маймунката и като се дръпна назад, пак загриза шикалката. Магарето лениво теглеше двуколката. Стигнаха под сянката на една дива круша, от която бяха накапали меки узрели плодове. Магарето спря. Ането чевръсто скочи и събра една пола круши. Пак се покачи горе. Циганинът, без да се обърне, протегна ръка назад, сграбчи пет-шест круши и ги захапа. И като ги изяде, напечен от слънцето, клюмна кадравата си глава и задряма. Ането извади от джоба на престилката кърпичката си, избърса една круша и я подаде на маймунката. След това избърса друга круша — за себе си.

Цял ден магарето тегли каручката през гората. Надвечер циганинът се пробуди и поиска още круши.

— Близо ли е нашето село? — попита Ането.

— Какво село? — прозя се Къдрьо.

— Брегаре.

— Не съм чувал такова име. Ти да не сънуваш! Нали си мое момиче. Тъй ще знаеш отсега нататък: ти си момиче на Къдря, циганина. Как се казваш?

— Анка — проговори тихо момичето и сълзите му рукнаха.

— Няма да плачеш, защото ще те смъкна от моя файтон и ще те оставя в гората да те изядат мечките. И сълзи няма да рониш. Знаеш ли да пееш?

— Зная.

— Отсега нататък ти ще пееш, маймунката ще играе, а пък аз ще ловя риба. Тъй ще си изкарваме хляба. Ти при мене няма да умреш от глад, защото си мое момиче. Като писано яйце ще те гледам. Само запомни добре — никому няма да обаждаш, че си внучка на дяда Ивана. Ако кажеш — ще те хвърля в най-дълбокия кладенец!

Нощта ги завари на полето. Далеко трепнаха светлините на едно непознато село. Магарето се затече надолу към селото. Избухна кучешки лай. Къдрьо спря каручката пред една кръчма, разпрегна магарето, влезе в кръчмата и си поръча ракия. Ането се захлупи на очите си и захълца. Маймунката се наведе, започна да милва новата си другарка и за да я утеши — час по час пъхаше в ръката ѝ нахапаната шикалка.

Когато дядо Иван се върна от работа късно вечерта, огънят под камината беше загаснал, а гърнето — студено.

— Ах, Ане, Ане, къде си отишло посред нощ? — рече дядо Иван и почна да пипа по стената. Намери ключа. Запали електрическата крушка. Щом светна — старецът сгърчи черната дупка на изгорелите дъски и се хвана за главата. Наведе се през отворения прозорец и викна:

— Ане, по-скоро да си дойдеш!

Никой не му отвърна от мрака. Тревога изпълни старата му душа. «Затуй ми игра цял ден лявото око» — помисли си той, наложи шапката си и пое в тъмнината да търси загубеното момиче. Най-напред похлопа на един опушен прозорец. Подаде се рошавата глава на баба Танаска. Дядо Иван зина да я попита не е ли виждала мъничкото Ане, но тя започна да меле като воденица. Къде била през деня, какво видяла и чула, какво сготвила за дяда Танаса и как той, непрокопсаникът, вдигнал паницата да излее недоврялата чорба на главата ѝ. Чумата да го тръшне! Дядо Иван махна безнадеждно с ръка и тръгна. Кръстоса пустите улици на Брегаре. Спусна се към чешмата, откъдето Ането носеше вода със стомната. Там не завари никого. Шумяха само двата големи чучура. Зави към воденицата. Погледна вътре. Ръждивото газениче едвам мигаше — сложено върху един чувал. Камъните се въртяха, кречеталото пущаше зърна през улейчето и сякаш думаше:

— Тука беше! Тука беше!

Старецът въздъхна дълбоко и излезе на къра. Провикна се, колкото може:

— Ане, къде си, чедо!

Гласът му се понесе над притихналата равнина. Гората го пое и върна назад. Трепнаха заспалите птици в гнездата и разпериха криле над рожбите си.

Цяла нощ ходи горкият дядо Иван да търси внучката си, където му видят очите. Гласът му пресипна от викане, краката му претръпнаха, сърцето му съхнеше от мъка. Когато пропяха първи петли — над гората изгря месечината. Нощният скитник дигна нагоре очи и попита жълтото небесно око:

— Като стоиш толкова високо и гледаш далеко, не съзря ли някъде моята внучка Ането?

Месечината му зашепна тъй:

— Аз съм майка на сто хиляди звезди и цяла нощ гледам да не падне някоя в реката. Не съм виж-

дала внучката ти. Аз си гледам моите деца, които трепкат на небето.

Но дядо Иван не долови нейния шепот.

Над черните класове се понесе една мъничка светулка. Тя трепна като надежда пред очите на дяда Ивана.

— Мъничко, крилатичко — затрепера старешкият глас, — помогни ми да намеря моята внучка Ането! Тя се загуби в нощния мрак.

— Ей сега, дядо, ще я намеря и ще ѝ посветя с фенерчето си, докато се върне при тебе — писна с малкото си гласче светулката и се упъти към гората.

— Благодаря ти, мъничка светлинке! — прошъпнаха дядовите Иванови устни, но додето светлинката прехвърли нивите — един бухал размаха крилете си над нея и духна лампичката.

Пропяха втори петли. Обадиха се трети. Тръгнаха жътварите към нивите. Дядо Иван се прибра в пустата къщурка, седна на кревата и клюмна.

На другия ден обходи всичките околни села, пита и разпитва де когото срещне за Ането, ала никой не беше го видял. Сякаш потъна в земята хубавото момиче. Капнал от тъга и умора, дядо Иван влезе вечерта в Радуловата кръчма, сне си шапката и седна. Челото му беше напукано от дълбоки бръчки, а очите — мокри. Поръча си вино.

Радул донесе виното и рече:

— Какво ще правиш сега, дядо Иване, като ти го няма внучето!

— Знам ли аз? Ще тръгна по света да го търся. Само че нямам пукната пара в кесията си. Да беше ми дал малко пари назаем, Радуле!

— Ти пари от мене няма да получиш, ами я ми продай къщурката си. Тя занапред не ще ти трябва. Защо ти е вече тази дървена колиба, когато го няма внучето ти? Хем ще се отървеш от смешната си колиба, дето е кацнала като гарга на четири камъка, хем ще получиш добри пари. С тях ще обходиш света, докато намериш Ането.

— Да ти я продам — съгласи се дядо Иван. Той беше готов да му извадят окото, стига да намери внучката си.

— По-напред искам да я разгледам хубаво отвътре — здрава ли е — рече Радул. — Хайде да идем двамата да я разгледаме!

Дигнаха се Радул кръчмаринът и дядо Иван. Тръгнаха към високия бряг, където се белееше къщурката. Най-напред Радул опита вратата заключва ли се добре, сетне отвори прозореца и много се зарадва, като видя, че той е много тесен и човек не може да се провре през него. След туй се наведе, коленичи и навря главата си под кревата. Там намери вехтите обувки на Ането и една пукната шарена стомничка.

— Всичко е добре — каза Радул, — само едно не ми харесва.

— Кое? — неспокойно попита дядо Иван.

— Тая дупка насред пода. Ще намалим, дядо Иване, от цената. Защо ми е мене пробита къща?

Заспалото пате под къщата в едно гнездо се стресна, скочи и се ослуша.

— Както кажеш, Радуле, както ти решиш, брате, тъй ще бъде — покорно се съгласи дядо Иван. — Само искам едно нещо да те попитам.

— Казвай!

— Защо ти е моята сиромашка колиба? Какво ще я правиш? Ти си имаш къща като царски дворец.

— Трябва ми тя — отвърна Радул. — Всяка нощ в моята кръчма се напиват двама-трима души и не искат да си платят виното. Аз ще ги заключвам тука и ще ги държа заключени, додето им дойде умът в главите и си платят. Аз туй вино не го греба с кофа от реката! Разбра ли сега защо ти купувам къщата?

Като чу думите на кръчмарина, патето поклати многозначително глава:

— Аха, такава ли била работата!

А къщурката въздъхна:

— Майчице, отсега нататък аз ще бъда превърната на затвор за пияни хора! По-добре вчера да бях изгоряла! По-добре да бях се превърнала на прах и да ме разнесат ветровете над реката! Не ща пияни хора! Искам дяда Ивана и чистото Аненце! Аз съм ги пазила толкова години от снежните виелици, от ветровете и дъждовете. Такава ли съдба заслужих, боженце!

Дядо Иван и кръчмарят излязоха.

Те забравиха да затворят вратата. Не завъртяха електрическия ключ и не угасиха крушката. Патето си подаде главата през изгорялата дупка и захвана да се озърта.

— Какво ще правим сега? — попита къщурката. — Още утре Радул ще пристигне с един нож. Ще те заколи, ще те свари в тенджерата си и ще те продаде на пияните си гости. Ох, какво ли не правят хората за пари!

— Остави ме да си помисля — отвърна патето и си дръпна назад главата.

Измъкна се изпод къщата, тръгна по двора, два часа време се разхожда и напряга патешкия си ум. Най-сетне взе едно решение и пак си подаде главата през дупката.

— Къщурке — извика то, — реших!

— Какво реши?

— Реших да бягаме.

— Лесно ти е на тебе да бягаш. Нали имаш две лопати, с тях можеш да преплуваш реката, ами аз, клетата, какво ще правя, като съм закована на едно място?

— Не се кахъри, и тебе ще взема.

— Как ще ме вземеш, смешно пате?

— Ей тъй — разсърди се патето и като размърда крилете си, напрегна се цяло, изпъшка и вдигна нагоре къщурката.

То беше страшно пате.

— Стой — изплаши се дървената дядова Иванова стряха, — не ме люшкай, защото ще ми падне коминът!

— Не бой се — отвори човка патето, — върху моите криле ти все едно, че си на пружина. Ей сегичка ще слезем доле на реката. Най-трудно е, додето нагазя водата. Сетне, като почна да греба с лопатите си, работата е лесна.

И патето помъкна къщурката. Електрическата жица се откъсна и лампата угасна. В мрачината останаха да се белеят само четирите камъка, върху които беше кацнало туй малко крайбрежно човешко гнездо.

Изведнъж от клоните на ябълката записка пробуденото врабче:

— Хей, къде отивате? А мене на кого оставяте? Вземете ме, моля ви се! Зимъс, когато задуха виелицата и клоните на ябълката запращят, къде ще намерим с моите дечица по-топъл комин, за да си сгреем помръзналите крачета?

— Тръгвай с нас — обади се отдоле патето, — вземи и врабчетата си, пренеси и малко перушинка! Ние ще почакаме.

Старото врабче пренесе набърже своите пилета върху покрива на къщурката и ги намести в капчука временно. Постла им перушинка под краката. Най-сетне и то само кацна запъхтяно и почна да командува патето:

— Карай сега надясно! Още надясно, защото напреде ни има едно дърво! Хайде сега върви направо по пътеката! Полека слизай, защото коминът се люлее и ще падне! Слизай, слизай!

— Стигнахме ли? — обади се отдоле патето.

— Не сме още, ала наближаваме. Не чуваш ли плясъка на вълните и вечерния разговор на жабите?

— Мамо, къде отиваме? — записукаха мъничките пилета от капчука.

— Отиваме, деца, към оня свят, където просото никне в гнездата и мушиците сами влизат в човките. Хайде сега, затворете си очите и спете! Лека нощ!

Къщурката полека се местеше към реката. По едно време патето затъна в мокрия крайбрежен пясък, пое дъх и навлезе във водата. Започна чевръсто да гребе с лопатките си. Малката дядова Иванова къщурка плувна спокойно към средата на голямата река.

В същото време дядо Иван излезе от Радуловата кръчма. Скри в джоба си книжните пари, които му бе начел Радул, и рече:

— Отиде хубавата къщица! Всичко загубих.

И като вдигна ръка, взе да си бърше сълзите.

Циганинът излезе от кръчмата пиян, след полунощ. Търкулна се в коша, промърмори нещо и захърка. Маймунката намести главата си в полата на Ането и заспа на топло. Ането задряма на разсъмване, когато небето стана румено.

Слънцето беше отишло високо. Кърдьо стана, протегна ръце, отърси сламките от косата си и се заклати към съседния кладенец. Устните му бяха изгорели от ракията. Извади една кофа вода, наклони я и разля половината върху краката си. След туй навря главата си в кофата и засмука жадно като бивол. В селото беше тихо и пусто. По дворовете щъкаха стари баби и невръстни деца. Свинчета, чиито опашки бяха завъртени като кравайчета, ровеха със зурли край плетищата, сякаш диреха имане. Кърдьо разбуди Ането, подаде й синджира на маймунката и рече:

— Дръж тоз маймун и ме чакай!

И като протегна ръка, черният човек откачи малката торбичка с мрежата, метна я през рамо и слезе на риболов покрай калната селска вада, в която се въдеха жаби, патета и юрдечки, само риба нямаше.

Ането дълго си плиска зачервените очи със студена вода. Огледа се в дъното на кладенеца и си прибра косата. Изпра си напрашената престилка. Кученцето много се зарадва, като разбра, че върху главата му този път няма да мине горещо желязо.

Подир половин час Кърдьо се върна с подута торба. Вътре наместо риба се мъдреше една тежка юрдечка.

— Качвай се! — извика циганинът на Ането и набърже впрегна магарето. Каручката мина покрай плетищата, под сенките на орехите, провали се в една долчина и запълзя нагоре като костенурка. Като излязоха от село, Къдрьо отби каручката от пътя, потули я в един храсталак и бърже накладе огън. От голямата мешинена торба извади железен триножник и тенджера. Напълни с вода тенджерата и я подкладе. Натъкми юрдечката и я натъпка в тенджерата да ври. Седна на тревата, изкара от пояса си една пръстена лулица и запуши.

— Сега ще изпееш на твой баща един хубав песен, а пък Пенка ще поиграе.

— Каква песен? — попита плахо Ането.

— За Стара планина има един песен «Блазе на Стара планина!» — как да не я знаеш.

И Къдрьо запя песента, ала на Ането се стори, че ръмжи старо куче.

— Тази песен ми е позната — проговори девойчето, когато певецът спря.

— Откъде я знаеш?

— Лани у дома дойдоха мечкари. Доведоха една голяма мечка. И като заудряха дайретата, викнаха, та запяха тази песен. Мечката зарева и се изправи на задните си крака. Ах, че страшно беше!

— Хайде, кажи песента! — подкани я циганинът.

Ането запя с треперлив глас:

Блазе на Стара планина
и на хайдушката равнина—
зиме и лете все пълна!
Зиме е пълна с овчари,
овчари още дървари,
лете е пълна с хайдути,
хайдути — отбор юнаци. . .

— Хайде, Пенке, играй, Пенке! — дръпна синджира циганинът.

Бялата маймунка скочи и почна да се криви. Ането запляска с ръце. Магарето наостри уши.

Когато юрдечката увря, циганинът извади от голямата торба половин хляб, корав като камък, и дървените захлупци. Отвори захлупците, поръси със сол птицата, разкъса я като звяр и започна лакомо да лапа. От лакомия се изпоти. Яде, яде и хвърли едната кълка към магарето. Магарето я подуши и поклати глава:

— Не ща. Аз съм вегетарианец!

Като се нахрани до насита, Къдрьо отряза една тънка порязаничка и я подаде на Ането:

— Дръж!

След туй и поднесе едното крило и викна:

— Лапай!

Ането пое крилото, започна да яде, но първият залък заседна на гърлото и: тя знаеше, че юрдечката е крадена.

Подир пладне каручката с плетения кош отново се търкулна по прашния път надолу към равнината. Ането стана право, хвана се за коша и погледна. Чуден край се разкри пред очите и. Всичко е покрито със златна черга. Нивите са вече превили клас. Посред нивите се вие като чер дъждовник някакъв мъничък влак, отива в далечината. От комина му излиза бял пушек на кълба. Някъде светна бял ръченик. Първите жътвари режат високата храна със сърпове. Птиче ли чурулика, или мъничко дете плаче в люлката под крушата?

Каручката мина покрай тъмнозелени зеленчукови градини, сред които се въртяха огромните колела на долапите. На една полянка, под върбите, бяха насядали цяла дружина момичета. Те вадеха от кошниците червени като великденски яйца домати, нареждаха ги в щайги и пееха.

— Майчице, защо не ми е весело като на тези момичета! — въздъхна Ането.

Каручката затрополи по стар гърбав каменен мост и се наклони по тесните криви улици на един градец със снежнобели къщи и хубави градинки пред къщите. Огнени цветове трепереха в градините. Магарето спря на градския площад пред остро-

върхата кула на часовника. Най-горе на върха звъне-ше метален ветропоказател. Наоколо се редяха ниски дюкяни: хлебопекарница, месарница, боза-джийница, млекарница и кафене. Къдрьо дълго си вър-тя очите насам-нататък като котарак. Търсеше нещо. Най-сетне съзря на завоя едно потънало в земята дюкянче с немито от сто години прозорче. Пред дюкянчето висеха хубави гумени цървули. Погледна босите си напукани крака и слезе. Смъкна Ането и маймунката. Изправи високата върлина, подаде сабята на маймуната и затумка дайрето.

— Хайде, Пенке, покажи на господарите как се бият абисинците!

Щом чуха дайрето и гласа на циганина, от дю-кяните наизскачаха господарите и слугите. Заоби-колиха веселата маймунка.

— Пей! — обърна се Къдрьо към Ането и подаде дайрето. — А като свършиш песента, покани гос-подарите да пуснат по нещичко в дайрето за бедните скитници, които ходят немили-недраги по света!

И се загуби.

Ането запя с кръшното си гласче песента на меч-карите. Тя пееше тъй хубаво, че нейните слушатели се прехласнаха. Бялата маймунка подскачаше като балеринка. Ненадейно тя се метна към близкия те-леграфен стълб, изкачи се най-горе, зави опашката си около една бяла чашка и увисна надолу с главата. Пристигнаха орляк деца с викове. Гъмжилото по-расна. Площадът почерня от народ. В туй време ци-ганинът неусетно се намърда в схлупеното дюкянче и задигна чифт гумени цървули и вехтата колосана яка на стопанина, който стоеше в първата редица на зрителите и пляскаше с ръце. Подир представ-лението Ането събра цяла шепа левове. Избухна общ смях. Тогава циганинът, засрамен, прибра па-рите в една кърпа и ги мушна в пазвата си. Поклони се на зрителите, прибра в коша Ането, маймунката, сабята, дайрето и върлината, качи се и той и сръга магарето да върви. Излязоха отново на кра.Изведнъж напреде им се възправиха две големи грамади:

едната от печени тухли, а другата от червени кере-миди. Зад тях се издигаше до самото небе тънък комин. Ането ахна, като го видя. Къдрьо се почеса по врата и си рече:

— Ако печелиме всеки ден като днес, догодина ще си купя един фабрик, с по-висок комин от този. Аз съм виждал комини, които са толкова високи, че пробиват небето и минават отгоре. Когато димят, пушекът им не се вижда. Ако щеш, вярвай!

— Ами кога ще ме заведеш в село при дяда? — попита боязливо Ането.

— Какъв дядо? Ти забрави ли, че си мое момиче?

И като се обърна назад, той погледна Ането със страшен поглед и скръцна продължително със зъби.

— Ако кажеш някому, че не си мой момиче — ще те сваря в тенджерата и ще те изям, както изядох днес юрдечката!

Кръвта замръзна в жилите на девойчето. То по-бледня, сви се в коша и затрепера като сух лист.

Но ето че откъм градчето се чу силен тропот. Двама души с къси гащи, полуголи, със стиснати юмруци, тичаха по пътя — право към каручката.

Къдрьо се ококори и викна:

— Идат!

И като скочи, побягна като заек към съседната нива, мушна се в царевицата и изчезна.

Двамата гонители след един миг настигнаха ка-ручката, ала наместо да я претърсят, се отбиха на-страни, махнаха към Ането с уморени ръце, поз-дравиха маймунката и завиха надолу в прахоляка. Те бяха двамина бегачи и се надбягваха за една ваза, направена от вехто желязо, позлатена с бронз. Оня, който за най-късо време измине пътя от Дунава до Бяло море — щял да получи вазата и на шията му като конски хамут щели да окачат един венец от изкуствени цветя и панделки.

Когато бегачите се загубиха, Къдрьо излезе с изподрани от къпините крака:

— Аз пък помислих, че мене гонят за цървулите и колосаната яка.

И като бодна магарето, той засвирука безгрижно. По едно време остенът падна от ръката му. Главата му клюмна, сънят го надвещи. Една магарешка муха забръмча над главата му и се навря в носа му. През сън той потърси нещо да се покрие, напипа пранатa престилка на Ането и я метна върху главата си. Тогава шитото с конец кученце стъпи на черната шия и захапа ухото му.

— Аз — изръмжа стръвно то — ще те науча тебе! Защо скърцаш със зъби и плашиш моята ка-ка? Ще ти изям ушите и главата, и краката, и ръцете!

Много беше ядосано кученцето. От очите му изскачаха искри.

Надвечер каручката се спусна към малкия град Кози крак, където щеше да стане големият панаир. Пътят се точеше през гора от лозя, сини като море. До едно бистро крайпътно кладенче, от което чучуркаше тънка струя вода, се беше наместил някакъв небръснат човек с каскет и с котешки очи. Той държеше на коленете си дървена кутия, покрита със стъкло. Под стъклото лъщяха десетина часовника.

— Насам, насам! — се провикна оня с котешките очи, като съзря каручката. — Тук са късметите хей, тука са часовниците!

Заспалият циганин се стресна и ококори очи. Спря каручката. Прозя се, протегна се и слезе.

— Какви късмети? Я да ги видим! — рече той и клекна пред кутията.

Часовникарят измъкна от джоба си три напръстника и едно царевично зърно. Раздвижи сръчно напръстниците по стъклото. Ането скочи право и го загледа. По едно време царевичното зърно се загуби.

— Къде е зърното? — попита часовникарят.

— Под десния пръстен! — нетърпеливо се обади Ането.

— Вярно е. Ето го — вдигна пръстена хитрецът с котешките очи. — Сега ще ви кажа каква е играта. Ти, мой човек, ще сложиш пет лева. Аз пък ще по-

туля зърното под единия пръстен. Ако познаеш къде е — печелиш един часовник, какъвто си избереш. Няма да ме жалиш. Аз имам фабрика за часовници. Ако не познаеш — губиш някакви си пет лева. Какво са пет лева за такъв милионер като тебе? Вади парите, мой човек!

Циганинът Къдрьо се замисли. «Яка си имам бяла, колосана, нови цървули имам. Няма да бъде зле и един часовник да ми се намира в джоба. Ще се разхождам като кмет из панаира.»

И той извади от пазвата си кърпата с вързаните левове, които спечелиха Ането и маймунката. Наброи пет лева.

— Хайде! Скрий зърното! — викна Къдрьо и сърцето му се замята в косматите гърди.

Часовникарят раздвижи напръстниците. Пръстите му заиграха като вихър и зърното изчезна.

— Къде е зърното? — дигна към Къдрьо котешките си очи хитрецът.

Къдрьо безпомощно се обърна към Ането, но и тя не беше го видяла къде се дяна. Като помисли малко, циганинът си затвори очите и наслуки посочи единия пръстен. Часовникарят го вдигна.

— Губиш, мой човек! Ето го зърното — под другия пръстен.

И прибра левовете, като ги потърка по брадата си.

— Опитай се пак, мой човек — по очите ти познавам, че си късметлия. Ще пипнеш часовника. Па и да ти кажа ли, няма да ми бъде мъчно, защото много ще ти прилича сребърен часовник. Ако искаш, имам и златен.

Къдрьо повтори, потрети, докато загуби всичките пари.

— Нямаш ли други пари? — попита часовникарят.

— Нямам.

— Тогава заложи нещо.

Къдрьо разтвори торбата и измъкна мрежата. На два пъти проигра и нея. Жал му беше за тая мрежа, с която ловеше селски юрдечки, патки и кокошки, но как да се откъсне от часовниците?

Предложи захлупците. Часовникарят не рачи да ги вземе. Предложи кожения си колан, но фабрикантът на часовници отклони и него.

— Ще ти паднат гащите, мой човек! — извика той.

— Вярно е — досети се Къдрьо и реши да заложи магарето.

— Виж, магарето може. За магарето съм готов да играя на два часовника. Само че по-напред го разпрегни и му сложи нещо по-меко на гърба. Като го яхна — да не ме отрепва.

Къдрьо разпрегна магарето и нали нямаше какво да метне отгоре му — съблече си старото палто. Остана по жилетка.

Отново хитрецът раздвижи пръстените и скри зърното. Когато с разтреперана ръка Къдрьо посочи левия напръстник, за проклетия зърното се беше потулило под десния. Студена пот изби по челото на циганина. Хитрецът си прибра часовниците и печалбите, разгледа магарето и като рече: — Нищо, че няма опашка, добро е магаренцето! — яхна го и удари по една пътека надолу през лозята.

Дълго време стоя злополучният циганин и гледа към сините лозя, където изчезна магарето. Сетне изведнъж замахна с юмрук към Ането и викна със страшен глас:

— Слизай!

Ането скочи от коша и писна:

— Олеле, деденце, този човек ще ме погуби!

Подир нея скочи и маймунката.

— Дръж здраво маймунката и я води подир каручката! — заповяда Къдрьо и се впрегна наместо магарето. Потегли към Кози крак. Запъшка. От устата му рукнаха проклятия.

Ането и маймунката вървяха с наведени глави.

Когато стигнаха късно в Кози крак, завариха хиляди хора, коли, добитък, стока. В нощта светеха големи огньове. Някъде свиреха гайди и тумкаше тъпан. Край един полузагаснал огън спяха двама души, наметнати с тежки балкански кожуси. Къдрьо

спря своята каручка наред с техните големи, претоварени коли и се намести до огъня между двамата заспали хора. Полекичка притегли кожуха на единия, отви го и се загъна хубаво. И нали беше много изморен от тегленето — заспа дълбоко.

Ането и маймунката се прибраха в коша и там притихнаха. По едно време гладното момиче бръкна в голямата кожена торбичка. Най-напред напипа мъничката липова гъдулка на маймунката. Докосна жичките ѝ. Те се обадиха тихо, като пчели, които отлитат. Ането рови, рови в торбичката, най-сетне напипа една коричка сух хляб, даде половината на маймунката и двете гладни душици започнаха тихо да хрупкат.

Огньовете бавно изгаснаха и гайдите млъкнаха.

Едно параходче с висок червен комин и светла като голяма звезда лампа над кърмилото плуваше в тихата нощ. Месечината наведе русата си глава над водата, потопи си огненото чело и плувна нагоре. Водите кротко плакнеха бреговете. Залюлени от сладкия шум, птичките сладко спяха в клоните на крайбрежните върби. Параходчето пъшкаше и отиваше нагоре към големите градове. На палубата, наведено над водата, стоеше едно момиче, облечено в бяла дреха като самодива. То си мокреше ръката в топлата вода. На големия му пръст чудно блещукаше един пръстен с драгоцен камък. Зад гърба му, потънал в един мек стол, гледаше към звездите бащата на момичето. Той беше облечен също в бели дрехи, а косата му — сребърна.

Момичето нехайно махаше с ръка. Неусетно пръстенът се изхлузи от мокрия му пръст и падна във водата.

Девойката прехапа устни, обърна се и рече на баща си с тревога:

— Татко, ще ти кажа нещо, ала обещай ми, че няма да ми се разсърдиш.

— Кажи, обещавам ти — продума бащата и хвана с шъпа прозявката си.

— Пръстенът ми падна във водата, татенце

Предложи захлупците. Часовникарят не рачи да ги вземе. Предложи кожения си колан, но фабрикантът на часовници отклони и него.

— Ще ти паднат гащите, мой човек! — извика той.

— Вярно е — досети се Къдрьо и реши да заложи магарето.

— Виж, магарето може. За магарето съм готов да играя на два часовника. Само че по-напред го разпрегни и му сложи нещо по-меко на гърба. Като го яхна — да не ме отрепва.

Къдрьо разпрегна магарето и нали нямаше какво да метне отгоре му — съблече си старото палто. Остана по жилетка.

Отново хитрецът раздвижи пръстените и скри зърното. Когато с разтреперана ръка Къдрьо посочи левия напръстник, за проклетия зърното се беше потулило под десния. Студена пот изби по челото на циганина. Хитрецът си прибра часовниците и печалбите, разгледа магарето и като рече: — Нищо, че няма опашка, добро е магаренцето! — яхна го и удари по една пътека надолу през лозята.

Дълго време стоя злополучният циганин и гледа към сините лозя, където изчезна магарето. Сетне изведнъж замахна с юмрук към Ането и викна със страшен глас:

— Слизай!

Ането скочи от коша и писна:

— Олеле, деденце, този човек ще ме погуби!

Подир нея скочи и маймунката.

— Дръж здраво маймунката и я води подир каручката! — заповяда Къдрьо и се впрегна наместо магарето. Потегли към Кози крак. Запъшка. От устата му рукнаха проклятия.

Ането и маймунката вървяха с наведени глави.

Когато стигнаха късно в Кози крак, завариха хиляди хора, коли, добитък, стока. В нощта светеха големи огньове. Някъде свиреха гайди и тумкаше тъпан. Край един полузагаснал огън спяха двама души, наметнати с тежки балкански кожуси. Къдрьо

спря своята каручка наред с техните големи, претоварени коли и се намести до огъня между двамата заспали хора. Полекичка притегли кожуха на единия, отви го и се загъна хубаво. И нали беше много изморен от тегленето — заспа дълбоко.

Ането и маймунката се прибраха в коша и там притихнаха. По едно време гладното момиче бръкна в голямата кожена торбичка. Най-напред напипа мъничката липова гъдулка на маймунката. Докосна жичките ѝ. Те се обадиха тихо, като пчели, които отлитат. Ането рови, рови в торбичката, най-сетне напипа една коричка сух хляб, даде половината на маймунката и двете гладни душици започнаха тихо да хрупкат.

Огньовете бавно изгаснаха и гайдите млъкнаха.

Едно параходче с висок червен комин и светла като голяма звезда лампа над кърмилото плуваше в тихата нощ. Месечината наведе русата си глава над водата, потопи си огненото чело и плувна нагоре. Водите кротко плакнеха бреговете. Залюлени от сладкия шум, птичките сладко спяха в клоните на крайбрежните върби. Параходчето пъшкаше и отиваше нагоре към големите градове. На палубата, наведено над водата, стоеше едно момиче, облечено в бяла дреха като самодива. То си мокреше ръката в топлата вода. На големия му пръст чудно блещукаше един пръстен с драгоцен камък. Зад гърба му, потънал в един мек стол, гледаше към звездите бащата на момичето. Той беше облечен също в бели дрехи, а косата му — сребърна.

Момичето нехайно махаше с ръка. Неусетно пръстенът се изхлузи от мокрия му пръст и падна във водата.

Девойката прехапа устни, обърна се и рече на баща си с тревога:

— Татко, ще ти кажа нещо, ала обещай ми, че няма да ми се разсърдиш.

— Кажи, обещавам ти — продума бащата и хвана с шъпа прозявката си.

— Пръстенът ми падна във водата, татенце

Бащата скочи.

— Какво говориш? Знаеш ли колко струва камъкът на пръстена?

— Не знам, татко.

— С него можехме да купим едно речно параходче, като туй, на което плуваме сега.

— Но ти ми обеща да не ми се сърдиш! — и като се обърна назад, момичето запуши с мократа си ръка устата на баща си.

Бащата прегърна своето любимо чедо и рече тихо:

— На тебе човек може ли да се разсърди?

— Гледайте! Гледайте! — извика капитанът на параходчето. — Една къщурка плува покрай нас!

От каютите на параходчето наизскачаха всичките пътници и се натрупаха на палубата. Техните смаяни очи проследиха дядовата Иванова къщурка, която бавно мина покрай параходчето, поклати си комина и кривна надоле.

— Чудно нещо — проговори капитанът, — двадесет и пет години плувам по тая река, за първи път ми се случва да срещна такова параходче!

Първата нощ патето работи неуморно с двете си лопати. Врабчето стоеше на комина като капитан и командуваше накъде да върви къщурката. Неговите три голокрили пиленца спяха дълбоко в капчука. Пречудният кораб с патешки мотор мина покрай потъмнелите заспали села и се плъзна безшумно край един град, целият потънал в електрически дим. Новият ден завари къщурката пред една нива с царевица, висока два човешки боя. Тъмнозелените листа на царевиците шумоляха.

— Тук ще денуваме — изчурулика врабчето. — Изнеси къщурката на брега!

Патето замята лопатките си към брега и като усети под краката си земя, стъпи здраво и понесе къщурката. Намести я в царевицата. Измъкна се навън.

— Уморено ли си? — попита врабчето.

— Не съм! — отвърна юначното пате. — Хубаво си раздвижих лопатите тази нощ! Огладнях. Моля ти се, хвръкни над близката гора и виж дали няма нещо за ядене! Бързай, че умирам от глад!

— Какво нещо — малко или голямо? — попита врабчето.

— Голямо, голямо! — отвърна патето. — Не виждаш ли колко съм гладно? — и отвори човката си.

— Колко да бъде голямо?

— Колкото една мечка.

Врабчето надзърна в капчука, където сгушени спяха пиленцата му, изчипка и хвръкна над царевиците. Накрай нивата видя един бивол — стърже росната трева. Кацна на главата му, навря си човката в голямото космато ухо и викна:

— Хей, биволе, тръгвай с мене към брега!

— По каква работа? — попита биволът.

— За да те клъвне нашето гладно пате.

— Може — съгласи се глупавият бивол и си заклати рогата към брега.

Но когато стигна, патето отсече:

— Аз биволи не ям — много дебела кожа имат.

И влезе в къщурката. Подхвръкна нагоре, стъпи на полицата и откачи с човка дядовата Иванова въдица, която висеше на стената. Захапа края на конеца и повлече въдицата към брега. Клекна между царевиците и хвърли въдицата в реката. Стоя цял час. Нито една рибка не поклати въдицата.

— Ох, че съм глупаво пате! — досети се крилатият риболовец. — Че как ще се хванат рибки, когато забравих да бодна червей на въдицата.

И като повика врабчето, патето му поръча да донесе едно червейче. Врабчето хвръкна насамнатам и донесе едно червейче. Щом бодна червейчето на въдицата и я спусна във водата, едно сомче — две педи дълго — захапа въдицата. Патето го изтегли на брега и го изяде. Останаха на земята само костите и един пръстен с голям светъл драго-

ценен камък, който беше в корема на сомчето. Патето легна на топлия пясък и тъй си почива до вечерта. Когато притъмня и нивата зашумя, драгоценният камък на пръстена светна като звездичка.

Патето повика врабчето.

— Вземи този пръстен и го скътай. Прибери го в капчука при малките си пиленца — да им свети вечерно време. Той прилича на електрическа лампичка.

Врабчето захапа послушно пръстена с човка и го прибра.

В туй време покрай царевичната нива мина един човек на магаре. Той съзря къщурката и се отби към нея. Почука. Никой не му се обади. Бутна вратата и влезе вътре.

— Ех, че хубава къщурка! — рече си гостенинът и сложи на масата една кутия, пълна с часовници. Завъртя електрическия ключ, но крушката не светна, защото жицата беше прекъсната.

— Нищо, може и без лампа — рече си гостенинът и вдигна завеската на прозореца. — Когато изгрее месечината, ще стане светло в тоя гостоприемен дом. Тука ще спя. Какви добри хора има по света! Навсякъде издигнали къщи, наредили меки легла. Стига да пожелаеш — отбий се и лягай. Тук ще нощувам, но по-напред ще поканя вътре моя сърдечен приятел, за да не го откраднe някой, докато спя.

Излезе навън и подир малко намъкна в стаята и магарето си. Без да се съблече, нощният гостенин се изтегна върху чистото легло на дяда Ивана и захърка. Но сладкият му сън беше нарушен от едно страшно клатене. Къщурката изпращя, залюля се и тръгна към брега. Гостенинът скочи обезумял от страх и извика:

— Земетръс!

Бързо грабна кутията с часовниците и изхвръкна навън. Подире му затрополи магарето.

— Слава богу! Лесно се отървах от тези нечисти гости! — проговори на себе си къщурката. — Всъщност сега аз не съм вече къщурка, а параходче.

Патето отнесе внимателно параходчето в реката, вдигна котва и започна второто си нощно пътуване. Тревожен мълвеж се носеше в листака на крайбрежните върби. Към полунощ месечината се потули зад един тъмен дъждовен облак. Появиха се светкавици. Гръмотевица раздруса мрака. Малките голокрили пилета в капчука се пробудиха и жално запискаха. Врабчето се обади:

— Страх ме е!

— От кого те е страх? — попита патето.

— От гърма и от дъжда!

— Влез тогава през комина вътре!

— Ами дечицата ми?

— Внеси ги и тричките!

— Ами пръстена?

— Внеси и него!

— Къде да наместя пиленцата си, в тенджерата ли?

— Да не си полудяло? Ами ако някой накладе огъня и ги залее с вода, нали ще погинат. Сложи ги в солницата!

Врабчето послуша съвета на патето, внесе едно след друго пиленцата си и ги нареди в празната кратунка, която висеше като ухо над камината. В нея дядо Иван си държеше солта. Пиленцата останаха много доволни от новото си гнездо. Отвориха си човките, прозяха се, казаха «лека нощ» на майка си, помолиха я да угаси светлия камък на пръстена и сладко заспаха.

Едри дъждовни капки затупкаха по стъклата на прозореца. Къщурката се люшкаше като пияна. Вятърът я блъскаше немилостиво с юмруци. Патето гребеше юнашки.

На сутринта изнесе къщурката в една росна ливада.

Какъв голям панаир става в Кози крак! От всичките краища на равнината бяха надошли коли, накамарени със земен плод. Цяла нощ в мрачината се

люшкаха окачените под чергилата фенери на грънчарите и калпакчиите от Троянския балкан. На тумби влязоха в Кози крак девойки с кобилици на раменете. Всяка носеше по две кошници ранно грозде. Всяка беше боднала по една ружа над ухото си. Когато доле по лъките екнаха жътварските песни и гълъби загукваха над кръстците — по белите хълмове над голямата река зърната на гроздето бърже пожълтяваха. Децата надуха шарените свирки, донесени от старопланинското село Шипка. Всичко имаше на панаира: медни звънци от Панагюрище, калпаци от Троян, захлупци от Борован, дървени легла от Осиково, сушени сливи от Тревненските колиби, качета и шарени столове от Тетевен, грънци от Ябланица, люлки, фотографии, един голям цирк с високо знаме.

В почуда вървеше Ането подир Къдря и водеше маймунката. Циганинът носеше на рамо дългата върлина. Бялата маймунка стискаше в юмручето си един лешник и като вървеше, накуцваше, защото лешникът ѝ пречеше да ходи. Един песнопоец пееше жална народна песен. Десетина жени го слушаха и си бършеха очите.

Някъде всред навалицата се мярна вчерашният часовникар с котешките очи. Той яхаше магарето на Къдря и стискаше кутията с часовниците под мишница. Беше се пременил с гумените цървули и колосаната яка. Ането го съзря първо и тихо рече:

— Ах!

Ала не посмя да обади на Къдря.

Циганинът спря в най-голямата навалица, изправи върлината, заповяда на бялата маймунка да се качи горе, подаде ѝ липовата гъдулка и започна представлението. На края, когато сне калпака си и тръгна да събира левове, една здрава ръка го хвана отзад за яката.

— Този е! Полиция! Този скитник вчера ми обра дюкяна. Хванах най-сетне хитрия крадец! Ще отговаряш пред закона къде са гумените цървули, къде ми е колосаната яка! Полиция!

Пристигна стражар.

— С файтон ли да те закарам в участъка, или с автомобил? — усмихна се стражарят и подкара злополучния циганин.

Къдрьо потегли с наведена глава. Ането остана при маймунката. Прибра ситото, върлината, дървената сабя, гъдулката и потърси с очи каручката. Както вървеше назлън и си въртеше очите и гледаше накъде да бяга, циганинът съзря своето магаре отзад. Позна го изведнъж, защото от всичките магарета само то нямаше опашка. Върху магарето мяташе крака един пременен човек с гумени цървули.

— Стой! — ревна Къдрьо и хукна подир магарето си. — Господин разбойник, моля ти се, върни магарето ми, защото аз не съм магаре, че да тегля каручка!

— Не те познавам! — извика часовникарят.

Ала в туй време ограбеният търговец на гумени цървули впи очи към краката на часовникаря, сетне ги вдигна към колосаната яка и викна:

— Стражарино, пусни циганина! Намерих си цървулите и яката! Този е крадецът. Вчера, докато аз гледах игрите на маймунката, той се намъкнал в дюкяна ми. Провери какво има вътре в цървулите. Там аз съм лепнал по едно листче, на което е написано моето име!

— Смъквай десния цървул — изръмжа стражаринът и като сравни името, написано върху намереното листче, с личната карта на ограбения — предаде му цървулите и гумената яка.

— А на мене този господин разбойник откраднa магарето. Ох, Марко, Марко, защо направи тъй, защо напусна господаря си и го впрегна в каручката? — замилва Къдрьо магарето.

— Неговo ли е? — изкрещя стражаринът.

— Негово е — забъркан отговори часовникарят, — но аз си го спечелих.

— Как си го спечелил бе, брате, пари ли ми даде за него, кажи как си го спечелил!

— Да си вземеш магарето и да се махваш от

очите ми! — извика стражаринът на Къдря. — А пък този приятел горски аз ще го заведа в участъка да го почерпим едно кафе. Той и други път е идвал при нас.

— Щом като е за кафе, да дойда и аз! — покани се циганинът.

— Хайде, очиствай панаира!

Къдрьо поведе магарето си към каручката и като изкара скришно едно представление зад цирка, събра пари за един хляб и напусна с мъка хубавия панаир, където хората бяха докарали хиляди неща за крадене.

Като излезе от панаира, каручката се търкулна по прашния път, под сенките на старите върби, все покрай реката. Запяха намазаните с катран колелета. Циганинът и неговите две спътнички в коша вървяха три часа време. Ането и маймунката изправени гледаха високите царевици, белокорите тикви-медарки, почернелите от труд и жега градинари, които крачеха със запретнати крачоли по лехите, птиците, които размахваха уморени криле над царевичните жълти коси и чезнеха над водната шир. Стигнаха един бостан. Цяла нива натъркаляни дини с тъмнозелени кори, жълти като лимон кауни, узрели краставици! Над тях свеждаха тъмночервени узрели кичури високи стройни метли.

Циганинът рече:

— Стой!

Песента на колелата млъкна. В съседната царевична нива се бяха потулили две момчета. Тъкмо бяха срязали една крадена диня и нагъваха резените. Като видяха каручката, те хвърлиха резените и извикаха:

— Стопанинът!

Като зайци се втурнаха през царевиците, прошумоляха и изчезнаха.

Къдрьо влезе като стопанин в чуждия бостан. Опита пъпешите дали са омекнали; почука с два пръста дините, да види как кънтят и узрели ли са; откъсна най-хубавите и ги пренесе в коша. Маймунката посрещна с радостен крясък дъхавите пъпеши. Къдрьо, за да потули кражбата, налющи царевична шума и покри чуждия плод. Потегли — нито лук ял, нито лук мирисал. Дълбоката царевица чудно шумеше.

Наближиха едно село. Циганинът не бутна магарето да върви към селото, ами го отби от широкия път и го насочи надолу към върбалака, където се виждаше зеленясалият покрив на една воденица. Дядовата Пъдева воденица. Циганинът завари воденицата пуста. Дядо Пъдьо беше мръднал някъде. Разпрегна магарето, стовари дините и пъпешите, отнесе ги в стаичката на воденичарина и ги нареди до стената.

Ането и маймунката събраха дребни омекнали круши, нападали от кривото дърво пред воденицатаи седнаха на пейката и почнаха да ядат.

*

Да видим сега къде беше отишъл дядо Пъдьо.

Дядо Пъдьо, старият воденичар, надвечер слезе по пътеката към зеления вир на воденицата. Наведе се и напълни с вода гърнето, в което щеше да спуща рибките, за да ги отнесе живи във воденицата и да се вият на кравайчета, когато ги пържи в тигана. Сложи гърнето на тревата, седна, натъкми си въдицата, набоде едно червейче, за което мренките щяха да си дават душиците, и почна риболова.

Зад воденицата се чуваха звънци на стадо. Слънцето трепереше в листака на върбите, захождаше. Водни кончета препускаха по гладкия гръб на тихия вир, а мренките излитаха нагоре като птички. Крилете им в миг изгаряха на слънцето и те падаха немощни пак във водата.

— Всички ще ми дойдете в гърнето — продума дядо Пъдьо, — само пазете ред, не се натискайте! За всички има място в моя тиган!

И като стисна пръчката на въдицата между коленете си, той почна да си засуква нагоре ръка-

вите — да не ги мокри, защото довечера, като заключи воденицата и се прибере в къщи — ще играе тупалката по старата му гърбина. Баба Пъдевица на тръгване му поръча да се върне чистичко облечен. Ако се накваси, да не се връща в къщи, ами да върви направо на воденицата.

— Хайде първата! — провикна се старият воденичар и дръпна въдицата нагоре. На конеца увисна една пъргава мряна с червени перки и очи като мънистени зрънца от герданчето на луковитско девойче. Дядо Пъдьо я откачи от въдицата, потърка я по брадата си, за да бъде спорен риболовът, и се обърна назад — да я пусне в гърнето. Тогава мрянката го погледна със своите черни подводни очи и проговори:

— Моля ти се, дядо Пъдьо, пусни ме пак в тихия вир!

— Я! — зяпна учудено дядо Пъдьо. — Ти си можела да приказваш. Откъде знаеш български език?

— Ние, рибките, си имаме рибно училище. Моите другарки тъкмо влязоха в час, пък аз не си бях написала домашното упражнение и за да не ме тупа старият Сом с опашката си, побягнах навън.

— Какво прави старият Сом в училището?

— Той ни е учител. У нас, който има най-дълги мустаци, него назначават за учител. Ох, боже, подобре да беше ме натупал господин Сом, отколкото да лапам червейчето ти! Пусни ме бе, дядо Пъдьо!

— Защо да те пусна?

— Защото аз съм малка рибка. Искам да си походя на свобода. Виж каква съм хубавица! По целия Вит няма по-хубава мрянка от мене. В неделя ще има голям рибен сбор под големия мост в село Ъглен. Там ще играя ръченица пред кефалите, шараните, сомовете и раците. Ако ме хареса някой лапнишаран — ще му стана невеста. Ще направим голяма сватба. За кум ще поканим един делфин от Черно море. И тебе ще калесаме с бъклица. А подир сватбата ще помоля моя мъж да ме заведе в океана да видя кит. Ако искаш, и ти ела с нас!

— В морето ли? Благодаря, не ща!

— Защо? — попита учудено мрянката.

— Защото водата е мокра.

— Ех, че си глупав!

— Не съм глупав аз, щом като мога да хващам най-сладките мренки. Не е глупав дядо ти Пъдьо!

И пусна мрянката в гърнето. Рибката започна да се мята нагоре.

— Слушай, хей — извика тя отвътре, — ако не ме пуснеш, ще кажа на нашия съсед рака да изпълзи на брега и да ти отреже мустака! Хубаво да знаеш!

— Стой кротко — обърна се дядо Пъдьо — или ще те дам на котака, когато отидем в къщи!

— Ох, деденце, не ме давай на котака! Дай ме на реката! Обещавам ти да си напиша домашното упражнение. Олеле, майчице, че тясно гърнето!

— Нищо, нищо, дядовото мренче. Пък аз ти обещавам да не ти вземам наем за гърнето.

Рибката дълго се мята и отмаля. Притихна. Дядо Пъдьо хвърли въдицата отново и почна да мисли как ще я занесе жива, как ще нагрее тигана, как ще я отъркаля в брашънце и когато мрянката се зачерви и свие като кравайче — ще я изнесе вън, под крушата, да изстине. . .

Тъкмо в туй време две момчета (те бяха същите ония, които Къдрьо пропъди от бостана) донесоха един капан, а в капана се мъдреше стар плъх с опашка цял лакът дълга. Като съзряха въдичарина, двете момчета си пошепнаха нещо, скроиха набързе една поразия и тихо пристъпиха зад гърба на стареца. Стигнаха до гърнето. Едното бръкна вътре и измъкна мрянката, а другото пусна плъха на нейното място. След като свършиха тая работа, немирниците побягнаха нагоре към воденицата, спряха на моста и почнаха да се карат кой да вземе мрянката. Дълго се караха и най-сетне решиха да я пуснат отново в реката, за да не си развалят приятелството.

Да видим сега какво стана с плъха. Като влезе в гърнето, той налапа вода и почна да вика:

— Помощ! Спасете ме, че загивам!

— Нищо няма да ти стане — обърна се дядо Пъдьо, който помисли, че мрянката вика, и бръкна в гърнето да си я попипа. Но щом си потопи ръката, набута нещо космато. Измъкна го нагоре и изтръпна от страх: рибката се превърнала в плъх.

— Магьоснице — извика старецът, — ти си се превърнала на плъх, но аз зная, че си рибка, и ще те опържа в тигана.

— Опържи ме! — обади се от вира същинската мрянка, която си плуваше свободно в дълбочините.

— И ще те изям!

— Изяж ме! — повтори рибката.

В туй време от водата се показа един рак и запълзя по гърба на дяда Пъдя — да му отреже мустака. Дядо Пъдьо грабна плъха с гърнето и се затече към воденицата.

— Брей, че тежки години настанаха за нашето племе! — разсъждаваше плъхът в гърнето. — Понапред ни ядяха само котаците, а сега почнаха и хората. Няма спасение!

*

— Я гледай, я гледай, че аз съм имал гост! — провикна се дядо Пъдьо. — Добре ми дошел, Къдрьо, приятелю! Тъкмо навреме си пристигнал. Хванах нещичко — ще си го изядем двамата.

— Какво хвана? — надникна Къдрьо в гърнето.

— Една рибка-магьосница. Ей сега ще я изпържа в тигана. Дано само са живи заровените въглени. Гладен ли си?

— Не питай!

Воденичарят влезе вътре и като съзря наредените дини и пъпеши, подскочи.

— Какво е туй нещо, какво е туй чудо? Ти ли го донесе? Откъде?

— От панаира — излъга Къдрьо, — тази година много поскъпнали, хей, много! Всичките си пари дадох. Че на туй отгоре ми взеха още колосаната яка и гумените цървули. Много скъп панаир.

— Зная те аз откъде си ги купил! — заканително поклати пръст дядо Пъдьо. — Добре, че не са белязани.

И като се наведе, той разрови огнището, набърже стъкна огъня, сложи трикракия триножник, настани отгоре му тигана и сгорещеното масло запращя. Хвана плъха за опашката, отъркаля го в една паница с брашно и го пусна в тигана. Обърна се назад и се провикна към циганина, който стоеше на прага като куче и се облизваше:

— Къдрьо, приятелю, къде се дяна? По-скоро, ела тука! На ти пет лева! Вземи онуй шише от полицата и тичай да купиш малко винце да се почерпим! На тази черна рибка — черно винце отива. Не ходи за вино в селото, ами дръж пътеката покрай реката! Като вървиш надолу — ще стигнеш Райчовото ханче. Райчо е купил едно винце като балсам. Да ти напълни туй шише до шийката за пет лева!

Къдрьо пое петолевката и смъкна от полицата напрашената бутилка. Излезе навън и я подаде на Ането.

— Тичай по тази пътека надолу да купиш вино от ханчето! По-скоро да се върнеш! Ако се забавиш, ще те опържим с воденичарина в тигана и ще те изядем. Тичай!

Ането прехапа езика си от страх.

— Олеле, деденце, къде си, дядо Иване, да ме спасиш от този страшен циганин? — прошъпна Ането и затепа босичка по бялата пътека. Маймунката рипна подире ѝ. На един завой уплашеното момиче се препъна и падна. Изтърва петолевката и бутилката. Бутилката не се счупи, но металното колелце се търкулна и — право в реката.

Ането побеля, прехапа устни и реши да се хвърли в реката. Тогава бялата маймунка, нейна вярна другарка, я захапа за роклята. Безпомощно се озър-

на сиротното момиче и потърси с очи помощ. През клонките на дърветата видя една ливада, а навътре в ливадата се белее малка къщурка. Ането се затече право към нея. Като я наближи и погледна, то плесна с ръце изненадано и извика:

— Ах, майчице, че тази е нашата къща! Хубавата дядова Иванова къщурка!

Очите й се напълниха със сълзи. Сърцето й пламна. Затече се, изправи се на прозореца и погледна вътре. Потърси с очи изгорялата дупка.

— Тази е! Тази е! — повтори Ането. — Дядо, тук ли си, деденце?

Влезе вътре. В къщурката нямаше жива душа. Патето беше отишло на риболов, а врабчето му търсеше червейчета. Ането усети дъх на магаре.

— Ох, каква лоша миризма! — поклати глава малката домакинка и бльсна прозореца.

Поправи леглото. Премете стаичката. Изтупа юрганите. Донесе от реката вода с менчето и изми пода. През отворения прозорец влезе врабчето и затрепера с криле над солницата. Ането стъпи на стола и като видя къде са се настанили голокрилите пиленца, усмихна им се и донесе памук от вехтата антерия на дяда Ивана. Постла им мекичко. И отневиделица, както бъркаше в солницата, набута пръстена, извади го и си го сложи на пръстчето. Цяла вечер не можа да снеме очи от светлия камък. Три пъти излиза навън да се похвали някому, ала покрай къщурката не се мярна жива душа. Само рибките подскачаха в тихата, зачервена от залеза вода. Маймунката се разхождаше като господарка по покрива на къщурката. От покрива тя виждаше селото, високото черковно кубе и училището.

В туй време дядо Пъдьо и циганинът изядоха плъха и тръгнаха да дирят Ането. Маймунката, щом ги забеляза — бързо се потули зад комина. Двамата приятели минаха по пътеката, слязоха до Райчовото ханче, питаха нещо и кривнаха към селото.

Падна вечер. Зашумя дълбоката трева. Засвириха щурците. Зададе се откъм реката патето. То беше

хванало с въдицата си две сомчета и сега на пясъка стояха само костите им и мустаците им. Патето се клатеше с препълнена гуша. Като пристъпи през прага, то видя Ането до огнището, отвори учудено човката и рече три пъти:

— Га! Га! Га!

Кученцето от престилката на Ането, с измачкана и мръсна глава, отвърна:

— Добър вечер, пате-клате! Прибрахме се у дома с Ането. Много ми е добре. Походихме си по света и славно прекарахме. Аз ухапах циганина за ухото. Три дни не ми е прана главата и се чувствувам чудесно. Ти как си?

— Горе-доле — отвърна юначното пате. — Аз пък се превърнах на мотор. Врабчето го направихме капитан на параходчето. Щом изгрее месечината, ще потеглим, гледай само да не заспиш!

Кученцето нищо не разбра.

Когато се стъмни, Ането смени белите покривки на леглата, прекръсти се, заключи вратата и се мушна под юргана.

— Лека нощ, деденце! — прошепна то.

От съседното легло не се обади никой. Там се беше наместила маймунката.

Стана тъмно и тихо. Месечината грейна.

Патето лежеше под къщурката и чакаше.

— Заспаха ли? — попита юначното пате-клате и си подаде главата през дупката.

— Заспаха — отвърна от кратунката врабчето.

Тогава силното пате повдигна лекичко къщурката, залюшна се, залюля тихичко кратунката с пиленцата и слезе към реката. Врабчето си зае капитанското място на комина. По голямата река плуваха червени и зелени светлини. Речни параходчета сновяха нагоре и надолу покрай градовете. Къщурката се промъкваше безшумно между тях. Цяла нощ Ането, голокрилите пиленца и маймунката чуваха през сън само плясъка от патешките лопати.

На сутринта патето измъкна своето параходче на едно градско пристанище и го намести наред с

митницата. След това тръгна важно по пясъка, разтърси криле и се загледа към отвъдния бряг.

Няма да разказвам колко учудено остана Ането, като видя, че къщичката вече не стои между Райчовото ханче и дядовата Пъдева воденица, а се намира в пристанището на един голям град. Дълго си търка очите да разбере не сънува ли. И като разбра, че не сънува — скоро разтреби, погледна си пръстена и тръгна към града да се поразходи. Бялата маймунка потегли след своята малка господарка. Най-напред Ането се отби при един златарин да продаде пръстена.

— Ще продам — си рече тя — този пръстен, който ми е подарък от врабчето, за да купя хляб за себе си, а за маймунката — орехи.

Златаринът разгледа хубаво пръстена с камъка и викна:

— Запретни си, момиченце, престилката!

Ането си вдигна покорно изцапаната престилка.

Тогава богатият човек й начете цял куп хилядарки. Ането много не се почуди, защото пръстените на врабчетата са много скъпи. Върна се в къщи и скри всичките пари под кревата. Остави си за харчене само една хилядарка. Отново поведе маймунката по градските улици. Влезе в един магазин, където продаваха гумени изделия. За себе си купи гумени сандалки, а за дяда Ивана — хубави високи ботуши, като гази с тях в студената вода по лехите — да не му простиват краката. И тъкмо когато излезе от гумения магазин — усети дъх на топъл хляб. Затече се към зачервените топли кравайчета и грабна две — едното за маймунката. Един прегърбен дядо стоеше до вратата. Хлебарят прибра парите на Ането и се обърна към високия старец, който се беше изправил гърбом към гостите и гълташе с очи топлите хлябове:

— Хайде, дядо, махвай се! Щом като нямаш пари — няма да получиш хляб. Тоя хляб ние го месим от брашно, а брашното струва пари.

— Като няма — няма — въздъхна старецът и се обърна.

Ането изкрещя:

— Дядо!

— Ти ли си, рожбице моя — сграбчи дядо Иван внучката си и я вдигна нагоре. От очите му рукнаха сълзи. — Къде се дяна бе, Аненце, убих се да те търся от село на село, от град на град. . .

— Ще ти разкажа, миличък дядо. Ела по-напред да се нахраним в оная голяма гостилница, дето е срещу пристанището!

— Аз, чедо, не съм гладен — отвърна дядо Иван. — Не ща вече хляб, нали те найдох, нищо друго не ми трябва.

— Пари ли нямаш — досети се Ането. — Не бой се, аз имам.

— Ами тази маймунка що ще при тебе?

— Тя ми е другарка.

Влязоха в една гостилница и си поръчаха пържени яйца. А на маймунката прислужникът донесе чиния, пълна с орехи. До вечерта Ането разказва на дяда си какво е преживяло в циганската каручка. Когато мръкна, дядо Иван загрижено рече:

— Сега не зная къде ще спим. . .

— Как да не знаеш — у дома, в къщурката.

— Каква къщурка бе, Ане?

— Нашата.

— Нашата къщурка, чедо, вече я няма. Изчезна хубавото ни огнище. Аз я продадох на Радула, кръчмарина. И да видиш какво се случи! Вечерта я продадох, а през нощта тя изчезна. Останаха само четирите камъка, върху които беше положена. Сутринта Радул ме намери и си взе назад парите. «Ти — каза ми той — си я пренесъл на гръб и си я потулил в гората на скришно място!» Де мога аз да мръдна цяла една къща?

Ането хвана дяда си за ръка и го поведе към пристанището. Старецът остана поразен, като прекрачи прага на своята хубава къщурка.

— Нищо не разбирам — промърмори той.

А когато Ането му показа парите под кревата — щеше да полудее от радост. Премери си ботушите. Залепнаха му на краката. Изтегна се на кревата и вечерта блажено заспа с ботушите, както малките деца заспиват с новите си дрехи. Ането се мушна под своя юрган, а маймуната се сгуши до краката й.

Щом заспа цялата къща, патето, което през деня беше изяло три сомчета, нарами къщурката и пак загреба с лопатките си топлата речна вода. Към полунощ, когато месечината увисна като круша над равнината, чудното параходче спря пред дядовата Иванова градинка. За последен път юначното пате напрегна крилете си и понесе нагоре къщурката. Не отдъхна, докато не я намести пак на четирите камъка. Врабчето неспокойно разтвори криле и пренесе през комина пиленцата си в старото гняздо:

— И в капчука беше добре, и в солницата не беше зле, ала най-хубаво си остана старото гняздо. Ах, каква мека перушина, боженце, какво топличко гняздо!

На сутринта дядо Иван и Ането се пробудиха у дома си. Дълго се гледаха и не можаха да разберат тая история сън ли е, или истина.

Дядо Иван изпи една чаша горещ чай, нахлу гумените си ботуши и тръгна да пои лехите, защото плодните треви бяха клюмнали. Ането най-напред си изпра изцапаната престилка и я простря на въжето да съхне.

Мокрото кученце заскимтя:

— Пак ще ми гори кака главата с горещото желязо!

Патето се клатеше важно под ябълката, а врабчето се люлееше на едно клонче.

— Огладнях — отвори човка важното пате, — яде ми се нещо!

— Голямо или малко?

— Нещо по-големичко.

— Вчера, като летях над Софийската зоологическа градина, видях един слон.

— Защо не ми обади? Щях да ида да го клъвна.

— Не ти обадих, защото кожата му е дебела.

— Не ща го, щом като кожата му е дебела. Га! — изграца патето и слезе към реката.

През отворения прозорец се чуваше кръшният глас на Ането. То шъташе и пееше.

ТОШКО АФРИКАНСКИ

РИБКИТЕ СЪС ЗЛАТНИТЕ ОПАШКИ

Тодора подкладе огъня. Сложи тенджерата на печката да свари картофи. Закипя врялата вода в тенджерата. Картофите се подгониха. Почнах да се пукат. Яхнал един клон пред отворения прозорец, Тошко Африкански гледаше с лакоми очи и от време на време протягаше космата си ръка към Тодора. Искаше да ѝ каже, че е гладен. Зачервената Тодора миеше съдовете и пееше. Щом усети сладкия дъх на врелите картофи, тя грабна голямата дървена лъжица, извади най-хубавия картоф и се опита да го разчупи. Но картофът парна като въглен пръстите ѝ. Тодора изохка, захвърли го през прозореца и викна на Тошка:

— Нà! Лапай, маймунек!

Тошко туй чакаше. С един скок той се намери долу на градската пътека, където се търкулна картофът, грабна го, помириса го и в очите му светна блаженство. Налапа го целия — небелен. Тогава дойде страшното. Врелият картоф му запали гърлото. Като ужилен от оса, Тошко изрева, размаха предните си лапи и се покатери на ябълката. От върха ѝ скочи на курника, тупна в една цветна леха и стремглаво се хвърли към малкото рибно езеро — да угаси парещия картоф в гърлото си.

Тодора, застанала до прозореца с лъжица в ръка, се разхълца от смях. Почервеня като ягода.

В езерото стопанинът на къщата беше пуснал

пет рибки със златни опашки. От зори до мрак по езерния бряг ходеше котаракът Мук и си думаше:

— Мяу! Омръзнаха ми тия птичета крилати, искам рибки опашати! Мяу!

Когато Тошко цамбукна, рибките се много изплашиха и всичките се потулиха под камъните, но като видяха, че падналото от небето чудовище не е котаракът, а маймуната — излязоха спокойно от дъното и си заклатиха опашките. Най-напред Тошко налапа студена вода и дойде на себе си. «Лошо, Тошо, лошо!» — рече си той и му стана много обидно. Спомни си как го клъвна квачката, когато се опита да играе с едно пиленце, спомни си колко бой е изял от Тодора, която го налагаше с една дървена лъжица за нищо и никакви работи.

— Хей, Тошко — измяука котаракът, — честита баня! Мяу!

— Благодаря — отвърна Тошко.

— Ами ония рибки със златните опашки, дето се перчат във водата, твои ли са?

— Мои са — отвърна Тошко и като протегна дългата си лапа, хвана най-голямата и я размаха над главата си.

— Гледай, братко, живи мърдат.

— Щом като мърдат, изхвърли ги на сухо, да ги изям. Не мога да понасям рибки, които мърдат. Стопанинът ще помисли, че Тодора ги е изловила и опържила в тигана, и ще наложи гърбеца ѝ с дебелия си бастун — помоли се котаракът.

— Слушам! — извика Тошко и почна да изхвърля нещастните рибки.

Котаракът Мук ги застигаше с лапите си и гълташе като бонбони. На тревата не останаха нито люспи, нито костички.

— Не съм виновен аз — измърмори разбойникът-котарак. — Луд изяжда и два зелника, стига да има кой да му ги даде.

Като изпразни езерото, Тошко се върна в кухнята и видя, че Тодора е мръднала някъде. Метна се

чевръсто нагоре, влезе през прозореца и почна да тършува. Най-напред бръкна в една чиния на полицата и щом разбра, че е празна, изхвърли я възмутен навън. Чинията падна на плочите и се натроши на парчета.

След това маймунекът намери една кошница, пълна с пресни яйца.

— Я — рече си той, — набутах бели ябълки. . .

Грабна кошничката и изскочи навън, но се препъна върху една вършинка и падна. Яйцата се жлътнаха на земята изпотрошени.

— Ябълки, съвсем не са ябълки! Тая Тодора пак ме измами! — разгневен проговори Тошко и се върна отново в кухнята. Откачи от гвоздея новата престилка на Тодора и я натъпка в печката.

Като свърши тая хубава работа, злосторникът седна на стола, протегна дългите си крака върху масата и се замисли дълбоко. Погледна мастилницата. Протегна бавно лапата си, взе перодръжката на Тодора и реши да напише писмо до маймуните в Конго и да се оплаче от Тодора. Те трябва да дойдат тука и да я накажат. Тодора не е добра. Тя бие маймуните.

Тогава му дойде на ум, че не знае буквите.

— Каква съм неука маймуна — въздъхна Тошко и като грабна мастилницата, погледна с едно око вътре. Дълго се взира и като не можа да види нищо, разсърди се и размаха силно мастилницата. Мастилото рукна навън и напръска тавана, стените, пода. Тошко се развесели. Откачи от стената чантата на Тодора, надяна я на ръката си и излезе на улицата.

— Дай чантата, крадецо! — извика градинският пазач и подгони маймунека.

— Да има да вземаш. Ще ти я дам, ако ме стигнеш.

Тошко търти да бяга. Кривна по улицата. Грабна една ябълка от сандъка на бакалина, прескочи черковната ограда и се покатери по водосточната тръба на камбанарията. Там захапа ябълката и

разлюля чантата. От бакалницата изскочи Тодора. Съзря чантата си и занарежда:

— Леле, умрях си! Вътре е огледалцето, което ми подари Търкалан на панаира. За пет лева ми го купи. Ако се счупи, няма да се оженя. Отидох си млада и зелена! Слез, Тошко, слез, миличък! Ти си добро момче. Ако слезеш, кака ще ти купи лешници и бадеми.

Тошко беше доверчиво същество и като чу за лешниците, бързо се спусна пак по водосточната тръба. Тогава Тодора издърпа от лапите му чантата си, хвана го за ухото и го отведе в къщи. Видя каква поразия е направил и грабна голямата дървена лъжица. Почна да го налага. Половин час време го тупа. Най-сетне се умори и го затвори в къщурката на кучето.

— Тук ще стоиш! — поръча тя запъхтяна. — Като си почина, пак ще се върна да те добия. Ти ми отрови душицата.

В туй време старият стопанин домъкна и котарака в кучешката къщурка. Блъсна го вътре и викна:

— Ти изяде моите сладки рибки. Влизай, разбойнико, в този затвор!

— Много ли те тупа? — попита Тошко.

— Додето счупи дебелия си бастун. Мяу! Не мога да разбера кой му е казал, че аз съм изял рибките — промърмори котаракът, зарови се в сламата и почна да мърка.

И цяла нощ наказаният котарак не млъкна.

ТОШКО РАЗДАВА ДАРОВЕ

На другия ден старият стопанин на къщата рече:

— Тодорке, ти отиваш на село, да помагаш на дяда Тодорана за жетва. Я вземи и Тошка, маймунека, да се махне от главата ми. Още не съм прежалил златните рибки, които изхвърли от рибарника, за да ти излапа котаракът Мук. Отведи го в гората — дано го срещне мечка-стръвница, подари го на някой тъпанар, да му одере кожата и да си направи тъпан, или пък му вържи на шията един камък и като минаваш край реката — бутни го да падне в най-дълбокия вир!

Тъй нареждаше ядосаният старец на своята домашна помощница. Тодора си скубеше веждите с едно щипало, за да ахнат селските ергени, като я видят, а Тошко стоеше клекнал на прага. Той слушаше думите на господаря си, разбираше какво светло бъдеще го чака, но окото му не трепваше. Тошко имаше дебела глава маймунска. Тодора натъпка дрехите си в една мрежа за зеленчук, ръкува се със стария стопанин, хвана синджира на Тошка и го поведе към площада, където беше спирката на автобуса за село. Когато пристигнаха, всичките места в моторната кола бяха заети. Тодора се намести при шофьора, а Тошко скочи в полата на една жена с три гуши.

— Да махвате тая проклета маймуна! — извика ужасена пълната жена. — Тя ми пречи да дишам! Господи, това е нахалство, задушавам се!

И запъшка като мотор.

Шофьорът, без да каже нещо, хвана Тошка за шията, измъкна го навън и го подаде на другаря си, който нареждаше багажите върху автобуса. Горният пое Тошка и го намести между два куфара. Автобусът потегли. Маймунекът почна да си върти очите.

— Цял панаир! — си рече той и почна да тършува. Най-напред видя една нова сламена шапка, грижливо загъната с тънка хартия. Любопитният Тошко разкъса хартията и наложи шапката на главата си — да му пази сянка от слънцето. След това в една торбичка набута две зачервени кравайчета. Едното изхруска, а другото хвърли на една свиня, която ровеше в тинята край пътя. Свинята изяде кравайчето и си рече:

— Днес слънцето грее здравата: от небето падат печени неща.

Тошко се зарадва много, че може да хвърля подаръци на всички живи твари покрай пътя. В една кошница намери узрели круши. Всичките ги изсипа върху главите на рой деца в един училищен двор. Децата разграбиха плодовете и почнаха да викат ура. Тошко смъкна сламената шапка и ги поздрави тържествено. Автомобилът вдигаше прахоляк. А Тошко щедро раздаваше дарове.

«Нека всички запомнят кога съм минал оттука!» — си мислеше той и пръскаше чуждите неща.

На един кон, впрегнат в долап, Тошко хвърли чифт бели ръкавици, на една патка спусна копринени чорапи, на едно теле — книга с картинки, на една сляпа бабичка, седнала на припек пред вратнята, хвърли в полата червило за устни. Изкара го от една чанта. На една овца поднесе сватбения букет на младоженците, които седяха на последното седалище в автобуса и подскачаха от щастие. А едно магаре — вързано пред някаква пуста селска кръчма, — получи сламената шапка, която беше на Тошковата глава. Магарето се усмихна, показа хубавите си зъби и изяде шапката. Додето автомобилът стигна Тодориното село — Тошко изпразни

кошниците и торбичките, развърза вързопите. Не можа да отвори само куфарите. На селския мегдан в Каменно поле Тодора слезе от автобуса и повика Тошка. Тошко скочи пъргаво долу. Автобусът потегли олекнал. Пътниците вътре разговаряха весело. Те не знаеха какво се е случило с багажа им.

ЧЕРВЕНАТА ЧЕШМА

Бащата на Тодора, дядо Тодоран, посрещна дъщеря си с голяма радост.

— Добре ми дошла, Тодорке, тъкмо навреме пристигаш. Днес ще идете с буля си да зажънете нивата в Крушовица. Ами туй маймунче? У дома ли иде на гости? Ох, на дядо африканчето! То ще ми прави дружинка, докато трае жетвата.

И дядо Тодоран го помилва по главата.

«Милва ме, защото имам щедра ръка и добро сърце, малко ли неща раздадох на сиромашките животни покрай пътя» — помисли си Тошко и почна да се разхожда важно-важно по неметения двор.

— Тодорке — обърна се дядо Тодоран към дъщеря си, — преди да тръгнете с буля си на нивата, слез, дъще, да ми наточиш една паничка винце от моята бъчвица. Ти я знаеш — на дъното на зимника съм я търкулнал. Искам да се почерпя по случай твоето пристигане.

Тодорка грабна от полицата една зелена паница и слезе в зимника. Тошко вървеше подире ѝ. Той видя как Тодора извади чепа, как наточи вино и много се учуди. Чудно нещо, щом дръпнеш чепа, почва да тече! В залисията си момата забрави да заключи вратата на зимника. Тошко туй чакаше. Щом Тодора с паница в ръка влезе при баща си, маймунекът се намърда в зимника. Разклати чепа на бурето, измъкна го и виното шурна.

— Я, аз направих чешмичка! — плесна с ръце Тошко и клекна пред бурето.

— Какво е това? — попита селският котарак, като нагази до колене в изтеклото вино.

— Чешма. Аз я направих за дяда Тодорана, той е добър човек и заслужава да си има една червена чешма — рече Тошко и напусна зимника.

— Довечера ще ям червени мишки — рече замислено котаракът.

Тошко отиде на хармана. Прескочи градинския прелез и що да види — цял ред пчелни кошери, застанали като юнаци с остри калпаци един до друг.

— Мирно!— извика Тошко на кошерите. — Аз съм вашият началник. Долу калпаците!

Кошерите стояха и не мърдаха.

— Долу калпаците, ви казвам! — извика маймунекът още по-високо. — А бе вие не разбирате ли от команда? — ревна ядосано Тошко, грабна една тояга и захвана да удря кошерите. Тогава се случи нещо страшно. От малките дупки на кошерите излязоха орляци разлютени пчели и връхлетяха побойника. Почнаха да го жилят по носа, по ушите, по краката. Тошко нададе ужасен рев и подири спасение върху тополата пред къщи. За един миг се намери на върха, но пчелите го смъкнаха долу. Луд-полудял, маймунекът се втурна по улицата, дигна пушилка и като стрела изскочи вън от селото. Задъхан, спря върху моста, под който течеше дълбока река. В туй време зад себе си чу бръмченето на пчелите, които идеха като чер облак. Без да му мисли много, Тошко се хвърли от моста надолу с главата в реката. Нирна към дъното, излезе на отвъдния бряг и се потули в ракитака. Пчелите се повъртяха над водата и като си рекоха: «Удави се проклетото животно!» — побръмчаха малко и се върнаха назад към кошерите.

Отекъл и мокър, Тошко стоя в ракитака, докато слънцето се спусна към хълмовете. Надвечер злополучният началник на пчелите се измъкна от скривалището си и тръгна към село, но не посмя да влезе в селото: страх го беше от пчелите. Малки, но страшни. Жилят. Тръгна и заскита немил-недраг

по нивите между кръстците. Както си мотаеше краката в къпинака, неочаквано видя една круша. Под клоните на крушата виееше детска люлка. В люлката седеше дете и си смучеше пръста. Той измъкна детето от люлката, сложи го в стърнището и се намърда на неговото място. Детето ритна два-три пъти с крачета, заскимтя като котенце и си заспа. Тошко се изтегна удобно, люлката леко се полюшваше, листата на крушата сладко шумоляха. Маймунекът се прозина и бързо заспа. По едно време под крушата пристигна майката на детето да го накърми. Отдалеч тя се провикна:

— Стига си спало, чедо! Ставай да папаш! — и протегна ръце към люлката, да си изкара рожбата. Страшен женски писък събуди Тошка:

— Тодорке, ела, миличка, да видиш на какво се е превърнало чедото ми! — викаше полудяла от страх Тодорината буля, сграбчила здравата Тошка, косматия африканец. Тодорка се затече и погледна в люлката.

— Аха — поклати глава тя, — ти ли си бил? Къде е детето?

Озърна се наоколо и като съзря малкото човече в стърнището, рече на буля си:

— Ти вземи детето от стърнището, а пък аз ще се погрижа за този мил гостенин. Ела, Тошко, да ти сложа синджира на шията. Дядо Тодоран ще полудее от радост, като те види. Той сега стои и си напряга ума как да ти благодари за червената чешмица.

И като го върза здраво за шията с един синджир, тя го помъкна към селото.

КЪМ САМОДИВСКИЯ КЛАДЕНЕЦ

Дядо Тодоран посрещна Тошка на вратата с един чувал и тояга в десницата.

— Влизай в чувала! — извика старецът и дигна заплашително тоягата.

Тошко почна да се стъписва: никак не му се влизаше в чувала.

— Влизай! — кресна още по-високо старецът.

Тошко неохотно влезе в чувала, защото не беше приятел на тоягата. Тогава дядо Тодоран завърза добре чувала и почна да налага Тошка, додето му отмаляха ръцете. Сетне го метна на гърба и се заклати надолу.

— Къде го помъкна, тате? — попита Тодора.

— Ще го пусна в Самодивския кладенец. Този проклет африканец ми пресуши бъчвицата. Винцето беше самоток. Няма да му простя!

Като издума тези думи, старецът излезе от селото и закрачи приведен към Миховата воденица. Тошко трепереше в чувала и сълзите му течеха. Какво ще прави в кладенеца? Отвъд тополите, до самата воденица, се намира пресъхналият Самодивски кладенец. Щом стигна до воденицата, дядо Тодоран смъкна от гърба си чувала и го тръшна до каменното корито. Седна да поеме дъх. Извади тютюницата, напълни си лулата и като се дигна—влезе във воденицата да си поиска огън от Миха воденичаря. По туй време нямаше мливари, камъните бяха спрели и Михо посрещна зарадван гостенина. Донесе му огън, подаде му стол и го покани да си похортуват.

— Поседни малко, дядо Тодоране, че ще ми излезе душата в тази самотия! Нали е жетвено време — всичките селяни са по нивите. Жива душа не се мярка тъдява. Само един вълк обикаля вечерно време кошарата ми. Настървил се е звярът. Иска да ми изяде агънцата. Аз да имам една пушка — ще му светя масълцето. Ами ти къде тъй по вечеря с чувала? Не те ли е страх от вълка?

— Не ме е страх — отвърна дядо Тодоран, — защото, ако той е вълк, аз съм по-голям вълк.

И смукна дълбоко лулата си.

В туй време при чувала под крушата пристигна страшният вълк, който си точеше зъбите за агънцата. Подуши Тошка и изръмжа:

— Хей, кой подсмърча в чувала? Агне ли си, или куче?

— Нито агне, нито куче.

— Ами какво си?

— Аз съм Тошко Африкански.

— Тъй ли? Аз пък тъкмо диря Тошка, да го схрускам като кокошка.

— Ще ти преседне!

— Защо?

— Защото в Африка има един милион маймуни, готови да ме бранят. Те ще те разкъсат на парчета, ако се научат, че си ме оскърбил.

— Ами къде отиваш и защо плачеш?

— Помъкнал ме дядо Тодоран към село Сватбаре. Насила ме носи на сватба. Там ще ме гощават с печени тазгодишни агнета. Щели да ме тъпчат и с петровски пилета и наденици на скара щели да ми дават.

— Яж бе! — извика вълкът и устата му се наляха.

— Не мога да ям месо. Аз съм маймуна. Аз съм член на маймунския вегетариански съюз. Мене ми дай орехи, лешници и круши. Аз обичам печени фъстъци. Аз обичам банани и от кокосови орехи не се отказвам.

Вълкът, както знаете от приказките, е много глупав. Той помисли малко и предложи на Тошка:

— Слушай, Тошко, щом като е за сватба, нека да ида аз наместо тебе. Както съм гладен, ще изям всичките агнета и пилета петровчета. Искаш ли?

— Как да не искам! — извика Тошко.

Вълкът дръпна въжета на въжето и развърза чувала. Тошко се измъкна навън, а на негово място в чувала се намъкна старият вълк. Мина ни малко, ни много, ето че от воденицата излезе дядо Тодоран. Тошко се покатери чевръсто на близкото дърво и се потули в шумака.

— Развързал чувала проклетникът — извика дядо Тодоран, — добре, че не се е измъкнал!

И като подхвана чувала, старецът го метна на гърба си.

— Още повече е натежал маймунекът, но аз ще го настаня ей сега — си рече дядо Тодоран и закрачи към кладенеца. Като стигна, старецът запъхтян отвори капака на кладенеца, блъсна чувала с глупавия вълк вътре и викна: — Тъй ти се пада, злосторнико! — и си тръгна към къщи.

В туй време по пътеката откъм гората се зададе един мечкар. Той водеше стара рунтава мечка — здраво вързана с железен синджир. Като стигна пред воденицата, мечкарят завърза синджира с мечката за колелото на воденицата: ако е вътре воденичарят — ще му поиска нещо за ядене, ако го няма — ще си вземе, каквото намери.

— Ох, ох, ох! — изпъшка мечката. — Тежък живот мечешки! Цял ден ходя, хоро играя и наместо пчелен мед, ябълки и меки дренки ям бой с дряновицата.

— Защо не побегнеш в гората? — попита Тошко от дървото. — Навярно ти се нрави дряновицата на мечкаря.

Мечката дигна глава нагоре и погледна към Тошка.

— Искам да побягна, но как? Вързана съм със синджир — въздъхна тя.

— Аз ще го развържа! — предложи си услугите Тошко.

— Глупаво животно, само човешка ръка може да развърже синджира. Тука трябва хитрост. А човекът е най-хитрото нещо на земята.

— Аз съм хитър, макар че не съм Димитър — отвърна Тошко и скочи долу. Поразгледа веригата, дръпна една кукичка и я откачи от колелото. Мечката усети, че е свободна. Тупна с предната си лапа, изрева радостно, изправи се на задните си крака, изкара едно мечешко хоро и посегна да прегърне своя спасител.

— Ти спаси живота на една робиня! Ти трябва да получиш награда — извика тя и връхлетя върху Тошка да го прегърне.

Тошко угади, че от тая меча прегръдка жив няма да излезе, затуй се дръпна заднишком и удари на бяг.

— Стой да ти благодаря! — зарева мечката и се спусна подире му. Тежка и тромава, тя трополеше като търкулнат воденичен камък. Синджирът се влачеше подир нея. Тошко хвърчеше напреде ѝ по-бързо от заек.

Мечката спря на моста край селото и промърмори запъхтяна:

— Не можах да стигна благодетеля си, бързо бяга дяволът! Сякаш има криле на краката си.

И се върна към гората. А Тошко се упъти право към дядовия Тодоранов дом. Беше късно. Прескочи през оградата. Спря пред къщи. Дядо Тодоран още не беше се върнал. Тодора шъташе край огъня. Буля ѝ кърмеше малкото дете, което Тошко измести на нивата от люлката. Тошко се повъртя из хармана. Надникна в градината. Дядо Тодоран беше изправил кошерите. Пчелите спяха.

Гладен и уморен, Тошко потърси топло място да си легне. Клекна пред малката кучешка колибка, постлана с вехто губерче.

— Колко съм гладен! — въздъхна той и почна да лъже: тая вечер на магарето поднесоха три печени

кокошки, на мене нищичко не дадоха. Трябва да си легна гладен.

Заспалото куче се пробуди и скочи:

— Какво магаре, какви кокошки? — ококори очи то.

— Иди го виж — вързано накрай село до плета на общинския двор, дояжда последната кокошка. На този свят най-добре живеят магаретата.

Кучето изхвръкна навън, а на неговото затоплено място се настани Тошко.

— Ум царува, ум робува, ум патки пасе — рече Тошко, разпери лапите си и захърка.

— Аз ще го развържа! — предложи си услугите Тошко.

— Глупаво животно, само човешка ръка може да развърже синджира. Тука трябва хитрост. А човекът е най-хитрото нещо на земята.

— Аз съм хитър, макар че не съм Димитър — отвърна Тошко и скочи долу. Поразгледа веригата, дръпна една кукичка и я откачи от колелото. Мечката усети, че е свободна. Тупна с предната си лапа, изрева радостно, изправи се на задните си крака, изкара едно мечешко хоро и посегна да прегърне своя спасител.

— Ти спаси живота на една робиня! Ти трябва да получиш награда — извика тя и връхлетя върху Тошка да го прегърне.

Тошко угади, че от тая меча прегръдка жив няма да излезе, затуй се дръпна заднишком и удари на бяг.

— Стой да ти благодаря! — зарева мечката и се спусна подире му. Тежка и тромава, тя трополеше като търкулнат воденичен камък. Синджирът се влачеше подир нея. Тошко хвърчеше напреде ѝ по-бързо от заек.

Мечката спря на моста край селото и промърмори запъхтяна:

— Не можах да стигна благодетеля си, бързо бяга дяволът! Сякаш има криле на краката си.

И се върна към гората. А Тошко се упъти право към дядовия Тодоранов дом. Беше късно. Прескочи през оградата. Спря пред къщи. Дядо Тодоран още не беше се върнал. Тодора шъташе край огъня. Буля ѝ кърмеше малкото дете, което Тошко измести на нивата от люлката. Тошко се повъртя из хармана. Надникна в градината. Дядо Тодоран беше изправил кошерите. Пчелите спяха.

Гладен и уморен, Тошко потърси топло място да си легне. Клекна пред малката кучешка колибка, постлана с вехто губерче.

— Колко съм гладен! — въздъхна той и почна да лъже: тая вечер на магарето поднесоха три печени

кокошки, на мене нищичко не дадоха. Трябва да си легна гладен.

Заспалото куче се пробуди и скочи:

— Какво магаре, какви кокошки? — ококори очи то.

— Иди го виж — вързано накрай село до плета на общинския двор, дояжда последната кокошка. На този свят най-добре живеят магаретата.

Кучето изхвръкна навън, а на неговото затоплено място се настани Тошко.

— Ум царува, ум робува, ум патки пасе — рече Тошко, разпери лапите си и захърка.

ТОШКО ЛЕТИ В ОБЛАЦИТЕ

Дядовата Тодоранова невяста — баба Гълъбинка, прогони двете стари патки и патенцата им на улицата и тръшна пътната врата.

— Да се махате от главата ми! Изядохте ми ушите. Идете на реката да хванете някоя рибка и да не се връщате рано, защото ще ви оскубя опашките!

Патките поведоха своите рожби към реката и спряха под една върба край големия вир. Започнаха разговор. Старата патка рече:

— Днес водата е мокра. Ако влезете във водата, ще си намокрите бялата перушина, ще ви простинат червените крачета и ще хванете хрема. Не смея да проводя баща ви до аптеката да купи капки за нос, защото аптекарката му е хвърлила око: иска да го заколи и да го изпече на фурната със зеле. Проклетата баба Гълъбинка е готова да го продаде и да ви остави сирачета. Затуй, деца, няма да влизате в студената вода, ами ще стоите тука, докато ние с баща ви се огледаме в дълбокия вир. Майчице, защо съм се родила толкова хубава патка? Хайде, мъжо!

Старият паток покорно потегли след жена си, а патенцата останаха под върбата. В туй време при малките глупачета пристигна многострадалният маймунек Тошко Африкански. Рано сутринта Тодора се запретна да го къпе в котела. Тошко не обичаше чистотата, почна да се противи и обърна котела. Тогава ядосаната Тодора грабна тоягата. Тошко изхвръкна навън, прескочи оградата и се втурна лудешки по улиците. Спря пред Станчовата фурна. Станчо тъкмо беше извадил от пещта зачервени кравайчета. Тошко грабна едно кравайче, без да го види някой, и потърси потулно място да го изяде. Като видя малките патенца, той си рече:

— Омръзнаха ми тия пусти безмесни дни. Омръзна ми да бъда вегетарианец. Я да си изям едно варено патенце. Ще го занеса на Тодора да ми го свари в тенджерата. Ще я помоля да ми го поръси със солчица и пиперец и да ми наточи от бъчвата винце.

Той беше забравил, че в бъчвата няма капка вино.

Устата му се наляха, Тошко преглътна, приближи до патенцата и попита:

— Кажете ми, кое от вас е най-гладно?

— Защо? — обади се едно от патенцата.

— Защото имам едно кравайче — за най-гладното патенце.

Като чуха тези думи, всичките патенца затепаха с отворени човки към Тошковото кравайче. Тошко се наведе неочаквано. Стисна за шията първото патенце, вдигна го нагоре и радостно го залюля. Патенцето почна да грачи ужасно. Неговите родители чуха писъка му, извърнаха глави и като видяха какво се е случило, нададоха вик:

— Разбойнико, остави патенцето на мира или зло ще патиш!

— Туй патенце е моичко! — отговори Тошко и тръгна да бяга.

Патките се грозно разлютиха и решиха да накажат крадеца. Като разпериха криле и проточиха шии, те се вдигнаха, полетяха след Тошка, настигнаха го и му захапаха стръвно ушите. Тошко ревна и пусна на земята патенцето и кравайчето, но патките не го пуснаха. Те го вдигнаха високо над земята, над покривите, над върховете на дърветата и понесоха към облаците.

— Къде ме носите? — попита Тошко и зъбите му затракаха.

— Носим те в морето — отговори патката, — ще те пуснем там, да те налапа някоя акула. Ние те осъдихме на смърт.

Тошко примря от страх, разпери ръце като бостанско плашило и ги отпусна безпомощно. Патките описаха на небето голям кръг. Много ли, малко ли летяха патките, не зная, но по едно време те видяха, че се намират пак над своето родно село! Насред село се виждаше кубето на бялата селска църква. Върху църковния кръст стоеше ластовичка. Патката се провикна:

— Сестро ластовичке, далеко ли е морето?

— Ако тръгнеш заранта с бързия влак, ще стигнеш през нощта, когато изгрее месечинката — отвърна ластовичката.

— Ох — изпъшка патката, — изморих се да мъкна този разбойник! Мъжо, съгласен ли си да го пуснем?

— Га! — отвърна патокът; а това «га» на патешки език означаваше «да»!

И двете патки го пуснаха. «Свърши се с мене» — помисли Тошко, размаха ръцете и краката си, полетя надолу с главата към една къща с бял комин, събори се с голям шум, обра всичките сажди и цамбукна в някакъв широк казан с топла вода. Като се намокри, Тошко изведнъж се съвзе, показа главата си над водата и почна да цапа весело:

— Брей, че хубава вода! Ще ми извади всичките бълхи! Няма да ме хапят вече.

Тъкмо в туй време вратата се отвори и на прага застана зачервената Тодора. Тя изгледа Тошко и рече:

— Непрокопсанико, къде се беше изгубил? Цял ден съм те търсила по улиците. Уплашила се бях да не си пропаднал вдън земята!

И като го насапуни, Тодора го изкъпа хубаво, заведе го в градината да съхне на слънце и му донесе една порязаница, намазана с мармалад. Тошко се изтегна на затоплената трева, захапа сладко порязаницата и рече:

— Никога няма да сложа патешко месо в устата си!

И нали беше изкъпан, Тошко се промъкна в кучешката къщурка и заспа като заклан.

ПРАЗНАТА КАЦА

Събуди се сутринта, когато забръмчаха пчели пред входа на колибата. Тръпки полазиха по снагата му, когато чу тяхното жумолене. Тихо се измъкна, заобиколи къщата, прескочи плета и влезе в зеленчуковата градина на съседка Петка. Съседко Петко беше градинар. Той имаше много лехи с краставици, домати и пипер. Градината му стигаше до брега на малката селска река, в която плуваха жълтите патенца. На брега беше пораснала една круша с наведени клони. Белокорото дръвче беше родило толкова плод, че клоните му се огъваха надолу, готови да изпращят. Тошко спря пред дръвчето, погледна едрите зелени круши и поклати глава:

— Бедното дръвче, защо са го оставили да се мъчи? Тия круши страшно му тежат. Ако не му помогна, ще си изпотроши клонките!

Покатери се бързо горе и захвана да къса зелените круши. Къса и хвърля на земята, додето на дръвчето не остана нито круша. Клоните се отпуснаха и изправиха.

— Олекна ли ти сега? — попита Тошко и скочи. — Спасих едно дръвче.

Подухна ветрец и дървото се заклати.

— Няма какво да ми благодариш. Аз не искам награда за добрината си — рече маймунекът.

Но в този миг една корава черна ръка го стисна за шията.

— Хубаво ме нареди! — извика съседко Петко. — Ти навярно си същият африканец, дето вчера направи червената чешмичка на дяда Тодорана? Той се заканваше да те изпрати на летуване в Самодивския кладенец. Аз ще направя друго. Ето там на брега виждаш ли оная каца? Ще ти дам една кофа. До довечера искам да напълниш кацата с вода от реката. Ако я напълниш — ще те пощадя, ако не я напълниш, ще ти смъкна кожата и ще направя от нея тъпан.

И като върза Тошка с едно дълго въже за крака, съседко Петко най-напред го нагости хубаво с топоришката на секирата, сетне го отведе на брега при кацата, подаде му кофата и заповяда:

— Почвай!

Тошко грабна кофата и се затече по пътеката. Нагреба вода. Изнесе я горе и я плисна в кацата. Водата рукна надолу пак към реката, защото кацата беше без дъно. Но Тошко не се разтревожи, нито се замисли защо изтича водата. Той изнесе втора кофа, трета и четвърта.

— Ха така! До довечера да напълниш кацата! — поръча съседко Петко и тръгна към обора.

Изкара магаренцето си, впрегна каручката, шибна добичето и замина към града. Тошко Африкански изнесе десетина кофи пълни с вода, изля ги в кацата без дъно и седна да си отдъхне. В туй време от къщи изскочи мишката Гризанка и се спусна по дървената стълба разплакана.

— Защо плачеш? — попита я Тошко.

— Ах, ах, ах — избърса си очите с лапичката старата Гризанка. — Аз съм най-злочестата мишка на света. Моето глупаво мишле се хвана в клопката. Вътре съседко Петко е сложил къс козя пастърмица. Моето чедо влезе, дръпна пастърмицата и вратата на клопката рече: клоп! — и се затвори. Сега моето сладко мишленце е затворниче. Като се върне от града съседко Петко, ще стисне за опашката мишленцето ми и ще го спусне в гърлото на котарака. Аз съм най-нещастната мишка в това село.

— Не биваше мишлето ти да яде козя пастърма — рече Тошко. — То не е ли чело, че козята пастърма разстройва стомаха?

— Миличкото, то е неграмотно. Не е ходило още на училище. Тая година щях да го пратя в мишия детски дом. Моля ти се, Тошко Африкански, спаси ми го!

— А мене кой ще спаси? Я погледни с какво дебело въже ми е вързал крака съседко Петко.

— Дребна работа — каза Гризанка. — Ние, мишките, имаме здрави зъби, ще прегризем въжето, ако обещаеш да освободиш моето затворниче.

— Обещавам! — извика Тошко.

Гризанка повлече опашката си към житницата. Не мина много време — ето я пак иде, а след нея като вагончета — един след друг — цяла дружина плъхове. Всичките пристигнаха с наточени зъби. Стръвно загризаха въжето, прегризаха го завчас и освободиха маймунека. Тошко ритна празната кофа, търкулна кацата към реката и се намъкна в къщата на съседка Петка през отворения прозорец. Бутна вратичката на килера и видя мишлето: скимти в клопката.

— Ах ти, глупаче мустакато! — поклати глава Тошко. — Продаваш ли пастърмата? Колко гроша е оката?

И натисна дръжката на вратичката. Клопката се отвори и мишлето изскочи. То заситни бързо, мушна се под кревата и потъна в мишата дупка. Мишките са много глупави. Те не могат да изговарят думата благодаря.

Тошко претършува килера. Бръкна в гърнето с киселото мляко, набута едно сплеснато шише, пълно с ракия, и го пресуши до дъно. Стана му весело. Стъпи върху кръжилото на прозореца и нададе маймунски крясъци. Събраха се децата от съседните дворове. Започнаха да го замерят с дребни камъчета. Тошко се ядоса. Грабна от килера кошницата с пресните яйца, домъкна я до прозореца и след малко над главите на селските немирници захвърчаха яйцата на съседка Петка.

Изневиделица се появи един автомобил. Щом чуха свирката му, децата се пръснаха. Автомобилът се заклати под прозореца. Без да мисли много, пияният Тошко разпери ръце, хвърли се върху покрива на моторната кола и отмина. Автомобилът запраши по задрямалата улица, размъти водата на крайселската речица и полетя през нивите покрай кръстците. Прехвърли сенчестата дъбова гора, изскочи на една равна широка полянка. Слънцето клонеше на залез, когато автомобилът спря. Тошко се надигна и видя светлите води на една широка река, в която се оглеждаха сребролисти стари върби. Главата на Тошко се въртеше. От автомобила слязоха двама мъже с дълги тръстикови пръчки и кошници. Те бяха въдичари. Натъкмиха въдиците, оставиха автомобила и се спуснаха между върбите покрай речния бряг. Тошко скочи на земята и влезе в автомобила през отворената врата. Изтегна се на предното седалище, полежа малко, сетне скочи и почна да пипа. Натисна едно копче. Хвана кормилото, блъсна ръчката, завъртя някакъв ключ, удари с крак стъпалника. Тогава се случи нещо страшно: моторът забуча, колата се затресе и тръгна. Додето Тошко скочи на земята — автомобилът се преметна надолу по стръмния бряг и цамбукна във водата.

Маймунекът затрепера и си плю на петите. Търти да бяга назад към гората. Сърцето му биеше като барабан. Навлезе под дърветата, спря се, ослуша се и като разбра, че никой не тича подире му — тръгна по-спокойно. Вдън гората видя една изоставена овчарска колиба. Влезе вътре. Почна да пипа в тъмнината и напипа дрехи. Легна върху тях и се замисли. Спомни си как автомобилът се прекатури и бухна във водата. Отново затрепера, зъбите му затракаха.

— Тука е много студено! — продума Тошко и за да се стопли, навлече чуждите дрехи.

Подухна вечерен вятър. Гората зашумя. Показа се месечинката през клоните на дърветата. Тошко погледна дрехите си: чудесно палто, чудесни гащи — на пръчки. Отъркаля се като магаре в сеното и заспа.

ГУДО И АГУДО

На другата сутрин пристигнаха пред колибата двамина полски пъдари от Гъбаре. Единият се казваше Гудо, а другият — Агудо. Техният началник ги беше проводил да хванат най-опасния конекрадец Гривчо Страшника. Той беше избягал от затвора и скиташе от една неделя в тая гора със затворническите си дрехи. Вчера същият този Гривчо свари да открадне дрехите на един овчар, който се къпеше в реката, побягна в тая колиба и се преоблече. Премени се в овчарските дрехи, а своите остави в колибата. Те бяха същите, които нахлузи снощи нашият скитник Тошко.

Тошко спеше дълбоко, когато Гудо и Агудо наближиха колибата. Гудо вървеше напред и пееше:

Пия вино, пия газ,
пет пари не давам аз!

— Като го хванем, какво ще го правим? — попита Агудо.

— Първо, ще му вържем ръцете.

— Второ?

— Второ, ще го обесим на едно дърво, трето — ще го заколим, четвърто — ще го застреляме, пето — ще го опечем на шиш и като му излезе душата, ще го отведем при началника. Той трябва да отговаря за престъпленията си.

Тъкмо в туй време пъдарският поглед падна върху шарения крачол на Тошко, който си беше протегнал единия крак вън от колибата.

— Ето го Гривчо Страшника! — извика Гудо разтреперан и търти да бяга назад, но пушката му се препречи между две дървета и го задържа. Гудо падна, почна да рита и да се моли:

— Господин разбойник, смили се над мене! Аз съм сиромах човек. Къщата ми е пълна догоре с мънички дечица. Аз съм баща на седемнадесет деца. Ако ме погубиш, кой ще им носи хлебец да ручат?

Агудо стоеше като втрещен. Той гледаше с опулени очи към колибата и мигаше. В колибата беше тъмно. Най-сетне разбра, че разбойникът спи дълбоко.

— Млък! — изшътка той на Гуда. — Разбойникът спи. Трябва да постъпим умно. Ела да го вържем, както спи!

Двамата юнаци се приближиха на пръсти. Тошко спеше с разперени ръце и хъркаше. Пъдарите му вързаха двете ръце и го сритаха.

— Ставай, разбойнико! — извика Гудо.

— Дигай се, хей! — изрева Агудо.

Ала Тошко беше заспал много дълбоко и не ги чуваше. Изправиха го седнал. Тошковата глава увисна надолу като звънец. Тикнаха му една сламка в носа, гъделичкаха го по петите, но той продължаваше сладко да спи. Най-сетне Гудо грабна кратунката на овчаря и се затече до съседното кладенче. Напълни я със студена вода. Върна се в колибата и започна да залива главата на сънливия Тошко. Тогава Тошко, целият измокрен, се стресна, отвори очи, замига и изкрещя с див глас. Цялата гора екна. Като безумен маймунекът удари на бяг, прескунди се два-три пъти и се загуби между дърветата.

Гудо и Агудо останаха с отворени уста.

— А бе ние — изпъшка Гудо — му вързахме ръцете, а пък забравихме да му вържем краката! Други път, като го намерим заспал — ще му вържем найнапред краката.

И двамата пъдари от Гъбаре си тръгнаха с наведени глави.

В ГОРАТА

С пушка на рамо в гората вървеше един ловец. Бай Падежко Дерикожев. Крачи, свири — мечка дири. Едно паче перо стърчи на шапката му. Като стигна най-потуленото място, ловецът извади от ловната си торба въже. Размота го. Завърза единия край на въжето за дънера на близката белокора бреза, а на другия край направи примка. Потули се зад една хралупа, приготви си пушката: зъби трака — мечка чака.

След като се изтръгна от лапите на пъдарите Гудо и Агудо, Тошко Африкански съблече затворническите дрехи и лудо се затече през гората. Прескачаше грохналите стари дървета и плахите зайчета, които се изпречваха напреде му. И като се носеше като елен в горската самотия, без да ще, се навря в примката на ловеца Дерикожев. Дръпна силно въжето. Примката стегна крака му. Започна да врещи като яре.

— Хванах звяра. Сега ще му тегля куршума — рече ловецът и се прицели. «Бум!» — екна цялата гора. Гърмежът се понесе далеко и заглъхна в дълбочината. Бял дим закри звяра от погледа на отличния стрелец. Когато подир малко димът се разнесе, бай Падежко потърси плячката си. Но що да види? Сачмите на пушката улучили въжето и го скъсали, а от звяра няма следа. Побягнал.

— Щеше да ме утрепе проклетият дивак! — продума Тошко, като се спря задъхан подир дълго бя-

гане в една глуха долчина. Пое дъх, пи една вода от ручея — за да не му се пукне сърцето, и легна на тревата. Загледа се нагоре към облаците, които бягаха над върхарите, и се замисли над своята нерадостна маймунска съдба. Спомни си родния край. В душата му оживяха отколе забравени образи. Пред очите му зашумяха вековните гори на Конго. Ето ги мъничките маймунчета «тити»! Когато започне да вали поройният дъжд — те, миличките, треперят като треперушки, гушат се една до друга и се топлят взаимно. Студените капки ги плашат. Като слепи котенца, изхвърлени от стопаните под някой мост, скимтяха жаловито и безпомощно тия маймунчета. . . . Жаден да види какво става по света, Тошко Африкански реши да напусне Конго и да отиде при белите хора. Спусна се покрай брега на една река, седем дни вървя и стигна до един град. Край града имаше широка поляна. На поляната маймунекът видя една голяма метална птица. Навря се в корема ѝ, скри се под едно меко кожено седалище и търпеливо зачака. На другия ден птицата забръмча и се издигна към небето. Полетя над пустинята и над моретата. Два дни летя чудната птица. На третия ден кацна пак на едно широко поле, където имаше двадесетина метални птици.

— Стигнахме летището! Тука е земята на българите — извика оня, който управляваше птицата, и слезе на земята. Слязоха и другите пътници. Африканецът се измъкна, без да го види някой, и побягна по полето. Капнал от глад, той първом съгледа една круша, наяде се с меки нападали плодове и легна да си подреме. Тогава го хвана един шоп с бели гащи и окърпен кожух. Този шоп отведе Тошка в София и го продаде за двадесет лева на оня човек с чепатия бастун, при когото Тодора Гъбева беше домашна помощница. По-нататък малките читатели знаят Тошковите злополучия. . .

— Насам! Елате всички насам! — извика един ясен глас над Тошковата глава.

Тошко се стресна. Тихо изпълзя от долчината, покатери се по съседния висок бук и се сгуши в листата.

В туй време под бука пристигнаха десетина момчета с кошници.

— Ах, цялата земя е заринатата с желъди! — изкрещяха момчетата и започнаха да събират нападалия буков плод.

Като събраха всички желъди, децата се изправиха. Едно от тях се провикна:

— Хайде, Пънчо-о-о! Идеш ли?

— Ида бе — отговори лениво закъснелият Пънчо. — Как не ви мързи да викате? — и се показа между дърветата. Едната връв от цървула му се влачеше. Децата си заговориха:

— Довечера пак ще има тупаница, защото кошницата му е празна.

— Най-напред ще го груха баща му, след туй баба му, а сетне ще се изредят неговите девет братя. Много е лошо, когато имаш деветима братя.

И децата отминаха по-нататък. Пънчо пристигна под бука, прозя се и погледна към земята.

— Да имаше желъди, щях да събирам може би. Добре, ама няма. — Захвърли кошницата, прозя се още веднъж и легна на тревата.

— Как няма един милостив другар да ми напълни кошницата с желъди! — въздъхна Пънчо.

Тошко Африкански извика по маймунски:

— Аз ще ти напълня кошницата! — и залюля клоните.

Желъдите рукнаха като дъжд. След като отърси клоните, Тошко скочи долу, събра желъдите и завчас напълни кошницата.

Пънчо гледаше лениво Тошка.

— Брей, как не те мързи! — рече той. — Много ми се ще да разбера кой си, защо ти са космати краката и ръцете, но не ми се приказва. Ще те помоля само едно нещо: ако искаш да станем приятели и ако не те мързи — отнеси кошницата ми до село! Остави

я в училищния двор, след това се върни да вземеш и мене.

Както поръча Пънчо — тъй стори Тошко. Отнесе кошницата, върна се пак в гората и взе Пънчо на гърба си. Пънчо яхна Тошка като магаре. Маймунекът го отнесе в село. Когато се разделяха, Пънчо проговори бавно:

— Ти заслужаваш да ми станеш приятел. Ако нямаш друга работа — помагай ми при ученето! Пиши ми домашните упражнения!

Тошко направи знак с предните си лапи и обясни, че не знае да пише.

— Научи буквите! — посъветва го Пънчо. — Влез в печката на класната стая. Тя е до черната дъска. Слушай какво говори учителят и гледай през някоя дупчица какво пише. Ако не заспиваш в час — ще научиш много скоро буквите.

Като си отиде в къщи, Пънчо наместо тупаница получи похвала и изяде цял резен сирене, а Тошко се намести в тенекиената печка на класната стая и зачака да види какво ще стане на другия ден.

КОСМАТИЯТ УЧЕНИК

На другия ден учениците пристигнаха рано. Започнаха да викат като луди. Сборичкаха се. Счупиха стъклото на един прозорец. Прекатуриха печката. Тошко се накани да изреве, но тъкмо в този миг влезе учителят. Щом го съзряха, всички се втурнаха към чиновете. Насядаха и се укротиха. Станаха по-малки от тревата, по-тихи от водата. Учителят сложи дневника на масата и като се наведе — изправи печката. Намести я там, където си беше. Тошко притаи дъх.

— Добър ден, деца! — викна учителят.

Децата скочиха на крака и отвърнаха на поздрава. Учителят ги попита сурово:

— Кой счупи стъклото на прозореца?

Всички мълчаха.

— Кой счупи стъклото? — с гневен глас повтори учителят и погледна цялото отделение като сокол, който се вие над птичи двор.

Най-отзад се обади второгодишникът Радул с щръкналата нагоре коса.

— Пънчо — излъга Радул.

— Пънчо ли? Я да излезе този Пънчо пред черната дъска!

Но Пънчо го нямаше.

— Той хвърли един камък отвън, счупи стъклото и побягна в градината — продължи да лъже Радул.

— Скоро да го намериш и да ми го доведеш! — поръча учителят.

Радул изскочи от чина, отвори вратата, обърна се назад и като видя, че учителят записва нещо в дневника, изплези език срещу цялото отделение. Блъсна вратата. Щом стъпките му заглъхнаха, от първия чин се надигна боязливо мъничкият Павел, сирачето, което имаше лице, поръсено с лунички.

— Учителю — проговори Павел с изплашен глас, — Радул излъга. Пънчо не е виновен за стъклото.

— Ами кой го счупи? — дигна глава учителят.

— Аз, учителю — едвам проговори Павел и наведе глава. Ушите му се зачервиха. Две сълзи се търкулнаха между луничките.

Учителят не вярваше на ушите си. Павел — най-кроткото момче, да счупи стъклото! Не може да бъде!

— Как го счупи? — попита той.

— С глава го счупих. Радул ме блъсна и аз ударих стъклото.

— Сега какво ще правиш? — замислено проговори учителят.

— Ще го платя! — отвърна с твърд глас Павел. — Аз имам скътани пари. Нали цяло лято работих в тухларницата на дяда Митрофана. Ще купя ново стъкло.

Учителят приближи до чина и помилва Павла по главата.

— Не бързай, Павле, да носиш пари. Аз ще намеря стъкло отнякъде, а пък ти си дръж парите. Като рукнат дъждовете — ще си купиш гумени цървули. Ти си много слабичък и не бива да ходиш бос по студените кални улици.

В туй време Радул посрещна Пънча пред училищната врата и започна да го тегли за ръкава.

Пънчо беше закъснял, както винаги. Той едвам си влачеше краката, търкаше сънените си очи и думаше:

— Чакай бе, какво си ме задърпал?

— Бързай — викаше Радул, — учителят донесе цяла кошница, пълна с бонбони. В сребърни книжки. За всички има по две, а за тебе — три. Тичай, докато не са ги излапали другите!

— По какъв случай? — попита Пънчо.

— Вчера изкопал едно гърне с пари. Брей, че късметлия учител!

Пънчо се засили. Ритна вратата и ококори очи.

— Къде е кошницата?

Учителят ги посрещна.

— Ела ми, ранобуднико! — проговори той и заведе Пънча и Радула до стената.

— Така ще стоите прави до края на часа. И двамата сте наказани. Пънча наказвам, защото закъснява всяка сутрин. А Радула — защото ме излъга. Сега всички внимавайте! Ще ви разкажа новия урок. Вие, деца, знаете, че вашите майки пекат в пещите хубави зачервени хлябове. Я ми кажете: какво друго мятат в добре затопленитe пещи?

— Баници! — обади се един ученик.

— Друго?

— Гергьовски агнета.

— Друго?

Децата се замислиха. Пръв се досети Павел. Дигна ръка.

— Кажи, Павле!

— Тикви, учителю! — извика Павел.

— Така, вашите майки пекат есенно време в пещите тикви. Сега ще ви разкажа нещо за тиквата.

Като чуха думата «тиква», всички насочиха очи към Радула. Неговият прякор беше «Празна тиква». Радул ги изгледа стръвнишки, стисна юмрук и се закани. Учителят взе тебешира и нарисува на черната дъска една голяма тиква със закривено рогче.

Тошко слушаше урока с отворени уста и дълбоко внимание — учуден и поразен от знанията на учителя.

През втория час децата писаха нещо с голяма мъка. Пъшкаха, подсмърчаха и езиците им висяха, изкарани навън. Третият час премина в песни. Всички ревяха като магарета. Тошко си запуши ушите.

Удари последният звънец. Стаята се изпразни за миг. Гладните ученици изхвръкнаха. Остана само Пънчо. Той отвори вратичката на печката и попита:

— Хей, приятелю, запомни ли урока за тиквата? Аз нищо не чух, защото бях прав. А когато съм прав, нямам памет.

Тошко поклати глава, с което искаше да каже че е запомнил всичко, дума по дума. Дори се опита да говори.

— Тик! Тик! — издума той.

— Искаш да кажеш тиква! — зарадва се Пънчо. — Чудесно! Когато учителят ме накара да разкажа за тиквата, ти ще ми подсказваш. Брей, че умна глава имам. Намерих кой да ми учи уроците. Сега хайде отнеси ме в къщи. Там ще хапнем и ще напоим кравата.

ШЪТАЧИ

Като излязоха вън, Тошко се наведе и Пънчо го яхна. Маймунекът се затече като конче през училищната градина. Кривна през лехите. Ненадейно Пънчо закрещя:

— Стой! Змия!

Тошко спря втрещен и пусна Пънча на земята. Размаха ръце и почна да се дърпа назад. Пред него се гърчеше една огромна черна змия. До съседната слива беше изправена секирата, с която училищният прислужник кастреше дърветата. Без да мисли много, Тошко грабна секирата, удари змията и я разсече на две. Тогава от разсечената змия рукнаха две силни водни струи.

— А бе ти какво направи? — уплашено извика Пънчо. — То не било змия, ами каучуковата тръба, с която прислужникът полива градината. Бягай да бягаме, защото прислужникът ще ни отреже ушите!

Като зайци Тошко и Пънчо прескочиха оградата и запрашиха към Пънчовата къща.

Запъхтени влязоха в двора. Тошко Африкански боязливо се озърна да види дали няма куче. «Няма куче! — пое дъх маймунчо с облекчение. — Само страхливите хора хранят кучетата, за да ги пазят. Смелите сами се пазят.»

Пънчо, за да не се изкачва горе по стълбата, хвърли учебниците си в стаята през отворения прозорец. Почеса се по гърба и рече:

— Тази сутрин, като тръгваше на нивата, мама ми поръча да свърша нещо, но аз, нали бях сънен, нищо не помня.

Тошко зяпна и започна да лапа въздух. С това искаше да каже, че е много гладен.

— Сетих се! — извика Пънчо. — Мама ми поръча да извадя от пещта една половинка печена тиква и да си я изям!

И като влезе в пещника, Пънчо отвори замазания с глина капак на пещта. Вътре се жлътнаха опечените тикви. Пънчо извади две половинки. Едната за него, другата за Тошка. В лъжичника намери две дървени лъжици. Седнаха на двора върху пачата трева двамата другари и загребаха с лъжиците сладките тикви. В туй време гадините, които скитаха по двора, подушиха тиквите. Събраха се. Пристигна патката със своите седем жълти патенца. Загрухтя старата свиня. Пръпнаха кокошките, започнаха да кълват тиквите от ръцете на Пънча и Тошка. Маймунчо мислеше, че тиквата е негова собственост. Щом видя, че една черна ярка проточи шия и клъвна от половинката, спря да яде. Почака да види докъде може да стигне кокошето нахалство. Черната ярка, като не срещна съпротива, закълва бързо и свободно. Зачатка като машинописка. Тогава Тошко скочи и подгони кокошката по двора. Настигна я до градинския плет. Хвана я за опашката. Но птицата разпери криле и прехвърли плета. В Тошковите лапи останаха само две пера. Докато маймунчо разглеждаше плячката, другите кокошки му изкълваха тиквата. А Пънчо хвърли своята половинка на свинята, защото лакомото животно посегна да налапа заедно с тиквата и ръцете му.

— Много ми стана горещо! — лениво проговори Пънчо и се прозя. — Я ме пренеси под крушата! Мъничко ще полежа на сянка, а ти ще се покачиш горе, ще ми откъснеш най-хубавата круша и ще ми я спуснеш. Аз ще чакам с отворени уста.

Тошко пое Пънча на гърба си и го пренесе под крушата. Намести го на сянка и чевръсто се покатери по дънера. От най-горното клонче откъсна една румена круша и я показа на Пънча.

— Спущай право в устата ми! — извика Пънчо и зина.

Тошко хвърли крушата, но наместо да улучи устата му — удари го по окото.

— Аз не ям круши с око! — разсърди се Пънчо и се обърна. Легна на корем. — Не ти ща крушите! Погледни само отгоре да видиш дали над нашия двор не се е появил хищникът сокол. Ако е дошъл, измисли нещо да опазим патенцата, защото той, проклетникът, не иде да ни донесе патенце, ами иска да грабне някое. Сетне напои кравата и стигне ли сянката на крушата до вратника — събуди ме, че пак ще ходим на училище.

Тошко погледна към небето. Соколът беше вече пристигнал и размахваше крилата си над върхарите, а глупавата патка водеше война с черната ярка за едно червейче. Тошко закрещя по маймунски и размаха нагоре дългите си лапи. Соколът трепна и се вдигна нагоре. Захвана да описва големи кръгове. Маймунчо слезе от крушата и се замисли къде да скрие патенцата. До прага на пещника се беше търкулнало едно кълбо. Озарен от щастлива мисъл, Тошко грабна кълбото и откъсна дълъг конец. Излови всичките патенца и ги навърза с конеца за крачетата. Патката отчаяно съскаше и грачеше, но Тошко си гледаше работата. Края на конеца той върза за панделката на Пънчовата сламена шапка.

— Патенцата сега са напълно сигурни! — помисли си хитроумният маймунчо и отиде да пои кравата.

Изкара я от градината и я подгони към коритото на кладенеца. Но ведрото, с което Пънчовите братя вадеха вода, беше откачено. Тошко се замисли какво да стори. Ако я помоли да влезе в кладенеца доброволно и да се напие — тя няма да се съгласи. Дълго напряга маймунския си ум, най-сетне реши. Грабна празното ведро, клекна под кравата и почна да я дои. Набърже преполови ведрото.

След туй поднесе кипналото мляко пред муцуната на кравата.

— Заповядай, кравке! — рече той.

Кравата беше много жадна и засмърка с наслада своето собствено мляко. И толкова й хареса, че облиза ведрото. Тошко тъкмо се чудеше на своя необикновен ум, когато патката нададе грозен грак. Настана тревога. Разпиляха се кокошките, загрухтя свинята. От небето стремително се беше спуснал хищният сокол и грабнал едно пате. И сега Тошко видя как във въздуха се люшкаха всичките злочести навързани патенца и отлитаха нагоре. Най-отдолу се клатеше Пънчовата шапка.

Жестоката птица отнесе жертвите си към планината.

МЪДРИ ОТГОВОРИ

Няма ги вече патенцата, отлетяха! — замислено проговори Тошко и закрачи към Пънча.

Дръпна го за крака. Пънчо спеше дълбок сън. Едвам отвори едното си око и пак го затвори. Тошко навря в носа му една сламка. Пънчо скочи. Крушевата сянка наближаваше вратника. Сънливият ученик се протегна, влезе в пещника, отряза си една порязаница хляб, мушна я в торбичката наместо книга и потегли за училище. Тошко закрачи подире му. Беше още рано. В учебната стая нямаше никой. Пънчо натика Тошко пак в печката и седна на мястото си. Бръкна в торбичката, отрони шепа трохи и ги налапа. Надойдоха децата. Превърнаха тихата стая в лудница. Влезе и учителят. Провери всички ли са дошли. След това се изправи пред черната дъска.

— Деца — рече той, — вие знаете, че през първия час имаме урок по география. Научихте ли си урока?

— Научихме го — извикаха всички.

— Много се радвам, че го знаете. Я да излезе Пънчо Върбов и да ми го разкаже! Хайде, Пънчо!

Пънчо излезе неохотно и скръсти ръце.

— Разказвай! — подкани го учителят.

Пънчо напъна всичкия си ум, но главата му не роди нито една мисъл. Сякаш сутринта майка му, като метеше стаите, беше измела с метлата и знанията от главата му.

— Сам не можеш да разказваш. Тогава аз ще ти задавам въпроси, а ти ще ми отговаряш. Кажи ми, коя е най-високата планина в България?

Пънчо насочи очи към печката. Оттам се чу шепот:

— Тик-тик!

Пънчо се досети бързо какво му подсказва Тошко.

— Тиквата! — извика той.

— Много право — кимна с глава учителят. — Тиквата е най-високата планина в България. Ами коя е най-голямата река?

От печката пак се чу шепот:

— Тик! Тик!

— Тиквата! — извика пак Пънчо и изгледа победоносно другарите си.

— Вярно е. Ти си най-умният ми ученик. Ами я да видим коя е тази тиква, която се е скрила в печката и ти пълни главата с толкова мъдри отговори!

Мравки полазиха по Тошковия гръб. Учителят отвори вратата на печката и извика:

— Излез, многознайнико!

Тогава Тошко се измъкна, прескочи масата и като хала изхвръкна през счупения прозорец.

Децата зяпнаха от учудване и продължително изговориха буква «а».

НОЩ В ГОРАТА

Когато се измъкна от Пънчовото село, Тошко Африкански запъхтян се изкачи на един хълм и погледна наоколо. Накъде да поеме? Към селата или към градовете? Той беше вече при хората, но там е опасно. По-добре да иде в гората при зверовете. Там ще намери някоя потулена тревясала полянка. Ще си построи къщица. Ще отвъди добитъка. Ще разоре земята край къщицата. Ще посади лозе. Когато нареди стопанството си, ще изпрати едно писмо до редактора на някое детско списание. Ще го помоли да напечата в списанието следното съобщение:

ТОШКО АФРИКАНСКИ КАНИ
ВСИЧКИ ЖИВИ ТВАРИ —
ОПАШАТИ, МУСТАКАТИ И КРИЛАТИ
—ДА МУ ДОЙДАТ НА ГОСТИ
В НЕГОВАТА ГОРСКА КЪЩИЦА

Ще посрещне зверовете гостолюбивият домакин, ще ги нахрани. Ще ги почерпи и ще им държи реч: да се побратимят вече. Да спрат взаимните вражди. Стига са се самоизяждали. Ще поиска клетва от вълка — да не влиза в кошарата, от лисицата — да не обикаля кокошарника, от сокола — да не граби пиленцата, от котката — да не яде мишки, от щъркa — да не гълта жаби. Всички да заживеят като братя.

Виденията на бъдния кротък горски свят изпълни Тошковата душа със светлина.

Подир години признателните животни ще му вдигнат паметник от камък и бронз, писателите ще опишат делата му, в учебните стаи децата ще окачат портрета му...

— Аз съм най-мъдрата маймуна на света! — проговори той и закрачи с блажено увиснала долна устна.

Гората се чернееше в далечината. Додето стигне, слънцето се потули зад хълмовете. Птиците с тихо чуруликане бързаха към гнездата си. Шумеше вечерен прохладен вятър. Тошко навлезе в горската мрачина. Тръпки го побиха. Ами ако срещне брата на оня вълк, който наместо него се намъкна в чувала и дядо Тодоран го бухна в Самодивския кладенец? Ами ако срещне мечката, която от благодарност искаше да го стисне в своята меча прегръдка? Зъбите му затракаха. Озърна се насам-нататък и съзря едно много старо яворово дърво с бял дънер, разперени клони и гъста шума.

— Тук ще нощувам! — продума Тошко и се покатери на дървото. Намести се в шумака, затвори очи, но не можа да заспи, защото беше много гладен. Към полунощ изгря месечината. Щом светнаха нейните златни рога над върхарите, под дървото пристигнаха трима души разбойници. Единият от тях — той беше Гривчо Страшника, същият, когото търсеха пъдарите Гудо и Агудо — рече:

— Есента настана и горската шума започна да капе. Време е вече да си ходим. Скоро ще паднат дълбоки снегове. Ще спрат хорските кервани и ние няма да има кого да обираме. Туй лято много коне откраднахме, но напълнихме торбата. Аз съм главатар, затуй на мене се падат два дяла, а вие ще вземете по един дял. Съгласни ли сте?

— Не сме съгласни — отвърнаха мрачно другите двама разбойници. — Искаме да делим поравно!

От дума на дума, от реч на реч разбойниците се скараха. Измъкнаха ножовете си. Тошко Африкански не смееше да поеме дъх. Когато тримата горски човеци кръстосаха ножовете си, Гривчо Страшника извика:

— Преди да се изпотрепеме, ще направя едно последно предложение. Хайде да оставим тук торбата и да се отдалечим на триста разкрача. Щом кажа: едно, две, три! — ще се втурнем към торбата. Който стигне първи — негова да бъде. Съгласни ли сте?

— Съгласни! — отвърнаха другарите му, прибраха си ножовете и тръгнаха. Отдалечиха се разбойниците. Тогава Тошко скочи от дървото, бързо грабна торбата и пак се изкачи горе.

— Какво ли сладко нещо има вътре! — помисли си той, преглътна и окачи тежката торба на един сух пречупен клон.

Не мина много време — ето че гората запращя. Най-напред пристигна Гривчо Страшника.

— Торбичката е моя — изрева той и започна да я търси.

Пристигнаха и другите разбойници. Тук торба, там торба — няма я. Сякаш е в земята потънала. Студена пот обля Гривчовото тяло.

— Тук има нечиста сила! — тихо рече той. — Да бягаме, братя! — и се втурна в мрачината. Другите двама разбойници го последваха.

Когато стъпките им заглъхнаха, Тошко мушна разтрепераната си лапа в торбата и нагреба една шепа лъскави сребърни монети.

— За тез ли търкалца разбойниците са разплаквали цялото лято хората? — поклати глава маймунекът и избухна. Дръпна силно торбата и изтърси монетите на земята. Те се пръснаха като листа под дървото и залъщяха. Тошко се намести между два клона и заспа с увиснали надолу лапи.

ЧЕРВЕНАТА ШАПЧИЦА

Когато се пробуди, слънцето беше вече изгряло, росата блещукаше. Весело чуруликаха птичките. Щурците безгрижно свиреха. Тошко слезе, протегна се и потърси нещо за ядене. Като не намери нищо, запълзя по корем и с голяма сръчност наловя цяла шепа щурци. Лакомо ги налапа. Уталожи малко глада си, тръгна без посока под дърветата и почна да си ръмжи по маймунски.

Не щеш ли, в туй време насреща му се зададе едно момиченце с червена шапчица и кошница в ръка. В кошницата имаше топла питка, варена кокошка и бутилка с карабунарско винце.

— Ах! — извика момиченцето, като съзря Тошка. — Много съм щастлива, че те срещам, Кумчо Вълчо!

Тошко погледна въпросително девойчето. Попита го със знаци, като раздвижи лапите си:

— Коя си ти?

— Аз съм Червената шапчица. Отивам при моята баба в нейния горски дом — да ѝ занеса ядене. Моята баба боледува за варена кокошка и старо винце. Нали ти си вълкът?

Тошко поклати глава отрицателно.

— Ти си, лъжльо! — викна момиченцето. — Аз те познах по ръмженето. Моля ти се, тръгвай сега направо по тая пътека към бабината къщурка! Като стигнеш — изяж баба. След това сложи нейните очила под носа си и легни под юргана ѝ. Аз ще дойда по-късно, защото ще дойда по обиколния път.

Като почукам на вратата, ти с престорен глас ще изръмжиш:

«Влез, мила внучке! Ела, бабиното момиченце, да те прегърна! Какво ми носиш в кошницата?»

Аз ще вляза, а ти — ам! — ще изядеш и мене. Сетне ще пристигне моят дядо със секирата. Той е дървар. Ще ти разпори корема. Ще изкара баба и мене — цели-целенички. Чудесна история, нали? Хайде сега отивай по-скоро!

Тошко поклати глава:

— Не ми се ще — искаше да каже той — да се бъркам в тази чудесна история. Първо, не мога да ям сухо бабешко месо. Второ, аз не съм вълк, макар че съм огладнял като вълк. И трето, не настоявам да ми разпорят корема с ножица. Единственото нещо, което мога да сторя, Червена шапчице, за да не те огорча, е да изям питката и кокошката. Може и винцето да изпия, ако е старо.

И той протегна лапа към кошницата.

Девойчето почервеня от гняв. Тропна с крак.

— Как — извика то, — ти искаш само питката и кокошката, а не искаш да изядеш и мене, и моята стогодишна баба? Де се е чуло и видяло такова нещо? Но ти развaляш цялата приказка. Майчице, за първи път срещам такъв безумен вълк! По-добре хич да те няма на света, щом като можеш да объркаш една от най-хубавите детски приказки! Дядо-о-о! Дядо-о-о! — закрещя Червената шапчица. — Ела по-скоро да претупаш този глупав вълк!

Някъде от дълбочината на гората се обади старешки глас:

— Ида, чедо, ида-а-а!

Тошко погледна между дърветата и съзря един старец да тича насам и размахва секира.

— Сега втасахме! — продума на себе си Тошко, озърна се да види накъде да бяга и се стъписа назад. Прецапа едно горско поточе. Птичките пръпнаха слисани.

— Дръжте го! — ревеше старецът.

— Тъй му се пада — той изяде най-добрите цигулари! — викнаха щурците и засвириха.

ЧЕРВЕНАТА ШАПЧИЦА

Когато се пробуди, слънцето беше вече изгряло, росата блещукаше. Весело чуруликаха птичките. Щурците безгрижно свиреха. Тошко слезе, протегна се и потърси нещо за ядене. Като не намери нищо, запълзя по корем и с голяма сръчност наловя цяла шепа щурци. Лакомо ги налапа. Уталожи малко глада си, тръгна без посока под дърветата и почна да си ръмжи по маймунски.

Не щеш ли, в туй време насреща му се зададе едно момиченце с червена шапчица и кошница в ръка. В кошницата имаше топла питка, варена кокошка и бутилка с карабунарско винце.

— Ах! — извика момиченцето, като съзря Тошка. — Много съм щастлива, че те срещам, Кумчо Вълчо!

Тошко погледна въпросително девойчето. Попита го със знаци, като раздвижи лапите си:

— Коя си ти?

— Аз съм Червената шапчица. Отивам при моята баба в нейния горски дом — да ѝ занеса ядене. Моята баба боледува за варена кокошка и старо винце. Нали ти си вълкът?

Тошко поклати глава отрицателно.

— Ти си, лъжльо! — викна момиченцето. — Аз те познах по ръмженето. Моля ти се, тръгвай сега направо по тая пътека към бабината къщурка! Като стигнеш — изяж баба. След това сложи нейните очила под носа си и легни под юргана ѝ. Аз ще дойда по-късно, защото ще дойда по обиколния път.

Като почукам на вратата, ти с престорен глас ще изръмжиш:

«Влез, мила внучке! Ела, бабиното момиченце, да те прегърна! Какво ми носиш в кошницата?»

Аз ще вляза, а ти — ам! — ще изядеш и мене. Сетне ще пристигне моят дядо със секирата. Той е дървар. Ще ти разпори корема. Ще изкара баба и мене — цели-целенички. Чудесна история, нали? Хайде сега отивай по-скоро!

Тошко поклати глава:

— Не ми се ще — искаше да каже той — да се бъркам в тази чудесна история. Първо, не мога да ям сухо бабешко месо. Второ, аз не съм вълк, макар че съм огладнял като вълк. И трето, не настоявам да ми разпорят корема с ножица. Единственото нещо, което мога да сторя, Червена шапчице, за да не те огорча, е да изям питката и кокошката. Може и винцето да изпия, ако е старо.

И той протегна лапа към кошницата.

Девойчето почервеня от гняв. Тропна с крак.

— Как — извика то, — ти искаш само питката и кокошката, а не искаш да изядеш и мене, и моята стогодишна баба? Де се е чуло и видяло такова нещо? Но ти разваляш цялата приказка. Майчице, за първи път срещам такъв безумен вълк! По-добре хич да те няма на света, щом като можеш да объркаш една от най-хубавите детски приказки! Дядо-о-о! Дядо-о-о! — закрещя Червената шапчица. — Ела по-скоро да претупаш този глупав вълк!

Някъде от дълбочината на гората се обади старешки глас:

— Ида, чедо, ида-а-а!

Тошко погледна между дърветата и съзря един старец да тича насам и размахва секира.

— Сега втасахме! — продума на себе си Тошко, озърна се да види накъде да бяга и се стъписа назад. Прецапа едно горско поточе. Птичките пръпнаха слисани.

— Дръжте го! — ревеше старецът.

— Тъй му се пада — той изяде най-добрите цигулари! — викнаха щурците и засвириха.

ДЯДОВИТЕ МЕДАРКОВИ ПЧЕЛИ

Слънцето клонеше към залез, когато Тошко се измъкна от злополучната гора. Закрачи през разораните черни угари. Спря на един кръстопът. Дигна ръка над челото си и погледна. Далеко негде в жълтия прахоляк на късното лято се виждаха три фабрични комина като три великански свещи, забодени в равнината. Тошко впи очи. Сърцето му затупка.

— Най-сетне — промърмори скитникът — намерих си града. Там е къщата на моя стопанин. Там шъта домашната прислужница Тодора Гъбева. Дали е забравил стопанинът ония рибки със златни опашки, които излапа котаракът Мук? Ами ако Тодора грабне лъжицата и започне пак да ме налага по гърба? По-добре ще бъде да не се връщам в къщи, ами да сляза към реката. Хей там е дядовата Медаркова воденица. Все ще намеря в градината нещо за хапване. Днес не съм ял нищо. Само една шепа щурци изядох, затуй ми свирят червата.

И Тошко се спусна надолу. Дядовата Медаркова воденица не работеше. Наоколо глъхнеха в есенен зной градини, пълни с узрели пъпеши и мъхнати праскови. Жужаха пчели. Те обираха меден прашец от чашките на латинките и го носеха към сламените кошери на дядовия Медарков пчелник. Тошко надникна през отворената врата на воденицата — няма никой. Къде ли е отишъл старият воденичар? Слезе по пътеката към реката и намери дяда Медарка — спи сладък сън, изтегнат на тревата под една върбова сянка. До него побита въдица. Дошъл да си хване някоя рибка старецът, легнал и заспал. Спи сега дядо Медарко дълбоко, а в градината му, зад воденицата, клоните на прасковата се чупят, натегнали от зрял плод. Тошко ги знае много добре тия праскови. Лани с Тодора набраха цяла кошница.

— Я да ида, че да си откъсна две-три жълти праскови — рече си той и се върна тичешком. Прескочи градинския плет и безшумно се промъкна през лехите към плодното дърво. Покатери се бързо, откъсна от прасковите най-горното клонче и ги излапа. Сетне слезе на земята, избърса сока с ръка от устните си и тръгна между кошерите.

— Сега пък ми се яде мед! — въздъхна крадецът и надникна в един кошер. — Дали има вътре медени питки? Трябва да има, защото сега е есенно време. Ох, да мога да си измъкна само едничка!

Бедният Тошко, той беше забравил как го преследваха пчелите на дяда Тодорана!

Дядовите Медаркови пчели сякаш разбраха какви мисли се въртят в маймунската глава на Тошка. Забръмчаха край ушите му, полазиха го по гърба. Тошко разпери ръце, замаха като бостанско плашило и побягна към воденицата.

— Аз ей сега ще ви прогоня! — закани се той и влезе в дядовата Медаркова стаичка. Бръкна под възглавницата на воденичаря, извади кутия с цигари. Запали на огнището една цигара, смукна два-три пъти и се върна към кошера. Знаеше Тошко, че пчелите не могат да понасят тютюнев дим. Наведе се към вратичката на най-високия кошер, смукна продължително от цигарата и всичкия пушек духна вътре. Тогава пчелите грозно забучаха. Излетяха на орляци. Една от тях кацна върху носа на злосторника и си заби жилото. Тошко изохка и ритна кошера. В този миг пчелите, като видяха, че тяхното домашно огнище е разтурено и драгоценният мед е разсипан, стръвно нападнаха маймунека. Налепи-

ха се по краката му. Влязоха в носа и ушите му, безпощадно започнаха да набиват отровните си жила. Тошко зарева и търти да бяга. Целият пчелен рой полетя след него. Крадецът изскочи на полето, дълго бяга и стигна жабешкото блато. Без да мисли нито един миг, засили се и цамбукна сред блатото. Отвори уста да вика за помощ и налапа нещо.

ЖАБАТА В ТОШКОВИЯ КОРЕМ

В туй време край блатото дебнеше диви патици един ловец с перо на шапката. Като съзря удавника, той си рече: «Кой ще си мокри краката да те вади», но сетне му домъчня за нещастника и проводи кучето си да го измъкне. Кучето влезе вътре, захапа Тошка за крака и го измъкна на брега. Ловецът клекна да разгледа какъв е този удавник и ахна.

— А бе, Тошко, ти ли си бил? — извика той. — Що щеш тука в блатото? Аз четох за твоите злополуки в едно детско списание и се много натъжих за тебе. Много теглила си претеглил, момчето ми. Хайде сега да си ходим у дома! Прощавам ти за рибките със златните опашки. Тръгвай с мене!

Тошко се надигна и тръгна след стария си господар.

В къщи Тодора Гъбева посрещна Тошка, разгледа го и плесна с ръце:

— Брей, Тошко, къде се беше загубил? Защо избяга от моето родно село? Не ти ли хареса чувалът на дяда Тодорана? Много си напълнял бре, Тошко! Защо ти е толкова подут коремът?

Тошко си погледна корема: наистина той е станал като гайда.

— Тичай, Тодорке, да повикаш доктора! — извика ловецът и сне пушката от рамото.

Тодора изскочи навън. Подир малко пристигна докторът. Намести очилата си и почна да прислуш-

ва със слушалката подутия Тошков корем. Изведнъж нещо врекна вътре и докторът подскочи като петел.

— Разбрах — рече той и излезе навън.

Подир малко се върна с въдица в ръка, а на въдицата забодена една зелена торна муха.

— Зяпай, Тошко, зяпай! — провикна се докторът и залюля въдицата край устата на дебелокореместия маймунчо.

Тошко почна да отваря устата си и щом зяпна — от гърлото му изскочи една креклива жаба и налапа мухата заедно с въдицата.

Докторът хвана жабата, хвърли я през прозореца на щъркела, който се разхождаше в градината, и рече:

— Тошко, Тошко, други път, като влизаш в блатото, да не ловиш с уста жабите, защото ще си имаш големи неприятности с щъркелите!

И заживя Тошко отново при първия си стопанин в къщата накрай града. Само че след големите злополучия той беше станал по-разумен и не разливаше мастилото, не лапаше горещи картофи, не трошеше яйцата, нито посягаше към златните рибки в рибарника.

СЪДЪРЖАНИЕ

Житената питка 5
Грехът на дяда Ивана 9
Сърце 13
Ощърбеният месец 17
Шишо разказва на братчето си за Рогатото . . . 20
Небесна дъга 24
Най-тежкото 28
Един чувал тикви 32
Историята на една ябълка 36
Братя 40
Гатанка 43
Една малка душа иска да лети 47
Гостенчета 50
Другари 53
Малкият беломорец 57
Бежанчето 60
Сърдит дядо 63
Новогодишна приказка 66
Крилатият пленник 70
Венчето и Пънчо 73
Читанката на Славето 80
Пленникът на Великана 83
Майка 86
Майчина сълза 90
Измаменото врабче 93
Камъкът и змията 96
Колибарчето и слонът 99
Гостенка от родния край 102
Вечно приятелство 108

Ижо-Мижо и Клан-Клан 111
Хитроумното магаре 114
Малкият скъперник 117
Просеното зърно и биволът 120
Юначното петле 122
Светулката и бухалът 126
Есенна приказка 130
Малкият освободител 133
Приказка за бостанското плашило . . 140
Петкан в бъчвата 143
Трайчо 146
Старият мост 150
Една забравена душа 153
Чудната история 156
Мечката и мравките 161
Електрическа сила 164
Камъкът и коларите 167
Мързеливият дядо Слав 170
Магарето и смъртта 174
Мечето 177
Трите патенца 180
Отмъщение 184
Приказка за лакомата щука 187
Най-малкото пате 192
Крадци 196
Снежното момиче 199
Мърморан и Мърморанка 202
Синьото цвете 206
Антиката 210
Майчина клетва 216
Предател 221
Старият бряст на Царевец 225
Камбаната на свободата 229
Знамето на Средногорското въстание . . 232
Самарското знаме 336
Под вековните буки 242
Най-хубавата земя 246
На брега 255
Белият кон 263
Приказка за житните зърна 268

Самотна елхица 273
Бялото гълъбче 276
Великанът и ламята 283
Тоягата на Климент Демянич 288
Топлата ръкавичка 294
Една кибритена клечка 298
Ането 305
Тошко Африкански
Рибките със златните опашки 353
Тошко раздава дарове 357
Червената чешма 360
Към Самодивския кладенец 363
Тошко лети в облаците 368
Празната каца 372
Гудо и Агудо 377
В гората 379
Косматият ученик 383
Шътачи 387
Мъдри отговори 391
Нощ в гората 393
Червената шапчица 396
Дядовите Медаркови пчели 398
Жабата в Тошковия корем 401

Редактор Симеон Султанов
Художник Борис Ангелушев
Худ. редактор Елена Маринчева
Техн. редактор Ветка Гуджунова
Коректор Славка Иванова

Формат 84/108/32; тираж 8000 екз., печатни коли 25·50; издателски коли 19·38; л. г. IV; поръчка № 49 /1963 г. на издателство «Български писател»; дадена за набор на 28. I. 1963 г.; излиза от печат на 25. IV. 1963 г.; цена 1·42 лв.; кн. тяло 1·07 лв.; подвързия 0·30 лв.; обложка 0·05 лв.

ДПК «Димитър Благоев»